

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ

**МАКТАБГАЧА МУАССАСАЛАР ХОДИМЛАРИНИ ҚАЙТА
ТАЙЁРЛАШ ВА МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ РЕСПУБЛИКА ЎҚУВ-
МЕТОДИКА МАРКАЗИ**

БОЛАЖОН

**(Тақомиллаштирилган “Мактабгача ёшдаги болалар
ривожланишига қўйиладиган Давлат талаблари”
асосида ишлаб чиқилган)**

Тошкент-2010

74.102 - Мактабгача тарбия

Ушбу дастур "Мактабгача ёшдаги болалар ривожланишига қўйиладиган Давлат талаблари" асосида ишлаб чикилди.

Дастурда илк ёшдан 6-7 ёшгача бўлган болаларни жисмоний, ижтимоий-хиссий, нутқ, ўқиш ва саводга тайёрлаш, ақлий ривожлантириш бўйича педагогик вазифалар асосида ҳар бир ёш гуруҳ болалари ўқув йили охирига келиб эгаллашлари лозим бўлган билим, малака ва кўникмаларнинг зарурий ҳажми берилган.

Дастур мактабгача таълим муассасалари педагоглари, ота-оналар, болалар тарбияси билан қизиқувчи барча мутахассис ва методистларга мўлжалланган.

Н а ш р у ч у н м а с ъ у л:

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазири А. М. Марахимов

Илмий маслаҳатчилар: ф.ф.н. Б.Х.Данияров, п.ф.д., Ф.Р.Қодинова

Тузувчи муаллифлар:

С.С. Мирджалилова

М. Ш. Расулева, п.ф.н., доцент

Д. Шарипова, п.ф.д., профессор

З. Ибрагимова, ф.ф.н.

Т.Л. Чаброва, п.ф.н.

М. Файзуллаева

М. Рустамова

З. Раҳимова

Д. Мухитдинова

К. Низомова

З. Раҳмонкулова

М. Нурматова

С. Абдуллаева

Такризчилар:

Низомий номидаги ТДПУдоцентлари: Ш.Тошпўлатова, Х.Жабборова, Ш. Хасанова, Б.Бойматова, Н. Ш. Нурмухамедова, Г.Шарипова, А.Шахмурова, катта ўқитувчи Н.Қудратова;

Тошкент педагогика коллежи директори, п.ф.н.М.Тожиева, катта ўқитувчилари: Д.Каримова, Н.Юсупова, Ф.Юнусова, З.Нодирова, М. Камолова;

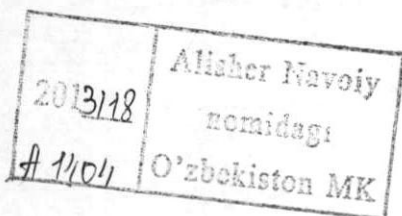
Тошкент шаҳар Юнусобод тумани 460-МТМ мудираси Х.У.Ризаева, Учтепа тумани 19-МТМ методисти С.Мажидова, Собир Рахимов тумани 229-МТМ мусиқа раҳбари М.Икромов

Мухаррирлар: Ш. Ш. Шомансуров, Н.Соатова

Муассис: Ж. Кўчаров

Ўз.РХТВнинг ММХҚТМОРЎММарказидаги ИМКнинг 16.07.2010 йил

3-сонли навбатдан ташқари йиғилишида нашрга тавсия этилган.

40797
282

Бугунги болалар каерда яшашидан қатъий назар, доимий равишда ижтимоий, сиёсий, экологик, илмий, техникавий ва индустриал соҳалардаги ўзгаришлар билан тўкнаш келишларига тўғри келади. Боланинг ривожланиши ва ўсиши узлуксиз давом этадиган жараёндир. Бу даврда унинг шахс сифатида шаклланиши, илк бор оламни атрофидаги ашё ва буюмлар орқали англаб, ундан ўзича маъно топишга интилиши, кизикиш ва ҳиссиётлари ривожланишини кузатамиз.

Ҳаётнинг ҳар бир даври, ривожланиш хусусиятлари ва эҳтиёжларига кўра ўзига хос босқичларга эга. Боланинг ўсиб, улғайишида мактабгача бўлган даврни шулар сирасига киритиш мумкин. Болалар оҳанграболи олам ҳисобланиб, жуда тез ўсиш, ривожланиш ва ўзгаришлар ичида яшайдилар. Бу фарзанд тарбиясида айнан шу палла қанчалик аҳамиятли эканининг яна бир исботидир.

Боланинг ривожланиши, руҳияти ва таълим-тарбиясидаги ўзига хос даврлар, даврларга монанд ўзгаришлар, муаммолар ҳақида ҳикоя қиладиган ушбу дастур нафақат тарбиячилар, балки, оилалар ва ота-оналар учун энг яқин маслаҳатчи ва сирдош бўла олади.

Мактабгача таълим бола шахсини соғлом ва етук, шу билан бирга мактабга тайёрлаган ҳолда шакллантириш мақсадини кўзлайди. Ўзбекистон Республикаси “Таълим тўғрисида”ги Қонуннинг 11-моддасида: “Бу таълим 6-7 ёшгача оилада, болалар боғчасида ва мулк шаклидан қатъий назар, бошқа таълим муассасаларида олиб борилади”,- деб таъкидланган. Дарҳақиқат, таълим-тарбия қанчалик эрта бошланса, унинг самараси шунчалик эрта намоён бўлади ва инсоннинг бутун ҳаёт тарзига ижобий таъсир қиладди.

Мактабгача таълим тизимини такомиллаштириш, таълим-тарбия жараёнини тарбиячилар томонидан тўғри ташкил этилиши, масъул шахслар томонидан уни назорат қилинишининг афзаллигини таъминлаш, мактабгача ёшдаги болалар ота-оналарининг оилада бола тарбияси билан шуғулланиши учун қулайлик яратиш мақсадида “Болажон” таянч дастури “Таълим тўғрисида” ги Қонун, Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури, Мактабгача таълим Концепцияси ҳамда Мактабгача ёшдаги болаларнинг ривожланишига қўйиладиган Давлат талаблари асосида ишлаб чиқилди.

Дастур мазмун-моҳияти билан болаларнинг психофизиологик камол топиш тамойилидан келиб чиқиб, уларнинг атроф-оламдаги воқеа-ҳодиса, нарсаларга муносабати ҳамда турли соҳалар билан алоқа қилишларини назарда тутди.

Дастурда ўзбек халқ оғзаки ижоди, халқ ўйинлари, мусикаси, рақслари, амалий санъат асарлари ва табиатига катта аҳамият берилган. Шу билан бирга дастурда бошқа халқларга ҳурмат ҳиссини тарбиялаш назарда тутилган ва болаларни меҳрибонлик, гўзаллик хайрихоҳликка ўргатишга алоҳида урғу берилади.

Дастурни амалга оширишда болаларнинг jisмоний ва психик соғлигини мустаҳкамлаш, ҳаракат ва гигиеник малакалари асосларини шакллантириш вазифасини бажариш муҳим ҳисобланади. Дастур болаларга валеологик таълим беришни назарда тутди: болада соғлом турмуш тарзи ҳақида тасаввурлар шаклланган бўлиши, гигиеник ва ҳаракат маданиятининг муҳимлигини англаши, саломатлигини асраш, организмни ҳимоя қилиш, ўзи ва ўзгаларга вақтида зарур ёрдам кўрсатишни билиш кабилар боланинг шахс маданияти, ижтимоий ҳимояланганини билдиради.

“Болажон” таянч дастури мактабгача таълим тизимидаги барча муассасалар

учун бажарилиши зарур бўлган дастур ҳисобланади.

Таянч дастурнинг максади “Мақтабгача ёшдаги болалар ривожланишига қўйиладиган давлат талаблари”нинг бажарилишига эришишдан, яъни мактабга жисмонан соғлом, ақлан ва маънан етук, жамиятнинг турли аъзолари билан мулоқотда бўла оладиган, борлиқни аниқ идрок этадиган, ҳаётга ижтимоий жиҳатдан мослашувчи, умуммиллий қадриятларимизни қадрлайдиган, шунингдек, мустақил ва онгли яшайдиган болани тайёрлашдан иборат.

Дастурнинг вазифаси болаларни жисмоний, ақлий ҳамда ижтимоий-ҳиссий жиҳатдан камол топтириш ва уларнинг соғлиғини муҳофаза қилиш; болаларнинг эркин фикрлаш, ижодий қобилиятларини ривожлантириш, ахлокий ва маънавий жиҳатдан баркамол, шунингдек, келажақда мустақил ва онгли яшайдиган комил инсонлар этиб вояга етказиш учун шарт-шароитлар яратишдан иборатдир.

Дастурнинг мазмунини қуйидаги тамойилларга таянади:

- мактабгача таълимнинг давлат ва жамият талабларига мослиги;
- мактабгача таълимнинг демократиклиги;
- бола шахсига йўналтирилганлиги;
- болаларни соғломлаштиришга қаратилганлиги;
- болаларнинг қобилияти, эҳтиёжи, имкониятига мослиги;
- мактабгача таълимда ўйин фаолиятининг етакчилиги;
- мактабгача таълимнинг инсонпарварлиги;
- мактабгача таълимнинг ижтимоий турмуш билан мослиги;
- мактабгача таълимнинг оила ва бошланғич таълим билан узвийлиги.

Муассаса дастурни амалга оширишда ҳар бир болага қуйидаги сифатларни ривожлантиришни мақсад қилиб қўйиши лозим:

- ижодкорлик, тасаввур, зукколик;
- мустақил фикрлаш лаёқатига эга бўлиш;
- муаммоларни аниқлаш ва уларни ҳал этиш йўлларини топиш;
- жамият, мамлакатлар, атроф-муҳит муаммоларига бефарқ қарамаслик.

“Болажон” таянч дастурида болаларни ривожлантириш ва мактабга тайёрлаш қуйидаги омилларга асосланади:

- давлат ва жамият бошқарувини эркинлаштириш ва унинг баркамол шахсга бўлган муносабатнинг кучайганлиги;
- эркин фуқаро маънавиятининг шаклланиши;
- миллий урф-одатлар ва тарихий хотира, ўзликни англаш туйғуси ривожланаётганлиги;
- миллий ва умуминсоний қадриятларга ҳурмат-эҳтиром туйғусини шаклланаётганлиги.

Айнан шу омиллар бола шахсининг жисмоний ривожланиш, ўз-ўзига хизмат ва гигиена, ижтимоий-ҳиссий ривожланиш, нутқ, ўқиш ва саводга тайёргарлик, билиш жараёни, атроф-олам тўғрисидаги билимга эга бўлиш ва уни англаш йўналишларига мос тарзда умумий ривожланишини таъминлайди.

Ушбу дастурда болаларни ривожлантириш ва мактабга тайёрлаш даври шартли равишда қуйидаги босқичларга бўлинади:

- гўдаклик (1 ёшгача);
- илк ёш (1-2 ёш);
- илк ёш (2-3 ёш);
- кичик ёш (3-4 ёш);

- ўрта ёш (4-5 ёш);
- катта ёш (5-6 ёш);
- мактабга тайёрлов даври (6-7 ёш).

Мазмун жиҳатдан дастур таркибига:

- болаларни жисмоний ривожлантириш, ўз-ўзига хизмат ва гигиена;
- болаларни ижтимоий-ҳиссий ривожлантириш;
- болаларнинг нутқи, ўқиш ва саводга тайёргарлиги;
- болаларнинг билиш жараёни, атроф-олам тўғрисидаги тасаввурга эга бўлиши ва уни англаши;
- болаларда тасвирий фаолиятни ривожлантириш;
- болаларда мусикий фаолиятни ривожлантириш;
- болаларда ўйин фаолиятини ривожлантириш йўналишларида таълим-тарбия вазифалари келтириб ўтилган.

Ушбу дастур болани шахс сифатида шакллантиришда мактабгача таълим тизими муассасалари ва мутахассислари ҳамда оилалар, мактабгача ёшдаги болалар ота-оналари учун хизмат қилади, деган умиддамиз.

1. Илк ёш даври

Илк ёшли болалар таълим- тарбиясининг ўзига хос хусусиятлари

Инсоннинг ривожланиш даври она корнидан бошланади. Бола она корнида тўққиз ой мобайнида жуда тез ривожланиш жараёнини ва мураккаб тараққиёт даврини ўтайди. Бу даврда ҳам бола маълум даражада ташки муҳит таъсирида бўлади. Шунинг учун ҳам бу таъсирнинг ижобий бўлишини таъминлаш лозим.

Ўдакнинг вазни туғилган пайтда 3,5 кг, бўйи 50 см бўлган бўлса, уч ойлик даврида унинг вазни тахминан 5 кг, бўйи 60 см, 6 ойлик бўлганда эса тахминан 7 кг, бўйи 64 см бўлади.

Фарзанд ила олам мунаввар. Зеро, у наслимиз давомчисидир. Қўзимизнинг оку қароси бўлган дилбандларимиз ҳар доим ардоғимизда экан, биз оламга улар нигоҳи билан қарашга интиламиз. Ҳар бир ҳаракати ва имо-ишоралари орқали уларни англашга уринамиз. Болалар билан мулоқот пайтидагина бу олам мўъжизаларидан баҳраманд бўлиш мумкин.

Бунда ота-оналар, оиладаги катталар болаларнинг сенсор ҳаракатларини тараққий эттириш, кўриш, эшитиш ва сезиш органларининг фаолиятини ривожлантириш, чақалоқ билан мулоқот қилаётган кишилар чехрасига диққат билан қарашга, ҳаракатланаётган буюмларни кўз билан кузатишга одатлантириш, қулоғига чалинган товушларга, атрофдаги кишилар нутқи, қўшиғи, шакилдоқларнинг овозига қулоқ солишга ўргатиш, чақалоқнинг бошини кўтара олиш ва маълум муддат шу ҳолда тутиб туриш кўникмасини шакллантириш, унинг қорни билан ётиб талпиниш фаолиятини шакллантиришга ёрдам бериш, бармоғини сўришга йўл қўймаслик, болани парваришлашни тўғри ташкил этиш, боланинг ухлаш муддатини аниқ белгилаб қўйиш каби талабларга риоя этишлари лозим.

Бир ёшгача бўлган даврда боланинг ривожланиши асосан оила муҳити таъсирида бўлиб, у она сути билан озикланиши лозим. Бола бу даврда нутққа эга бўлмаса ҳам нутқни тушуниш, англаш, ҳаракатларни идрок этиш, оила аъзоларини таниш қобилиятига эга бўлади. Шунинг учун ҳам ўдаклик давридан бошлаб уч ёшгача бўлган даврда боланинг нутқи ва тафаккури жадал ривожланади. Бола бир ёшгача бўлган даврда дастлабки сўзларни айта бошлайди. Бу даврда катталар, асосан, оила аъзолари ўдакни тўғри парвариш қилишни йўлга қўйишлари лозим. “Бола тушунмас экан” деб, унга бефарқ бўлмасликлари, атроф-муҳитдаги буюмларнинг номини тўғри талаффуз қилиб, уларнинг нутқини тўғри ривожлантириш учун кенг йўл очишлари керак.

Оилада болани тарбиялашда ота-она билан бола ўртасида қалбан яқинликка эришиш лозим. Ота-оналар ҳеч қачон тарбияни ўз ҳолига ташлаб қўймаслиги, яъни боланинг илк ёшлигидан бу жараёнга киришиш талаб этилади. Чунки, бола оилада биринчи ҳаётий тажрибани ўрганади, кузатади ва ўзини турли хил вазиятларда қандай тутиш кераклигини ўрганади. Биз болани нимага ўргатсак уни аниқ, ҳаётий мисоллар билан мустаҳкамлашимиз зарур, яъни бола катталар айтган гапларига амал қилишлари, шахсан тарбиянинг самарадорлигини таъминлайди.

Туғилганидан 6 ойликкача бўлган болаларнинг ривожланиши

Боланинг йирик моторикаси ривожланган бўлиши, бола ўз танасини бошқара олиши, тепасига осилган ўйинчоқларни томоша қилиши, унга қўли билан талпиниши, ўз қафтларини оча олиши, қўлида ўйинчоқларни ушлай билиши, ўйинчоқни катталарнинг қўлидан олиши, ўйинчоқ билан фаол ўйнаши (силтайди, шикиллатади, оғзига олиб боради, ўйинчоқни ташлайди, ўз қўлларини ушлаб кўради.) керак.

Бола катталарга нисбатан ташаббус кўрсатиши ва уларни ҳис этиши, катталар билан мулоқотга кулгу билан жавоб бериши, яқинлари билан алоқада бўлганида жонланиши лозим. Бола эшитган ва кўрганларига муносабат билдира олиши, турли хил имо-ишораларга ҳиссий жавоб қайтариши (кулиши, гугулаши), товушга, ашулага, атрофдаги товушларга кулоқ солиши, таниш бўлган катталарнинг нутқига ҳиссий жавоб бериши, рақс оҳанги таралганида хурсанд бўлиб жонланиши, онасини кўрганда, унинг товушини эшитганида суюниб кетиши, алоҳида товушларни талаффуз қила олиши (ба, па, ма, га) лозим.

Бола онасининг мулоим муносабатига кулоқ солиши, илк товушларни чиқара олиши, товуш чиқаётган томонга қараши, унга эгилиб гапираётган катталарга нигоҳини қаратиши, овоз орқали муносабат билдириши, (гугуллаши), мусиқа товушларига қизиқиши лозим.

Бола ҳаракатдаги предметларни кузатиши ва нигоҳларини ҳаракатланаётган предметларга қаратиши, ўзини ўраб турган атрофидаги предметларни томоша қила олиши керак

6 – 12 ойгача бўлган болаларнинг ривожланиши

Бу ёшдаги болаларда асосий ҳаракатлар шаклланган бўлади. Бола тизза ва қафтларини ерга тираб тура олиши, ётган ҳолатдан тура олиши, ўтирган жойида ёта олиши, кўмаксиз ўтира олиши, таянган ҳолда предметлардан ҳатлаб ўтиши, мустақил биринчи қадамини босиши лозим.

Бола икки қўли билан предметларни ҳаракатлантира олади, кутичани очиб предметни олади, шикилдокни шикиллатади, коптокни юмалатади, битта предмет билан турлича ҳаракат қилади: босади, иргитади, думалатади, бир-бирининг ичига солади, ўйинчоқни томоша қилади, у қўлидан бу қўлига ўтказди, товуш чиқарадиган резина ўйинчоқларни эзгилайди.

Болалар катталар билан мулоқотга киришади, ўзига яқин кишилар билан мулоқотга киришишда ташаббус кўрсатади (катталарнинг кўзига қарайди, ёпишади, қўлларига олишларини хоҳлайди, қийкиради, қўлидан тортади, эркаланади), тенгдошлари билан мулоқот қилишга интилади. Кўзгудаги ўз аксини кўриб, табассум қилади ва ўз акси бўйича бармоқларини юргизади. Катталарга тана аъзоларини (боши, қўли, оёғи, бурни) кўрсатади. Предметлар қаерда жойлашганини айта олади.

Турли оҳангдаги мусикани (шўх, тез, секин) ҳис қилади. Бола кулади, чапак чалади, рақсга тушади, катталарнинг имо-ишорасига тақлид қилади, ўзи хоҳлаган предметни олганда лаззатланади, ёқтирган предметини тортиб олинганида норозилик билдиради.

Бола яқин атрофдаги кишиларнинг сўзларини тушунади, ўз исмини эшитганида унга жавоб беради. Предметларни кўрсатади. Халқ ижодиётини тинглайди (овутмачок, эркалама) ва унга ҳиссий жавоб беради, рангли китобларни томоша қилади.

Предметлар билан тадқиқот эта бошлайди, ирғитади, узиб олишга интилади, уни тақиллатади, предметлар, ҳаракатлар, таниш инсонларнинг номларидан танийди (ота-она ва бошқалар).

Илк ёшдаги бөлаларнинг ривожланиши

Жисмоний ривожланиш.

Боланинг соғлиғини мустаҳкамлаш, уларнинг тана аъзоларини чиниқтириш, асосий ҳаракат турларини ривожлантириш, бөлаларни тетик тутувчи, толиқишларининг олдини оловчи ҳаракатларини ривожлантириш учун шарт-шароит яратиш. Бармоқларининг майда мускулларини ривожлантириш, юриш ва ҳаракат қилишнинг айрим кўникмаларини ривожлантириш.

Эмаклаш. Керакли масофага, ўриндик ва халқанинг тагига эмаклаш, 1м. узунликдаги зинага катталарнинг ёрдамида чиқиш ва ундан тушиш.

Юриш. Таянчсиз тўғри йўналишда ерда ётган тахтача устидан, йўлкачадан, қия (10-15см юқорига кўтарилган) тахтачадан юриш, 10см баландликдаги сатх устига чиқиш ва ундан тушиш. Пол, ердаги ёки 5-10см баландликда жойлашган арқон, хода ёки тахтача устидан ўта олиш.

Югуриш. Тўғри йўналишда югуриш.

Сенсомоториканинг ривожланиши. Унча катта бўлмаган тепаликдан коптокни думалатиш, уни олдинга, юқорига ирғитиш. Қаламни ёки мўй қаламни ушлаб туриш, улар билан (ажиб-бузи) чизиклар чизиш.

Майда моторика. 3 ва ундан ортик қисмлардан иборат миноралар қуриш, қопча ва қутичага майда предмет ва ўйинчоқларни солиш ва уларнинг ичидан олиш.

Маданий-гигиеник малакалар. Ўз-ўзига хизмат қилиш, қўлларини ювиш, чўмилишга ижобий муносабатда бўлиш, пиёладан чой ичиш, мустақил юз-қўлларини ювиш ва артиш

Йил охирида бола:

Эмаклайди, юради, мувозанат сақлайди, югуради, болада йирик, сенсомоторика ва майда моторика, ўз-ўзига хизмат қилиш малакаси шаклланади.

Ижтимоий- ҳиссий ривожланиш

Ижтимоий ривожланиш:

Катталар билан мулоқот. Мулоқотга мойиллик сезиш (катталарнинг товуши, имо-ишора, қўлини чўзиш), товушга қараб мақтов ва танқидни фарқлаш, мулоқот турларидан (йиғлаш, кулги, бақириш, табассумдан) фойдаланиш, ўз истагини имо-ишора билан билдириш.

Тенгдошлари билан мулоқот. Тенгдошлари билан ёнма-ён ўйнаш.

Ҳиссий ривожланиш:

Бола кундалик мулоқотда бўладиган катталарнинг исмларини билиш, ўз исмини билиш, ўзини кўзгуда таниш, ўз хоҳиши катталарнинг талабларига мос тушмаганда норозилик билдириш, оила ҳаёти фаолиятига кириша бошлаш

(супуради, ўйинчоқларни йиғади), ўзига яқин инсонларга муҳаббат ва меҳр кўрсатиш (ўпади, ёпишади, қучоқлайди), мусиқага монанд ҳаракат қилиш, катталарнинг ўзига нисбатан муносабатини сезиш ва ҳис этиш.

Нутқ, ўқиш ва саводга тайёргарлик

Нутқ. Катталарнинг нутқини тушуниш, сўз бўлақларини ва 1-2 бўғиндан иборат оддий сўзларни айта олиш.

Предметларнинг номларини айтиш ва улар билан ҳаракат қилиш (бу “нинни”, “нинни ух”), “нинни қани?” каби саволларни бериш, расмда предметларни таниш (Бу бо-бов), ўз ҳаракатларини сўз билан ифодалаш, мураккаб бўлмаган ҳаракатларни бажариш (кубикни олиб кел).

Бадий адабиёт билан таништириш. Болаларда бадий адабиётга нисбатан қизиқиш уйғотиш. Уларга доимий равишда халқ оғзаки ижодидан: алла, эркалама (“Хамма гулни гул десам...”, “Менинг қизим оппоқкина...”, “Акбаржоним отлидур...” в.б.); овутомчоқлар (“Йиғлама-ей, йиғлама”, “Вой, йиғлама жон ўғлим...” в.б.); олқиш қўшиқлари (“Юғурса онаси кўрса...”, “Оймома илла...”, “Айланайин оқчамдан...” в.б.) айтиш. Қисқа шеърларни ифодали ўқиб бериш.

Ўқиш ва саводга тайёргарлик. Китобадаги расмларни томоша қилиб, тасвирланган предметларни номлаш, қалам ёрдамида горизонтал, доирасимон ва вертикал чизиқларни чизиш.

Йил охирида бола:

Катталарнинг нутқини тушунади, сўз бўлақларини ва 1-2 бўғиндан иборат оддий сўзларни айта олади.

Қалам ёрдамида горизонтал, доирасимон ва вертикал чизиқларни чиза олади.

Билиш жараёни, атроф-олам тўғрисидаги билимга эга бўлиш ва уни англаш:

Элементар математик билим ва малакалар. Икки-уч қисмли, таълимий ўйинчоқларни йиғиш, қутичаларга мос қопқоқларни танлаш, 2-3 та халқалардан пирамида йиғиш, катталарнинг илтимосларига кўра предметларни йиғиш ва олиб бериш, предметларни жойлаштириш.

Атроф-оламни ўрганиш ва англаш. Катталар билан саломлашиш, катталарнинг саломига жавоб бериш, миннатдорчилик билдириш, расмларни томоша қилиш, образга қараб ҳаракатларни ифода эта олиш (айиқча, қуёнча), яқин атрофдаги предметларнинг номини айта олиш ва кўрсатиш, ўзининг кўриниши, кийими, чиройли ўйинчоғи билан мамнун бўлиш.

Йил охирида бола:

Ранг, шакл, катталиқ каби тушунчаларни тушунади, предметларни ўзича таниб ва унинг хусусиятларини билади.

Ўйин фаолияти

Болаларнинг сенсор тажрибаларини бойитишда давом этиш. Турли шаклдаги буюмлар билан ўйнашга ўргатиш. Ўзакка 2-3 та бир хил ўлчамдаги халқани кийдириш, катталар ёрдамида 2-3 та халқачадан иборат бўлган конус асосли пирамидани йиғиш, тўртта қарама-қарши ўлчамдаги халқалардан пирамида йиғиш;

Нарсаларнинг ўлчами (катта, кичик), рангига (қизил, кўк) қараб улар билан турлича шуғулланишни такомиллаштириш (очиш-ёпиш, кийдириш, олиш, ўтказиш, киргизиш, ипни ўтказиш, устига кийдириш). Турли дидактик ўйинчоқлар билан ўйнашга ўргатиш (шар отиш, дидактик қутичалар ва уларга мос столчалар ва х.)

Қурилиш материали (столдаги, полдаги) билан ўтказиладиган ўйин машғулотлар. Болаларни айрим шакллар билан (кубча, гиштча) таништириш.

Болаларнинг сенсор тажрибаларини бойитишда давом этиб, буюмларни ҳажм жиҳатидан фарқлашга ўргатиш, катталар ёрдамида 4-5 та халқадан иборат пирамида йиғиш.

Шаклига қараб қутича учун қопқоқлар (думалок, квадрат) танлаш кўникмаларини шакллантириш, икки ўринли дидактик ўйинчоқлар йиғиш.

Дидактик қутича (“Сехрли қутича”) тешиқларига мос келадиған ясси шаклларни (доира, квадрат, учбурчак, тўғрибурчак) мослаштиришни машқ қилдириш.

Ўшитиш қобилиятини ривожлантирадиган таълимий ўйинлар ўтказиш (“Ўйчада ким яшайди?”, “Ким бизни қақирди?”).

Тўртта рангни (қизил, кўк, сариқ, яшил) фарқлашга ўргатиш; катталарнинг тақлифи бўйича маълум рангдаги нарсаларни ажратиш.

Дидактик ўйинчоқлар, майда ва йирик қурилиш материаллари билан мустақил ўйнашга имкон бериш.

Қурилиш материали (кичик ва катта ҳажмдаги) билан ўтказиладиган ўйинлар. Болаларга айрим шаклларни (кубча, гиштча) устма-уст қўйишга ўргатиш. Катталар билан биргаликда ўйин-қурилишни амалга ошириш.

ИЛК ЁШ ГУРУХ

2-3 ёшли болаларнинг ривожланиш хусусиятлари

Бу давр ўзига хос хусусиятларга эга. Бир ёшдан икки ёшгача бўлган давр мобайнида боланинг нутки ва ўзгалар томонидан айтилган сўзларни тушуниш қобилиятлари жадал ривожланган бўлса, 2-3 ёшга келиб, ўзгалар нуткига тақлид қилиш жараёни бошланади, бола мусиқа, бадиий сўз таъсирига тез берилади.

Шунинг учун ҳам унга худди шу даврдан бошлаб шеърлар айтиш ҳамда рақсга тушишни ўргатиш лозим. Уларда катталарга жўр бўлиб қўшиқ айтиш, мусикага мувофиқ ҳаракат қилиш, оҳангни ҳис этиш кўникмаси шаклланади.

Бу ёшдаги болаларни бир жойга жамлаганда улар орасида ўзаро мулоқотга киришиш кўникмалари шакллана бошлайди. Таълим- тарбиявий ишлар болаларда шакллана бошлаган худди ана шу кўникмаларни ривожлантиришга ва уларни малакаларга айлантиришга йўналтирилмоғи лозим.

Жисмоний ривожланиш

Мактабгача таълим муассасасида жисмоний ривожлантириш бўйича кун тартибини тузишда овқатланиш, чиниқтириш, жисмоний машқ ва ўйинларни ташкил этишда дифференциал ёндашишга амал қилинади. Бунда болаларнинг ўзига хос ёш хусусиятлари ҳисобга олинади. Тарбиячи жисмоний ривожлантиришда мактабгача таълим муассасасида жисмоний тарбия дастури

талабларига асосланади. Шу билан бирга тарбиячи, шифокор, ҳамшира билан келишилган ҳолда оилада болаларни жисмоний томондан тўғри тарбиялаш тарғиби килинади.

Тарбиячи эрталабки бадантарбия, жисмоний машғулотлари, ўйинлар, саломатлик кунини ташкил қилиш усулларини мукамал билиши шарт. Жисмоний тарбия бўйича ўтказиладиган тадбирларда гуруҳ тарбиячиси ва мусиқа раҳбари билан ҳамкорлиги муҳим аҳамият касб этади.

Болаларнинг жисмоний тайёргарлигини текшириш, машғулотларни ташкил қилишда тозалик, гигиена талабларига ва хавфсизлик қоидаларига жиддий роия қилинади. Машғулотлар очиқ ҳавода, шу билан бирга махсус жиҳозланган спорт залида ўтказилади.

Мактабгача таълим даврида болаларни жисмоний томондан тарбиялашнинг асосий мақсади болалардаги турли кўникма ва малакаларни шакллантириш, улардаги кучлилиқ, тетиклик, чаққонликни амалга ошириш, зийраклик каби жисмоний сифатларни ривожлантиришдан иборатдир. Мунтазам равишда ўтказиладиган жисмоний машғулотлар болаларнинг ўсиш ва ривожланиш жараёнига ижобий таъсир қилиб, ижодий имкониятларини оширади.

Дастурда мактабгача ёшдаги болаларни жисмоний тарбиялашнинг вазифалари қуйидагича белгиланади:

- жисмоний жиҳатдан бақувват қилиш;
- шахснинг ахлоқий томондан ижодий сифатларини тарбиялаш;
- болаларда мақсадга тўғри йўналтирилган ҳаракатларни фаоллаштириш учун шароит яратиш;
- ҳаракатларнинг муҳим ҳаётий турларини шакллантириш, юриш, югуриш, сакраш, эмаклаш, ўрмалаш, отиш, илиб олиш, сузиш, велосипедда учиш, оёқ, қўл, тана, бош ҳаракатларини ривожлантириш, сафланиш ва қайта сафланиш;
- ўйин ҳаракатларини кенгайтириш ва чуқурлаштириш, жисмоний сифатларни ривожлантириш: чаққонлик, эпчиллик, зийраклик, иродалилиқ, сабр-қаноат, кучлилиқ ва бошқаларга тенглашиб тик тутиш малакасини ошириш;
- бола қоматини тўғри шакллантиришга таъсир кўрсатиш ва ясси оёқлилиқ касаллигининг олдини олишга ёрдам бериш;
- жисмоний машқ ва ўйинларнинг фойдаси, асосий гигиеник талаблар ва қоидалар ҳақида етарли даражада тасаввур ва билимлар бериш;
- фаол ҳаракатга қизиқишни тарбиялаш.

Жисмоний тарбия дастурида ҳар бир гуруҳ учун кундалик ҳаракат тартиби кўрсатилган.

Болалар жисмоний тарбиянинг асосий мазмунини мунтазам равишда бажаришлари учун турли усулдаги машқлар мавжуд. Булар асосий ҳаракатлар (юриш, югуриш, сакраш, иргитиш, илиб олиш, эмаклаш, сирпаниш); оёқ ва тана учун умумривожлантирувчи машқлар (турли буюмлар ёрдамида ва уларсиз) рақс машқлари, сафланиш ва қайта сафланиш, ҳаракатли ўйинлар, турли спорт ўйинларининг муҳим хусусиятларини эгаллаш, спорт машқлари, роликли конькида сайр қилиш, велосипедда юриш, сузиш ва бошқалардан ташкил топади.

Болаларни халқимизнинг энг буюк анъаналари руҳида тарбиялаш ниҳоятда

муҳимдир. Ўзбек халқи бошқа халқлар каби ўзининг қадимий анъанавий ўйинларига эга. Улар асрлар мобайнида шаклланиб ва сайқал топиб бугунги кунгача етиб келди. Дастурга замонавий ҳаракатли ўйинлар қаторига ана шундай ўзбек халқ миллий ўйинлари ҳам киритилди.

Шу билан бирга дастурда ҳаракат сифатларини ривожлантирувчи, қоматни тўғри шакллантирувчи ва ясси оёқлилик касалининг олдини олувчи махсус машқлар ҳам тавсия этилади.

Жисмоний тарбия бўйича бажариладиган ишни тўғри режалаштириш ва ўтказиш уни самарали ҳал этишда ниҳоятда муҳимдир.

Кун давомида турли хилдаги машғулотларни жисмоний машқ ва ҳаракатли ўйинлар билан қўшиб олиб борилиши, боланинг тўғри ҳаракатини таъминлашга ёрдам беради.

Машғулотларга тавсия этилаётган дастур материали ўтказиладиган жисмоний соғломлаштириш тадбирлари мустақил машқлар ва ўйинлар учун асос бўлади. Таълим вазифининг асоси, жисмоний тарбия машғулотида, тарбиявий ва соғломлаштириш вазибалари жисмоний сифатларни ўстириш, болалар организмнинг иш қобилиятини такомиллаштириш, унинг ишга лаёқатлилигини ошириш орқали амалга оширилади.

Машғулотлар тўғри ташкил этилса, қизиқарли, ибратли жиҳатлари оширилса, болалар ўз вақтида дам олишларига эътибор берилсагина жисмоний машқларнинг самарадорлиги ортади. Машғулотда энг муҳими машқ ва ўйинларнинг тўғри тақсимланишидир. Бунда машғулотнинг асосий вазибасини ажрата олиш лозим, унинг мазмуни кўзда тутган мақсадни ҳисобга олиб, бола танасининг маълум қисмларига ҳар томонлама таъсир ўтказиш зарур. Шу жумладан, машғулотлар унумдорлигини ошириш мақсадида турли машқларни бир-бири билан боғлаш ҳам муҳимдир.

Машғулотни режалаштиришда ҳаракат тартибини ва такрорийлигини, вазибани тўғри тақсимлаш ва болаларни уюштиришнинг энг аниқ ва оқилона усуллари кўзда тутилади. Бунга, аввало, етарли ҳаракат фаоллиги ва машғулотларнинг зичлигини таъминлаш орқали эришиш керак. Машғулотларни режалаштиришда гуруҳнинг шароити, машғулотлар учун зарур бўлган жиҳозларнинг мавжудлиги ҳисобга олинади. Очик ҳаводаги машғулотлар мазмуни йил фасллари, об-ҳавога мувофиқ равишда танланади. Машғулотни режалаштириш ва ўтказиш усуллари турлича бўлиб, улар асосий ҳаракат ва ўйин машқлари, бир қилинган машғулотлардан тартиб турли хилдаги, яъни ҳаракатли ўйинлар, халқ ўйинлари, эстафеталар, очик ҳавода ўтказиладиган машғулотларни ўз ичига олади.

Эрталабки бадантарбия, сайрдаги жисмоний машқ ва ўйинларни машғулотларнинг ўқув материалига мувофиқлаштириш муҳим. Куннинг турли пайтида болаларнинг ҳаракат фаоллигини ҳисобга олиш, шунга кўра, ҳаракат кўникма ва малакаларини такомиллаштириш учун ҳаракат сифатларини ўстирадиган машқларнинг турли усуллари тавсия этилади.

Болаларнинг мустақил фаолияти тарбиячининг бевосита раҳбарлигида ўтади. У ҳар бир боланинг ўйин ва машқларни эркин танлашига ҳаракат қилади.

Тарбиячи ҳаракат фаолиятига мос жиҳозни танлаш йўли билан болаларнинг ташкилотчилик қобилиятини ўсишига ёрдам беради. Тарбиячи (мактабгача таълим муассасасида ва оилада амалга ошириладиган) жисмоний тарбия жараёнининг кетма-кетлиги ва узлуксизлигига алоҳида эътибор қаратади. У бу ишни

режаштираётганда боланинг ўзига хос хусусияти, ривожланиши, саломатлиги, жисмоний ўсиши, қизиқиши, қобилиятлари ҳисобга олинади. Жисмоний тарбия дастурида ҳар бир гуруҳдаги кундалик ҳаракатлар белгиланган.

Ҳаракатнинг шаклланишига ёрдам қилиш, боланинг теварак-атрофга кўникишини таъминлаш, гавданинг тик ҳолатини сақлашга ўргатиш.

Болаларни мустақил ўйинларда ҳаракат фаоллигини бошқаришга ёрдам бериш ва унга шароит яратиш.

Ҳаракатли ўйинларни ўйнашга бўлган эҳтиёжни ҳосил қилиш.

Болаларни тарбиячининг кўрсатмасига таклид қилган ҳолда ҳаракатни тушуниб, биргаликда ҳаракат қилишга, ўз ҳаракатини бошқалар ҳаракати билан солиштиришга ўргатиш.

Ҳаракат йўналишини ўзгартириш, юриш ва югуриш вақтида ҳаракат характери ни сигналга боғлаб олиб бориш. Болаларни сакраш, жойидан узоққа сакраш, икки оёқлаб юмшоқ ерга тушишга ўргатиш. Болаларни эмаклаш, тирмашиб чиқиш ва тўп билан ҳаракат қилиш бўйича машқ қилдириш. Бу машқлар бажарилаётганда болаларнинг гавдани тўғри ва товонни мустаҳкамлаб тутишига эътибор бериш.

Болаларда жисмоний тарбия машғулотларига, шунингдек, эрталабки гимнастикага ижобий эмоционал муносабатни уйғотиш. Тарбиячи томонидан ташкил қилинган ўйин машқлари, ҳаракатли ўйинларда фаол иштирок этиш.

Тайёрланган предмет ва ўйинчоқлардан мустақил ўйинларда ҳаракат фаоллигини оширишга ўргатиш.

Асосий ҳаракатларга доир машқлар

Юриш машқлари. Тарбиячи кетидан белгиланган йўналишда тўп-тўп бўлиб юриш, йўналишни ўзгартириб юриш, предметни оралаб ўтиш, доира бўйлаб жуфт-жуфт бўлиб, қўл ушлашиб юриш. Юришдан югуришга, югуришдан юришга ўтиш. Олдинга ва ёнга кадам ташлаб юриш.

Югуриш учун машқлар. Тарбиячи орқасидан югуриб ўтиш, ундан қочиш, ҳар томонга бир-бирларини итармасдан югуриш. Думалаб бораётган предметни қувиб етиш, икки чизик ораллиғида уларни босмасдан югуриш, 30-40 сония давомида тўхтамасдан югуриш. 80 метргача бўлган масофани секин югуриб ўтиш.

Сакраш учун машқлар. Икки оёқлаб турган жойида сакраш, секин-аста олдинга сурилиш, бола қўлидан юқориқ қилиб осилган предметга тегишга ҳаракат қилиш. Чизикчадан ёки полга параллел ҳолда икки қатор қилиб ташлаб қўйилган арқончадан (20-25см. кенглигида) хатлаш. Турган жойида икки оёқда, иложи борица узоққа сакраш, 20-30 см. баландликдаги предметдан сакраш.

Думалатиш, иргитиш ва илиб олиш машқлари. Предметларни йиғиш, маълум жойга қўйиш. Думалаб бораётган предмет орқасидан сурилган ҳолда тўпни бир қўллаб ва иккала қўл билан тарбиячига қаратиб, қиялатиб ва бир-бирига қаратиб думалатиш. Тўпни икки қўллаб олдинга пастдан, кўкрак олдида, бошдан ошириб отиш. Тарбиячига тўпни икки қўллаб иргитиш, тарбиячи отган 50-100 см. ораллиқдаги тўпни илиб олишга ҳаракат қилиш. Бола кўкраги баробар қилиб тортилган лентадан тўпни отиб тушуриш. Предметларни иргитиш (тўплар, қум халтачалар ва бошқалар горизонтал нишонга (100-120 см. масофага) икки қўллаб, ўнг ва чап қўл билан иргитиш; узунасига чап қўл билан ўнгга иргитиш.

Эмаклаш ва тирмашиб чиқиш учун машқлар. 3-4 м. га эмаклаш, 25-30 см. ли тўсиқ тагидан ўтиш, полда ётган ҳода устидан ошиб ўтиш. Арқонли нарвонча,

гимнастика деворчасидан болага кулай бўлган усул бўйича юқорига тирмашиб чиқиш ва пастга тушиш.

Мувозанат саклаш учун машқлар. Тўғри юриш, илон изи йўлакчадан, тўғри, илон изи, доира бўйлаб ташлаб қўйилган арқончадан, бир томони полдан кўтариб қўйилган тахтачадан, гимнастика ўриндиғи устида юриш.

Усти силликланган тахта бўйлаб, гимнастика ўриндиғи устида эмаклаб юриш.

10-15 см баландликдаги тўсиқлардан: халқадан - халқага, яшиқдан- яшикка сакраб ўтиш, табуретка (25 см. баландликдаги), ўриндиқ устига чиқиш, қўлларни икки ёнга узатган ҳолда туриш. Оёқ учида кўтарилиш ва яна дастлабки ҳолатга қайтиш. Турган жойида аста-секин айланиш.

Умумривожлантирувчи машқлар. Қўл ва елка ўмров мускуллари учун машқлар, қўлларни юқорига кўтариш, юқорига ва ёнга букиш ва чўзиш, кўкрак олдида чалиштириш ва ёнга узатиш, қўлларни орқага яшириш, чапак чалиш, бош устида чапак чалиш, қўлларни олдинга ва орқага силташ (қўллар пастда), пастга-юқорига (қўллар ён ҳолатда), қўлларни бош устида ва олдинга силкитиш. Шунингдек, машқларни турли хил предметлар (шақилдоқлар, кубиклар, лентачалар, рўмолчалар) билан турлича ҳолатларда бажариш.

Оёқлар учун машқлар. Турган жойида юриш, олдинга, ёнга, орқага қадам ташлаш. Оёқ учида кўтарилиш, оёқни олдинга қўйиб, тоvon билан туриш, оёқ бармоқларини қимирлатиш.

Гавдани ривожлантирувчи машқлар. Ўнг ва чапга ўгирилиш, қўлларни энгил силкитган ҳолда предмет ёнида турган болага узатиш. Олдинга ва турли томонга энгашиш. Полда ўтирган ҳолда оёқларни букиш ва ёзиш. Чалқанча ётган ҳолда оёқларни юқорига кўтариш ва тушириш, қўллар ва оёқларни бир вақтда биргаликда қимирлатиш. Тиззалаб ўтириб, тоvonда ўтириш ва туриш. Қорин билан ётган ҳолда қўлларни ва оёқларни кўтариш, ёнбошдан-ёнбошга ағдарилиш.

Сафланиш ва қайта сафланиш. Тарбиячи ёрдамида гуруҳлар ва бутун гуруҳ билан айлана бўйлаб сафланиш, жуфт-жуфт бўлиб сафланиш, бир-бирининг кетидан туриш.

Ҳаракатли ўйинлар ва ўйин машқлари

Юриш ва югуришга оид ўйинлар: “Кўғирчоқларникига меҳмонга”, “Йўлакчадан”, “Ким секин”, “Таёқчадан хатлаб ўт”, “Мени қувиб етинг”, “Чумчуқчалар ва автомобиль”, “Поезд”, “Самолётлар”, “Пуфак”, “Қуёш ва ёмғир”, “Буюмни олиб кел”, “Қушлар учмоқда”.

Эмаклаб ўйналадиган ўйинлар: “Шақилдоқкача эмаклаб бор”, “Дарвозага тушир”, “Чизиқни босма”, “Эҳтиёт бўл”, “Маймунчалар”.

Тўпни отиш ва илиб олиш ўйинлари: “Тўпни ўртага ташла”, “Тўпни илиб ол”, “Дарвозачага тушир”, “Тўғри мўлжал ол”.

Сакраб ўйнайдиган ўйинлар: “Менинг қувноқ коптогим”, “Оқ қуёнча ўтирибди”, “Қушчалар учмоқдалар”, “Ариқчадан хатлаб ўт”.

Очиқ жойда мўлжал олиш ўйинлари: “Қаерда чалинаяпти”, “Байроқчани топ”

Турли ҳаракат ва қўшиқ билан ўйналадиган ўйинлар: бир-бирига ҳалақит бермасдан юриш ва югуриш; икки оёқлаб жойида сакраш ва олдинга силжиб сакраш, тўпни олиш, ушлаб туриш, бир жойдан иккинчи жойга олиб ўтказиш, жойига солиб қўйиш, думалатиш, иргитиб, эмаклаш, тортилган арқонча тагидан эмаклаб ўтиш, ерда ётган ходача устидан ўтиш.

Чиниктириш ва соғломлаштириш.

Эрталабки бадантарбия. Ҳар куни эрталаб бадантарбия қилиш, ҳаракатларни намунага мувофиқ бажариш. Бадантарбияни очик ҳавода, енгил кийимда бажариш. Эрталабки бадантарбия машқларини сув муолажалари билан тугаллаш (катталар кўмагида).

Чиниктириш. Ёзда очик ҳавода иложи борича кўпроқ бўлиш. Катталар назорати остида кичик очик сув ҳавзасида (бассейнда) чўмилиш (гигиена талабларига амал қилган ҳолда).

Қоматни тўғри тутиш. Катталарнинг назорати остида жисмоний машқларни мунтазам бажариш. Тўғри қоматни шакллантириш, ясситовонлиликнинг олдини олишга имкон берадиган мушаклар гуруҳини шакллантириш.

Ҳаракатлантирувчи тартиб. Ҳар кунги сайрларда иштирок этиш. Ҳаракатли ўйинларда ўйинчоқлар ва жисмоний машқларда спорт анжомлари билан фаол иштирок этишга ҳаракат қилиш.

Гигиена ва ўз-ўзига хизмат

Тахминий кун тартиби:

7.00 – 7.30	Ўридан туриш, эрталабки ювиниб-тараниш (уйда)
7.30 – 8.30	Қабул, соғлиғини текшириш, ўйинлар, эрталабки бадантарбия
8.30 – 9.00	Нонушта
9.00 – 9.30	Ўйинлар, машғулотларга тайёргарлик
9.30 – 10.00	Машғулотлар
10.00 – 10.20	Сайрга тайёргарлик
10.20 – 12.00	Сайр
12.00 – 12.20	Сайрдан қайтиш
12.20 – 13.00	Тушлик
13.00 – 15.30	Уйқу
15.30 – 16.00	Уйқудан туриш, ювиниш
16.00 – 16.30	Енгил 2 тушлик
16.30 – 17.00	Ўйинлар, мустақил фаолият
17.00 – 17.20	Сайрга тайёргарлик
17.20 – 18.20	Сайр, ўйинлар
18.20 – 8.35	Сайрдан қайтиш
18.35 - 19.00	Кечки овқат
19.00 – 19.30	Ўйинлар, болаларни уйга кетиши
19.30 – 20.00	Сайр (уйда)
20.00 – 20.30	Тинч ўйинлар, гигиеник муолажалар (уйда)
20.30 – 7.00	Тунги уйқуга тайёрланиш, тунги уйқу (уйда)

Ухлаш гигиенаси.

Ухлашга айнан бир вақтда ётиш. Уйқудан олдин ва кейин ювиниш, алоҳида ўринда ухлаш.

Шахсий гигиена:

- овқатланишдан олдин, ҳожатхонага боргандан сўнг ва қўл ифлосланганда (жониворлар билан ўйнагандан кейин) ювиш;

- қўл ва оёқ тирноқларини ўз вақтида олиш;
- ювиниш, кийиниш, чўмилиш жараёнларини тўғри айта олиш;
- ювиниш учун зарур бўладиган нарсалар (совун, сочиқ ва бошқалар)ни билиш;
- юз ва қўлни ювиш, ювингандан кейин артиниш, сочиқни мустақил равишда олиш ва осиб қўйиш;
- шахсий буюмлардан (дастрўмол, тарок ва шу кабилар) фойдаланиш;
- тиш чўткасидан фойдаланишни ўрганиш;
- иссиқ ва совуқ овқатларни кескин алмаштиришга йўл қўймаслик;
- тоза, чиройли либосдан кувониш, сочларни тартибли турмаклаб юриш, ифлос кийимбош, қўллар, таралмаган сочларни бартараф этишда катталарга ёрдам сўраб мурожаат қилиш;
- янги дастрўмолдан фойдаланиш ва уни чўнтакда олиб юриш.

Овқатланиш гигиенаси:

- тўғри овқатланиш тартибига риоя қилиш;
- мустақил равишда овқат ейишга интилишни намойиш этиш, “Қошиқда овқатлантириб қўйиш” таклифидан воз кечиш;
- овқатланаётган пайтда бадан аъзоларига қўл теккизмасликка, қошиқни ўнг қўл билан ушлаб, тўкмасдан ейишга ўргатиш;
- мустақил равишда овқатланаётганда, сочиқчадан фойдаланаётганидан кувониш. Чиройли қилиб тузалган стол, мазали овқатларни илғай билиш;
- овқатланиш қоидаларига риоя қилиш: овқатни шошилмасдан, яхши чайнаб ейиш, гаплашмаслик, шўрва, чойни тўкмаслик;
- овқатланиб бўлгач, “рахмат” айтиш.
- маданий – гигиеник қўникмаларни эгаллаш ва ўз-ўзига хизмат қилиш:
- шахсий гигиена қўникмаларини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш: енгни ўзи шимариб, қўл ва юзни ювиш, совундан тўғри фойдаланиш, юз ва қўлларни артиш;
- муайян тартибда ечиниш ва кийиниш, кийимларни яхшилаб тахлаб қўйишга ҳаракат қилиш;
- тугмаларни қадаш, пойабзал ипларини боғлай олишга ҳаракат қилиш;
- ўз буюмларини билиш;
- ўйин давомида ювиниш, кийиниш, овқатланиш жараёнларини акс эттириш: ўйинчоқларни овқатлантириш, кийинтириш, чўмилтириш, ўзининг сеvimли қўғирчоқларини тўғри овқатланиш, ювинишга ўргатиш;
- қўғирчоқлар билан ўйинларни намойиш қилиш давомида қўғирчоқ қандай қилиб тўғри кийинишини кўрсата билиш;
- катталар билан биргаликда ўйинчоқларни жойига олиб қўйиш, кийимларни осиб қўйиш, оёқ кийимини жойига тахлаб қўйишга одатлантириш.

Ўзига хос гигиена:

- тоза чойшаб, кўрпа – тўшакда, шамоллатилган хонада ухлаш, эрталаб бадантарбия ва сув муолажаларини ўтказишга одатлантириш;
- ичак ва қовуқни ўз вақтида бўшатиб туришга ўргатиш: ҳожатхонадан эҳтиёткорлик билан фойдаланишга одатлантириш;
- тирноқ, қалам ва бошқа нарсаларни тишламаслик, қўлларни, лабни ва бошқа буюмларни сўрмаслик.

Шикастланишнинг олдини олиш.

- сакрашда, тепаликдан учишда юмшоқ тушиш, бир-бирини итармаслик, чопмасликка ҳаракат қилиш.

Илк ёш (2-3 ёшли) болалар учун

	Машгулот номи	
1	Атроф олам билан таништириш	0,5
2	Табиат билан таништириш	0,5
3	Таълимий ўйин-машқлари(сенсор тарбия)	1
4	Нутқ ўстириш	1
5	Бадий адабиёт билан таништириш	0,5
6	Расм	1
7	Қуриш-ясаш	1
8	Лой иши	0,5
9	Жисмоний тарбия	2
10	Мусика	2
	Жами	10

Ижтимоий-ҳиссий ривожланиш

Болалар билан ишончли муносабат ўрната олиш. Бошқа одамларнинг ҳиссий муносабатларини тўғри қабул қила бошлаш, боланинг мактабгача таълим муассасасига келиши билан катталар ва тенгдошларининг ҳиссий муносабатларини “бола-катталар” муносабати, “бола-тенгдош” муносабати билан тўлдириш.

Ўйинчоқлар ва хона жиҳозларининг номларини билишга қизиқиш уйғотиш.

Катталар билан мулоқот. Катталар ва болалар билан ташкил этиладиган ўйин жараёнида:

Ўзига таниш катталар томонидан бериладиган, ҳар қандай танқидни тўғри қабул қилишга ўргатиш. Нотаниш катта одамлар билан бўладиган мулоқотдан ўзини четга тортиш, яқин кишисига интилиш. Нимани қилиш мумкин, нимани қилиш мумкин эмаслигини англай олиш. Яқин кишиларисиз бошқа одамлар билан мулоқот вақтида безовталанмаслик. Катталарнинг топшириқларини бажаришни исташ. Ўйин давомида барчага мурожаат қилиш. Катталарнинг ҳикояларига, китобларнинг суратларига нисбатан қизиқишни тарбиялаш.

Тенгдошлари билан мулоқот. Бошқа болалар билан ўйнаш истагини билдириш. Қизиқарли маълумотларни бошқа болаларга етказа билиш. Ўйин давомида ўз ўртоқлари билан яхши алоқа ўрнатиш (ўз ўйинчоқлари билан ўртоқлашади). Тенгдошларининг ўйинларини кузата олиш. Ўйин ва бошқа фаолиятларда биргаликда иш олиб бориш.

“Мен” концепцияси ёки ўз-ўзини англаш. Ҳамма нарсани ўзи бажаришга интилиш. Амалларни бажарар экан, “Мен” олмошидан фойдаланиш. Ўз муваффақиятларидан ғурурланиш (расм чизганида, нарсаларни ясаганда). Ўзи ёқтирган нарсаларни олиб беришни сўраш. “Мен олмани олишни истаيمان, сут ичишни истамайман, мен бу коптқни олмоқчиман, бошқасини эмас” ва ҳақозо.

Ҳиссий ривожланиш. Имо-ишораларни англаш, атрофдагиларнинг ҳиссиётларини тушуниш. Ўз ҳиссиётларини билдириш (суюнади, ўз муваффақиятлари билан фахрланади, таниш катталарни қақиради). Ўзига нисбатан катталар муносабатларини тушуниш. Тенгдошлари билан мулоқотдан

завкланиш. “Раҳмат” сўзини ўринли қўллаш.

Ўқув йили охирида бола:

- катталар ва болалар билан ўйналадиган ўйинлардан суюнади;
- катталар томонидан ижобий баҳо беришларига муҳтож;
- нотаниш одамлардан ўзини четга олади;
- бошқа болаларнинг қувончини тушуна олади;
- қизиқувчан;
- “Мен” тушунчаси ифодаланади.

Нутқ, ўқиш ва саводга тайёргарлик

Болаларда катта ёшли кишиларнинг нутқини тинглаш ва тушуниш, катталар ва тенгдошлари билан мулоқотга киришиш, катталарга илтимос орқали мурожаат қилиш “Ким?”, “Нима?”, деган саволлар бериш, алоҳида сўз ва қисқа-қисқа жумлаларни тушунишдан катталарнинг оғзаки кўрсатмасини бажариш, мустақил ўйинларда бола ўз ҳаракатларини нутқ орқали ифодалаш, предметлар ва уларнинг бўлакларини ва сифатларини айтиб бериш (машина, унда руль, ғилдирақлар бор, у юради, у катта), турли буюмлар ва расмларни диққат билан кўриш малакасини ҳосил қилиш.

Нутқда товуш маданиятини тарбиялаш. Сўзга тақлид қилувчи товушлардан фойдаланиб, унли (e, i, a, o, u, o') ва ундош (m, n, b, p, t, d, k, g, f, v) товушларни тўғри талаффуз этишни машқ қилдириш. Болаларга берилган саволларга жавоб беришни ўргатиш. Тўғри жумла тузишларига эътибор бериш. Болаларда эрмак, овутомчоқ ва шеърларни қайтариш кўникмасини таркиб топтириш, уларда чиройли, тўғри гапириш иштиёқини тарбиялаш.

Луғат иши. Товушга тақлид қилишдан одатдаги сўзларни талаффуз қилишга ўтказишни давом эттириш: товушга тақлид қилувчи (“вов-вов”, “чик-чик”) кабиларни осонлаштирилган тўғри сўзлар (кучук, соат) билан алмаштириш, тақлид қилишни ўстириш, яъни “айт”, “қайтар” каби топшириқларни бажартириш, бу билан сўзларни тушуниш болага турли товуш, бўғин ва сўзларни талаффуз этиб машқ қилдириш орқали сўз бойлигини орттириш.

Болаларнинг сўз бойликларини буюмлар номини англатадиган отлар (кийим, идиш-товок, мебель, ўйинчоқлар), ўсимликлар (дарахт, ўт, гул ва б.), сабзавот (сабзи, помидор, бодринг ва б.), мевалар (олма, олча ва б.), уй ҳайвонлари (хўроз, товук, сигир, ит, мушук ва б.), уларнинг болалари (жўжа, бузоқча, кучукча ва б.) билан айрим ҳаракатларни ифодаловчи феъллар (югурмок, артмок, кир ювмок, дазмолламок, эмок ва б.), сифатлар (катта, кичик, қизил, сарик, кўк, оқ, қора, иссик, совук, ширин, аччиқ, думалок), равишлар билан (узок, яқин, паст, баланд) бойитиш.

Катта-кичик, баланд-паст, кўп-кам каби сўз бирикмаларини болалар луғатига киритиш.

Луғатни фаоллаштириш. Расмларни, уй-рўзгор буюмларини кўздан кечираётганда уларнинг номларини, вазифаларини ва баъзи сифат хусусиятларини билдирувчи сўзларни тўғри ишлатишга ўргатиш.

Болаларнинг ўз нутқларида ўрганган сўзларини сўз ўйинлари орқали мустаҳкамлаб бориш.

Нутқнинг грамматик тузилишини шакллантириш. Ҳайвон ва паррандаларни бирлик ва кўplikда ифодалашга ўргатиш. Айрим ҳайвонлар

Болаларнинг сўз бойликларини буюмлар номини англатадиган отлар (кийим, идиш-товок, мебель, ўйинчоқлар), ўсимликлар (дарахт, ўт, гул ва б.), сабзавот (сабзи, помидор, бодринг ва б.), мевалар (олма, олча ва б.), уй ҳайвонлари (хўроз, товуқ, сигир, ит, мушук ва б.), уларнинг болалари (жўжа, бузоқча, кучукча ва б.) билан айрим ҳаракатларни ифодаловчи феъллар (югурмоқ, артмоқ, кир ювмоқ, дазмолламоқ, эсмоқ ва б.), сифатлар (катта, кичик, қизил, сариқ, кўк, оқ, қора, иссиқ, совуқ, ширин, аччиқ, думалоқ), равишлар билан (узoқ, яқин, паст, баланд) бойитиш.

Катта-кичик, баланд-паст, кўп-кам каби сўз бирикмаларини болалар лугатига кириштиш.

Лугатни фаоллаштириш. Расмларни, уй-рўзгор буюмларини кўздан кечираётганда уларнинг номларини, вазифаларини ва баъзи сифат хусусиятларини билдирувчи сўзларни тўғри ишлатишга ўргатиш.

Болаларнинг ўз нутқларида ўрганган сўзларини сўз ўйинлари орқали мустаҳкамлаб бориш.

Нутқнинг грамматик тузилишини шакллантириш. Ҳайвон ва паррандаларни бирлик ва кўпликда ифодалашга ўргатиш. Айрим ҳайвонлар болаларини билдирувчи сўзларнинг ясалиш йўлларига эътиборини қаратиш. Болаларга воқеанинг вақтини, жойини ифодалайдиган сўзларни, содда гапларнинг тузилишини ўзлаштириб олишларида ёрдам бериш.

Боғланишли нутқни шакллантириш. Сўзлашув нутқини ўстириш. Болаларда тарбиячининг нутқини тинглаш ва тушуниш, берилган саволларга тортинмасдан жавоб бериш малакасини шакллантиришни давом эттириш. Уларни савол билан мурожаат этишга ўргатиш.

Болаларни таниш ҳикоя ва эртак (тарбиячининг саволлари ва китобдаги расмлар ёрдамида, кейинчалик мустақил)ларни қайта ҳикоя қилишга ўргатиш. Ўйинчоқ, буюм ва расм мазмуни бўйича ҳикояни (3-5 сўзлар орқали) такрорлаш кўникмасини тарбиялаш.

Таниш эртаклардан олинган парчаларни саҳналаштиришда қатнашишга ундаш.

Бадий адабиёт билан таништириш. Болани китобни кўришга бўлган қизиқишини уйғотиш, унга эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлишни тарбиялаш.

Болаларда ҳажми катта бўлмаган эртак, эрмак, шеърларни берилиб тинглаш, тушуниш, воқеалар ривожини диққат билан кузатиш иштиёқини тарбиялаш.

Болаларга доимий равишда ўзбек халқ болалар қўшиқларини айтиш: эркаламалар ("Гулижон ўзи-ўзи...", "Менинг ўғлим отланадур..."), мавсум қўшиқлари ("Бойчегагим хиллолик...", "Лайлак келса, соз бўлар..."), айтишмалар ("Қуёним-қуёним", "Адажон, ҳорманг..."). Ихчам шеърлар билан таништириш (А.Обиджон. "Баҳоройнинг ашуласи", Ҳ.Раҳмат "Қуёнча", О.Маҳкамов. "Қапалак") орқали шеърый оҳангнинг жозибадорлигидан завқланиш, шодланиш каби ҳис-туйғуларни таркиб топтириш.

Болалар тушунчасига мос қисқа, содда эртак ва ҳикояларни ("Икки эчки", "Очкўз ит", М.Муродов. "Велосипед ҳайдаган қўғирчоқ", А.Ирисов. "Билмай қолиб" в.б.) тинглаш ва тушуниш каби дастлабки кўникмаларни таркиб топтириш. Болаларни аста-секин асар воқеалари асосида берилган оддий, содда саволларга жавоб беришга ўргатиш. Уларнинг эътиборини асар мазмуни асосида ишланган расмларга қаратиш, диққат билан томоша қилишга одатлантириш.

Ўқиш ва саводга тайёргарлик. Болаларда таниш асарларда алоҳида сўз ва ибораларни ифодалай олишга ўргатиш. Воқеалардаги мураккаб бўлмаган диалогларни такрорлаш, ҳаракатлар билан бажариладиган эрмакларни ижро этиш кўникмаларини уйғотиш.

Қалам ёрдамида эгри чизиқлар, доираларни чизиш.

Ўқув йили охирида бола:

- предметлар ва уларнинг бўлаклари ва сифатларини айтиб бера олади (машина, унда руль, ғилдирақлар бор, у юради, у катта);

- китобга эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлади;
- китобдаги расмларга қараб номини айта олади;
- 3-5 сўзлар орқали гапира олади;
- расм мазмуни бўйича бериладиган саволларга жавоб беради;
- ҳаракатлар билан бажариладиган эрмакларни, қисқа шеърларни, эртақнинг мазмунини бузмай (тарбиячи билан бирга, мустиқил ҳолда) тақрорлаш каби кўникмаларига эга бўлади;
- болаларнинг ҳаётига яқин шеърларни, кушлар, ҳайвонлар, ўйинчоқлар ҳақидаги тўрт қатор шеърларни ёдлай олади;
- болада китоб кўришга бўлган қизиқиш уйғонади, унга эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш малакаси ҳосил бўлади;
- шеърини оҳангдан эмоционал таъсирланади, қисқа эртақ ва ҳикояларни тинглайди, бадиий асар мазмуни асосида ишланган расмларга қизиқади.
- қалам ёрдамида эгри чизиқлар, доираларни чизади.

Билиш жараёни: Атроф олам тўғрисидаги билимга эга бўлиш ва уни англаш

Илк ёш гуруҳида илк математик тасаввурлар алоҳида машғулотларда эмас, балки сенсор тарбия, нутқ ўстириш, лой иши, жисмоний тарбия каби машғулотлар орқали бериб борилади.

Бу ёшдаги болалар нарсалар, уларнинг миқдори, шакли, ранги ва шунга ўхшашлар ҳақидаги дастлабки тасаввурларни ўйин давомида, кундалик ҳаёт тарзида ва мазкур дастурда кўзда тутилган машғулотлардан оладилар.

Болаларга нарсаларни сенсор белгиларидан бири (катталиги, шакли, ранги, миқдори) бўйича бир жойга тўплаш (йиғиш), устма-уст қўйиш, остига қўйиш, қатор қилиб териш, намуна ва оғзаки кўрсатмаларга асосланиб катта, кичик, шунча, кўп, кам сўзларидан фойдаланиб топширикни бажаришга ўргатиш.

Икки гуруҳдаги нарсаларни сонига кўра таққослашга (“кўп”, “кам”) болалар эътиборини қаратиш. Аввалига, хусусиятлари кескин фарқ қиладиган, сўнгра, анча ўхшашроқ нарсалар (масалан: доира-овал, тўртбурчак-квадрат)- ларни таққослаш.

Ҳар хил нарсалар тўпламини кузатиш ва кўриб чиқиш, тузилишига кўра бир турдаги нарсалар тўпламини ранги, миқдорига кўра гуруҳларга ажратиш. Айни бир вақтда икки турдаги предметларни гуруҳлаш лозим.

Геометрик шакллардан доира ва куб билан таништириш.

Болалар билан икки-уч қисмли таълимий ўйинчоқларни йиғишни машқ қилиш, масалан, 2-3 та халқалардан пирамидани йиғиш, 2-3 та қутичаларга мос қопқоқларни танлаш.

Ўнг ва чап қўлини фарқлашни ўргатиш.

Тез, секин сўзларини фарқлашга ўргатиш.

Болалардаги илк математик тушунчаларни кундалик ҳаётини вазиятларда қўллаб машқ қилиш. Турли ҳажм, шакл, рангдаги мозаикаларни йиғиш. Турли ҳажм, шакл, рангдаги қоғозларга расм чизиш. Ўйинчоқларни йиғишни, олиб келиб беришни ёки жойига қўйишни ўргатиш.

Атроф олам тўғрисидаги билимга эга бўлиш ва уни англаш

Она Ватан ва атроф-олам. Болаларнинг теварак атроф ҳақидаги дастлабки тасаввурларини ҳосил қилиш ва унга қизиқиш уйғотиш мақсадида уларнинг

этиборини болалар гурухларининг хоналари (ётоқхона, кийиниш, ювиниш хонаси ва б.)га, ундаги бурчаклар (китоб, ўйинчоқ, табиат бурчаклари)га қаратиш, ҳар бир хонанинг ўз вазифаси борлиги, хонани тартибли, саранжом-сарипшта тутиш лозимлиги ҳақида тушунча бериш.

Болаларга оила-аъзолари, қариндош-уруғлари ҳақидаги тушунчаларини кенгайтириш ва уларга нисбатан муҳаббат ҳиссини тарбиялаш.

«Нима қасрда жойлашган», «Оила», «Оила аъзоларим», «Мен ким билан яшайман» каби мавзуларда суҳбатлар уюштириш.

Катталар меҳнати. Катталар меҳнатига қизиқишни тарбиялаш. Мактабгача таълим муассасаси ходимларининг меҳнати ҳақида болалар тасаввурларини бойитиш, уларнинг меҳнат жараёнлари билан таништириш.

Болаларда катталарнинг меҳнатини ҳурмат қилиш туйғусини шакллантириш.

«Кимга нима керак?», «Энагага нима керак?» дидактик ўйинларидан фойдаланиш.

Буюмлар. Болаларнинг маиший буюмлари ҳақида тушунча бериш ва мунтазам янги маълумотлар билан кенгайтириб бориш.

Устки кийимлар. Йил давомида болаларга кўйлак, пальто, бош кийимлар ва уларнинг вазифалари ҳақида тушунча бериш. «Кўғирчоқни кийинтирамиз», «Кўғирчоқ кийимлари дўқони» каби дидактик ўйинлардан фойдаланиш. Болаларда буюмларга тўғри муносабатни тарбиялаш.

Бола ўз танасининг қисмларини ўрганади. Болага ўз танаси қисмларини ва уларнинг вазифаларини тўғри кўрсатишга ўргатиш. (қулоқлар эшитиш, кўзлар кўради). Болаларни катталардан ажратишга ўргатиш.

Болаларни табиат билан таништириш. Қуёш ва ой ҳақида тасаввур ҳосил қилиш.

Болаларни уй ҳайвонларининг номини аташга, уларнинг товушига тақлид қилишга ўргатиш. Болаларни ҳайвонлар гавдасининг асосий қисмлари, баъзи бир ўзига хос аломатлари, ҳаракатларига диққатларини жалб этиш. Ҳайвонларни парвариш қилиш ҳақида тасаввур уйғотиш.

Болаларни дарахт, гул ва ўт-ўланни фарқлашга ўргатиш. Уларнинг диққатини хонада ўстириладиган гулларнинг чиройига жалб қилиш, уларни суғориб туриш зарурлигини тушунтириш. Номлари таниш бўлган сабзавот ва меваларни фарқлашга ўргатиш. Ўсимликларни эҳтиёт қилишга одатлантириш.

Болалар билан фасллар алмашиши ва об-ҳаводаги айрим ўзгаришлар (ёмғир, қор ёғиши, қуёш чараклаб туриши)ни кузатиш.

Гуруҳ хонасида аквариумдаги баликларни, қушни кузатиш. Уларни парваришлашга қизиқиш уйғотиш. Бутун жонли табиатга нисбатан ғамхўрлик ҳиссини тарбиялаш.

Ўқув йили охирида бола:

- гуруҳ ва хоналарнинг номи ва вазифасини билади;
- оила аъзоларининг аталишини фарқлайди;
- энага меҳнатини қадрлашга одатланади;
- кундалик ҳаётда ишлатиладиган буюмларни билиб олади;
- Бола ўз танаси қисмларини ва уларнинг вазифаларини тўғри кўрсата олади;
- Болаларни катталардан ажратишга ўргатиш.

- уй ҳайвонларининг номларини билади, уларнинг овозларига тақлид қила олади.

Тасвирий фаолият

Тасвирий санъатнинг тарбиявий вазифалари. Тасвирий санъатга нисбатан қизиқиш уйғотиш, болада расм ва иллюстрацияларда тасвирланган ҳолат мазмунига мос ҳиссий идрокни таркиб топтириш. Қалам, фломастер, мўйқалам, бўёқ (акварель) ва лой билан ишлашда қўлланадиган турли ҳаракатларга қизиқиш уйғотиш; унда қалам, фломастер, гуаш бўёқ билан чизиш ва бўйаш, лойдан турли нарсалар ясаш мумкинлиги ҳақида тасаввур уйғотиш.

Мазкур ёшда бола муайян бир нарса тасвирини чизишга интилади.

Сенсор белгилар (ранги, ҳажми, шакли)га кўра нарсаларни таснифлашга ҳаракат қилади.

Шунга кўра, уни оғзаки кўрсатма ёки намунага кўра тасвирий фаолият машқига ўргатиш лозим. Асосий ранг турлари (қизил, кўк, сариқ ранг)га ва оқ-қоралигига, шакли: думалок, квадрат, учбурчак, тўғри бурчак, яссилигига ҳамда ҳажми катта-кичиклигига кўра нарсаларни гуруҳлашга ўргатиш.

Расм чизиш. Болаларни рангли қалам, фломастер, мўйқаламни фарқлай билишга, турли расм ва тасвирлар чизишга ўргатиш, бунда болалар диққатини тасвирий материалларнинг қоғозда муайян из қолдириши, қоғозда нима чизилгани, турли чизиклар ва уларнинг ўзаро бирлашиб кетиши натижасида нима тасвирлаганига қаратиш керак.

Болаларни қалам ёрдамида эгри чизиклар, доиралар, горизонтал, вертикал, узун-қисқа, ясси чизикларни чизиш, мазкур чизиклар ёрдамида турли тимсоллар (қорпарчалар, байрам кунлари безак-тасмалари)ни чизишга ўргатиш. Болаларни чизик ва тасвирлар орқали атроф-борлиқдаги мавжуд товушларни англаш ва фарқлашга, (“ёмғир” чак-чак, “қадам товушлари тўп-тўп”), тарбиячи билан бирга ёки индивидуал (якка ўзи) расмлар (“дарaxт барглари тўкилмоқда”, “дарaxт бутокларида қор”, “қизча чиройли кўйлақда рақс тушмоқда” кабилар) чиза олишга ўргатиш.

Турли ранглارни уйғунлаштириб расм солишга ўргатиш (“арча учидаги фонусча”, “уй деразаларида акс этган ёрқин шуълалар”). Болаларни думалок шаклли нарсалар тасвирини чизишга ўргатиш: масалан, порлок куёш нур сочмоқда, копток йўлка бўйлаб думалаб кетмоқда.

Тасвирий материалга эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлишга ўргатиш, қаламни учта бармоқ ёрдамида, очилган қисмидан бир мунча юқориқодан, мўйқаламни темир билан қопланган қисмидан юқориқодан, ёғочли қисмидан ушлаш (“ўрта ва бош бармоқлар билан, кўрсаткич бармоқ эса худди копкок каби қаламни ёпиб туради”)га ўргатиш. Уларни бўёқ билан ишлашнинг техник усулларини қўллашга ўргатиш, бунда болаларни тўғри ишлашга одатлантиришга эътибор қаратиш лозим — мўйқаламга бўёқ олиш, ортиқча бўёқни силкитиб идишга тушириш, бунда мўйқалам учини идиш четига силкитиб, ортиқча бўёқни тушириб ташлаш лозим.

Расм солаётганда қоматни тўғри тутишга (ўтирганда ўзини эркин тутиш, қоғоз варағи устига бошини ўта яқинлаштириб ўтирмасликка) ўргатиш, қўл ҳаракатини ривожлантириш зарур.

Йил давомида ўзлаштирилган билим, кўникма ва малакаларга асосланиб, болалар расм соладилар, иллюстрация ва турли тасвирларни томоша қилдилар,

ўзларига таниш образлар номини айтадилар.

Пластилин (лой) билан ишлаш. Болаларда пластик материаллардан нарсалар ясашга қизиқиш уйғотиш. Болаларни пластик материалларнинг хусусиятлари билан таништириш: лой ва пластилин (юмшоқ, чўзилади, тортилади, узиш мумкин).

Болаларни тупроқ билан ишлашнинг техник усулларига ўргатиш: лой уюмидан бир қисмини ажратиб олиш, кафтларни бир маромда ишкалаб узунчоқ таёкчалар ясаш, уларнинг учини бирлаштириб, ғилдирак, тешиккулча, узук кабиларни ясаш, шунингдек, кафтларни доира шаклида ишкалаб, думалок шарлар, турли мева ва олма шакллари ясаш.

Лой парчасини кафтлар орасида яссилаб, ширин кулча, печенье, патир нон, ясси лойнинг ўртасидан кўлда чуқурча ҳосил қилиш йўли билан идишча ва товоқча ясаш. Иккита нарсани бирлаштириб, бошқа нарса ҳосил қилишга ўргатиш, масалан, иккита шарикни бирлаштириб “ётса-турмас, турса-ётмас” – ўйинчоқ, шарча ва шакилдоқ-таёкча ясаш мумкин.

Лойдан тўғри фойдаланиш. Тахтача устида нарса ясаш, пластик материални тартибли қўллаш билиш.

Мавжуд кўникма ва малакаларга таянган ҳолда, пластик материаллардан мустақил ҳолда нарса ясаш (нарса ясашнинг техник усулларини қўллаш).

Елимсиз аппликация. Пахмоқли ёки магнит доскага турли ранглари қўйиб чиқиб аппликация ҳосил қилиш («Байрам салоти», «Уйча ва унинг деворчаси»).

Куриш-ясаш. Стол ёки полга қўйиб ўйналадиган қурилиш ўйинларида болаларни қурилиш деталлари (кубик, ғиштча, цилиндр, уч томонли призма кабилар) билан таништириш.

Намунага кўра ва мустақил тарзда куриш-ясашни амалга оширишда болаларда куриш-ясаш ишларига оид бошланғич тасаввурларни шакллантириш билан бирга, уларни яссилги ва текислигига кўра куриш-ясаш материалларини аралаш қўллашга ўргатиш. Куриш-ясашда унинг ҳажмига мос қўшимча сюжетли ўйинчоқлардан фойдаланиш: жажжи машинача учун кичкина гаражча, катта кўтирчоқлар учун катта уй каби.

Қурилиш материалларини тартиб билан таркибий бўлақларга ажратиш, қайта тахлаш ва ўз ўрнига қўйиш.

Турли қурилиш материалларини ранг-туси ва ҳажмига кўра ажратишга ўргатиш.

Тақдим этилган 3-4 жиҳоздан бирини танлашга ўргатиш

Тарбиячининг топшириғига кўра таниш шакл ва деталларни комбинациялаш йўли билан куриш-ясаш ишларини амалга ошириш.

Ўқув йили охирида бола:

- ўз расмларидан қониқиши ва уларни чизганидан қувониши, уларда нималар тасвирланганини билиши;
- қизил, сариқ, кўк, яшил, оқ-қора ранглари билиши;
- қалам ёрдамида эгри чизиқлар, доираларни чизишни;
- қалам, фломастер, мўйқалам кабиларни тўғри тутиш, улардан тўғри фойдаланиш, бўёқ суртиш, горизонтал, вертикал, ясси, думалок чизиқлар чизишни;
- лойдан турли нарсалар ясаш мумкинлиги, унинг қайишқоқ ва юмшоқлиги, ундан батартиб фойдаланиш лозимлигини;
- пластик нарсалар билан ишлашнинг бир қанча усулларини: ўртача

каттиқликдаги лойдан тўғри ва айлана шаклдаги ҳаракатлар ёрдамида турли нарсалар ҳосил қилишни, лойнинг қатта бўлагидан кичик қисмини ажратиб олишни; ажратиб олинган қисмини қафт ёрдамида яссилашни; уларнинг учларини бирлаштиришни ва б;

- лойдан мураккаб бўлмаган нарсалар ясашни;
- куриш-яаш материаллари асосий детал шакллари қандай қилиб фарқлашни;
- қатталар кўмағида турли куриш-яаш ишларини амалга оширишни;
- ўрганган куриш-яаш ишларини ўйин жараёнида қўллашни билишлари зарур.

Музыка

Музыка тинглаш. Музыкага ҳиссий жавоб беришни тарбиялаш, мусликий асар мазмунига мос қўғирчоқ ва ўйинчоқлар воситасида унинг мазмунини тушунишга қизиқтириш (“Қўғирчоғим-ўйинчоқ” М.Икрамова).

Болаларнинг сенсор қобилиятларини шакллантириш.

Аввал тингланган кўшиқларни таниб олиш. Кўшиқлар билан бир қаторда кичик ҳажмли, болаларга таниш образларни (самолёт, мушукча, айик, қушча) талқин этувчи чолғу асарларини тинглаш (“Самолёт учмоқда”, “Қуш ва қушчалар” Е.Тиличевеа). Мусликани қалғимай тинглаш, қатталар қуйлаётган кўшиқларни тинглаш. Музыка остидаги ҳикояларни тинглашга ўргатиб бориш, болалар чолғуларидан сурнайча, шикилдоқча, доирача қабиларни овозидан фарқлашга ўргатиш (“Нима қалпман?” Р. Рустамова).

Турли характердаги муслика асарларини тинглаш. Майин оҳангдаги (“Алла” Д. Омонуллаева, “Маму поздравляют малыши” Т.Попатенко), қувноқ оҳангдаги (“Праздник” Л.Ломова), рақсона (“Дўлонча” ўзб халқ қуйи, “Типратикан” Н.Норхўжаев).

Кўшиқ айтиш. Қатталар ва чолғу асбобида жўр бўлиб, мусликий жумлаларнинг охири ва кўшиқнинг такрорланувчи сўзларини қуйлаш кўникмаларини ривожлантириш. “Ёмғиржон” С.Абрамова, “Чумчукча” М. Юсупов, “Сарик барғчалар” М.Икрамова қайта ишланган.

Кўшиқнинг такрорланувчи жумлаларини қуйлаш, қатталар овозига ҳамоҳанг қуйлаш кўникмасини ривожлантириш (“Офтоб чикди”, “Ўрдақчам”, “Хўрозим” қабил халқ болалар кўшиқлари).

Турли характердаги кўшиқларини қуйлаш (“Қапак-қапак”)

М. Иорданский, “Янги йил” Х.Мухамедова), кичик ва содда халқ болалар кўшиқларини (ихтиёрий) қуйлашга ўргатиш. Табиий товушда, бақирмасдан қуйлашга илк кўникмалар пайдо қилиш.

Мусликий-ритмик ҳаракатлар. Тўп бўлиб юриш, турган жойларида юриш (“Марш” Э.Парлов), энгил югуриш (“Чумчуклар” венгер халқ қуйи).

2-3 оддий ва содда образли элементларини таққослаб бажаришга ўргатиш турган жойида айланиш, қўл ушлашиб айланиш.

Энгил югуриш, юриш ва югуриш вақтида икки қўлни белга қўйиш, қапак қалиш, қўлларни олдинга ва икки ёнга узатиб, қафтларини айлантириш, тиззаларини ярим буқиб ўтириб-туриш (пружинка) қабил ҳаракатларни муслика остида бажаришга ўргатиш.

Байроқча, шикилдоқча, ўйинчоқларни ушлаб, муслика остида юқорига кўтариш, паства тушириш, силкитиш, айлантириш.

Мусликий таълимий ўйин. Болаларга таниш бўлган кичик образли ҳаракатларни

(куёнчалар сакряпти, мушукча ўйнапти, айиқ полвон юряпти, сичқонча югуряпти ва х.к.) бажариш. Ҳаракатли ўйинлар ўйнатиш.

Муסיкий-таълимиий ўйинлардан диққатни жамловчи, товушларнинг баландлиги ва регистр хусусиятларига кўра фарқлаш, муסיқа асарининг кайфияти ҳамда темпини фарқлашга ўргатувчи ўйинларни ўйнаш. Масалан: “Ким куйлаётганини топ”, “Кўғирчоқ нима қилапти?”, “Паст-баланд” Е.Тиличеева, “Ким бу” “Айиқчам” Ғ. Кодиров”.

Жониворлар ҳақидаги кўшиқларга жўр қилиб қушча, айиқча, жўжалар, мушукча ва қучукча каби ўйинчоқларни ўйнатиш. Ўз ҳаракатларини муסיқа билан боғлай олиш.

Болалар чолғу асбоби билан таништириш. Болалар чолғуларидан кўнғирокча, шикилдоқча билан таништириш. Уларда чалиш усулларини кўрсатиш.

Ўқув йили охирида бола:

- шикилдоқча, кўнғирокча каби болалар чолғуларини фарқлайди;
- катталарга жўр бўлиб кўшиқнинг айрим сўзларини куйлайди;
- ашула ва ўйинларда болалар чолғулари, ўйинчоқларни кўллайди;
- катталарга эргашиб рақс тушади;
- катталар ёрдамида турли образли ҳаракатларни ифода эта олади;
- муסיқа бошланишига ва тугалланишига қараб ҳаракатларини бошлайди ва тугаллайди;
- катталарга эргашиб муסיқа остида чапак чалиш, кўлларни ўйнатиш, тиззаларни ярим букиб ўтириб туриш, кўлларни ушлаб жуфт бўлиб айланиш, бир оёқни тўпиллатиш каби ҳаракатларни бажаради.

2-3 ёшли болалар билан ўтказиладиган эрталиклар

№	Эрталиклар	Ўтказиш вақти
1	Қиш байрами	25-29 декабрь
2	Баҳор байрами	20 март-20 апрель

Ўйин фаолияти

Воқеабанд – ижроли ўйинлар. Болаларни тенгдошларининг ўйин ҳаракатларига қизиқишга ўргатиш, бир-бирларига ҳалакит бермаган ҳолда биргаликда ўйнашларига ёрдам бериш.

Бир нарсa билан бир неча ҳаракатларни бажаришга ва таниш ҳаракатларни бир объектдан бошқасига кўчиришга; катталар ёрдамида бир сюжет орқали бирлашган бир неча ҳаракатларни бажаришга ўргатиш. Болаларнинг ўйин учун ўйинчоқ ва нарсаларни мустақил танлаш, ўринбосар–нарсалардан фойдаланиш истакларига ёрдам бериш.

Болаларни ўйиндаги ижрони тушунишга олиб келиш. Ижрода ўзини тутишнинг дастлабки кўникмаларини шакллантириш, воқеабанд ҳаракатларни ижро билан боғлашга ўргатиш.

Ижод қилиш куртакларини ривожлантириш.

Ҳаракатли ўйинлар. Болаларда тарбиячиси билан бирга оддий мазмундаги ҳаракатли ўйинлар ўйнаш истагини ривожлантириш. Биргаликда кичик гуруҳлар бўлиб ўйнашга ўргата бориш. Ҳаракатлар (юриш, югуриш, қўл билан отиш,

сирғаниш) такомиллашадиган ўйинларни қўллаб–қувватлаш.

Ўйин-драматизация. Асар қаҳрамони (қўғирчоқ Лолахон томоша кўрсатяпти) билан мулоқотда бўлишнинг биринчи тажрибаси орқали, катталар билан алоқаларни кенгайтириш (бувижониси қишлоққа таклиф қияпти) йўллари орқали театрлаштирилган ўйинларга қизиқишни уйғотиш.

Болаларни ўйин–ҳаракатларга (жонли ва жонсиз табиатдаги) товушлар ёрдамида жавоб беришга, ҳайвон ва паррандаларнинг ҳаракатларига мусиқа остидаги, халқ оғзаки ижодининг кичик шаклларида янграйдиган сўзларга хос ҳаракатларига тақлид қилишга ундаш.

Асардаги ўйинчоқ-қаҳрамонлар билан ўйнашда мустақиллик ва фаоллик кўрсатишларини қўллаб–қувватлаш.

Болаларнинг катталар педагогик театрларидаги чиқишларни мунтазам томоша қилишлари учун шароит яратиш.

Таълимий ўйинлар. Дидактик материал билан ўтказиладиган ўйинларда болаларнинг ҳиссий тажрибаларини бойита бориш. Нарсаларнинг ўлчами, шакли, ранги ҳақидаги билимларни мустаҳкамлаш. 5–8та турли ўлчамдаги халқчадан пирамидача (минорача) ясашга, “Геометрик мозаика”га (доира, учбурчак, квадрат, тўртбурчак) хос ясси шаклларнинг ўзаро муносабатлари ичида тўғри мўлжал олишга, тўртта қисмдан (қирқма расмлар, букиладиган кубиклар) бир бутунни ҳосил қилишга, бир хилдаги нарсаларнинг битта сенсор белгиси (ранг, шакл, ўлчам) бўйича мослиги ва фарқларини аниқлашга, киёслашга, боғланишни аниқлашга, гуруҳлашга ўргатиш.

Диққат ва хотирани (“Нима йўқ бўлди?”) эшитиш (“Нима янграяпти?”), тери орқали сезиш, ҳарорат фарқларини сезиш қобилятини (“Ажойиб халтача”, “Иссик – совуқ”, “Енгил – оғир”), қўлнинг майда моторикасини (тугмачали, илмоқчали, молнияли, чилвирли ўйинчоқлар) ривожлантиришга қаратилган таълимий ўйинлар ўтказиш.

Йил охирида бола:

- бир–бирларига ҳалақит бермаган ҳолда ўйнай билиш, тенгдошлари ҳаракатларига тақлид қила билиш;
- катталар таклиф қилган ўйинга жонли тарзда берилиш, уларнинг ҳаракатларига тақлид қилиш, ўйин топшириқларини қабул қилиш;
- нарсалар билан бирга ўйналадиган ўйин ҳаракатларини мустақил бажара олиш, ҳаракатларни битта объектдан иккинчисига кўчира олиш;
- ўйинда етишмаётган нарсани алмаштира билиши;
- тарбиячи билан мулоқот қила олиши;
- мустақил ўйнаётган пайтда ҳаракатларини сўзлар билан изоҳлай билиши;
- қўғирчоқ театр қаҳрамонлари ҳаракатларини кузата билиши лозим.

КИЧИК ГУРУХ

3-4 ёшли болаларнинг ривожланиш хусусиятлари

Бола 3 ёшга қадам қўйганда жисмоний ўсиши бир қадар секинлашади. Бу даврда унинг оғирлиги 14–15 кг, бўйи 90–95 см. га етади. Бола жисмонан анча чиникиб, асаб тизими тараққий этади. Таянч ҳаракат органлари такомиллашиб боради. 3 ёшли болалар қисқа муддат давомида ўз ҳатти-ҳаракатларини идора қилиш кўникмасига эга бўладилар. Улардаги мустақиллик ортиб боради, ҳиссийёт ҳамда сенсор

идроки ривожланиб боради. Жамоа бўлиб ўйнаш кўникмалари шаклланади. Ўйин асосида амалга ошириладиган меҳнат фаолиятини фарқлаш имконияти кенгайди. Тасвирий фаолият ҳамда қуриш-ясаш фаолиятининг дастлабки кўринишлари намоён бўлади. Уч ёшли болаларнинг диққати қисман марказлашади, хотираси мустаҳкамланиб боради, моддий борлиқни идрок этиш жараёни бошланади, фарз қилиш имкониятлари вужудга келади. Бунда ўйин фаолияти етакчи роль ўйнайди. Мазкур дастур худди мана шу фаолиятни кенгайтиришга ва ривожлантиришга кенг йўл очадиган таълимий машғулотлар тизимини белгилаб беришга йўналтирилган.

Жисмоний ривожланиш

Бола ҳаракатларининг шаклланишига ёрдам бериш, гавдасини тик тутишга ўргатиш. Болаларни мустақил ўйнаётган пайтларидаги ҳаракатлари фаоллигининг барқарорлашувига ёрдам бериш. Тарбиячи томонидан кўрсатилаётган турли ҳаракатларга боланинг тушуниб боришига ва биргаликда ҳаракат қилишга ундаш. Шу билан бирга бола диққатини атрофдагилар ҳаракатига қаратиш. Болаларни турган жойда сакрашга икки оёқни жуфтлаб сакрашга ва енгил тушишга ўргатиш. Эмаклашга, тирмашиб чиқишга тўп билан ҳаракат қилишга, думалатиш, улоқтиришга ўргатиш. Болаларда эрталабки бадантарбияга нисбатан кизиқиш, ижобий муносабатларни уйғотиш ўйинларда иштирок этишга ўргатиш.

Асосий ҳаракатларга ўргатиш.

Юриш. Тўп-тўп бўлиб юришга, йўналишни ўзгартириб юришга, доира бўйлаб жуфт-жуфт бўлиб қўл ушлашиб юришга, юришдан югуришга ўтишга, ён томонга юриш, кетма-кет юришга ўргатиш назарда тутилади.

Югуриш. Тарбиячининг орқасида югуриш, думалатиб юборилган буюмни қувиб етиш, икки чизиқ орасидан чиқмай югуриш, 20-40 метр масофага ўртча тезликда, 70-80 метрга аста секин югуришга ўргатиш назарда тутилади.

Сакраш. Икки оёқни жуфтлаб турган жойда сакраш, баландликка сакраш ҳамда 20-30 см масофага ҳатлашга 10-15 см баландликдаги предметдан сакрашга, ўргатиш назарда тутилади.

Думалатиш, иргитиш, илиб олиш. Тўпни бир-бирига қаратиб думалатиш, тўпни икки қўллаб олдинга пастдан, кўкрак олдидан, бошидан ошириб отиш, 50-100 см ораликдаги тўпни илиб олишга ҳаракат қилиш, шунингдек, тўп ёки кум ҳалтачасини 1 м масофага бир қўллаб ўнг ёки чап қўл билан иргитиш назарда тутилади.

Эмаклаш ва тирмашиш. 3-4 м масофага эмаклаш 30-40 см тўсиқ тагидан ўтиш, арконли нарвонча, тик деворчадан бола учун қулай бўлган усулда юқорига тирмашиб чиқишга ўргатиш назарда тутилади.

Мувозанат сақлаш. Бунда тўғри йўлак бўйлаб юриш, эни 20 см, узунлиги 2-3 м, илон изи йўлакчадан, доира бўйлаб ташлаб қўйилган арқончадан қия тахтачадан юриш ёки эмаклаш, халқадан – халқага, доирадан-доирага ўтишга, шунингдек, 10-15 см баландликдаги тўсиклардан ҳатлаб ўтишга, баландликда қўлларни ёнга қилиб туришга, айланишга, оёқ учида кўтарилишга ўргатиш назарда тутилади.

Умумривожлантирувчи машқлар.

Қўл мускуллари учун. Қўлларни юқорига ва ёнга узатиш. Букиш ва чўзиш, қўлларни орқага яшириш, чапак чалиш бош устида чапак чалиш (предметлар билан)

Оёқлар учун. Турган жойида юриш, олдинга, орқага ён томонга қадам ташлаш,

бир оёкда турган ҳолда иккинчи оёқни букиш ва ёзиш, ўтириб туриш, оёқ учида кўтарилиш товон билан туриш. Оёқ бармоқларини кимиралиш, ётган ҳолда оёқларни велосипед килдириш.

Гавда машқлари. Ўнг ва чапга бурилиш, олдинга ва ён томонда энгашиш, тиззалаб ўтириш, товонда ўтириш ва туриш, қорин билан ётган ҳолда кўлларни узатиш ва оёқларни кўтариш ён бошдан ёнбошга ағдарилиш.

Сафланиш ва қайта сафланиш. Доирага сафланиш, кетма-кет сафланиш, бир-бирини кетидан туриш.

Чиниктириш ва соғломлаштириш.

Эрталабки бадантарбия. Болаларни эрталабки бадантарбия вақтида 4-5 дақиқа давомида ўйин характеридаги машқларни бажаришга одатлантириш мақсадга мувофиқдир. Тарбиячиға тақлид қилиб биргаликда ҳаракат қилиш кўникмасини ўстириш, ҳаракатли ўйинларда иштирок этишга ҳамда ўйин топшириқларини бажаришга ўргатиб бориш назарда тутилади.

- ҳар кун и эрталаб бадантарбия қилиш;
- ҳаракатларни намунага мувофиқ бажариш;
- бадантарбияни очик ҳавода, енгил кийимда бажариш;
- эрталабки бадантарбия машқларини сув муолажалари билан тугаллаш (катталар кўмагида). Эрталабки бадантарбия машқларини аниқ ва изчил бажариш;

Чиниктириш. Бунда ҳаво, қуёш, сувдан фойдаланган ҳолда чиниктириш тадбирлари амалга оширилади. Қуёшда чиниктириш асосан эрталабки сайр вақтида болаларнинг турли фаолиятлари жараёнида амалга оширилади. Қуёшда дастлаб кун давомида 5 дақиқадан то 10 дақиқагача бўлишлари, сўнг, аста секин 40-50 дақиқагача кўпайтиришлари мумкин.

Болаларни юз кўлларини мустақил ювишга одатлантириш, сувни сачратмаслик, совундан тўғри фойдаланиш, баданини хўл сочиқда артиш, ёз ойларида очик ҳавода иложи борица кўпроқ бўлиш, чўмилишга, душдан фойдаланишга ўргатиш. Очик сув ҳавзасида (бассейнда) чўмилиш (гигиена талабларига амал қилган ҳолда). Чўмилиш давомийлиги 3-6 дақиқа. Чўмилиш эрталабки сайрдан сўнг тушлиқдан олдин ўтказилади.

Қоматни тўғри тутиш. Катталарнинг назорати остида жисмоний машқларни мунтазам бажариш. Тўғри қоматни шакллантириш, ясситовонлиликнинг олдини олишга имкон берадиган мушаклар гуруҳини шакллантириш. Машғулотларда, бир оз олдинга энгашиб, тўғри ўтириш, бошни ҳаддан ташқари қуйи солмаслик, кўкрак билан стол четларига суянмаслик, оёқларни тўғри ёки ўтмас бурчак остида букиб ўтириш.

Ҳаракатлантирувчи тартиб. Ҳар кунги сайрларда иштирок этиш. Ҳаракатли ўйинларда ўйинчоқлар ва жисмоний машқларда спорт анжомлари билан фаол иштирок этиш.

Ҳаракатли ўйинлар.

Юриш ва югуришга оид ўйинлар. “Қўғирчоқларникига меҳмонга”, “Йўлакчадан, таёқчадан ҳатлаб ўт”, “Мени қувиб етинг”, “Чумчуқлар ва автомобиль”, “Буюмни олиб кел”, “Қушлар учмоқда” кабилар.

Эмаклаб ўйналадиган ўйинлар. “Шакилдоққача эмаклаб бор”, “Маймунчалар”, “Дарвозага тушир”.

Иргитиш ва илиб олиш. “Тўпни илиб ол дарвозага киргиз”, “Саватчага ташла, менга иргит” кабилар.

Сакраб ўйналадиган ўйинлар. “Менинг шўх коптогим”, “Оқ куёним”, “Ариқчадан сакраб ўт” кабилар.

Гигиена ва ўз-ўзига хизмат

Тахминий кун тартиби

7.00 – 7.30	Ўридан туриш, эрталабки ювиниб – тараниш (уйда)
7.30 – 8.30	Қабул, соғлиғини текшириш, ўйинлар, эрталабки бадантарбия
8.30 – 9.00	Нонушта
9.00 – 9.20	Ўйинлар, машғулотларга тайёргарлик
9.20 – 10.00	Машғулотлар
10.00 – 10.20	Сайрга тайёргарлик
10.20 – 12.00	Сайр
12.00 – 12.20	Сайрдан қайтиш
12.20 – 13.00	Тушлик
13.00 – 15.10	Уйқу
15.10 – 15.40	Уйқудан туриш, ювиниш
15.40 – 16.00	Енгил 2-тушлик
16.00 – 16.30	Ўйинлар, мустақил фаолият
16.30 – 16.50	Сайрга тайёргарлик
16.50 – 18.00	Сайр
18.00 – 18.30	Сайрдан қайтиш
18.30 - 19.00	Кечки овқат
19.00 – 19.30	Ўйинлар, болаларнинг уйга кетиши
19.30 – 20.00	Сайр (уйда)
20.00 – 20.30	Тинч ўйинлар, гигиеник муолажалалар (уйда)
20.30 – 7.00	Тунги уйқуга тайёрланиш, тунги уйқу (уйда)

Ухлаш гигиенаси.

Ухлашга айнан бир вақтда ётиш. Уйқудан олдин ва кейин ювиниш, алоҳида ўринда ухлаш.

Шахсий гигиена:

- овқатланишдан олдин, хожатхонага боргандан сўнг ва қўл ифлосланганда (далада ишлаш, жониворлар билан ўйнагандан кейин) қўл ювиш;
- қўл ва оёқ тирноқларини ўз вақтида олиш;
- ювиниш, кийиниш, чўмилиш жараёнларини тўғри айта олиш ва билиш малакаси;
- ювиниш учун зарур бўладиган нарсалар (совун, сочик, мочалка ва бошқалар) ни билиш;
- юз ва қўлни ювиш, ювингандан кейин артиниш, сочикни мустақил равишда олиш ва осиб қўйиш;
- шахсий буюмлардан (дастўрмол, тароқ ва шу кабилардан) фойдаланиш, тартибли сақлаш;
- тиш чўткасидан фойдаланишни ўрганиш, қаттиқ нарсаларни тишламаслик.

- ширин нарсаларни кўп емаслик;
- иссиқ ва совуқ овқатларни кескин алмаштиришга йўл қўймаслик;
- шикастланган тишларни ўз вақтида даволатиш;
- тоза, чиройли либосдан қувониш, сочларни тартибли турмакдаб юриш, ифлос кийимбош, қўллардан, таралмаган сочлардан нафратланиш ҳиссини туйиш, буларни бартараф этишда катталарга ёрдам сўраб мурожаат қилиш;
- ана шундай нохушликлар бартараф этилганидан қувониш;
- янги дастурўмолдан фойдаланиш ва уни чўнтакда олиб юриш.

Овқатланиш гигиенаси:

- тўғри овқатланиш тартибига риоя қилиш;
- мустақил равишда овқат ейишга интилишни намойиш этиш, “қошиқда овқатлантириб қўйиш” таклифидан воз кечиш;
- қошиқни ўнг қўл билан ушлаган ҳолда, овқатни шошмасдан, яхшилаб чайнаб ейиш, шўрва, чойни тўкмаслик;
- мустақил равишда овқатланаётганда, сочикчадан фойдаланаётганидан қувониш. Чиройли қилиб тузалган стол, мазали овқатларни илғай билиш;
- овқатланиш столи атрофида тўғри ўтириш, гаплашмаслик ва ошхона асбобларидан фойдалана билиш;
- овқатланиб бўлгач, “рахмат” айтиш;
- стол устини йиғиштиришда катталарга ёрдамлашиш;
- ўз идишларини ўзи ювишга уриниш.
- Маданий — гигиеник кўникмаларни эгаллаш ва ўз-ўзига хизмат қилиш:
- шахсий гигиена кўникмаларини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш: энгни ўзи шимариб, қўл ва юзни ювиш, совундан тўғри фойдаланиш, юз ва қўлларни артиш.
- муайян тартибда ечиниш ва кийиниш, кийимларни яхшилаб тахлаб қўйиш. Кийинишдаги тартибсизликни сезиш ва унга барҳам бериш;
- тугмаларни қадаш, пойафзал ипларини боғлай олиш;
- ўз буюмларини билиш;
- ўйин давомида ювиниш, кийиниш, овқатланиш жараёнларини акс эттириш: ўйинчоқларни овқатлантириш, кийинтириш, чўмилтириш, ўзининг сеvimли кўғирчоқларини тўғри овқатланиш, ювинишга ўргатиш;
- кўғирчоқлар билан ўйинларни намойиш қилиш давомида кўғирчоқ қандай қилиб тўғри кийинишини кўрсата билиш, қуёнчани чўмилтириш учун керак бўлган ҳамма нарсаларни келтириш ва ҳ.к.;
- катталар билан биргаликда ўйинчоқларни жойига олиб қўйиш, кийимларни осиб қўйиш, оёқ кийимини жойига тахлаб қўйиш;
- катталарнинг кир ювиши, дазмоллаши, кийимларни тозалашини кузатиш, ўйинчоқларни ювиш, кўғирчоқларни чўмилтиришда иштирок этиш.
- Ўзига хос гигиена:
- тоза чойшаб, кўрпа — тўшақда, шамоллатилган хонада ухлаш, эрталаб бадантарбия ва сув муолажаларини ўтказишга одатлантириш;
- ичак ва қовуқни ўз вақтида бўшатиб туриш. Хожатхонанинг ўзига хос қоидаларидан тўғри фойдаланиш;
- тирноқ, қалам ва бошқа нарсаларни тишламаслик, қўлларни, лабни ва бошқа буюмларни сўрмаслик.

Шикастланишнинг олдини олиш:

- йўлқадан келаётганда ва кўчани кесиб ўтаётганда йўл қондаларига риоя қилиш;
- сакрашда, тепаликдан учишда юмшоқ тушиш, бир-бирини итармаслик, чопмаслик.

Кичик гуруҳ (3-4 ёш)

№	Машғулот номи	Ўқув йили давомида				
		ҳафтада	бир ойда	1-ярим йиллик	2-ярим йиллик	Жами
1	Атроф олам билан таништириш	1	4	16	20	36
2	Табиат билан таништириш	0,5	2	8	10	18
3	Нутқ ўстириш	1	4	16	20	36
4	Бадий адабиёт билан таништириш	0,5	2	8	10	18
5	Илк математик тасаввурларни шакллантириш	1	4	16	20	36
6	Расм	2	8	32	40	72
7	Аппликация	0,5	2	8	10	18
8	Куриш-яшаш	0,5	2	8	10	18
9	Лой иши	1	4	16	20	36
	Жисмоний тарбия	2	8	32	40	72
10	Мусиқа	2	8	32	40	72
	Жами	12	48	192	240	432

Ижтимоий- ҳиссий ривожланиш

Ўйин орқали болалар эркин “ижодий” жамоаларини уюштириш.

Ўзининг руҳий-ҳиссий ҳолатини бошқаларга нисбатан таққослашга ўргатиш: “Мен ўзим ўйнайман”, “Мен ўзим ейман” каби иборалар билан ифодалай бошлаш. Ўзи ҳақида гапирганда, учинчи шахсда эмас, балки биринчи шахс “мен” олмошини қўллай бошлаш.

Болани ўз ҳиссий ҳолатларини бошқаришга ўргатиш: “Йиғлама, ҳозир бирга ўйнаймиз” деганда, йиғини тўхтатиб, катталарнинг кўрсатмаларига риоя қилиш.

Болада унга таниш бўлган катталар ва тенгдошларидаги турли ҳиссий ҳолатларни (кувониш, ҳафа бўлиш) хис этиш қобилятини шакллантириш, бу ҳолатлар ўзгарганида ўз муносабатини билдириш (тенгдошларига ғамхўрлик қилиш, уларга ёрдам бериш) .

Нима яхши-ю, нима ёмон эканлиги ҳақида болаларда тасаввур пайдо қилиш: нима қилиш мумкин (тенгдошларга ғамхўрлик қилиш), нима қилиш мумкин эмаслигини тушуна бошлаш (тўполон ва инжиқлик қилиш, ўйинчоқни тортиб олиш, ёмон сўзларни айтиш ва бошқалар). Мулоқот қилишда самимийлик билан саломлаша олиш, мулойимлик билан миннатдорчилик билдириш.

Катталарни тинглай олиш, катталарга мурожаат қилиш, бошқа болаларга саволлар билан мурожаат қилишга ўргатиш, катталарнинг илтимосларини, топшириқларини бажаришга, кўрсатмаларига кулоқ солишга ўргатиш.

Тенгдошига нисбатан самимий муносабатда бўлиш малакасини шакллантириш, болаларни биргаликда фаолият юритишга эҳтиёж уйғотиш. Ўзига нисбатан ишонч уйғотиш: “Мен қила оламан”, “Мен ўзим”, “Мен яхшиман”, мустақил ишлашига ўргатиш.

Тарбиячи суҳбат ва ўйинларида болада:

- ўзининг ташқи қиёфасини (Мен кимман? Мен қанақаман?) изоҳлаш малакасини шакллантириши;
- ўзи ёқтирган нарсалар (Менга нима ёқади? Нима ёқмайди?) ҳақида гапириб беришга ундаши;
- ўзи ва атрофдагиларнинг ҳиссий ҳолатларини ҳис қила билишни шакллантириши;
- ўз-ўзини англаш қобилиятини шакллантириши лозим.

Катталар билан мулоқот. Катталар билан мулоқотга кириша олиш, атрофидаги катталарга таклид қилиш, катталарнинг саволларига жавоб бера олиш, катталар билан мулоқот қилишга истак билдириш, катталарнинг товушига қараб мақтовни ва танқидни фарқлаш, мулоқот қилиш истагининг яққол кўриниши, катталарни исми билан чақириш,

Тенгдошлари билан мулоқот. Тенгдошлари билан қисқа вақт давомида ёнма-ён ўйнай олиш, ўйинда ташаббускорликни намоён қилиш, тенгдошлари билан мулоқотда ўз имкониятларига ишониш.

“Мен” концепцияси ёки ўз-ўзини англаш: “Мен” тизимининг намоён бўлиши, ўзини кўзгуда таниш, ўз исмини билиш, кундалик ишларда ёрдам бериш (хонани йиғиштириш, телевизорни ўчириш). Бу тизимнинг шаклланиши болаларда ўз-ўзини баҳолаш ва у билан боғлиқ катталарнинг талаблари билан боғлиқ интилишнинг шаклланишига олиб келади.

“Ҳиссий ифодалаш”. Боланинг ўз яқинларига муҳаббат ва меҳр кўрсата олиш (ўпади, кучоклайди), катталарнинг ўзига нисбатан муносабатини ҳис этиш.

Ўқув йили охирида бола:

- саволга жавоб бера олади;
- катталар ва тенгдошлари билан мулоқотга эҳтиёж сезади;
- тенгдошлари билан ўйнай олади;
- ташаббускорлик, мустақилликни ўзида намоён эта бошлайди;
- ўз имкониятларига ишона бошлайди;
- “Мен ўзим” тушунча пайдо бўлади;
- бола яқин инсонларга муҳаббат ва меҳр кўрсата бошлайди (ўпади, кучоклайди, кўриб, талпинади);
- катталарнинг ўзига нисбатан муносабатини ҳис этади.

Нутқ, ўқиш ва саводга тайёргарлик

Болаларда катта ёшли кишиларнинг нутқини тинглаш ва тушуниш, ўзининг эҳтиёжини қондириш учун мурожаат қилиш (“Қўғирчоқни бер”, “Овқат ейман”), савол бериш, ўзининг ҳатти ҳаракатларини бошқаришини сўз билан ифодалаш (“Мен қиламан”), ўзини ва ўзининг фаолиятини сўз билан ифодалаш (“Мен яхшиман”, “Чиройли бўлди”) каби иборалар билан ифодалашга, турли буюмлар ва расмларни диққат билан кўриш малакасини ҳосил қилиш.

Нутқ товуш маданиятини тарбиялаш. Болаларнинг аниқ, шошилмай, етарлича баланд овозда гапиришларини кузатиш. Сўзга тақлид қилувчи товушлардан фойдаланиб, бу сўзларни ҳар хил баландликда ва тезликда, унли (e, i, a, o, u, o') ва ундошлар (m, n, b, p, t, d, k, g, f, v)ни тўғри талаффуз этишни машқ қилдириш. Ҳавони оғиздан бир текисда ва чўзиб чиқаришни ўргатиш. Болаларга берилган саволларга жавоб беришни ўргатиш, бирор воқеани (расмда кўрган ёки эшитган) сўзлаб беришга ундаш. Тўғри жумла тузишларига эътибор бериш. Болаларда эрмак ва шеърларни айтиш кўникмасини таркиб топтириш, уларда чиройли, тўғри гапириш иштиёқини тарбиялаш.

Луғат иши. Болаларнинг сўз бойликларини буюмларнинг номини англатадиган отлар (кийим, идиш-товок, мебель, ўйинчоқлар), ўсимликлар (дарахт, ўт, гул ва б.), сабзавот (сабзи, карам, шолғом, помидор, бодринг ва б.), мевалар (олма, нок, олча, лимон ва б.), уй ҳайвонлари (хўроз, товук, от, сигир, ит, мушук ва б.), уларнинг болалари (жўжа, тойча, бузук, кучукча ва б.) билан айрим ҳаракатларни ифодаловчи феъллар (югурмоқ, артмоқ, пиширмоқ, тайёрламоқ, кир ювмоқ, дазмолламоқ, экмoқ ва б.) сифатлар (катта, кичик, қизил, сариқ, кўк, зангори, oқ, қора, иссиқ, совук, ширин, аччиқ, думалоқ) билан вақтни белгилайдиган равишлар билан (кеча, бугун, эртага, узoқ, яқин, паст, баланд) бойитиш.

Болаларнинг теварак-агрофдаги нарса ва ходисалар ҳақидаги тасаввурларини кенгайтириш, сўзларнинг маъноларини аста-секин чуқурлаштириб бориш асосида сўз бойлигини орттириш (буюмларнинг сифати ва хусусиятларини, ранги, катта-кичиклиги).

Катта-кичик, баланд-паст, кўп-кам, кўп-битта каби сўз бирикмаларини болалар луғатига киритиш.

Луғатни фаоллаштириш. Расмларни, уй-рўзгор буюмларини кўздан кечираётганда уларнинг номларини вазифаларини ва баъзи сифат хусусиятларини билдирувчи сўзларни тўғри ишлатишга ўргатиш. Болаларнинг ўз нутқларида ўрганган сўзларини сўз ўйинлари, топишмоқлар орқали мустаҳкамлаб бориш.

Нутқнинг грамматик тузилишини шакллантириш. Болаларга отларни кўпликда тўғри ишлатишни, сифатларни от билан шахс ва сонда мослашувини, феълнинг ўтган ва келаси замонда ишлатилишини машқ қилдириш, уларни сўроқ сўзларнинг интонациясини эгаллашга тайёрлаш. Отларни келишиқ кўшимчалари билан тўғри турлашга (Анварни, Анварнинг, Анварга), феълларни шахс-замон кўшимчалари билан тўғри туслашга (олдим, олдинг, олди) ўргатиш. Ҳайвон ва паррандаларни бирлик ва кўпликда ифодалашга ўргатиш. Айрим ҳайвонларнинг болаларини билдирувчи сўзларнинг ясалиш йўлларига эътиборини қаратиш. Болаларга воқеанинг вақти, жойини ифодалайдиган сўзларни содда ва қўшма гапларнинг тузилишини ўзлаштириб олишларида ёрдам бериш.

Уюшиқ бўлакли гаплар тузишга ўргатиш (Собир коптоқ, кўғирчоқ, байроқчани олди).

Боғланишли нутқни шакллантириш. Сўзлашув нутқини ўстириш. Болаларда тарбиячининг нутқини тинглаш ва тушуниш, берилган саволларга тортинмасдан жавоб бериш малакасини шакллантиришни давом эттириш. Уларни савол билан мурожаат этишга ўргатиш.

Болаларни таниш ҳикоя ва эртак (тарбиячининг саволлари ва китобдаги расмлар ёрдамида, кейинчалик мустақил)ларни қайта ҳикоя қилишга ўргатиш.

Ўйинчоқ, буюм ва расм мазмуни бўйича ҳикояни (2-3та гапдан иборат) такрорлаш кўникмасини тарбиялаш, таниш эртаклардан олинган парчаларни саҳналаштиришда қатнашишга ундаш.

Бадий адабиёт билан таништириш. Болаларда бадий асарларга нисбатан қизиқиш, муҳаббат уйғотиш, ундан завқланиш кўникмаларини таркиб топтириш янада кенгрок режада давом эттирилади. Уларни ўзбек халқ оғзаки ижоди намуналаридан: мавсум қўшиқлари (“Келса йилбоши – Наврўз”, “Офтоб чикди оламга”), ўйин қўшиқлари (“Мушук борди далага...”), айтишмалар (“Карим қайда?...” в.б) билан таништириш, миллий оҳангдаги жозибани, ритмининг бир текисда такрорланишидан вужудга келадиган мусиқийликни ҳис этиш туйғусини шакллантириб бориш лозим.

Болаларда насрий асарлар: эртак (ўзбек халқ эртаклари “Эчки болалари”, “Бароқхон”), ҳикоя (А.Носиров. “Янги машина”, М.Аъзам. “Меҳрибон”), афсона (“Нон ҳамроҳ”), ривоят (“Алишер билан булбул”)ларни қизиқиб тинглашга иштиёқ уйғотиш, уларда акс эттирилаётган воқеалар маъносини тушуниш, қаҳрамонлар хатти-ҳаракатларини кузатиш, баҳолаш каби дастлабки кўникмаларни таркиб топтириш.

Болаларни шеър (Д.Орифбоев. “Икки мусича”, Т.Адашбоев “Насибанинг олмаси”, Ғ.Раҳмат, “Қувонч” в.б.) асар қаҳрамонлари руҳий ҳолатидан ҳаяжонланишга, шодланиш, қувониш ёки аксинча, ачиниш, раҳм-шавқат каби туйғуларни ҳис этишга ундаш. Уларни қисқа эртак ва ҳикояларни сўзлаб беришга, асар воқеалари асосида берилган оддий саволларга аниқ ва дадил жавоб беришга, кичик шеър (А.Обиджон. “Қизил гул”, Т.Ортиқхўжаев “Қулча нон”) ва эркалама (“Бойчечагим боласи”)ларни ёд олишга ўргатиш.

Болаларда китобга нисбатан қизиқиш, меҳр ҳисларини кучайтириш. Болалар эътиборини доимий равишда бадий асар мазмуни асосида ишланган расмларга қаратиш, уларни диққат билан томоша қилиш кўникмасини мустаҳкамлаш. Уларга китобдан тўғри фойдаланиш, уни тоза қўл билан ушлаш, варақларини аста, шошилмасдан очиш, букламаслик каби қоидаларни тушунтириб бориш.

Ўқиш ва саводга тайёргарлик. “Сўз”, “Товуш” сўзларини тушунишга, ўйинларда ва амалий машқларда қўллашга ўргатишни давом этиш. Оддий чизиклар, илгаклар нусхаларини кўчиришга ўргатиш.

Ўқув йили охирида бола:

- болалар шошилмай, равои гапира олишлари;
- тарбиячининг оддий саволларига жавоб бера олишлари (2-3 гап);
- тарбиячи билан биргаликда таниш эртак, эрмак ва кичик шеърларни айта билишлари керак;
- тилдаги барча унли ва ундош товушларни тўғри талаффуз қила олишлари;
- отларни келишиқ қўшимчалари билан тўғри турлаш, феълларни шахс-замонда тўғри тушлаш;
- жумлаларни тузиш, саволларга жавоб бериш, керак пайтда савол билан

мурожаат қилиш;

- китобга эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш;
- китобдаги расмларга қараб бадий асарнинг мазмунини гапириб бериши;
- асарнинг парчасини эшитганида унинг номини айтиши, асар мазмуни бўйича бериладиган саволларга жавоб бериши;
- ҳаракатлар билан бажариладиган эрмакларни, қисқа шеърларни, эртақ ва ҳикояларнинг мазмунини бузмай (тарбиячи билан бирга, мустақил ҳолда) такрорлаш каби кўникмаларига эга бўлиши;
- болаларнинг ҳаётига яқин шеърларни, кушлар, ҳайвонлар, ўйинчоқлар ҳақидаги тўрт қатор шеърларни ёдлай олиши;
- эртақ ва ҳикояларни кизикиб тинглай олиши, шеърини нутқдаги оҳангдорлик ва мусиқийликни ҳис этиши;
- “Сўз”, “Товуш” сўзларини тушуниш, ўйинларда ва амалий машқларда қўллай олиш каби малакаларни эгаллаган бўлишлари керак.
- Оддий чизиқлар, илгаклар нусхаларини кўчира олади.

Билиш жараёни: Атроф олам тўғрисидаги билимга эга бўлиш ва уни англаш

Элементар математик билим ва кўникмалар

Микдор. Болаларга алоҳида предметлардан гуруҳ ҳосил қилишни (барча қизил, барча сариқ, барча юмалоқ ва бошқа предметларни гуруҳлаш), гуруҳдан бир предметни ажратишни, “кўп”, “битта” ни фарқлашни, хонада қайси предметлар кўп, қайси битталигини, “биттадан”, “битта ҳам” ибораларини тушунишни ўргатиш.

Тўплам таркибига кирувчи предметларнинг микдорига кўра гуруҳларнинг тенглиги ва тенг эмаслигини фарқлаш, бир предметни иккинчисининг устига ёки остига қўйиб таққослашни ўргатиш.

“Кўп”, “кам” “тенг”, “шунча” каби сўзларни тушуниш ва нутқда ўз ўрнида қўллашни, “қанча?” сўроғининг маъносини тушунишни ўргатиш.

Товарак - атрофдан битта ва кўп предметларни топишга ўргатиш.

2 гача санашга 2 та нарсаларнинг сонини айтишга ўргатиш. Масалан, “Бир, икки-иккита ёнғоқ”, “Бир, икки-иккита олма. Икки дўстга иккита олма керак”.

Катталиқ. Болаларга предметларни катта-кичиклиги бўйича гуруҳларга ажратишни, бир турдаги предметлардан гуруҳ тузишни, “катта-кичик”лигини таққослаб аниқлашни ўргатиш. “Катта”, “кичик” сўзларининг маъносини тушунтириш.

Кескин фарқ қилувчи ва бир хил ўлчамдаги икки предметнинг баландлиги ва энига кўра қиёслаш ҳамда қиёслаш натижаларини “баланд”, “паст”, “бир хил” сўзлари билан белгилаб айтишни ўргатиш.

Предметларнинг ўлчамини аниқлашда ажратилган белгилари (“узун-қалта”, “тор-кенг”) бўйича қиёслаб, устига ва ёнига қўйиш усулларида фойдаланишни ўргатиш.

Катта-кичик, узун-қалта, баланд-паст, тор-кенг сўзларининг маъносини тушуниш ва нутқда тўғри қўллашга ўргатиш.

Геометрик шакл. Доирани таний олиш ва номини айтишни ўргатиш. Уни сезиш, ҳаракат ва кўриш йўллари билан текшириш усулларини ўргатиш.

Квадрат билан таништириш. Доира, квадратни фарқлаш ва айтишни сезиш,

ҳаракат ва кўриш усуллари орқали ўргатиш.

Болаларга шар ва куб ҳақида тушунча бериш.

Турли топшириқлар ёрдамида шар ва куб ҳақидаги билимларни мустаҳкамлаш. Учбурчакни таний олиш ва номини айтишни ўргатиш. Уни сезиш, ҳаракат ва кўриш йўллари билан текшириш усуллари ўргатиш.

Теварак-атрофда мўлжал олиш. Ўнг ва чап қўлни фарқлай олиш ва айтишни, предмет (ўйинчоқ) ларни ўнг қўл билан чапдан ўнгга қўйишни ўргатиш.

Болаларни предметларнинг ўзига нисбатан жойлашишини аниқлашга, “якин-узоқ”, “тепада-пастда”, “орқада-олдинда” сўзларни айтишга ва нутқда тўғри қўллашга ўргатиш.

Вақтни чамалаш. Болаларга сутка қисмлари (эрталаб, кундузи, кечкурун, тун) ни айтишни ўргатиш ҳамда фарқлаш кўникмасини таркиб топтириш.

Куриш-ясаш. Болаларга содда воқеабанд ўйин масалаларини лойихалаб оддий қурилмаларни: “лего” туридаги ўйин бўлақларидан моделлар йиғишни, 3-4 та қисмлардан пазллар ясашни, қоғоздан буклаш йўли орқали содда шаклларни ясашни ўргатиш.

Таълимий ўйин ва машқлар. Математика машғулотларида олинган билимлар кун давомидаги фаолиятлар (ҳаракатли ўйинлар, қурилиш ўйинлари, ролли ўйин, сайр ва суҳбатлар) да қуйидаги ўйин-машқлар орқали мустаҳкамланади:

“Ким тўғри кўрсатади ва айтади?”, “Рангли доиралар”, “Сехрли халтача”, “Пазл”, “Ўз уйингни топ”, “Ўнг томонга бир қадам, чап томонга бир қадам”, “Кимга қанча?”, “Кўп, оз, битта”, “Қайси қўлимда кўп?”, “Қанча бўлса, шунчани кўрсатинг”, “Тез юрар поезд”, “Хонада саёҳат”, “Дўкон”, “Кўғирчоқни сайрга тайёрлаймиз”, “Шунча халкани топинг”, “Қопчада қанча доира бор?”, “Юқорида-пастда”, “Ўнг-чап”, “Қайси қўл билан тезроқ?”, “Олдинга-орқага”, “Ўнгга-чапга”, “Пастда-тепада”, “Этиборли бўл”, “Узун-калта ленталар”.

Ўқув йили охирида бола:

- «Кўп» ва «битта» предметларни ва уларнинг катта ва кичиклигини ажратади;
- предметларнинг ўлчамини айтади, “катта”, “кичик” сўзларининг маъносини тушунади;
- барча қизил, барча катта, барча кичик ва бошқа предметларни ажратишни билади (копток, шарчаларни ранги бўйича гуруҳлайди қизил, яшил, сарик) ва уларни рангига мос қутиларга жойлаштиради;
- теварак-атрофдан битта ва кўп ўхшаш буюмларни топа олади;
- 2 гача санай олади (иккита олма беришни сўрайди, биттасини ўртоғига беришни хоҳлагани учун);
- “кўп”, “кам”, “тенг”, “шунча” сўзларини ўз ўрнида қўллай олади;
- доира, учбурчак ва квадратни билади ва уларнинг номларини айта олади;
- “якин-узоқ”, “орқада-олдинда”, “тепада-пастда” сўзларини тушунади ва нутқда тўғри қўллайди;
- катта-кичик, узун-калта, баланд-паст, сўзлари маъносини тушунади ва нутқда тўғри қўллайди;
- мустақил ҳолда ўз ўйинчоқларини тартибга сола олади (машинани гаражга, коптокни стол остига, кийимини шкафга, ...);
- сутка қисмлари (эрталаб, кундузи, кечкурун, тун)ни фарқлайди;
- «лего» туридаги ўйин бўлақларидан содда моделлар йиғади;

- коғоздан буклаш йўли орқали содда шаклларни ясай олади;
- 3-4 қисмлардан пазллар ясайди.

Атроф олам тўғрисидаги билимга эга бўлиш ва уни англаш

Она Ватан ва атроф-олам. Болаларга инсонлар маълум вақтда овқатланиши, суюқлик ичиши, ухлаши ва бунинг учун уларга нималар кераклиги, кун давомида болаларга катталар ишлашлари, болалар эса мактабгача таълим муассасаларига, ўқувчилар эса мактабларга боришлари тўғрисида тушунча бериш.

Болаларни ўз исми, ёши, бошқа болалар исмини айтишга ўргатиш, ундаш.

Оила аъзолари (ота-она, ака-ука, опа-сингил)га муҳаббат, ҳурмат ҳиссини тарбиялаш. Болаларнинг қариндош-уруғ (буви, хола, амма, тоға, амаки, опоки ва х.к.)ҳақидаги тушунчаларини кенгайтириш.

Болаларда инсонлар уйда яшашлари, овқат тайёрлашлари (шўрва пиширишлари, сабзавотларни кесишлари, сутни қайнатиш); кийим-кечаклар (об-ҳавога қараб кийиниш, кийим-кечакларни тикиш, тўқиш); нарс ва жиҳозларни дўконлардан сотиб олиш мумкинлиги ҳақида тасаввурларини шакллантириш.

Товар-атрофдаги предметлар ва одатий ҳаракатлар (столда овқатланадилар, стулда ўтирилади, курсига ўтириш мумкин) ҳақидаги тасаввурларини кенгайтириш.

Болаларга атроф-оламдаги воқеа-ҳодисаларнинг бир-бирига боғлиқлигини исботлаш. Масалан: Ҳаво совуқ. иссиқроқ кийиниш керак, қоронғу бўлса-чирок ёқиш керак, қаттиқ шамол бўлса, деразаларни ёпиш керак.

Буюк сиймолар ва байрамлар. Болаларга Алишер Навоий ҳақида илк маълумотлар бериш. Навоий расми билан таништириш. Тарбиячи Алишер Навоийнинг расмда акс этган сиймоси ҳақида тушунарли, содда жумлаларда айни пайтда меҳр ва ифтихор билан болаларга тасвирий ҳикоя (нуронийлиги, кўзларининг меҳр билан боқиши, кийимлари) айтиб бериш орқали унга нисбатан муҳаббат, ҳурмат ҳиссини уйғотиш. Китоб бурчагига Алишер Навоийнинг расми акс этган китоблар қўйиш мумкин.

Болаларда “Мустақиллик”, “Меҳржон”, “Наврўз” байрами ҳақида тасаввур ҳосил қилиш.

Кичиклар катталар (ота-оналари, буви, боболари)ни ҳурмат қилиб, байрамларда уларни бориб кўришлари, ҳар хил совғалар олиб боришлари, катталар уларни дуо қилишлари ҳақида тушунча бериш. Болаларда катталардан дуо олишга, “баракалла”, “рахмат” сўзларини эшитишга нисбатан қизиқиш уйғотиш.

Катталар меҳнати. Болалар мактабгача таълим муассасаси ходимлари (энага, ошпаз, қоровул, ҳамшира ва х.к.)нинг меҳнати ҳақидаги тасаввурларини бойитиш. Уларнинг меҳнат жараёнлари (энага хонани тозалайди, идиш-товокларни, деразаларни ювади, сочиқларни алмаштиради, овқат келтиради, болаларнинг кийинишларига ёрдам беради ва х.к) билан таништириш. Болаларда катталарнинг меҳнати натижаларини ҳурмат қилишга ва эъозлашга ўргатиш. Ошпазнинг турли-туман овқатлар, пишириқлар, ичимликлар тайёрлаши ҳақида тушунчалар бериш. Тарбиячи болани ўз оила аъзоларини, тарбиячи, энага ва мусиқа раҳбарининг исмини билишларига ва “сизлаб” мурожаат этишларига эришишлари лозим.

Катталар меҳнати натижасида керакли нарсалар, предметлар яратилишини тушунтириш. Ошпаз, кир ювувчи, сотувчи, қурувчи, ҳайдовчи меҳнати ва уларнинг асосий ишлари ҳақида билим бериш. Иш натижаси ва унинг аҳамиятини ажратиб кўрсатишга ўргатиш. Катталар меҳнати учун зарур бўладиган материаллар,

кишилар меҳнатини енгиллаштирадиган, меҳнат жараёни ва натижаларига эришишни тезлаштирадиган машиналар билан таништириш.

Турли транспорт воситалари ва касблар ҳақида тушунча бериш. Болаларнинг бу борадаги билимларини кенгайтириш ва уларнинг номларини тўғри айтишга одатлантириш.

Болаларга кўчанинг машина юрадиган қисми билан пиёдалар юрадиган йўлкани фарқлаш кўникмасини шакллантириш. Светофорнинг ранглари ва уларнинг вазибаларини ўргатиш.

Буюмлар. Йил давомида уй-рўзгор буюмлари (палос, гилам, шкаф, хонтахта, курси), ошхона идишлари (коса, товоқ-қошиқ, ликопча, лаган, чойнак-пиёла, челақ, патнис ва ҳ.к.) ни фарқлашга ва номини айтишга ўргатиш.

Устки кийимлар. Кийимлар (кўйлақ, нимча, пальто, тўн ва ҳ.к.), оёқ кийимлар (туфли, этик, шиппак ва ҳ.к.), бош кийим (дўппи, телпак, қалпоқ, рўмон)нинг вазибалари ва улардан мавсумга қараб фойдаланиш ҳақида тушунча бериш.

Бола ўз танасининг қисмларини ўрганади.

Болага ўзининг кўринишини таърифлаб беришга, юрак, тирсак, ияқ, елка каби мураккаб қисмлар қаерда жойлашганлигини кўрсатишга ўргатиш.

Ўқув йили охирида бола:

- Бола Алишер Навоийни суратидан таний олади;
- “Мустақиллик”, “Меҳржон”, “Наврўз” каби байрамлар;
- мактабгача таълим муассасаси ходимларининг меҳнати;
- транспорт воситалари (юк машинаси, енгил машина) тўғрисида, светофор ҳақида тасаввурга эга бўлади;
- уй-рўзгор буюмларини (жавон, диван, курси, стол, стул, сандиқ ва ҳ.к.) билади;
- уйда қўлланиладиган электр жиҳозларидан дазмол, радио, телевизорни ажрата олади;
- катталар меҳнати тўғрисида тушунчага эга бўлади. Меҳнат қуролларини ажрата олади;
- бола ўзининг кўринишини таърифлаб бера олади;
- юрак, тирсак, ияқ, елка каби мураккаб қисмлар қаерда жойлашганлигини кўрсата олади;

Жонли ва жонсиз табиат тўғрисида тасаввурга эга бўлиш

Жонсиз табиат. Кун ва тунни, об-ҳавонинг асосий ҳолатини (шамол эсяпти, ёмғир, қор ёғяпти, ҳаво булутли, қуёш чараклаб турибди) фарқлаш ва айтишни ўргатиш.

Сув, қор, муз, кум, лойнинг белгиларини фарқлаш ва номини айтишни (қор-оппоқ, совуқ, сув оқади, илиқ ва совуқ бўлиши мумкин, муз-қаттиқ ва сирпанчиқ, кум тўкилади, ҳўл кумдан нарсалар яшаш мумкин, лой-юмшоқ, ундан нарсалар яшаш мумкин, агар у қуриса, эзганда уқаланади) ўргатиш.

Табиат ҳодисалари ва инсонларнинг унга нисбатан муносабати (ёмғир-нам, кастюмсиз сайр қилиш мумкин эмас, ёзда иссиқ қуёш тафтидан бош кийим кийиб оладилар, кишда совуқ, одамлар иссиқ пальтолار, шарф, иссиқ этиклар, иссиқ шапкалар ва ҳ.к.)ни тушунтириш.

Ўсимликлар дунёси. Сабзавот (сабзи, пиёз, қарам, помидор, бодринг) ва

мевалар (олма, узум, ўрик, олча ва гилос)нинг номи, таъми, ранги ва шаклини билишга, ўзаро фарқлашга ўргатиш.

Хона гуллари (фикус, герань, традесканция) билан таништириш, уларни парвариш қилиш йўлларини ўргатиш.

Гуллайдиган маданий ва бегона ўтсимон ўсимликлар (коки ўт, атиргул ва лолақизғалдоқ) билан таништириш. Уларнинг номлари ва ранглари тўғри айтишга ўргатиш. Шу билан бирга болаларнинг эътиборини барглarning шаклига, пояси ва гулларидаги фарқларга, уларнинг шифобахш хусусиятларига қаратиш ҳамда ўсимликларнинг ўсиши учун ҳаво, сув ва қуёш зарур эканлигини тушунтириш.

Ёз фаслида ўсимликлар ҳақида суҳбат ўтказиш.

Олма, нок ва олча дарахтларининг мисолида дарахтларга хос бўлган хусусият: тана қисмлари (ер устки қисми, шохи, барги, гули, меваси), уларнинг шифобахш хусусиятлари билан таништириш.

Ҳайвонот дунёси. Болаларни уй (мушук, кучук, қўй, сигир) ва ёввойи ҳайвонлар (бўри, қуён, тулки, айиқ) ва уларнинг болалари билан таништириш. Уларни бир-биридан фарқлашга ва номларини тўғри айтишга ўргатиш.

Қушлар (мусича, чумчуқ ва қалдирғоч) ва уларнинг болалари билан таништириш. Уларнинг номи, ранги, қатта-кичиклигини айтиб ўтиш, товушларига кўра таниш ва фарқлашга ўргатиш.

Ҳашоротлар (тиллақўнғиз, оқ капалак, чумоли) билан таништириш. Уларни айрим ўзига хос хусусиятига кўра фарқлашга ўргатиш.

Аквариумдаги балиқлар (тилла балиқ, товон балиқ), қафасдаги тўтиқуш, тошбақа, қўнғиз ва капалаклар (уларни қисқа муддатда банкада сақлаш мумкин) билан таништириш, уларнинг номини, ҳаёт тарзи, нималар билан озиқланиши ҳақида қисқача маълумот бериш ва тана қисмлари, рангларидаги фарқларига эътиборни қаратиш.

Ўқув йили охирида бола:

- фасллар алмашиши ва об-ҳаводаги айрим ўзгаришлар (ёмғир, қор ёғиши, қуёш чарақлаб туриши)ни пайқашлари;
- табиатни муҳофаза қилиш ҳақида дастлабки тушунчани эгаллаган бўлишлари;
- хона ўсимликларидан 2-3 хилининг номини билиши;
- ўсимлик ва ҳайвонларнинг ташқи кўринишидан фарқлаши;
- мевалардан олма, узумнинг номини билиши;
- полиз экинларидан қовун-тарвузнинг номини билади;
- уй ҳайвонларидан сигир, қўй, мушук, итни билиш;
- ёввойи ҳайвонлардан бўри ва қуённи билиши;
- қушлардан қалдирғоч, қарғани билиши;
- паррандалардан товук, хўрозни билиши;
- сабзавотлардан помидор, бодрингни билиши керак.

Тасвирий фаолият

Боланинг тасвирий фаолияти унинг предмет ҳақидаги тасаввурларига бевосита боғлиқдир. Бу ёшда улар шахс сифатида шакллана бошлайдилар. Гарчи тасаввурдагини амалга ошириш усул ва воситалари етарлича шаклламаган чала, график жиҳатдан қашшоқ бўлса-да, у тасаввурдаги нарсга тасвирига таяна олади. Бу вақт ўтиши билан чуқурлашиб, секин-аста тасаввурдаги график тимсоллар

микдори ўсиб, тасвирланадиган предмет микдори кенгайиб боради. У ўз ишларида турли ранглардан фойдалана бошлайди.

Катталар кўмагида кичик ёшидаги болалар содда предметларни ёпиштириш лаёқатига эга бўладилар.

Ушбу ёшдаги болалар жўнгина аппликация турларини қўлай оладилар.

Куриш-ясаш машғулотларида намунага кўра ёки тасаввурларидаги мураккаб бўлмаган куриш-ясаш ишларини амалга оширадилар.

Болаларнинг ҳиссий идрокларига тааллуқли эстетик туйғуларини ривожлантириш, уларни атроф-олам ва санъат асари гўзаллигини ҳис этишга ундаш, уларда ўзига ёккан расм, иллюстрация ва тимсолли ўйинчоқларни танлаш ва томоша қилиш истагини ўстириш.

Болаларда шаклий-тимсолли ҳатти-ҳаракатларни ривожлантириш, расмлари, ясаган нарса-буюмлари, аппликациялари орқали нарса-ҳодисаларнинг унча мураккаб бўлмаган тимсолларини тасвирлашга ўргатиш.

Тасвирий фаолиятнинг барча турлари бўйича техник кўникма ва малакаларини ривожлантириш (рангли қалам, фломастер, акварел бўёқ ва мўйқаламда бўяш, лойдан турли нарсалар ясаш, нарсаларнинг қирқиб олинган қисмларини ёпиштириш кабилар). Мазкур жараёнда боланинг ҳар иккала қўлидан фойдаланишга, нарсани қўллари билан камраб, ушлаб олишига эришиш (тадқиқот усули). Уни табиат объектлари, ҳаётий нарса- ҳодисалар, кийим-кечаклар, китоб иллюстрацияси, ўзбек халқ ўйинчоқлари (Ҳамро буви ўйинчоқлари)даги гўзалликни сезиш ва кўра олишга ўргатиш. Халқ амалий санъати ва болалар ижодий кўргазмаларини уюштириш орқали халқ тасвирий санъат асарлари, таниқли расмлар томонидан ишланган санъат намуналарига болалар диққатини жалб этиш ва уларда мазкур нарсаларга кизиқиш уйғотиш.

Болаларда тасвирий фаолият машғулотларига нисбатан барқарор кизиқишларни шакллантириш, уларни индивидуал ва жамоавий композициялар яратишга ўргатиш.

Расм солиш. Болаларни расм воситасида табиат ҳодисалари тимсолларининг гўзаллигини (ҳаво ранг осмондаги оқ булутларни), кузда истироҳат боғида турли ранглардаги барглarning тўкилиши, мавжудотларни тасвирлашга ўргатиш.

Қалам, фломастер, мўйқалам кабиларни тўғри ушлашга, бармоқлар билан қаттиқ сикмай, қоғоз устида қалам ва мўйқаламни эркин ва бемалол ҳаракатлантириш, мўйқаламга етарли даражада бўёқ олиш, бошқа рангдан фойдаланиш учун мўйқаламни сувли стаканга тикиб яхшилаб ювиш, бўёқни банкача четига силкитиб ташлашга ўргатишни давом эттириш. Мўйқаламни қоғоз салфетка ёки дока бўлакчаси ёрдамида қуритиш. Бўёқ, доғ, штрих, чизик кабиларнинг ритмик ҳаракатланишини сўзлар ва ўйин ҳаракатлари орқали тасвирлаш (“Ёмғир-ёмғир, чак-чак!”, “Дарахт барглари тўкилмоқда - шитир-шитир”).

Уларни турли йўналишлар бўйлаб (узун-қисқа) тўғри чизиклар чизишга ўргатиш (тасма, йўлакча, девор).

Мураккаб бўлмаган нарсаларни чизишга, оддий чизиклар, илгаклар нухаларини кўчиришга ўргатиш. Турли шаклларда доиралар ҳосил қилиб, (айлана, тўғри бурчак) нарсалар ва уларнинг турли шакл ва чизикларини тасвирлаш (қорбобо, жўжа, вагонча).

Жонивор ва нарсаларни биргаликда тасвирлаш (“Қорбобо ва ўриндик”) ҳамда мураккаб бўлмаган сюжетлар яратишга ўргатиш (“ўйинчоқлар ўйнашмоқда”).

Нарсаларни тўғрибурчак шаклида ифодалашга ўргатиш (вагонча), тўғри бурчакли ва думалоқ шакллардан ясалган нарсалар тасвирини чизиш (байрам байроқчалари, аравачалар).

Ҳамро буви ўйинчоқлари силуэтларини (қўзичоқлар, қушчалар, тулпорлар ва ҳ.к.) тарбиячи қирқиб, тайёрлаб берган миллий безаклар билан безашга ўргатиш.

Уларни расмда рангларнинг ифодавийлигидан тўғри фойдаланишга ўргатиш, ранглар ҳақидаги билимларини мустаҳкамлаш (қизил, кўк, сариқ, оқ, қора), муайян нарса-ҳодисалар (яшил арча, оқ қор)ни тасвирлаш учун мувофик ранг танлашга ўргатиш. Ранг танлашга қийналаётган болаларга ёрдам бериш.

Ҳоҳишига кўра ўйинчоқ ва турли тасвирлар расмини чизиш, жамоа билан ишлашга ўргатиш (капалак учмоқда, боғ ва чиройли гул).

Пластинин (лой) билан ишлаш. Пластик материаллардан нарса ясашга нисбатан болаларда барқарор қизиқишларни шакллантириш, уларда пластик материаллардан нарса ясаш техникаси ва лойнинг хусусиятлари ҳақидаги билимларни таркиб топтириш (доира ҳаракат орқали кафтлари орасида лой бўлагини яссиллаш, ҳосил бўлган шаклдан узук ясаш, болаларда ясалган нарсаларни безаш истагини уйғотиш).

Пластик материаллардан нарса яшашнинг техник усуллари (кафтларни доира қилиб ва узунасига ишқалаш) орқали нарса ва эртақ қаҳрамонларини ясашга ўргатиш.

Икки қўл кафти билан эзгилаб, кафт орасида айлана ҳаракат орқали лойдан думалоқ бўғирсоқ ясаш.

Бир неча қисмлардан тузилган персонаж шаклларини бирлаштириб, Ҳамро буви ўйинчоқларига асосланган ҳолда, оддий халқ ўйинчоқлари (қушча, қўғирчоқ кабилар)ни ясаш. Чимдиш усули асосида шаклдан персонажларнинг характерли жиҳатларини ясаш.

Болаларни таниш техник усуллардан фойдаланиб, ҳоҳишига кўра пластик материаллардан нарса ясашга ўргатиш.

Аппликация. Аппликацияга қизиқишни шакллантириш ва болаларни аппликация ишларига жалб этиш. Болаларни тарбиячи томонидан қирқиб, елимлашга тайёрланган шаклларни (доирачалар, квадратларни ёки жўнгина расмлар: масалан, қўзқорин, уйча, қушча каби) ранг-тусига кўра навбатма-навбат тўғри қўйиш ва елимлашга ўргатиш. 2-3 қисмли шаклларни аввалдан тайёрлаб қўйилган махсус вараққа тўғри қўйиш ва тартибли елимлаш орқали муайян тасвир ҳосил қилишларига эришиш, бунда болаларни аввалдан тайёрланган тахтача устида елимдан тўғри фойдаланиш, елим суртилган шакл қисмини босма қоғоз ёрдамида қоғозга қаттиқ босиб яхшилаб ёпиштиришга ўргатиш. Болаларга ўзлари яратган нарсадан завқланишни ўргатиш.

Уларга табиий ва геометрик безакли композициялар яратишни ўргатиш (гуллар, барглар), турли ҳажмдаги қоғоз варағи устида шаклларни тўғри жойлаштириш, ранг-тусини ҳисобга олишга одатлантириш (квадратлар, тўғри бурчаклар ва б.).

Турли шакллардан нақшлар ясашга ўргатиш – йўл-йўл, квадрат, доира каби. Рангига кўра турли геометрик ва ўсимлик шаклларини навбатма-навбат қўйиш (доира, квадратлар, гуллар ва яроқлар). Яхлит тасвир яратиш ва қоғоз варағига 2-3 қисмли тасвирни елимлаш.

Болаларни геометрик шакллардан (тўғрибурчак ва доирадан) турли нарсалар (уйча, аравача ва б.) ясашга қизиқтириш.

Нарсалардан содда композициялар тузишга ўргатиш (уйча ёнида дарахт ёки ўриндик каби). Болаларда ясаган нарсаларидан завкланиш ҳиссини уйғотиш.

Ранги ва шаклига кўра турли шаклдаги контурли қоғозлардан ясалган шаклларни навбати билан қўллаган ҳолда, болаларни геометрик ва табиий (гуллар ва япроқлар) материаллардан безакли композициялар ишлашга ўргатиш.

Дастурнинг барча бўлимлари бўйича ўз хоҳишига кўра эгалланган билим ва кўникмаларига таяниб, аппликация ишларини амалга ошириш.

Қуриш-ясаш. Болаларда қуриш-ясаш фаолиятига нисбатан қизиқишни тарбиялаш, уларни ўзлари яратган қуриш-ясаш объектини бирмунча жўнроқ тарзда бўлсада, таҳлил қила олишларига эришиш. Асосий қурилиш материалларини (кубик, ёғишча, пластина, цилиндр, уч қиррали призма кабиларни) фарқлаш, номини айтиш ва қўллай олишга ўргатиш. Деталларни горизонтал тарзда жойлаштиришни ўргатиш (машина учун йўл).

Болаларни қуриш-ясаш деталларини горизонтал (кенг, узун тарафи билан – машина йўли қуриш) ва вертикал (айланасига қаторлаштириб қўйиш - девор) тартибда тахлай олиш, бир-бирининг устига мустаҳкам қилиб тахлаш ҳамда маълум бир ораликда қўя олиш (дарвоза), тарбиячининг кўрсатмасига мувофиқ соддароқ қуриш-ясаш ишларини амалга ошириш, илгари эгалланган малака ва кўникмаларига таяниб, янги қурилиш ишини амалга ошириш ва ўзи қурган қурилиш объекти билан боғлиқ ўйин турини ўйнай олишга ўргатиш.

Қуриш-ясаш ишларига янги деталлар киритиш орқали болалар учун кўп вариантли шарт-шароитларни яратиш, масалан, мазкур ишларни 2 хил усулда ўзгартириш: бирор детални бошқасига алмаштириш ёки баландлиги ва узунлигини қўшимча қўиш орқали тўлдириш, кенгайтириш, узайтиришни таклиф қилиш (баланд ва паст минора).

Болаларни ўзлари қурган янги қуриш-ясаш объектида ўйнашга, сюжетли тарзда бир қуриш-ясаш объектини бошқаси билан бирлаштиришга ўргатиш: масалан, уй, йўлак ва кўча; стол, стул ва қўғирчоқлар учун диван-мебель кабилар.

Болаларда ўз режалари асосида қуриш-ясаш ишларини амалга ошириш хоҳиш-истагини ривожлантириш.

Ўйин тугагач, қуриш-ясашда ишлатилган барча материалларни тартиб билан бузиб олиб, уларни сақлаш қутисига қайтадан тартиб билан тахлаб қўйишга ўргатишни давом эттириш.

Ўқув йили охирида бола:

- Расм солиш учун зарур материалларни билиш ва номини айта олиш, қалам, фломастер, мўйқалам ва бўёқдан тўғри фойдалана билиш;
- Оддий чизиклар, илгаклар нусхаларини кўчириш;
- Ҳамро буви халқ ўйинчоқларининг номини билиш (қўзичоқ, тулпор ва х.к.);
- алоҳида нарсалар ва оддий сюжетлар тасвирини ярата билиш, нарса ва сюжет тасвирлари учун ранг танлай олиш;
- пластик материаллар (лой, пластина, пластик масса)нинг хусусиятлари, ундан қандай нарсалар ясаш мумкинлиги (2-3 шакл бўлакларидан кафтларнинг айланма ёки тўғри ҳаракати, шакллар четини бармоқ учи билан ёпиштириш орқали турли-туман ёки бир хил шаклли нарсалар ясаш) ни тушуниш;

- лойдан тартибли фойдаланиш, уни қўллаш учун алоҳида тахтача ишлатиш;
- тайёр фигуралардан тасвирий материаллар яратиш, табиий ва геометрик шакллардан безакли композициялар яратиш ва аппликацияни безаш;
- хоҳишига кўра яратган композицияга мослаб ранг танлай билиш;
- асосий қуриш-ясаш материаллари (кубик, гиштчалар, пластина, цилиндр, уч қиррали призма кабилар)ни билиш ва номини айта олишлари;
- гишт ва пластиналарни вертикал тартибда тахлай олиш, қўшимча детал қўшиш ёки бирини бошқаси билан алмаштириш орқали қуриш-ясаш ишларини ўзгартиришни билиш;
- қуриш-ясаш қисмларининг ҳажмини: катта-кичик, баланд-паст, узун-қиска, кенг-тор каби тушунчаларни билишлари лозим.

Музыка

Музыка тинглаш. Болаларда кичик ҳажмли музыка асарини тинглашга иштиёқ уйғотиш.

Болаларга бир-бирига ўхшаш бўлмаган (байрамона-тантанали, охиста-тебранувчан, раксона-қувнок) кайфиятидаги қўшиқ ва чолғу куйларни идрок этишга ўргатиш “Алла” Д.Омонуллаева, «Паровоз» Филиппенко, «Бугун байрам С.Бобоев, «Дўлонча» ўзбек халқ куйи “Қашқарча”.

Қўшиқ айтиш. Катталар ва чолғу асбобида жўр бўлиб табиий овозда куйлаш, сўзларини тўғри таллафуз этиб, куйлаш малакасини шакллантириш. Куйлаш вақтида тўғри нафас олиш, ўтирган ва турган ҳолатда тўғри куйлаш “Байроқчалар” (Е.Тиличеева), “Айиқчам” (Ғ.Қодиров), “Опажон қаранг”, “Боғчамиз” (М.Икромов), “Қуёнлар” (Ғ. Қодиров). «Птичка» Попатенко.

Қўшиқ мазмунини тушуниш, матнга мос ҳаракатлар бажара олиш. Қўшиқ мазмуни ҳақида суҳбат қуриш. “Арча қўшиғи”, “Айиқча” (М.Икромов), “Қулча нон” (Б.Каримов), “Этикчам” (Д.Омонуллаева), “Қапалак”, “Лола сайли” (М.Икромов), “Хўрозим” (К.Абдуллаев), “Товугим”, “Полапон” (Ф.Назаров), “Тойчоғим” (С.Бобоев).

Музикий-ритмик ҳаракат. Тўп бўлиб енгил юриш ва югуришдан секин-аста ҳар тарафга, эркин-сочма, тўғрига, доира бўйлаб енгил юриш ва югуришга ўргатиш. Музыка ритмига мувофиқ оёқни тўпиллатиш,

болаларни 3-4 содда ва оддий ҳаракатлардан иборат рақсларни тўп бўлиб жувтликда, сочма тарзда, шундан сўнг доирадаги рақслар ижро этишга ўргатиш. Музыка асарининг тугалланишини ифодали кўрсатиш.

Қўлларида атрибутларни (байроқчалар, барглар, гуллар) ушлаб, биргаликда ва яқка тарзда давра бўйлаб машқларни бажариш.

“Қоптокни юқорига от”, “Кўзгуга қара”, “Майсани сила”, “Қўлларимиз чиройли” рақс элементларини катталар билан биргаликда музыкага мос бажариш. Марш ритминини ўзлаштириш. Катталар билан биргаликда ҳаракатли ўйинларда иштирок этиш (“Поезд” Н. Метлова, “Чори-чамбар” ўзбек халқ куйи, “Қуёним” ўзбек халқ куйи), қўшиқ матнига мос ҳаракатлар бажариш (“Бахтли эркатой” Т. Тошматов).

Ҳаракатлар орқали турли образлар яратишга қизиқтириш (“Қуёнлар ва айиқ” Т. Попатенко, “Айиқполвон”, “Қорбобожон” М. Икромов).

Рақс. Музиканинг динамик ўзгаришларини ҳаракатларда акс эттириш, икки қисмли музыка асарининг қисмлар ўзгаришини ҳис қилиш, ҳаракатларни музыкага

мослай олиш, катталар билан биргаликда гурух бўлиб, кичик гурухларга бўлиниб, жуфтликда рақс тушиш. “Жуфт рақс” (Ўзбек халқ куйи), “Кўғирчоқ ва ўйинчоқлар билан рақс”, “Туллар билан рақс”, “Куз баргчалари билан рақс” (“Дўлонча”), “Жуфтли рақс” (Ўзб.х.к. “Асп бўламан”), “Ярашдик” (Вилькорейская), “Эркин рақс” (Ўзбек халқ куйи), “Полька” (ихтиёрий), “Кўғирчоқ ва ўйинчоқлар билан рақс”, “Туллар билан рақс”.

Болалар чолғу асбоблари билан таништириш. Болалар шовкинли чолғуларини (кўнғирочка, шикилдокча, бубен, доирача) билиш, овозидан фарқлаш, катталар ёрдамида чала олиш.

Турли мусикий фаолиятларда болалар чолғу асбоблардан фойдаланиш. Катталарнинг металлофон, учбурчак каби чолғуларда (ихтиёрий) ижросидан бахраманд қилиш.

Сурнайча, доирача, шикилдокчалар ва кўнғирочка каби болалар чолғуларида қўшиқ (“Куёним” ўзбек халқ куйи) ва рақсларда катталар ёрдамида фойдаланиш.

Мусикий таълимий ўйин. Мусикий фаолиятларда олинган билимларни ўйинлар давомида намоён қилиш. (“Чумчуқлар ва мушук”, “Айиқчалар рақси”, халқ ўйинларидан “Чори-чамбар”, “Чапак чалиш”, “Қалдирғоч”) ўйнаш.

Болаларга тушунарли, қизиқарли бўлган воқеабанд ўйинларни ташкил қилиш. Ўйинда мусиқага мос ҳаракатланиш, нутқ, тасаввур ва тафаккурни ривожлантириш, болалар чолғулари, ўйинчоқ ва кўғирчоқлардан фойдаланиш.

Болаларда зийраклик ва хотирани ривожлантирувчи, “Қайси чолғу яширинган”, тасаввур ва сенсор ривожлантирувчи “Халтачада нима бор”, товуш баландлиги ва тембри фарқлашга ўргатувчи, “Қуш ва қушчалар”, “Ўрмонда”, мусиканинг темпини фарқлашга ўргатувчи “Юраимиз, югураимиз”, “Ўйинчоғим” каби мусиқавий таълимий ўйинларни машғулот вақтида ва мустақил фаолиятлари давомида гурух хоналаридаги мусиқа бурчакларида ташкил этиш.

Мусиқага оид маълумотлар. Мусикий товушлар ва шовкин берувчи товушларни фарқлашга ўргатиш. Мусикий товушлар(паст-баланд) ҳақида илк тушунча бериш.

Ўқув йили охирида бола:

- турли хил мазмун ва кайфиятдаги мусикани тинглайди, эслаб қолади;
- тингланган куйларни таниб олади
- кўнғирочка, шикилдоклар, доирача, металлофон, сурнайча, каби болалар чолғуларини танийди;
- биргаликда куйлай олади;
- қўшиқ куйлаш билан бир вақтда ҳаракатлар бажара олади;
- ҳаракатли ўйинларда иштирок этади;
- турли предметлар билан ҳаракатлар бажаришни уддалайди;

3-4 ёшли болалар билан ўтказиладиган эрталиклар

№	Эрталик	Ўтказиш вақти
1	Меҳржон байрами	25-октябрь-5 ноябрь
2	Арча байрами	25-декабрь-30-декабрь
3	Онажонлар байрами	5-7 март
4	Салом, ёз	июнь

Ўйин фаолияти

Воқеабанд—ижроли ўйинлар. Болаларда ҳаётий мавзулардаги, адабий асарлар (қўшиқлар, эртақлар, маталлар, шеърлар) бўйича ўйинларнинг юзага келишига, алоҳида ҳаракатларни бир ягона мазмунга бирлаштириш орқали болалардаги ўйин тажрибаларини бойитишга ёрдам бериш.

Рол танлаш, ўйинчоқлар билан ўйнашда ўзаро боғланган бир неча ҳаракатларни (овқат тайёрлаш, столини безатиш, овқатлантириш) бажариш кўникмаларини ривожлантириш. Иккита шахс (ҳайдовчи ва йўловчи, она ва қизи, шифокор ва бемор) иштирок этадиган воқеабанд эпизодларда ўзаро келишган ҳолда ҳаракатланишга, ўйинчоқ—ўринбосарлар билан ўйналадиган якка ўйинларда ўзига ва ўйинчоққа тегишли ролни ўйнашга ўргатиш.

Таълимий ўйинлардан фойдаланган ҳолда ижрода ўзини тутиш усуллариин кўрсатиш.

Болаларнинг у ёки бу ижро учун зарур бўлган нарсаларни мустақил танлашга, ўйин муҳотида етишмаётган нарсаларни, ўйинчоқларни тўлдиришга бўлган уринишларини рағбатлантириш.

Кўп вазифаларга мўлжалланган нарсалардан фойдаланиш ва ўйинчоқлар сонини кўпайтириш ҳисобига ўйин муҳитини мураккаблаштириш ва бойитиш. Болаларни ўйинларда қурилиш материалларидан (куб, тўртбурчак гўлача, пластина), оддий ёғоч ва пластмасса конструкторлардан, табиий материалдан (кум, кор, сув) фойдаланишга, уларни турлича қўллаш (қўғирчоқ учун дўнча, кўприкча, йўл қуриш, қордан).

Унча узоқ давом этмайдиган ва биргаликда ўйналадиган ўйинларда ҳамкорликда ҳамда бир—бири билан келишган ҳолда ҳаракат қилиш кўникмаларини ривожлантириш.

Ҳаракатли ўйинлар. Болаларнинг ҳаракатли фаолиятидаги фаоллигини ривожлантириш. Ўйинларни барча болалар иштирокида ташкил этиш. Аравачалар, автомобиллар, тиркамалар, велосипедлар билан бўладиган, тирмашиб чиқиш, эмаклаш кўникмалари ривожлантириладиган, копток, пуфак билан ўйнаганда ҳаракат эпчиллигини ривожлантирадиган ўйинларни ташкил этиш.

Аста—секинлик билан мураккаброқ қоидалар ва ҳаракат турларини ўзгартирадиган ўйинларни жорий қила бориш.

Ўйин-драматизация. Болаларда театрлаштирилган ўйинларга қизиқиш уйғотиш, уни ўтказиш учун шароит яратиш. Катталар ва катта ёшли болалар кучи билан яратилган драмалаштирилган ўйинлар ва қўғирчоқ спектакллардаги ҳаракат ривожини кузатиб бориш кўникмаларини шакллантириш.

Болаларни персонажларнинг ўзига хос ҳаракатларига (қуш учяпти, улоқча сакраяпти) тақлид қилишга, инсоннинг ҳиссий ҳолатини (юз ҳаракатлари, гавда ҳолати, имо-ишора, ҳаракат ёрдамида) бера олишга ўргатиш.

Болаларни стол усти ўйинчоқларини юргизиш қоидалари билан таништириш. Ҳаракатларини оддий қўшиқ билан биргаликда бажаришга ўргатиш.

Ижрога хос бўлган кийимлар элементлари (шапкача, ёқа ва б.) ва ташқи белгилари билан ҳаракатланиш ишакларини уйғотиш.

Қўшиқ, эртақларнинг оддий мазмунини эркин равишда тўқишга бўлган интилишни ривожлантириш. Қўғирчоқлар ва тенгдошлари олдида чиқишлар қилиш истагини ривожлантириш. Бунда чиқиш қиладиган жойини ҳам ўзи безашга ўргатиш.

Театр ҳақидаги суҳбатларда иштирок этишга ундаш (театр – актерлар – томошабинлар, одамларнинг томоша залида ўзини тутишлари).

Таълимий ўйинлар. Болаларда нарсаларнинг ранги ва ўлчамига қараб (2–3 рангдаги катта, ўртача ва кичик пуфакчалар) нарсаларни танлаш, 2–3 та рангли алмаштирган ҳолда ўлчам жиҳатидан кичрайиб борадиган халқачалардан пирамидача йиғиш кўникмаларини мустаҳкамлаш. 4–6 та қисмдан расмини (“Бизнинг идишлар”, “Ўйинчоқлар”) йиғишга ўргатиш.

Болаларни биргаликда ўйналадиган дидактик ўйинларда аста–секинлик билан мураккаблашиб борадиган қоидаларни бажаришга ўргатиш.

Ўқув йили охирида бола:

- ўзига қаҳрамоннинг маълум бир ролини олиб, тенгдошлари билан ўйинда биргаликда ҳаракат қила олиш;
- бир неча ўйин ҳаракатларини ягона сюжет чизигига бирлаштириш; ўйинда нарсалар билан ҳаракатланиш ва одамлар ўртасидаги муносабатларни акс эттириш;
- дидактик ўйинларда ўйин қоидаларига риоя қилиш;
- театрлаштирилган сахна кўринишларининг боришини кузатиш ва уларга ҳиссий тарзда муносабатда бўлиш (кўғирчоқ ва драматик театрлар);
- таниш эртаклардан кичик парчаларни катталар илтимосига кўра ва мустақил тарзда ўйнаш. Кўрсатилаётган персонажлар ҳаракатларига, мимикасига, оҳангига тақлид қилиш;
- театр ҳақидаги суҳбатларда иштирок этиш (театр – актерлар – томошабинлар, одамларнинг томоша залида ўзини тутишлари)лари лозим.

ЎРТА ГУРУХ

4-5 ёш болаларнинг ривожланиш хусусиялари

Бола тўрт ёшга етгач, унинг жисмоний ўсиши бир мунча жадаллашади, бу давр мобайнида бўйи 105-108 см гача ўсади, оғирлиги эса 18-19 кг бўлади. Бу даврда боланинг мияси тез ривожланади. Катта ярим шарлар пўстлогининг фаолияти такомиллашиб боради. Боладаги асосий ҳаракатларнинг ривожланишида жиддий-сифат ўзгаришлар содир бўлади, уларни бажаришда табиийлик ортиб боради, болаларда қиёслаш кўникмаси шаклланади. Бу ёшдаги болаларнинг нутқи равон, хотираси анча теран, мустақил фикрлаш даражаси бир қадар ривожланган бўлади. Барча ҳаракат ва фаолиятларни ўзи мустақил бажаришга интилади. Бу ёшда бола ниҳоятда серҳаракат, ўйинқароқ, ўта кизиқувчан бўлади. У ҳар қандай тадбирга бажонидил қатнашади. Шунинг учун ҳам уларни тўғри овқатлантириш, ўз вақтида ухлатиш, саломатлигини муҳофаза қилиш, руҳий ҳолатини назорат қилиб бориш, қувноқ кайфиятда бўлишини таъминлаш муҳим аҳамиятга эга. Улар билан олиб бориладиган машгулотларнинг мазмунини худди мана шунга йўналтириш мақсадга мувофиқдир.

Жисмоний ривожланиш

Болаларни жисмоний ҳаракат турлари билан таништириш, уларни фаол бўлишга ундаш ҳамда турли ўйин ва машқларга қизиқиш уйғотиш назарда тутилади. Машгулот вақтида болаларни қўл ва оёқ ҳаракатларини машққа мувофиқ равишда оёқни судрамай, бошни эгмай енгил юришга одатлантириш. Нарвонга тирмашиб

чиқиш, тўпни панжалар ёрдамида ушлаб олиш шунингдек, турли усуллар ёрдамида тўп улоқтиришда бошлангич ҳолатни тўғри эгаллаш, велосипед учиш малакасини таркиб топтириш, турли тартибда сафланиб юра олиш, фазода чамалашни ўргатиш ҳамда мувозанат сақлашга ўргатиб бориш.

Эрталабки бадантарбия. Бадантарбия вақтида юриш, югуриш, сакраш қўл-оёқ машқларини фаол эгаллашга, гавда ҳолатини тикка тутишга эришиш. Жисмоний сифатларни ривожлантириш. Ўйинларни болаларнинг ўзлари мустақил равишда ташкил этишларига имконият яратиш. Болаларда велосипед, чанада учиш, тўп, халқа ва бошқа нарсалар ёрдамида бажариладиган ҳаракат малакаларини такомиллаштириш. Жисмоний тарбия машғулотида биргаликда дам олиш дақиқаларидаги ўйинларга эркин қўшилишларига одатлантириш.

Асосий ҳаракат машқлари.

Юриш. Оёқ учидида тиззаларни баланд кўтариб юриш, товонда, оёқ қафтларининг ён томони билан юриш, турли буюмлар оралаб ён томонга юриш. Ҳаракат тезлиги ва йўналишларини ўзгартириб сафда юриш.

Югуриш. Оёқ учидида, тиззаларини баланд кўтариб катта қадамлар билан югуриш, сафда жуфт бўлиб турли йўналишда доира бўлиб, қўлини ушлаб, илон изи бўлиб, югуриш ҳамда югуришни юриш билан алмаштириш, тўхтовсиз 1,5 дақиқагача югуришга, 30 метрга тез, 40-60 метргача ўртача тезликда югуришга, 200-240 метр масофага секин тезликда югуришга ўргатиш мақсадга мувофиқдир.

Сакраш. Турган жойида икки оёқлаб айланиб сакраш, қўлларни юқорига кўтариб сакраш, олдинга қараб юриш вақтида сакраш, бир оёқлаб турган жойида ва юрган ҳолда сакраш. Тўсиқлардан сакраб ўтиш, 70 см узунликка 20-30 см баландликдан сакраб ўтиш, арқон билан сакрашга уриниш, думалатиш, улоқтириш, илиб олиш. Айлана орасидан тўпни думалатиш, коптокни юқорига отиб ва ерга уриб илиб олиш.

Эмаклаш ва тирмашиш. Камида 10 м масофани эмаклаб ўтиш, турли баландликдаги буюмлар остидан эмаклаб ўтиш. Гимнастика курсисида қўлларга таянган ҳолда, қорин билан судралиш. Тўрт оёқлаб юриш, гимнастика деворига ўнгдан чапга ўтиб тирмашиб чиқиш; 20-30 см баландликда тортилган арқон тагидан, халқа орасидан эмаклаб ўтиш.

Иргитиш. Тўпни бир-бирига иргитиб, деворга ерга уриб илиб олишга, навбатма-навбат ўнг ва чап қўл билан тўпни уришга, оғирлиги 0,5 кг бўлган оддий ва ҳаво тўпларини ерда думалатиб, улоқтиришга ўргатиш.

Велосипед ҳайдаш. 3 гилдиракли велосипедда ўнгга ва чапга бурилиб, доира бўйлаб, ерга қўйилган буюмларни четлаб ўтиб ҳайдаш ва буйруқ бўйича тўхташга ўргатиш.

Мувозанат сақлаш. Бунда қизиқ бўйлаб мувозанат сақлаб юриш, бирор нарсани қафтга, бош устида қўйган ҳолда юриш, гимнастика ўриндиқсида бир-бири билан алмашиб ўтиш, тахта устида оёқ учидида юриш, югуриб келгандан сўнг ўриндиқсида мувозанат сақлаб туриш, бир оёқни букиб, иккинчисида туриш ҳамда иккала томонга айланиш, қўллар белда, ён томонларда қўзни юмиб юриш кабилар назарда тутилди.

Умумривожлантирувчи машқлар

Қўл ва елка учун машқлар. Қўлларни олдинга, ён томонларга, юқорига кўтариш ва ҳар сафар навбат билан пастга тушириш. Қўлларни ёнга, олдинга

узатган ҳолда қафтларни очиб-ёпиш ва айлантириш. Қўлларни бирин-кетин навбат билан олдинга ва юқорига кўтариш, тушириш орқага силташ. Қўлларни тирсақдан букиб айланма ҳаракат қилиш.

Оёқ учун машқлар. Оёқ учида тик туриш, навбати билан аввал товонда сўнг оёқ учида туриш, кетма-кет бир неча марта ярим ўтириб туриш, оёқ қафтларини букиш ва ёзиш, оёқ панжалари билан арқонни йиғиш товон билан буюмларни бир жойдан иккинчи жойга кўтариш.

Гавда учун машқлар. Қўллар белда, уларни ён томонга узатиб гоҳ чап, гоҳ ўнг томонга буриш, оёқларни жуфтлаб олдинга эгилиш, қўл бармоқларини оёқ учига тегизиш: бирон нарсани полга қўйиш ва олиш, бир оёқни кўтариб унинг остидан бирор буюмни ўнг қўлдан чап қўлга ўтказиш ёки аксинча қўлларга таянган ҳолда иккала оёқни кўтаришга уриниш, буклаш ёки тўғрилашга ҳаракат қилиш. Тиззаларга таяниб туриб белни букиш ва тўғрилаш, қўлларни навбат билан кўтариш, чалканча ётган ҳолда қўллар билан турли ҳаракатларни бажариш; айланиб коринда ётиш, қўлни узатиб бирор буюмни ушлаб туриш, қорни билан ётган ҳолда олдинга узатилган қўлни, елка ва бошни кўтариш кабилар назарда тутилади.

Сафланиш ва қайта сафланиш. Мустақил ҳолда алоҳида гуруҳчаларга ва бутун гуруҳ билан бир қатор бўлиб сафланишга, доирача сафланиш, алоҳида гуруҳга қайта сафланиш, мўлжал бўйича текисланиш, чапга, ўнгга, орқага айланиш, шунингдек, кетма-кет юришдан жуфт-жуфт бўлиб юришга ўтишга ўргатиш. 3 гуруҳга сафланиб туриш.

Ҳаракатли ўйинлар. “Учди-учди”, “Чори чамбар”, “Кўз бойлагич”, “Читти гул”, “Қоч болам, қуш келди” в.б.

Спорт машқлари. Велосипед миниш ва унда доира бўйлаб юриш, ўнгга ва чапга бурилиш. Роликларда учиш; роликли пойафзални мустақил кийиш ва ечиш, дастлабки ҳолатга тўғри туриш, икки оёқлаб юриш, сузишга тайёрлаш, Сувдаги ўйинлар “Тўппинг кетидан суз” в.б.

Рақс машқлари. Ҳаракатларни мусиқа билан бошлаш ва тамомлаш, мусиқа мазмунини ва қисмларга қараб мустақил равишда ҳаракатни ўзгартириш, бир қатор ва жуфт бўлиб дадил қадам ташлаб, шаҳдам юриш, енгил югуриш, бир вақтнинг ўзида чапак чалиб ўнг оёқни тўпиллатиш, қўлларни майин ҳаракат қилдириш, ҳаққалаб сакраш, оёқ учи ва товонларни олдига қўйиш ҳамда эркин рақсларда ўзбек халқ рақс ҳаракатларидан самарали фойдаланиш, лапарлар айтишда қатнашиш назарда тутилади.

Чиниқтириш ва соғломлаштириш

Соғломлаштириш ишлари. Эрталабки бадантарбия вақтида болаларни юриш, сакраш ҳамда қўл ва оёқ гавдага мўлжалланган машқларни фаол бажаришга одатлантириш.

Сайр вақтидаги ҳаракатли ўйинлар давомида жисмоний тарбия бўйича ўрганган ўйин қоидаларига риоя этишга ундаш, турли гуруҳлардаги ролларни бажариш кўникмаларини ўстириш. Фаслга қараб велосипед ҳайдаш, роликли коньки, чана учиш, миллий қурашнинг айрим усулларини ўрганиш.

Ўқув йили охирида болалар гавдани тик ҳолда тутиб, эркин юриш ва югуриш гимнастика деворига чиқиб тушишни ҳамда ўз ихтиёри билан ҳаракатли машқларни бажаришни қўллаб-қувватлаш.

Ҳар хил усулларда қўл бармоқлари, тизза ва оёқ панжалари, тоvon ва кафт, корин кабиларда эмаклашни, турган жойда сакраш, ерга енгил тушиш, турган жойда 70 см гача сакраш. ерга чизилган чизик устидан мувозанатни сақлаган ҳолда чизикдан чикмай юриш. сафга биттадан, жуфт-жуфт бўлиб, текис сафланишни ҳамда фазода чамалашни, икки гилдиракли велосипед учиш, ўнг ва чапга бурилишни билишлари керак.

Эрталабки бадантарбия. Ҳар куни катталар назоратида бадантарбия машқларини хонада, дарчаларни очиб қўйган ҳолда бажариш. Очик ҳавода эса спорт кийимида бажариш. Қўл, оёқ, гавда учун машқларни аниқ ва изчиллик билан бажариш, коматни тўғри тутиш.

Чиниктириш. Ҳар куни эрталаб бадантарбия машқларини бажариш, ҳар қандай об-ҳавода ҳам ҳаракатли ўйинлар ўйнаш. Уйкуга ётишдан олдин хонани шамоллатиш. Ҳар куни оёқларни ювиш, секин-аста сув ҳароратини пасайтириб бориш. Хона ҳароратидаги сувда ҳўлланган губка ёки пахмоқ қўлқоп билан дастлаб қўлларни, кейин оёқларни, кўкракни, корин ва орқани тескари йўналишда тери қизаргунча артиш. Сув ҳароратини ҳар куни 1°C ҳароратдан пасайтириб бориш.

Коматни тўғри тутиш. Комат ўзгаришининг олдини олишга ёрдам берувчи жисмоний машқларни мунтазам равишда бажариш (“қайиқча”, “мушук”, “велосипед”, “бешик”). Стол атрофида ўтирганда, уйку вақтида гавдани тўғри тутиш. Қўлни икки ёнда тутиш, бош бир мунча кўтарилган ҳолда олдинга қараш.

Ҳаракатлантирувчи тартиб. Ҳар куни эрталаб бадантарбия машқларини бажариш, тўп, аркон, бадминтон ўйнаш. Ҳар кунги сайрларда қатнашиш, ўз ташаббуси билан ҳаракатлантирувчи амалларни бажариш. Ҳаракатли ўйинлар ва машқларда фаол қатнашиш. Масъулиятли ролни бажариш, ўйин қоидаларига бўйсунуш, тезкорликни, эпчилликни ривожлантириш. Бир неча ҳаракатли ўйинларнинг мазмуни ва қоидаларини билиш, уларни ташкил эта олиш.

Гигиена ва ўз-ўзига хизмат

Тахминий кун тартиби:

7.00 – 7.30	Ўриндан туриш, эрталабки ювиниб – тараниш (уйда)
7.30 – 8.30	Қабул, соғлигини текшириш, ўйинлар, эрталабки бадантарбия
8.30 – 9.00	Нонушта
9.00 – 9.15	Ўйинлар, машғулотларга тайёргарлик
9.15 – 10.00	Машғулотлар
10.00 – 10.20	Сайрга тайёргарлик
10.20 – 12.10	Сайр
12.10 – 12.30	Сайрдан қайтиш
12.30 – 13.00	Тушлик
13.00 – 15.10	Уйку
15.10 – 15.40	Уйкудан туриш, ювиниш
15.40 – 16.00	Енгил 2- тушлик
16.00 – 16.30	Ўйинлар, мустақил фаолият
16.30 – 16.50	Сайрга тайёргарлик
16.50 – 18.00	Сайр
18.00 – 18.20	Сайрдан қайтиш

18.20 - 18.45	Кечки овқат
18.45 - 19.30	Ўйинлар, болаларни уйга кетиши
19.30 - 20.00	Сайр (уйда)
20.00 - 20.30	Тинч ўйинлар, гигиеник муолажалар (уйда)
20.30 - 7.00	Тунги уйкуга тайёрланиш, тунги уйку (уйда)

Ухлаш гигиенаси:

- айнан бир вақтда ухлашга ётиш;
- ухлаш олдидан хонани шамоллатиш;
- ювиниш, оёқни ювиш, тишни тозалашга ўргатиш;
- овқатланишдан олдин, ҳожатхонага боргандан кейин ва бирор ишни бажаргандан сўнг қўлни совун билан ювиш;
- тартиб билан, гаплашмасдан овқат ейиш, овқатлангандан кейин тишларни тозалаш;
- тишни тўғри тозалай билиш;
- овқатдан кейин оғизни чайқаш;
- қаттиқ нарсаларни тишда чақмаслик, касалланган тишни ўз вақтида даволаш.

Овқатланиш гигиенаси:

- тўғри овқатланиш тартибига риоя қилиш;
- стол атрофида ўзини тўғри тута билиш, овқатланиш жиҳозлари – қошиқ, санчки, салфеткалардан тўғри фойдалана билиш;
- овоз чиқармасдан тартибли овқат ейиш;
- овқатланиб бўлгандан сўнг қошиқ ва санчкини тақсимча устига қўйиш;
- стол атрофида ўтирганда қоматни тўғри тутиш;
- овқатни тўла чайнаб, ютиб бўлмагунча гаплашмаслик;
- овқатни оз- оздан олиш, оғизда яхшилаб чайнаш, салфеткадан унумли фойдаланиш;
- стол устини йиғиштириб қўйиш ва идиш-товоқларни ювиш.

Маданий – гигиеник кўникмаларни эгаллаш ва ўз-ўзига хизмат қилиш жараёни:

- Шахсий гигиена кўникмаларини мустаҳкамлаш, ташқи аъзолар тозаллигини кузатиб бориш, тишларни тўғри тозалаш;
- баданни тоза сақлашга риоя қилиш;
- кийим – бош ва таранишдаги тартибсизликка барҳам бериш;
- тартибли ва саранжом – саришта бўлиш;
- дастурўмолдан фойдаланиш.

Шахсий гигиена:

- тоза чойшаб, кўрпа-тўшақда, шамоллатилган хонада ухлашга одатлантириш;
- уйкудан турганда ювиниш;
- уйкуга ётишдан олдин оёқни ювиш, ҳожатхонадан батартиб фойдаланиш. Бурунни тоза сақлаш;
- қўл, оёқ ва бадан учун фойдаланиладиган сочиқларни фарқлашга одатлантириш;
- ҳар хил нарсаларни оғизга солмаслик;
- тирноқ, қалам ва бошқа нарсаларни тишламаслик;

- тоза даструъмолчадан фойдаланиш.

7. Шикастланишнинг олдини олиш

Кўчадан ўтиш қоидаларини билиш.

Факат кўк чироқ ёнганда ўтиш.

Йўлакдан юриш, кўчадан ўтишда йўлаклардан ўтиш қоидаларига риоя қилиш.

Бошқарувчининг ҳаракатларини тушуниб олиш, транспортдан тушишда ва чиқишда эҳтиёт бўлиш.

Ота – оналари билан бир йўналишда ҳаракат қилишга ўргатиш.

Зиналардан тушиш ва чиқишда панжарани ушлаш, юқоридан сакрамаслик, аргимчокларда ҳаддан зиёд тез учмаслик, қайчининг тўмтоқ томонидан ушлаб узатиш, пичоқнинг тигини тесқари ушлаб кеса билиш, ўткир предметлар билан ўйнамаслик.

Юриш, югуришда бир-бирига туртиниб кетмаслик.

Ҳаракатларни мувофиқлаштирган ҳолда фазода мўлжал олиш.

Муайян жойгача, муайян йўналишда ҳаракат қилишда бошқаларга ҳалақит бермаслик.

Ҳовузда чўмилганда, сувнинг кўкракдан чуқурроқ жойига кетиб қолмаслик, бир – бирини сувга “ботириш”га интилмаслик, шўнғимаслик.

Барча бахтсиз ҳодисалар ва шикастланишлар ҳақида катталарга дарҳол маълум қилиш.

Ўрта гуруҳ (4-5 ёш)

№	Машғулоти номи	Ўқув йили давомида				
		ҳафтада	бир ойда	1-йрим йиллик	2-йрим йиллик	Жами
1	Атроф олам билан таништириш	1	4	16	20	36
2	Табиат билан таништириш	0,5	2	8	10	18
3	Нутқ ўстириш	2	8	32	40	72
4	Бадий адабиёт билан таништириш	0,5	2	8	10	18
5	Илк математик тасаввурларни шакллантириш	1	4	16	20	36
6	Расм	2	8	32	40	72
7	Аппликация	0,5	2	8	10	18

8	Қуриш-ясаш	0,5	2	8	10	18
9	Лой иши	1	4	16	20	36
	Жисмоний тарбия	2	8	32	40	72
10	Мусика	2	8	32	40	72
	Жами	13	52	208	260	468

Ижтимоий- ҳиссий ривожланиш

Катталар билан мулоқот. Катталарнинг муносабатига нисбатан эҳтиёж уйғотиш.

Катталарнинг ҳиссий ҳолатини (суюниш, гурурланиш, тинч ҳолат, жаҳл чиқиш) ҳис қилишни шакллантириш.

Катталар ва болалар билан мулоқотни барча фаолиятларда олиб бориш (масалан: ўйин, қоғоз ва табиий жиҳозлардан тайёрланган нарса ва ўйинчоқлар билан тажриба ўткази олиш).

Катталар гапини англаш, мулоқот вақтида нарса ва ҳодисалар ўртасидаги боғлиқликни кўрсатиш ва намойиш қилиш, катталар билан мулоқот қилишга эҳтиёж сезиш, катталарнинг ҳикояларига нисбатан қизиқиш уйғотиш.

Катталар билан мулоқотга кириша олиш, ўз фикрини катталарга баён қилиш, диалогик нутқдан фойдаланиб суҳбатлаша олиш, ўз ҳоҳишини сўзлар билан ифодалаш, катталардан сўз орқали ёрдам сўраш, оила аъзоларига нисбатан илиқ муносабатда бўлиш, уларнинг илтимосларини бажаришга интилиш, ўз оиласи ва танишлари тўғрисида ҳикоя қилиб бериш, кимни яхши кўриши, нимани яхши кўрмаслигини айтиш;

Катталар билан жуфтликда ўйнаш малакасини шакллантириш, катталарга миннатдорчилик билдириш, катталарга саволлар билан мурожаат қилиш, катталар билан мулоқотда ўз фикрини баён қила олиш, сўзли кўрсатма орқали катталарнинг топшириқларини бажара олиш;

Катталар билан мулоқот олиб бориш учун саволлар билан мурожаат қилиш, катталарга ўзларини қизиқтирган саволар билан мурожаат қилиш, катталар билан мулоқот қилишдан қониқиш, катталар билан самимий мулоқотда бўлиш.

Тенгдошлари билан мулоқот. Тенгдошлари билан мулоқотга киришиш, биргаликда ўйнашга интилиш.

Ўзаро мулоқотга киришиш малакасини тараққий эттириш;

одоб билан саломлашиш ва хайрлашиш, бошқаларни исми билан чақириш, саҳналаштирувчи ўйинларда ижро қилаётган ролини сўз билан ифодалаш;

мулоқот даврида боланинг “Мен” образини шакллантириш;

тенгдошлари билан ҳамкорликка кириша олиш, биргаликда ўйнашга интилиш, тенгдошлари билан саломлаша ва хайрлаша олиш, тенгдошларини исми билан чақириш, қандайдир маълумотларни тенгдошларига етказишга интилиш.

Ҳиссий ривожланиш бўлими.

“Мен” концепцияси ёки ўз-ўзини англаш. Ўзининг ҳис-туйғулари ва кечинмаларини ифода этиш, ўз-ўзини англай бошлаш, ўзига нисбатан, ўзининг

кучига нисбатан ишонч уйғотиш, ўзи мустақил фаолият кўрсатишга интилиш, катталар ва тенгдошларининг диққатини жалб қилиш.

Ўйин фаолиятида ўзи учун рол танлаш, ўз ҳолатига жавоб бериш, ўз имконият ва ютуқларини турли фаолиятларда намоён қилиш, ўз-ўзини баҳолаш, тенгдошига нисбатан муҳаббати ва мойиллигини ифодалаш.

Ўз хулқ-атворини бошқа кишиларга нисбатан баҳолаш, ўғил бола ва қиз болага хос маълум фаолият турларини қўллаш, ўз ҳиссий ҳолатини тўғри англаш.

Тенгдошлари орасидан ўзини ажратиб олиш, тенгдошлари орасида ўзини англай билиш, ўз ҳиссиётларини ифода қила олиш (“Мен ёқтираман”, “Мен ёқтирмайман”).

Ҳиссий ифодалаш. Ўзининг ҳис-туйғулари ва чекинмаларини ифодалаш, кайфиятини сўз билан ифодалаш.

Катталарга нисбатан самимий муносабатини сўз билан ифодалаш, ота- онаси билан самимий муносабат ўрнатиш.

Дўстини қўллаб-қувватлаш, ижобий ҳис-туйғулар орқали ўртадаги низоларни бартараф қилиш.

Тенгдошларининг тарбияси билан боғлиқ салбий кечинмаларни очиқ-ойдин айти олиш, яқинларининг ички кечинмаларини ҳис эта олиш.

Болалар жамоасида:

- болаларни ўз-ўзини англашига йўналтириш;
- болаларда бир- бирларига нисбатан қизиқиш уйғотиш, уларни бирлашишга ёрдам бериш;
- болаларнинг бир-бирига нисбатан самимий муносабатда бўлишларига интилиш;
- болаларни ўз фикрларини сўз билан ифодалашига кўмак бериш;
- ўз ҳиссиётларини сўз ва кайфиятларини имо-ишора билан ифодалашга ўргатиш;
- болаларда дўстона муносабатларни тарбиялаш, дўстини қўллаб-қувватлаш ҳиссини тарбиялаш;
- ўртадаги низоларни енгишга ўргатиш лозим.

Ўз ҳиссий туйғуларини ифода қилиш, ҳиссий ҳолат ва унинг сабаблари ўртасидаги боғлиқликни тўғри тушуниш, катталар билан самимий оҳангда сўзлаша олиш, одоб билан саволларга жавоб бериш, тенгдошларини исми билан чақириш, кўполлик қилмаслик, ўртоқлари билан мулоқотда ўз фикрини ифода қила билиш:

агар ўзи тушунмаса савол билан мурожаат қилиш;

кичкинтойларга нисбатан яхши муносабатда бўлиш;

катталар ва тенгдошларининг ҳис-туйғуларини, уларнинг кечинма ва турли ҳиссий ҳолатларини сўз билан ифодалаш;

турли ҳилдаги ҳиссий ҳолатларни тушунишга интилиш;

жаҳли чиққанида, кўркқанида ўзини тутат олиш қобилиятини шакллантириш (итармаслик, бошқаларни урмаслик, ўйинчоқни бошқалардан тортиб олмаслик ва бошқалар);

одоб билан саломлашиш ва хайрлашиш, ўз истаклари ва тақлифларини айтишга ўргатиш;

кўрсатилган ёрдамга, тенгдоши ўйинчоғини тортиқ қилганда унга миннатдорчилик билдириш, ўртоғининг илтимосини қабул қилиш, бошқаларнинг сўзларини диққат билан тинглай билиш, ўзининг қаршилигини бошқаларни ҳафа

қилмасдан ифодалашга интилиш;

ўзи ва ўз кучига нисбатан ишонч уйғотиш (“Мен бажара оламан”), ўзи мустақил фаолият кўрсатиш (“Мен ўзим”). Боланинг ўзига нисбатан хурматни тарбиялаш. Масалан: уни тенгдоши кучи етмайдиган нарсани бажаришга ундаса, қатъиян инкор қилиш (кўзига қараш, табассум қилиш, “Кел ярашамиз”- дейишга ўргатиш);

ўзини бошқа болаларнинг ҳатти-харакати билан таққослаш, тенгдошларининг ютуқ ва камчиликларига эътиборли бўлиш, катталарнинг тенгдошларига берган баҳолари билан қизиқиш, ўзларининг тенгдошлари билан таққослай билиш;

ўзларига ижобий баҳо беришларига эҳтиёж сезиш, мустақилликни шакллантириш;

меҳнат фаолиятида болаларга ёрдам бериш, меҳнат маҳсулига хурмат билан қараш каби сифатларни шакллантириш;

катталар, тенгдошларнинг кайфияти, ҳиссий ҳолатини сезиш;

ўзининг ҳис-туйғуларини ифода этиш, ўз-ўзини англай бошлаш, ўзига, ўзининг кучига нисбатан ишонч уйғотиш, ўзи мустақил фаолият кўрсатишга интилиш, катталар ва тенгдошларининг эътиборига эришиш.

ўйин фаолиятида ўзи учун рол танлаш, ўз ҳолатига жавоб бериш, ўз имконият ва ютуқларини турли фаолиятларда намоён қилиш, ўз-ўзини баҳолаш, тенгдошига нисбатан муҳаббати ва мойиллигини ифодалаш;

ўз ҳулқ-атворини бошқа кишиларга нисбатан баҳолаш, ўғил бола ва қиз болага хос маълум фаолият турларини қўллаш, ўз ҳиссий ҳолатини тўғри англаш;

тенгдошлари орасидан ўзини ажратиб олиш, тенгдошлари орасида ўзини англай билиш, ўз ҳиссий ҳолатини ифода қила олиш (“Мен ёқтираман”, “Мен ёқтирмайман”);

катталарга нисбатан самимий муносабатини сўз билан ифодалаш, ота- онаси билан самимий муносабат ўрнатиш;

дўстини қўллаб-қувватлаш, ижобий ҳис-туйғулар орқали вужудга келган низоларни бартараф қилиш.

Ўқув йили охирида бола:

- катталар билан муносабат ўрнатади;
- катталар ҳамда тенгдошларининг кайфиятини, ҳиссий ҳолатини сезади;
- уюшган ўйин жамоаларига кириша олади;
- мулоқот даврида ва ҳамжихатликда олиб бориладиган фаолиятларида (суюниш, завқланиш ва бошқа ҳолатлар) шаклланади;
- атрофдагиларнинг ўзига нисбатан самимий ва носамимий муносабатларини англайди;
- катталарга ёрдам сўраб мурожаат қилади;
- жуфтликда ўйнашга интилади;
- ролларни тақсимлаб, биргаликда келишиб, ҳамкорликда ўйнайди;
- турли мавзуларда суҳбатлашади;
- тенгдошлари орасида ўзини ажрата олади;
- яқинларининг ички кечинмаларини тушуна бошлайди;

Нутқ, ўқиш ва саводга тайёргарлик

Товарак-атрофдаги билим ва тасаввурларни чуқурлаштириш асосида болаларнинг сўз бойлигини ошириш ва фаоллаштириш. Болаларни ўзининг эҳтиёжини қондириш учун мурожаат қилиш, савол бериш, ўзининг ҳатти

ҳаракатларини бошқариш, фаолиятини сўз билан ифодалаш, табиат ҳодисаларини ифодалай олиш, бир қанча содда гаплардан ҳикоя туза олиш, турли буюмлар ва расмларни диққат билан кўриш малакасини ҳосил қилиш.

Нутқни ривожлантирувчи муҳитни яратиш мақсадида таълимий ўйинлар ўтказиш.

Товуш маданиятини тарбиялаш. Болаларнинг h, k, o', e, r, l, s каби товушларни аниқ, тўғри талаффуз этишларини мустаҳкамлаш. Она тилидаги барча товушларни аниқ, тўғри талаффуз этиш. Сўзларни ўртача баландликда, донадона талаффуз этиш, жумла охирида тўхтаб, бир меъёردа гапириш малакаларини ўстиришни давом эттириш. Фонетик идрокни, эшитиб, товуш ва сўзларни фарқлашни шакллантириш. Сўзларни адабий талаффуз қоидаларига риоя этган ҳолда айтишларини такомиллаштириб бориш. Болаларга турли суҳбатларда иштирок этиш, суҳбат мавзуи бўйича берилган саволларга тўғри жавоб қайтариш ва саволларни тўғри бера билиш кабиларни ўргатишни давом эттириш.

Луғат иши. Теварак-атрофдаги нарсалар ҳақидаги таълим ва тасаввурларини чуқурлаштириш ва кенгайтириш асосида болалар луғатига буюмлар, улар қандай маҳсулотлар (ёғоч, темир, чинни, пластмасса)дан тайёрланганлиги, сифати ва уларнинг вазифасини билдирувчи сўзларни киритиш. Шу билан бирга турли касбларни билдирувчи номлар: ошпаз, энага, сотувчи, курувчи, хайдовчи. Уларнинг бажарадиган ишлари: пиширади, боқади, соғади, қуради, ҳайдайди. Буюмларнинг жойлашиш ўрни: ўнгда, чапда, ўртасида, орқасида, яқинида, ёнида. Вакт жиҳатдан ҳар бир кун турли қисмларга бўлиниши: эрталаб, кундузи, кечкурун, кечаси ва б. Инсонларнинг ҳолат ва кайфиятларини (хафа, хурсанд), қарама-қарши маънони билдирувчи сўзлар (антонимлар): катта-кичик, узун-қиска, қоронғи-ёруғ каби сўзлардан фойдаланишга ўргатиш. Туркум тушунчаларини англатувчи сўзлар: сабзавот, мева, мебель, пойафзал кабиларни тушуниш ва қўллаш малакаларини ўстиришни давом эттириш.

Луғатини фаоллаштириш. Болаларнинг ўз нутқларида ўрганган сўзларидан, айниқса, буюмларнинг номи, қисмларини билдирувчи отлардан, уларнинг ранги, туси ва хоссаларини англатувчи сифатлардан: силлиқ, ғадир-будур, оғир, енгил, синади, синмайди каби кўп фойдаланиладиган феъл ва равишлардан мустақил, эркин, тўғри фойдаланиш малакаларини ўстириш.

Нутқнинг грамматик тузилишини шакллантириш. Болаларни гапирганда, ҳикоя қилганда сўзларни грамматик жиҳатдан тўғри ўзлаштиришга, яъни отни келишиқ жиҳатдан тўғри турлашга – кўғирчоқ, кўғирчоқни, кўғирчоқнинг, кўғирчоқка, кўғирчоқда, кўғирчоқдан каби, бирлик ва кўпликда тўғри айтишга – коптоқ-коптоқлар, китоб-китоблар каби; феълларни шахс ва замонда тўғри туслашга – ўйнадим, ўйнадинг, ўйнади, ўйнадингиз ўйнадилар каби; айрим сўзларнинг ясалаш усулларини (канд-қандон, гул-гулдон, туз-туздон кабиларни) ўргатиш, Болаларнинг жумлани тўғри тузишларига, гапнинг ҳар хил турларидан (содда, қўшма) ўринли фойдаланишларига эътибор бериш.

Боғланишли нутқни шакллантириш. Болаларнинг сўзлашув ва ҳикоя қилиб бериш нутқини ўстириш. Уларни суҳбат пайтида фаол иштирок этишга ундаш. Болаларда саволларга жавоб бериш, савол бериш малакаларини ўстириш, мавзу бўйича берилган саволларга тушуниб, қиска ва тўлиқ жавоб бериш, ўртоқларининг бераётган жавобларига эътибор бериш малакасини такомиллаштириш.

Болаларни ҳикоя қилиш малакасини шакллантиришда таниш ҳикоя ва

эртакларни мустақил ҳолда қайта ҳикоя қилишга, воқеаларни кетма-кет боғланган ҳолда, грамматик жиҳатдан тўғри жумлалар тузиб баён қилишга ўргатиш. Болаларнинг бадий асарларни қайта ҳикоя қилиш малакасини ўстириш. Адабий асарлари мазмунли, мантиқий изчилликда, асар қаҳрамонларининг суҳбатини ифодали сўзлаб беришга ўргатиш.

Машғулотларда биринчи марта ўқиб берилган кичик эртак ва ҳикояларнинг мазмунини қайта ҳикоя қилишга, ўртоқлари ҳикоя қилаётганда эътибор билан тинглашга ундаш.

Ўйинчоқлар, турли буюмлар ва фасллар бўйича тасвирловчи (аввал тарбиячининг саволлари, сўнгра у берган намуна ва режа асосида) ҳикоя тузишга ўргатиш.

Болаларга таниш эртак ва ҳикояларни тинглашни, уларда иштирок этувчи персонажларнинг гапларини ўзига хос хусусиятларини тушуниб, ифодали тарзда ҳикоя қилаётган ўртоқларининг нутқини диққат билан эшитишни, асар матни нотўғри айтилган жойларни пайқашга ўргатишни давом эттириш.

Буюмларнинг (кийим, идиш-товуқ, мебел) номини, белгиси ва вазифаларини айтиб, тарбиячининг саволлари ва намуналари асосида кичик-кичик тасвирий ҳикоялар тузишга ўргатиш. Воқеабанд(сюжетли) расмлар бўйича ҳам кичик ҳикоялар тузиш малакаларини шакллантиришни давом эттириш. Болаларни мустақил ҳикоялар тузиб, ўз фикрларини эркин ва изчил баён этишга ўргатиш.

Бадий адабиёт билан таништириш. Болаларда бадий адабиётга бўлган қизиқиш, муҳаббат ва завқланиш кўникмасини шакллантиришда давом этиш. Уларга халқ оғзаки ижоди намуналари: мавсум (“Бака-бака-бум, бойчечак”, “Чучвара қайнайди-я” ва ўйин қўшиқлари (“Данагим-данак”), ялимачоқ (“Офтоб чиқди оламга”) ва қизикмачоқ (“Олатой,булатой”)лар, чеклашмачоқ (“Бир дегин...”) ва ҳукмлагич (“Қалдирғоч, ғоч-ғоч”)лардаги оҳангнинг мазмунга кўра ўзгариб боришини англаш, бадий сўзни ҳис этиш туйғусини кучайтириш. Халқ қўшиқларидан ўз ўрнида мустақил фойдаланишларига имконият, топишмоқ, тез айтишлар ёрдамида болаларнинг зеҳни, идроки, тафаккурини кенгайтириш. Болалар диққатини эртак (“Овчи, Кўкча ва Доно”, “Ҳалоллик” ўзбек халқ эртаги) ларнинг ўзига хос хусиятларига (бошланма, такрор, тугалланма) қаратиш.

Болаларда бадий асарни руҳан ҳис этиш, уни тушуниш, мазмунини сўзлаб бераётганида шошилмай, равон баён эта билиш, ҳар бир сўзни аниқ талаффуз қилиш малакаларини ўстириш. Болаларнинг асар қаҳрамонлари ҳатти-ҳаракатларини (Н.Норқобилов “Дўст”, Х.Тўхтабоев “Таъзир”) баҳолашга, уларнинг маънавий сифатларидан: яхши, ёмон, жасур, кўрқоқ кабиларни (Я.Саъдуллаева “Ғишт”) тушунишга, хафа, хурсанд каби руҳий ҳолатларини (Т.Йўлдош “Ойим уйда бўлсалар”) ҳис эта олишларига эришиш. Асар воқеалари асосида ишланган расмлар ҳақидаги таассуротларини баён қилиш.

Буюк алломаларимиз Алишер Навоий, Заҳириддин Муҳаммад Бобур ҳақида қисқача маълумот бериш, уларнинг айрим асар (А.Навоий “Шер билан Дурроғ” в.б.) лари билан таништириш. Болалар қалбида бадий адабиёт воситасида аждодларга ҳурмат, ифтихор, она Ватанга садоқат, (С.Тожи “Ватан”, А.Орипов “Баҳор шамоли”) эзгуликка меҳр-муҳаббат туйғусини уйғотиш.

Болаларга шеър (Р.Файз “Балик”, Ҳ.Раҳмат “Яхши сўз”) ёд олиш ва ифодали ўқийтган (К.Турдиева “Баҳор”, Э.Воҳидов “Укамнинг жанги”)ларида кофия, такрорий сўз ва ритмга эътибор беришни, мазмунни оҳанг воситасида (сўрок, хис-

ҳаяжон, буйрук, илтимос, эркаланиш оҳанги) ифодалай билишни, керак жойида сукут сақлаш (пауза)га риоя этишни ўргатиш.

Ўқиш ва саводга тайёргарлик. “Товуш”, “Сўз”, “Ғап” сўзларини тушунишга, ўйинларда ва амалий машқларда қўллашга ўргатишни давом этиш. Икки сўздан ғап тузиш (масалан, “Бола ўтирибди”, “Қуш сайраяпти”, “Биз сайр қиялпмиз”). Ғап ва сўз ҳақидаги тушунчаларни амалий машқлар давомида мустаҳкамлаб бориш.

Оддий чизиқлар, илгаклар нусхаларини кўчиришга ўргатиш.

Ўқув йили охирида бола:

- Болалар она тилидаги ҳамма нутқ товушларини тўғри талаффуз қилиш;
- нутқ товушлари ва сўзлар ўртасидаги фарқларни англаш;
- йил давомида танишган сўзларини (касб-хунар, буюмларнинг сифати ва хоссалари, ўрни, кун қисмлари ва б.) ўз ўрнида фаол ишлатиш;
- жавоб бераётганда, ҳикоя қилаётганда сўзларни грамматик жиҳатдан тўғри ўзлаштириш; жумлаларни тўғри тузиш;
- қисқа эртак ва ҳикояларни мустақил қайта ҳикоя қилиш;
- ўйинчоқ, турли буюмлар ва воқеий (сюжетли) расмлар бўйича ҳикоялар тузишга ўрганишлари лозим;
- китобга эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш;
- китобдаги расмларга қараб бадиий асарнинг мазмунини гапириб бериши, асарнинг парчасини эшитганида унинг номини айтиши, болаларнинг ҳаётига яқин шеърлар, қушлар, ҳайвонлар, ўйинчоқлар ҳақидаги саккиз қатор шеърларни ёдлай олиши керак;
- топишмоқлар, санамалар, мақолларнинг мазмунини идрок эта олиш;
- асарда иштирок этувчи қаҳрамонларнинг хатти-ҳаракатларини баҳолай олиш: яхши, ёвуз, жасур;
- руҳий кечинмаларини (хафа, хурсанд) таърифлай олиши;
- шеър, эртак, топишмоқ, ҳикоя, санамаларни ифодали айта олиши;
- бадиий сўздан эмоционал завқлана олиши, шеърни ёддан ифодали айта олиши, эртак ва ҳикояларни сўзлаб бера олиши, асар мазмунини асосида берилган саволларга имкон қадар аниқ ва дадил жавоб бера олиши;
- бадиий асарларга ишланган расмлар бўйича ҳикоя қила олиши;
- “Товуш”, “Сўз”, “Ғап” сўзларини тушуниш, ўйинларда ва амалий машқларда қўллай олиш каби малакаларни эгаллаш;
- оддий чизиқлар, илгаклар нусхаларини кўчира олиши лозим.

**Билиш жараёни: Атроф олам тўғрисидаги
билимга эга бўлиш ва уни англаш**

Элементар математик билим ва қўникмалар

Сон ва санок. Болаларга тўғри усуллардан фойдаланиб 3, 4, 5 сонларининг ҳосил бўлиши билан таништириш ва бу сонлар доирасида санашни ўргатиш: бир қатор кўйилган предметларни санаб, сонни тартиб билан айтиш, сонни от билан мослаштириб, охириги сонни саналган предметларга тааллуқли қилиб айтиш, масалан, “Бир, икки, уч, - ҳаммаси бўлиб учта қалам”, “Бир, икки, уч, тўрт - ҳаммаси бўлиб тўртта қалам” тарзида.

3, 4, 5 сонлари доирасидаги сонли карточкалар билан таништириш.

Болаларга 3, 4, 5 гача бўлган санок ва тартиб сонларни ўргатиш, “Қанча?”,

“Қайси?”, “Нечанчиси?”, “Санок бўйича нечанчи?”, “Нечанчи ўринда?”, “Ҳаммаси бўлиб нечта?” саволларига жавоб бериб, санок ва тартиб сонлардан тўғри фойдаланишни ўргатиш.

Болаларга предметларнинг икки гуруҳини қиёслашни машқ қилдириш ва таққослашни ўргатиш, масалан (“Бир, икки, уч, тўрт, беш – ҳаммаси бўлиб бешта копток”, “Бир, икки, уч, тўрт – ҳаммаси бўлиб тўртта кубик. Бешта кўп, тўртта кам. Коптоқлар кубиклардан битта кўп экан”).

5 гача бўлган сонни ўзидан кичик бўлган иккита сонга (буюмлар мисолида) ажратиш. Масалан, “Сенда 5 та олма бор, иккитасини укангга бердинг. Ўзингда нечта қолди?” деган савол билан мурожаат қилиш.

Предметларнинг кам гуруҳига етишмаган предметни қўшишни ёки кўп гуруҳдан битта ортиқча предметни олишни ва гуруҳлар ўртасида бир хил миқдордаги ҳар хил предметлардан иборат тенглик ҳосил қилишни ўргатиш. (“Қарточканинг юқори қаторида учта анор, пастки қаторида тўртта олма, анорлар олмалардан битта кам. Агар яна битта анор қўйсак анорлар ва олмалар сони тенг бўлади”).

Катталиқ. Болаларга предметларни (3, 4, 5 тагача) узунлиги, энига кўра бир-бирининг устига қўйиб қиёслашни ўргатиш.

Нарсаларнинг қалин-юпқалигини қиёслаш, “қалин”, “юпқароқ”, “бир хил” сўзларини нутқда тўғри қўллашни ўргатиш.

Узунлиги, кенглиги ҳар хил бўлган бир неча предметни (5 тагача) бир-бирининг устига узунлиги, кенглигига кўра ортиб ва камайиб борадиган тартибда қўйиб қиёслашни ўргатиш (энг кенг, торроқ, яна торроқ, энг тор тасма).

Геометрик шакллар. Доира, квадрат, учбурчак шакллари бир-биридан фарқлашни мустаҳкамлаш.

Тўғри тўртбурчак шакли билан таништириш, тўғри тўртбурчак-квадратни фарқлаш ва айтишни, уларни сезиш - ҳаракат ва кўриш усуллари орқали ўрганиш.

Овал шакли билан таништириш, доира, овални фарқлаш ва айтишни, уларни сезиш - ҳаракат ва кўриш усуллари орқали ўргатиш.

Куб, шар, цилиндр каби шаклларнинг номини айтиш ва бир-биридан фарқлашни ўрганиш.

Шакллар ҳар хил ўлчамда бўлиши мумкинлиги ҳақида тасаввур ҳосил қилиш (катта доира - кичик доира, катта квадрат - кичик квадрат).

Таёқчалардан тўғри тўртбурчак, квадрат, учбурчак ясашга, бу шакллардан фойдаланиб турли нарсалар ясашни ўргатиш.

Теварак- атрофда мўлжал олиш. Нарсаларни ўнг қўл билан чапдан ўнгга қараб териш кўникмасини мустаҳкамлаш.

У ёки бу предметнинг ўзига нисбатан жойлашувини сўз билан ифодалашни ўргатиш (олдимда - стол, орамда - шкаф, пастда - пол, юқорида - шип, ўнг томонимда - дераза, чап томонимда - эшик, шкаф - узокда, стул - яқинда).

Болаларга берилган йўналишда (олдинга-орқага, ўнгга-чапга) ҳаракат қилишни ўргатиш.

Вақтни чамалаш. Болаларнинг кун - тун ҳақидаги тасаввурларини аниқлаш, вақтни ифодаловчи кун - тун сўзларини нутқда тўғри қўллашга ўргатиш асосида вақт ҳақида тасаввурларини мустаҳкамлаш.

Болаларнинг сутка қисмлари ҳақидаги тасаввурларни аниқлаш (кечаси, кундузи, эрталаб, кечкурун) ва мустаҳкамлаш.

“Кеча”, “Бугун”, “Эртага” тушунчаларини фарқлаш ва бу сўзлардан тўғри

фойдаланишни ўргатиш.

Харакат тарзини ифодаловчи сўзларни (тез, секин) ўргатишни давом эттириш.

Қуриш-ясаш

Болаларга содда воқеабанд ўйин масалаларини лойиҳалаб оддий қурилмаларни: “лего” туридаги ўйин бўлақларидан моделлар йиғишни, 6-8 та қисмлардан пазллар ясашни, қоғоздан буклаш йўли (оригами) орқали содда шаклларни ясашни ўргатиш.

Таълимий ўйин ва машқлар. Математика машғулотларда эгалланган билим ва кўникмалар қуйидаги ўйин - машқлар орқали мустаҳкамланади:

“Ким чакқон?”, “Саноғини топ”, “Ўрнини топ”, “Топган-топалоқ”, “Ким топқир?”, “Кластер”, “Кейинги сонни топ”, “Ким бекинди?”, “Шартли белгилар асосида ҳаракат қиламиз”, “Яқин-узоқ”, “Кейинги сонни айт”, “Шакл яса”, “Кенг-тор”, “Ўхшашини топ ва қиёсла”, “Кун-тун”, “Кимга қанча?”, “Қайси ўйинчоқ яширилган?”, “Кимда шунча?”, “Дарвозадан ўтинг”, “Келинг, санаймиз”, “Қайси ўйинчоқ қайси сонга тегишли?”, “Шарлар”, “Товушига кўра сонини топинг”, “Ким тезроқ териб олади?”, “Тескарисини айтинг”, “Гулли гилдирак”, “Микдорига кўра танланг”, “Қўлингизда нима бор?”, “Катта ва кичик нарсалар”, “Қайси доирани қўйиш зарур?”, “Маҳсус топширик”, “Нима ўзгарди?”, “Кимга нима?”, “Худди шундай халқани топинг?”, “Кўрсаткични тўғриланг”, “Бу қандай шакл?”, “Нарсаларнинг номини айтинг?”, “Геометрик лото”, “Сехрли қопча”, “Сотувчисиз дўкон”, “У ерда нима бор?”, “Ким топқир ва уддабурон?”, “Олдинга-орқага”, “Кимнинг бўйи баланд?”.

Ўқув йили охирида бола:

- 5 гача санайди;
- бир жойда турган буюмларни (5 тагача) тартиб сони билан айта олади;
- сони 5 тагача бўлган икки гуруҳдаги буюмлар сонини таққослайди;
- буюмларнинг шакли, катта-кичиклиги, узун-қисқалиги, қалин-юпқалигига кўра фарқлайди;
- доира, квадрат, учбурчак, тўғри тўртбурчак, овал шакллари бир-биридан фарқлайди;
- шар, куб, цилиндрларнинг номини айта олади ва уларни фарқлайди;
- таёқчалардан тўғри тўртбурчак, квадрат, учбурчак ясай олади;
- предметларни (7 тагача) узунлиги, энига, қалин-юпқалигига кўра бир-бирининг устига қўйиб қиёслайди, “энг кенг”, “торроқ”, “яна торроқ”, “энг тор”, “қалин”, “юпқароқ”, “бир хил” сўзларини нутқда тўғри қўллайди;
- аниқ бир йўналишни ифодаловчи олдинга, орқага, ўннга, чапга, юқорида, пастда каби сўзларни нутқда қўллай олади;
- у ёки бу предметнинг ўзига нисбатан жойлашувини сўз билан ифодалай олади;
- кун, тун, эрталаб, кундузи, кечкурун, кеча, бугун, эртага, тез, секин каби вақтни ифодаловчи сўзларни тушунади, нутқда қўллайди;
- “лего” туридаги ўйин бўлақларидан содда моделлар йиғади;
- 6-8 та қисмлардан пазллар ясайди;
- қоғоздан буклаш йўли (оригами) орқали содда шаклларни ясайди;

Атроф олам тўғрисидаги билимга эга бўлиш ва уни англаш

Она Ватан ва атроф-олам. Болаларда туғилиб ўсган жойларига муҳаббат уйғотиш.

Ўз шаҳар, қишлоқ, маҳалла ва кўчаси ҳақидаги билимларини кенгайтириш. Яшаш жойидаги меъморчилик ёдгорликлари, чиройли қурилишларга қизиқиш уйғотиш, уларнинг номларини тўлиқ айтишга ўргатиш.

Болаларнинг ўзлари яшаётган кўча, маҳалла, туман ва вилоятни номлашга одатлантириш. Уларнинг ўз исми шарифини, ота-онасининг исмларини билишларига эришиш.

Болаларда уларнинг умумий Ватани - Ўзбекистон ҳақида тасаввур уйғотиш.

Болаларга “Конституция сабоқлари” асосида илк тушунчалар бериш.

Буёқ сиймолар. Халқимизнинг Алишер Навоий ва Заҳриддин Муҳаммад Бобур сингари машҳур кишилари ҳақида маълумот бериш ва улардан фахрланиш туйғусини уйғотиш, Навоийнинг болалиги ҳақида ривоятлар айтиб бериш.

Ҳосил байрами “Меҳржон” деб номланиши ҳақида қисқача сўзлаб бериш. Бу байрам ҳар йили куз фаслида ўтказилиши, унда дала меҳнаткашларининг меҳнат натижалари кўз-кўз қилиниши, ҳар хил кўргазмалар, савдолар ташкил этилиши, ўйин-кулгу хурсандчиликда байрам нишонланиши ва унда қовун, узум сайли ўтказилиши ҳақида сўзлаб бериш.

Болаларнинг диққат эътиборини ҳарбийларга жалб қилиш. Болалар маънавиятига ҳарбий ватанпарварлик ҳиссини сингдириш. Ҳарбий касблар билан таништириш.

Болаларни ўзбек халқининг миллий байрамлари билан таништириш, “Наврўз” халқимизнинг қадимий байрамларидан бири эканлиги, уни катталар ҳам, болалар ҳам байрам қилишлари ҳақида тушунча бериш. Байрамда сумалак, ҳалим, кўк сомса, чучваралар пиширилиши, уни қандай нишонланиши ҳақида маълумот бериш.

Миллий қадриятлар, урф-одатларимизни улуғлаш, унинг қадрига етиш туйғусини такомиллаштириш.

Катталар меҳнати. Болаларда катталар меҳнатига ҳурмат ва қизиқиш ҳиссини тарбиялаш. Ўзбек халқининг миллий ҳунармандчилик меҳнати- дурадгорлик билан таништириш.

Дехқон меҳнати ҳақида қисқача маълумот бериш.

Болаларда ўз тарбиячиси ва бошқалар меҳнати ҳақидаги тушунчаларини кенгайтириш.

Болаларни катталар меҳнати билан таништириш жараёнида уларда инсон ва унинг меҳнатига ҳурмат ҳиссини шакллантиришга эътиборни қучайтириш.

Транспорт воситалари. Болаларни ҳудуддаги транспорт воситалари билан таништириш, улардан фойдаланиш қонун - қоидалари ҳақида маълумот бериш.

Жамоат транспорти (автобус, трамвай, троллейбус, поезд, самолёт, юк машиналари) турлари ҳақидаги билимларини кенгайтириш ва чуқурлаштириш, уларни номини айтиш ва ҳаракат муҳитига (ер, осмон, сув) ва вазифаларига (юк, йўловчи) кўра фарқлашга ўргатиш. Транспорт воситаларини бошқарувчи касб эгалари ҳақида қисқача тушунча бериш (хайдовчи, учувчи, денгизчи ва ҳ.к.).

Йўл ҳаракати қоидалари билан таништиришни давом эттириш. Светофор ва унинг вазифаси ҳақида тасаввур ҳосил қилиш.

Буюмлар ҳақида. Теварак-атрофдаги буюм ва хом-ашёлар, уларнинг хилма хил сифатларига эътиборни жалб қилиш, қаттиқ ва юмшоқ буюмлар ҳақида тасаввур ҳосил қилиш.

Уй-рўзгор буюмларининг шакли ва ранги, эстетик сифатларига (гилам,

кўрпа, тўшак, кўрпача, ёстик, чойшаб), қаттиқ буюмлар ва уларнинг сифатлари ҳақидаги тасаввурларини шакллантириш. Буюмларни умумлаштириш, масалан: чой идишлари(чойнак, пиёла, патнис, ликопча), ошхона буюмлари(чўмич, капкир, қозон, коса, пичоқ, това, челак, чойнак, лаган, товоқ, тоғорача, жува), фарклаш, бир турдаги буюмларни гуруҳлаш, жуфтлаш кўникмасини шакллантириш.

Устки кийимлар. Кийимлар, устки кийимлар (атлас кўйлак, яхтак, чопон), бош кийимлар (рўмол, телпак, дўппи, қалпоқ), пойафзал (туфли, этик, шиппак) турлари ҳақидаги тасаввурларини аниқлаш ва кенгайтириш.

Бола ўз танасининг қисмларини ўрганади.

Болага ўзининг кўринишини таърифлаб беришга, ички органлар (юрак), тирсак, ияк, елка, каби мураккаб қисмлар қаерда жойлашганлигини кўрсатишга ўргатиш. Одам шаклини чизишга ўргатиш.

Ўқув йили охирида бола:

- ўзи туғилиб ўсган кўча, қишлоқ ёки шаҳарнинг номи, маҳалласи;
- ўз исм-шарифи, ота-онасининг исми
- Алишер Навоийнинг болалиги ҳақидаги ривоятлар;
- байрамлар ҳақида тасаввурга эга бўлиши «Наврўз», «Меҳржон» байрамлари ва уларнинг хусусиятлари ҳақида маълумот, катталар меҳнатлари ҳақида тасаввурларга эга бўлишлари;
- транспорт ва ундан фойдаланиш, кўча ҳаракати қоидалари;
- кундалик ҳаётда ишлатиладиган буюмлар ва уларнинг вазифаларини билишлари керак;
- ўзининг кўринишини таърифлаб бера олади.
- юрак, тирсак, ияк, елка, юрак каби мураккаб қисмлар қаерда жойлашганлигини кўрсата олади.
- Одам шаклини чиза олади.

Жонли ва жонсиз табиат, ер қурраси тўғрисида тасаввурга эга бўлиш

Жонсиз табиат. Болаларга об-ҳаво ҳолатини (совуқ, иссиқ, илик, қуёшли, булутли, шамол эсаяпти, ёмғир ёғаяпти, дўл ёғаяпти), сув ва қорнинг айрим хусусиятларини(сув тиник, қор юмшоқ бўлиши, ундан қорбобо яшаш, қорбўрон ўйнаш мумкин ва ҳоказо; қор қуруқ ҳам бўлади) фарқлашни ўргатиш.

Айрим предметлар сувда чўкишини, айримлари чўкмаслигини: иссиқ кунда қўлмақ сув тез, совуқ кунда секин қуришини англаб олишларига ёрдам бериш.

Жонсиз табиатнинг айрим хусусиятлари (тош-қаттиқ, қум-сочилувчан)ни фарқлашни ўргатиш.

Болаларга об-ҳаводаги ўзгаришларни (совуқ шамол эсаяпти, ёмғир, қор ёғаяпти) фарқлашга ўргатиш. Қорнинг хусусиятлари (совуқ, юмшоқ, ёпишқоқ, хўл, қуруқ) билан таништириш.

Болаларни тонг, кундуз, кечқурун, кечаси тушунчалари билан таништириш, кун қисмларида инсонлар ва болаларнинг ҳаракатлари ҳақида суҳбатлар ўтказиш.

Ўсимликлар дунёси. Сабзавотлар (бақлажон, қарам, шолғом, турп, пиёз) ва мевалар (анор, анжир, беҳи узум, ўрик) билан таништиришни давом эттириш. Болаларга сабзавот ва меваларнинг номларини, ранги, шакли, таъми, овқатга ишлатилишининг (хомлигича, пиширилган, тузланган ва қуритилган ҳолда) характерли белгиларини билишлари: Сабзавотлар полизда мевалар эса дарахтда ўсиши билан таништириш. Болаларга сабзавотлар ҳар йили экилишини, мевалар

эса кўп йиллик ўсимлик ҳисобланиши ҳақида қисқача тушунча бериш.

Сабзавот ва мевалар етиштиришда катталарнинг меҳнати ҳақидаги тасаввурни шакллантириш.

Кузда дарахтлар баргининг тўкилиши, ўтларнинг сарғайиши, дала ва боғларда йғим-терим ишларининг бошланиши ҳақида суҳбатлар уюштириш.

Кузнинг охирида дарахтларнинг барги буткул тўкилиб бўлиши, ўт-ўланларнинг эса хазонга айланиши, фақат игна баргли арчаларгина ҳар донмгидек кўм-кўк қолиши ҳақида тушунча бериш.

Уругдан ўсимликлар ўстириш (ўсишидаги изчиллик, ўсиш учун зарур шароитлар, парвариш қилиш) ҳақида; ўсимликлар ҳаёти ва ўсишининг айрим шартлари (улар ерда ўсади, уларни сув билан сугориш керак, тупроқ серозука бўлиши учун уни ўғитлаш, ёруғлик керак) ҳақидаги тасаввурларини шакллантириш.

Болалар диққатини кунлар илиши билан дарахтларнинг куртак чиқариши, гуллаши, барг ёзиши, ўт-ўланларнинг кўкариши кабиларга жалб этиш.

Гилос ва шафтоли дарахтининг гулини киёслаш ва фарқлашга ўргатиш.

Ўсимликларнинг тузилиши ҳақидаги тасаввурни аниқлаш ва мустаҳкамлаш. Дарахтларда битта тана, йўғон ва ингичка шохлар, япроқлар бор. Буталар ва бир неча ингичка тана, шох, барглари борлиги, ўтсимон ўсимликларда поя, барг, гуллар борлиги, ўсимликлар илдизлари билан ўзларини ерда тутиб туриши ва ердан сув ҳамда озуқа моддаларини олиши ҳақидаги тасаввурларини кенгайтириш.

Атрофдаги ўсимликларнинг куйидаги белгиларига қараб таниш:

дарахтлар, буталарнинг барглари, пўстлогига; ўтсимон ўсимликларнинг ранги ва гулининг шаклига қараб таниш.

Юмшоқ мевалар, сабзавотлар билан, ўсимликлар ўсадиган жойлар (хийбон, мактабгача таълим муассасаси, боғ) билан таништириш. Таниш ўсимликлар номларини эслаб қолишга ўргатиш.

Мактабгача таълим муассасасида сабзавотлар ўстирилиши ҳақидаги тасаввурларни аниқлаш, кенгайтириш.

Хайвонот дунёси. Куз-қиш даврида олмахон, қуён ва типратикан сингари хайвонлар ҳаёти ва табиий шароитлари (қаерда яшаши, қандай юриши, нималар билан озиқланиши, душманларидан қандай ҳимояланиши) ҳақидаги тасаввурларини шакллантириш

Фасллар ўзгариши билан қуён, олмахон, типратикан каби хайвонлар ҳаёти (табиий шароитда улар қаерда яшайдилар, нималар билан озиқланадилар, душманлардан қандай қутуладилар) билан таништириш. Уй хайвонлари ва уларнинг болалари (ит, кучукчалар, мушук, мушукчалар), қушлар (чумчук, кабутар, мусича ва бошқалар), атроф муҳитда учрайдиган ҳашаротлар (чумоли, капалак, хон кизи, ниначи каби)ни фарқлашга ўргатиш.

Уй хайвонларининг ҳаёти, инсонларнинг уларни парвариш қилишдаги меҳнатлари ҳақидаги тасаввурларини аниқлаш ва кенгайтириш.

Уй хайвонлари ва уларнинг болалари ҳақидаги билимларини кенгайтириш. Болалар уларнинг тана қисмларини, юриш-туриш хусусиятларини ажрата билишни ва тўғри характерлашни, нима билан озиқланишини қандай юриши, қандай фойда келтиришини, одамлар улар тўғрисида қандай ғамхўрлик қилишлари ҳақида билимларини кенгайтириш.

Болаларни уй хайвонлари ҳаёти ҳақидаги тасаввурларини бойитиш. Уларни уй хайвонлари ва паррандаларни парвариш қилишда катталарга яқиндан ёрдам

беришга ўргатишни давом эттириш.

Ёввойи ҳайвонлар (қуён, олмахон, типратикан) ҳақидаги тасаввурни кенгайтириш, уларнинг баҳорги-ёзги мавсумдаги табиий шароитдаги ҳаёти (овқатланиш, туллаш, уя қуриш, болаларни ўстириш, болалари ҳақида ота-она ғамхўрлиги хусусиятлари) билан таништириш; ташқи қиёфаси, ҳатти-ҳаракатига кўра ёш ҳайвонларнинг катталаридан фарқ қилишини кўрсатиш.

Қунлар илиши билан болалар диққатини қушлар кўпайиб, ҳашаротлар пайдо бўла бошлагани, қунлар совиши билан ҳашаротлар буткул кўринмай қолганига, муассаса ҳовлисидаги қушлар ҳам камайиб кетганига қаратиш. Совуқ киш кунда қорни очиб овқат излаётган қушчага нақадар қийин эканлигини ҳис этишга ундаш. Болаларда қушларга ғамхўрлик қилиш ҳиссини тарбиялаш.

Қушларнинг нима билан озиқланиши, қишлоқ хўжалигига келтирадиган фойдаси ҳақида ҳам қисқача маълумот бериш. Қушларга ҳайрихоҳлик билан муносабатда бўлиш кераклигини тушунтириш.

Табиат бурчагида пиёз ўстириш, парвариш қилиш, ташқари совуқ бўлишига қарамай, хонада уларнинг ўсиш сабабини тушунтириш.

Ўрмон ҳайвонлари уларнинг юриш-туриш хусусиятларини билишни ва тўғри характерлашни; яшаш шароитлари, нима билан озиқланишини қандай юриши, қандай фойда келтириши ҳақида тасаввур ҳосил қилиш.

Уй ҳайвонлари ҳаёти, ёз вақтида одамлар уларни парвариш қилишдаги меҳнатлари (сигир, эчки, қўйлар яйловларда ўтлаши, одамлар ўт ўриши, ҳашак жамғаришлари ва ҳоказо) ҳақидаги тасаввурларини аниқлаш. Яқин атрофдаги ҳайвонларни, ҳовлига келадиган қуш, капалак, қўнғиз ва ниначиларни бир-биридан фарқлашга ўргатиш.

Болаларни уй ҳайвонлари ҳаёти ҳақидаги тасаввурларини бойитиш. Уларни уй ҳайвонлари ва паррандаларни парвариш қилишда катталарга яқиндан ёрдам беришга ўргатишни давом эттириш.

Ўқув йили охирида бола:

- муассаса ҳовлисидаги 3-4 хил дарахт;
- маданий ва бегона ўтсимон ўсимликлардан 1-2 хили, баъзи сабзавот ва мевалар, уй ҳайвонлари, уларнинг болалари, қуш ва ҳашаротларни таниши ва уларни гуруҳлай олиши;
- 4-5 хил хона ўсимликларини номини билиши;
- фасллар алмашиши ва об-ҳаводаги айрим ўзгаришлар (ёмғир, қор ёғиши, қуёш чараклаб туриши)ни пайқашлари ва табиатни муҳофаза қилиш ҳақида дастлабки тушунчага эга бўлишлари;
- жонсиз табиатнинг айрим хусусиятлари (тош-қаттиқ, қум-сочилувчан)ни фарқлай олишлари;
- предметларни кузатади, оддий тажрибалар (чўқади-чўқмайди, йиртилади-йиртилмайди) ўтказишни билиши лозим.

Тасвирий фаолият

Мазкур ёшда тасвирий фаолият шиддат билан ривожланади. Болалар тақдим этган гоя ва фикрлар тугалланмаган, қатъий бўлмаса-да, улар чизган ва ясаган расм, аппликация ва қуриш-ясаш ишлари янада турли-туман сюжетларга бой бўла боради (улар предметли ва кўп деталли бўла борадилар). Мазкур ёшда майда моторика тизимида ижобий ўзгаришлар амалга ошади (чакқонлиқнинг ортиши,

кўз ҳаракатини қўл ҳаракати билан уйғунлаштира олиш, бармоқ ҳаракатларини кузатиш каби).

Болаларда атроф-оламни эстетик идрок этиш ва ахлокий-эстетик туйғуларни ривожлантириш, табиат билан мулоқот, иллюстрация ва расм сюжетларига фаол муносабатни шакллантириш, оиласи, кадрдон уйи, болалар мактабгача таълим муассасаси, туғилган юртини севиш ва ардоқлашни тарбиялашни давом эттириш.

Болаларнинг турли тасвирий фаолият турларига, халқ амалий санъатига нисбатан барқарор қизиқишларини шакллантириш ва ривожлантириш, уларда чизаётган расмларида ифодали тимсолларни чуқурлаштириш ва кенгайтириш, пластик материаллар билан ишлаш, аппликациялар яратишга нисбатан қизиқишни янада орттириш. Болаларда ўз гоёлари устида ўйлай билишга тааллуқли амалий малакалар, тимсолларни тақдим этишда тасвирий воситаларни тўғри қўллай билиш, расм, аппликация, иллюстрация, ўзбек халқ ўйинчоқ ва қўғирчоқларини билиш, уларнинг номини айта олиш, улардаги ифодали воситалар: шакл ва рангларни англай билиш малакаларини шакллантириш, уларнинг жамоа билан бирга расм чизиш, аппликация қилиш, қуриш-ясаш ишларини амалга ошириш. Болаларни расомлар, амалий безак санъати усталари меҳнати билан таништириш. Болаларда санъатнинг муайян тури бўйича билимларни таркиб топтириш: масалан: сурат-репродукция, хайкалгарошлик (тасвирий санъат, архитектура), ўйинчоқ (амалий безак санъати, ота-оналари билан бирга музейга боришни уюштириш).

Тасвирий фаолият турлари бўйича болалар меҳнатини баҳолашда дўстона мулоқот муҳитини яратиш.

Расм чизиш. Расм чизишда айлана, ясси, тўғрибурчак ва учбурчакли шаклларга эга (мева ва сабзавотлар, ўйинчоқлар) расмини чизишга, расмда нарсаларни ягона горизонтал чизик бўйлаб тасвирланишига ёки қоғоз varaгини тўлиқ эгаллашига, болаларни нарсаларнинг ҳажмини расмда тўғри ифодалашларига эришиш.

Ранг ва бўртма кўринишлар ҳақида болаларнинг билимларини кенгайтириш ва мустаҳкамлаш. Таниш рангларга қўшимча ранглар киритиш: тўқ сариқ, жигарранг, ҳаво ранг, пуштиранг, оч яшил ранг кабилар. Болаларни турли рангларни бир-бирига қўшиб, янги ранг ҳосил қилишга ўргатиш. Қалам, фломастер, мўйқалам кабилардан тўғри фойдаланишга ўргатишни давом эттириш, бўяш жараёнида мўйқаламни бир йўналишда текис юритишга ўргатиш (чапдан ўнгга, агар бола чапақай бўлса, аксинча, юқоридан пастга), расмларни қалам ва фломастер билан бўяш, уларни қоғоз устида енгил юритиш, бунда қоғоз контуридан чиқиб кетмаслик, кенг чизикларни мўйқаламда борица, тор чизик ва нуқталарни мўйқалам учиди кўйишга ўргатиш.

Уларга образга хос характер хусусиятларини кўрсатиш (пахмайган жўжа, зирхли типратикан). Болаларни тўғри чизик, квадрат, айлана, тўғри бурчак (бурчакларга ва томонларга), тасма, квадрат, доира, тўғрибурчак (ўртаси, бурчак ва томонлари)га, ритмик изчиллиги ва симметриясига риоя қилган ҳолда, нақш элементлари чизишга ўргатиш.

Борлиқнинг турли ҳодисаларини тасвирлаш (хазонрезги, қорбўрон), ранглар ҳақидаги билимларига асосланиб, қисмлардан муайян нарса тузиш ва бўяш кўникмаларини шакллантириш (янги йил арчаси, байрамона безатилган уй).

Расм ва иллюстрациялар кўрсатиш орқали болаларнинг нарсалар эстетик сифатлари ҳақида тасаввурларини кенгайтириш.

Болаларнинг турмушдаги мавжуд нарсаларни (таом, қоса, рўмол, гиламчани)

ифодаловчи силуэтлардан нақшлар тузиш кўникмаларини ривожлантириш.

Болаларга нарсалар ва персонажларнинг шакли, ўзига хос хусусиятлари, шаклан турли-туманлиги, қоғоз варағи юзасида жойлаштирилишини ўргатиш. Ушбу нарсаларнинг ягона мазмунга қамраб олинishi, нарса ва ҳодисаларнинг ифодали тасвирланишига эришиш (уйда шамлар ёнмокда, балиқлар сузиб юрибди).

Безакли композициялар тузишда рангларнинг тўғри уйғунлаштирилишига эришиш (кўгирчоқни чиройли куйлак ва янги рўмол билан ясантирамиз).

Дастур бўлимлари бўйича олинган билимлардан фойдаланиш ва ушбу билимларни расмлар орқали ўз таассуротларини ифодалашда қўллаш.

Безакли расмлар. Эстетик идрокни шакллантириш ва ривожлантириш учун халқ усталари (Ҳамро буви) томонидан ясалган ўйинчоқлардан фойдаланиш зарур. Болаларни эстетик идрокни ривожлантиришга қаратилган нақшлар яратишга ўргатиш учун намуна сифатида халқ усталари (Ҳамро буви) яратган ўйинчоқлардан фойдаланиш лозим (нақш ўрнида қоғоздан қиркиб олинган, болалар томонидан лойдан ясалган ўйинчоқ силуэтларидан фойдаланиш мумкин. Болаларни миллий матолар – бекасам, хонатлас, адрас билан таништириш. Миллий матоларда ўз аксини топган ўзбекона анъаналар, уларга хос ранглар, ранглар уйғунлигини таъкидлаб кўрсатиш, мазкур рангларнинг қандай аталиши, элементлари ҳақида маълумот бериш. Кундалик турмушда кенг ишлатиладиган буюмлар (таксимча, товоқча, гиламча) кўринишида ишланган нарсалар шакли ичига нақшлар тўқиш, шунингдек, нақшларни доира, тўртбурчак шаклида яратиш.

Пластин (лой) билан ишлаш. Пластик материаллардан нарса ясашга нисбатан болаларда барқарор қизиқишларни шакллантириш, уларда пластик материаллардан нарса ясаш техникаси ва лойларнинг хусусиятлари ҳақида аввал ўзлаштирилган билимларни мустақкамлаш (доира ҳаракат орқали кафт орасида лой бўлагини яссилас, ҳосил бўлган шаклдан узук ясаш, болаларда ясалган нарсаларни безаш истагини уйғотиш), икки қўл кафти билан эзгилаб, кафт орасида айлана ҳаракат орқали лойдан думалоқ, ясси шаклли сабзи, олма, бодринг, лимон кабиларни ясаш.

Бир неча қисмларни тўғри жойлаштириб, қисмлар тенглигига риоя қилган ҳолда, нарса ясаш; чимдиб ясаш усулини ўзлаштириш.

Лойни ясси шаклига келтириб, енгил ҳаракат билан унинг зарур четларини чимдиб, майда деталларни ясаш (куш тумшуги, мушук қулоқлари каби); керакли жойларини силликлас (печенье, кулча).

Пластик материаллардан бир неча қисмли нарса ясаш, бунда ҳар бир қисм учун ажратиладиган пластик материалнинг етарлича бўлишига эътибор бериш (масалан, узун пўстин кийиб олган қизалоқ, қорқиз), пластик материалдан сюжетли тасвир яратиш (куш дон чўқимокда).

Доира шаклидаги лойни эзгилаб, ичи чуқур идишча (таксимча, товоқ) ясаш усулларини ўргатиш.

Характерли белгиларни бўрттириб тасвирлаш, шунингдек, безакли қисмлар (қанот, пат, пластик материалдан ясалган нақшлар билан безаш) кабиларда болаларни ҳайкалтарошлик қаламини ишлатишга ўргатиш.

Болаларнинг тасвирий ва техник билим ва кўникмаларини дастурнинг барча бўлимлари юзасидан ёрқин образларни тасвирлашга йўналтириш (нарса, сюжет ва нақш).

Аппликация. Аппликацияга қизиқишни ривожлантириш, бунда турли тасвирий

ифодаларни яратишга, аппликация имкониятларидан кенгрок фойдаланишга эътибор бериш. Болаларни қайчини тўғри ушлаш ва қирқиш (қўндалангига кенг ва тор тасмачалар қирқиш, улардан турли ифодаларни ҳосил қилиш: зина, девор, ўриндик, дарахт, буток ва б.); ўсимлик ва геометрик шакллардан квадрат, доира нақшлар ҳосил қилиш ва уларни елимлаш.

Бурчакларни доира шаклида қирқиш йўли билан квадрат ва тўғри бурчакдан доира қирқишни ўргатиш (сабзавотлар, ҳўл мевалар, гуллар ва б.). 2-3 тайёр шаклларнинг қисмларини қўйиб чиқиш ва елимлаш (уйча, қўзикорин). Рангларига қараб навбати билан думалоқ ва ясси шаклларни ёнма-ён ёпиштириш (пирамида, маржон). Болаларни жамоа таркибида ишлашга ўргатиш.

Қоғоздан тўртбурчак ва тўғри бурчакли тўртбурчак кесиб олиш, тўртбурчакни диагональ бўйлаб кесиш натижасида турли шакллар (қайиқ, уй) ҳосил қилиш, доирани икки ва тўртга бўлиб ярим ва чорак айлана ҳосил қилиш, мазкур бўлақларни елимлаш натижасида 2-3 шакл вужудга келади (қўзикорин, вагон).

Жамоавий меҳнат маҳсулотларини яратишга ўргатиш (яшнаб турган боғ). Қирқиш ва ёпиштириш малакаларини мустаҳкамлаш.

Нақш, сюжет ва нарса тимсолларини яратиш билан ўз таассуротларини гавдалантириш.

Қуриш-ясаш. Болаларнинг қуриш-ясаш материалларини фарқлаш ва номларини билишга оид лаёқатларини ривожлантиришнинг давом эттириш, болаларга қуриш-ясаш жараёнида ушбу материалларнинг қуриш-ясаш хусусиятлари (шакли, катталиги, пишиқлиги)ни ҳисобга олиб фойдаланишни ўргатиш (ғиштча, узун ва қисқа пластина, ғўлача, призма).

Қуриш-ясаш намуналарини таҳлил этиш, асосий қисмларини фарқлаш, уларнинг катта-кичиклиги ва ҳажмига мослаб уйғунлаштиришни билиш (паст уй ва унинг девори, томи).

Бирор объектнинг турли конструкцияларини амалга оширишни ўргатиш, умумий ва турли жиҳатларини ажратиш, қиёслаш, қурилишнинг баландлиги, узунлиги ва кенглигини мустақил ўлчаш, болаларга тарбиячи томонидан берилган кўрсатма (худди шундай гараж қур, фақат кенгрок бўлсин) асосида қуриш-ясаш тамойилларига риоя қилишга ўргатиш.

Қоғоздан конструкциялар ҳосил қилишга ўргатиш (қоғоз варағининг қоқ ўртасидан буклаб, икки четини бир-бирининг устига текис қилиб устма-уст қўйиш ва шаклнинг асосий қисмига деталларни ёпиштириш, табиий материал (буток, япроқ, тухум пўчоғи)дан елим ёки пластилин ёрдамида ёпиштириш йўли билан турли конструкциялар ҳосил қилиш).

Болаларни ўйинчоқ ҳажмига мувофиқ қуриш-ясаш ишларини амалга оширишга ва уларни ўйнашга ўргатиш (айиқча учун ётоқ жойи).

Асосий шаклга деталлар (уйча ва автобус)ни ёпиштирган ҳолда, қоғоз варағини икки тенг қисмга букишни машқ қилиш (уйча, автобус).

Турли рангли деталлардан фойдаланиб, майда ва йирик қуриш-ясаш материалларини қўллаган ҳолда қуриш-ясаш ишларини амалга оширишга ўргатиш.

Табиий материаллардан турли нарса-буюмлар тайёрлаш, уларнинг қисмларини мустаҳкамлаш учун пластилин ва елимдан фойдаланиш (қайиқча, қалпоқча).

Ўқув йили охирида бола:

- нарса ва ҳодисалар тасвирини қатъий шаклларда, турли тасвирий фаолият материаллари: рангли қалам, фломастер, акварел бўёқ, мўйқалам

кабилардан фойдаланиб, расмга мос ва чиройли ранглари танлаш ва кўллай билиши;

- нарсалар қурилиши, шакли, қисмларининг жойлаштирилиши, ҳажмига кўра ўзаро мослигини расмда тўғри ифодалаши;
- расмда бир неча нарсаларни уйғунлаштириш, қоғоз бўйлаб уларни тўғри жойлаштириш (бир чизик бўйлаб ёки қоғознинг бор бўйича) ҳамда расмга танланган сюжетга мувофиқ унча мураккаб бўлмаган сюжетларни тақдим эта олиши;
- ўйинчоқ силуетларни Ҳамро буви ўйинчоқларига ўхшаш элементлар билан безаш, турмуш нарса-ҳодисалари воситасида нақшлар яратиши;
- ўз иш ўрнини тартибли сақлаши, ишини тугатгач, столни йиғиштириб қўйиши;
- ягона сюжетли композицияга уйғунлаштирган ҳолда, турли усуллар (ёйиш, чимдиш, тортиш, чўзиш, чаплаш, эзгилаш, сиқиш кабилар)ни қўллаб, пластик материаллар (лой, мум кабилар)дан ҳар-хил ўйинчоқларнинг тимсолларини ҳамда нарса-буюмларни ясаш. Иш жараёнида ҳайкалтарошлик қаламидан фойдаланиши;
- қайчини тўғри ушлаш, у билан тўғри, диагональ – квадрат, тўғри бурчак шакллари қирқиш, қиялатиб қирқишни билиши;
- бир неча қисмдан ташкил топган нарсаларни таркибий қисмларга ажратиш ва елимлаши;
- ҳоҳишга кўра ёки танланган нарса рангига мувофиқ қоғознинг ранг-тусини танлаши;
- тўртбурчак, доира шаклидаги ўсимлик ва геометрик шаклларни ранг-туси, катталиги, шаклини ҳисобга олган ҳолда, навбатма-навбат қўйиб тасмага елимлаш ва нақш ҳосил қилиши, бунда тасмага геометрик ва ўсимлик шакллари навбати билан ёпиштирилади, уларнинг ранг-туси, шакли, ҳажми ҳисобга олинади);
- қуриш-ясаш хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда, (пол ва столда турадиган) қурилиш материалларидан фойдаланишни билиши;
- тарбиячининг топшириғига кўра қурилиш дизайнини амалга ошириши.

Музыка

Музыка тинглаш. Болаларнинг музыка тинглашга қизиқишларини ривожлантириш. Тингланган асарнинг мазмуни ва характерини ажратиш, суҳбат қуриш ва ўз тасаввурлари билан ўртоқлашишга ўргатиш. “Какку” (Х.Муҳамедов), “Касал кўғирчоқ” (П.Чайковский).

Товушлардан оҳанглар, оҳанглардан эса қуй ҳосил бўлиши ҳақида тасаввурга эга бўлиш. Болаларни музикаий асарнинг 2 қисмли шакли билан таништириш, қисмлар ўзгаришини фарқлаш, музика асарини мазмунини аниглашга ўргатиш. “Қор” (Ш.Ёрматов), “Кўғирчоғим алла-ё” (Х. Муҳамедов).

Асар кайфияти ва уни очиб берувчи ифода воситалари ҳақида суҳбатлар ташкил қилиш (“Қўнғирочқалар” В. Моцарт, “Арқон сакраш” А. Хачатурян), халқ қуйларидаги халқона оҳанглар билан таништириш (“Норим-норим”, “Дўлонча” ўзбек халқ қуйи, “Чаманда гул” ўзбек халқ қўшиғи,). Тинглаш учун қуйидаги асарлар тавсия этилади: “Айик ва қушчалар” (Р. Ребиков), “Қувноқ ракс” (А.Берлин), “Бинафша” (Ғ.Қодиров), “Барабан” (В. Кубинская), “Улоқчам” (С.

Бобоев), “Типратиков” Н. Норхўжаев.

Муסיкий-ритмик ҳаракатлар. Муסיқа асарларининг қисмлар ўзгаришига қараб ҳаракатларни ўзгартириш, марш, кўшиқ, рақс қуйларига мос ҳаракатларни бажариш, бошловчининг кетидан муסיқага мос юриш, югуриш ва сакраш. Рақс ҳаракатларининг номларини билиш ва уларни бажаришда кўл ҳаракатларини эркин ва майин бўлишига ўргатиш.

4-5 ҳаракатни кетма-кет, ўзаро бир-бирига боғлаб ҳамда муסיқага мослаб ижро эта олиш. Рақсларда кайфиятларни билдирувчи ҳаракатлардан “йўқ”, “аразлаш”, “ярашиш” ва ҳ.к. ифода этиш, юз, кўз имо-ишорасининг берилган кайфиятга мос бўлишига ўргатиш. Гуруҳ бўлиб, кичик гуруҳларга бўлиниб, якка ҳолда ҳаракатланишга ўргатиш, хонанинг бир қисмидан иккинчи қисмига (марказдан бурчакка, ўнгдан чапга ва ҳ.к.) ўтишда ўз ҳаракатларини бошқара олиш.

Болаларни доира бўйлаб ҳаракатланиш, юриш ва енгил югуришга ўтиш, доирада машқлар бажариш, бир оёқни олдинга чиқариб, товонига қўйиш ўргатиш. Турли атрибутлар билан машқлар бажариш. (“Баргчалар”, “Доирачалар билан рақс (“Шиқилдоқлар билан рақс”, “Тасмалар билан рақс “Туллар билан рақс”)),

Халқ ўйинларини ўргатиш.

Рақс. Болаларни йил бошида сочма, бир жойдаги рақслардан (“Ярашамиз “Қўғирчоқлар рақси”, Ўйнайман» М Икромова”) секин-аста доира бўйлаб ҳаракатланиб ижро этиладиган рақсларни “Қорпарчалар рақси”, “Пахтаой” узб халқ муסיкаси «Рўмолим» ўзбек халқ куйи, ўргатиб бориш.

Жуфтли рақслар ижро этиш (“Ўтирамиз-турамиз”, “Полька”), алоҳида ўғил болалар ва қиз болалар ҳаракатларидан тузилган рақсларни ўргатиш, халқ лапарларидан айрим намуналар билан таништириш.

Кўшиқ айтиш. Кўшиқнинг сўзларини аниқ ва дона-дона талаффуз этиш, ижрочилик кўникма ва малакаларини таркиб топтириш, биргаликда қуйлаш, ансамбл ва якка ҳолда қуйлаш кўникмаларини ҳосил қилиш. “Куз”, “Сарик баргчалар”, “Кувноқ болалар кўшиғи” (М.Икромова), “Пахтаой”, “Боғчамиз” (Ғ.Қодиров), “Шамол” (С.Абрамова).

Қуйлаш вақтида елка, бош ва оёқларни тўғри тутиш ва тўғри нафас олишга ўргатиш. Болаларнинг овозларига шикаст етказмай, секин-аста ривожлантириш. “Қорбобо”, “Қуёнлар” (Ғ.Қодиров), “Олма” (К.Абдуллаев), “Оппоқ қантим” (Д.Зокиров), “Бир, икки, уч” (Н. Норхўжаев), “Иноқ ўйнаймиз” (Ф. Назаров), “Этикчам”, “Чилдирма” (Д.Омонуллаева).

Кўшиқ репертуарини болаларнинг ёшига мос турли мавзудаги кўшиқлар билан бойитиб, уларнинг нутқ ва тафаккурлари, теварак-атроф, байрам ва сайллар, урф-одатлар ҳақидаги билимларини бойитиб бориш, она Ватанга меҳр-мухаббат ва ватанпарварлик туйғуларини шакллантириш. “Дўмбоқчалар кўшиғи” (Х.Раҳимов), “Онажон” “Кўзмунчоқ” (З.Қаюмова), “Арча” (А.Берлин), “Биринчи қор”, «Қурбака» Д.Омонуллаева “Келди яна баҳорой”, “Юртимда байрам бўлсин” (Л.Турсунова), “Турналар”, “Камалак”, “Баҳор гуллари” (М.Икромова), “Шамол” (С.Абрамова), “Кўшиғимиз авжида” (Т.Азимов), “Саъва” (С.Абрамова), “Чаманда гул” (ўзбек халқ кўшиғи “Тойчоғим” С.Бобоев, “Ёмгир томчилаиди” Д. Омонуллаева).

Болалар қолғу асбоблари билан таништириш. Металлофон, доирача, ёғоч қошиқчалар билан таништириш. Уларнинг номларини, чалиш усулларини билиш, овозидан фарқлаш.

Товушлар ҳақида тушунча бериш, уларни фарқлашга ўргатиш.

Кўнғироқчалар, бубен, шиқилдоқчалар, каби болалар чолғуларида катталарга жўр бўлиб чалиш (“Оқ теракми, кўк терак” ўзбек халқ кўшиқлари, “Олатой” ўзбек халқ куйи, “Пьеса” А.Левиев, “Жўжаларим” М.Хусейинли (парча), “Марш” А.Мухамедов (парча)).

Мусикий таълимий ўйин. Болаларни чакқонлик, зийракликка чорлаш билан бир вақтда мусикани диққат эътиборни ривожлантирувчи “Рўмолчани узат”, “Тулки ва товуклар”, “Қуёнлар ва айик”, “Оқ теракми-кўк терак” ўйинларини ташкил қилиш. Давра кўшиқларида мустақил ҳаракатланишга ўргатиш (“Баҳор гуллари” М.Икромов).

Мусикий-таълимий ўйинлардан “Муסיқали сандиқча”, “Исмингни куйлаб бер”, “Қайси чолғу яширинган”, “Кўнғироқчалар”, “Юрамиз-югурамиз”, “Ўрмонда”, “Қуёш ва булут”, “Мушук ва мушукчалар”, “Куш ва кушчалар”, “Қувноқ мусиқачилар”, “Қапалаклар ва гуллар”, “Кўгирчоқ-ўйинчоқ”, “Қим келяпти”, “Қайси чолғу чалаяпти” «Қувноқ паровоз» ўйинларини тақшил этиш.

Муסיқага оид маълумотлар. Болаларда муסיқий ва шовқин товушлар ҳақида тасаввур пайдо қилиш ва уларни фарқлашга ўргатиш. Товушнинг баландлик, тембр, динамик хусусиятларини болаларнинг ёшлари ва имкониятларига мос ҳолда тушунтириш.

Фортепиано, доира чолғулари ҳамда металлофон, бубен, кўнғироқча каби болалар чолғулари билан таништириш, улар ижросидаги куйлардан баҳраманд қилиш.

Марш, ракс, кўшиқ ҳақида илк тушунчалар ҳосил қилиш.

Ўқув йили охирида бола:

- айрим чолғу асбобларида чалиш усулларини билади;
- айрим чолғу асбобларини овоз тембридан фарқлай олади;
- болалар чолғуларидан ташкил топган оркестрда каттталар ёрдамида иштирок эта олади;
- ўз ҳаракатларини муסיқага мослай олади.
- хор бўлиб, ансамбл ва якка ҳолда куйлайди;
- фортепиано, доира, карнай чолғу асбобларини кўриниши ва овозидан фарқлайди, номларини билади;

4-5 ёшли болалар билан ўтказиладиган эрталиклар

	Эрталиклар	Ўтказиш вақти
1	Меҳржон байрами	25-октябрь-5 ноябрь
2	Арча байрами	25-декабрь-30-декабрь
3	Онажонлар байрами	5-7 март
4	1-июнь Халқаро болаларни ҳимоя қилиш куни	1-июнь

Ўйин фаолияти

Воқеабанд-ролли ўйинлар. Ўйин мазмунини бойитиш ва ривожлантириш бўйича олиб бориладиган ишни давом эттириш: билвосита раҳбарлик методларидан фойдаланган ҳолда, болаларни мустақил тарзда ўйин ғояларини яратишга олиб келиш.

Тарбиячи билан бирга ўйналадиган ва 2–3 та ролни ўз ичига олган ўйинларда биллаша олиш, ролларни бўлиш (она, ота, болалар), ўйин ҳаракатларини бажариш, қоидаларга ва умумий ўйин ғоясига мос тарзда ҳаракат қилиш кўникмаларини

такомиллаштириш.

Ўйин учун зарур нарсаларни ва анжомларни танлашга ўргатиш.

Мактабгача ёшдаги болаларда воқеабанд–ролли ўйинда қурилиш материалларидан яратилган қурилмалардан фойдаланиш кўникмаларини ривожлантириш. Болаларни турли мураккабликдаги тузилмаларни қуришга ундаш (масалан, бир неча машиналар учун гараж, 2–3 қаватли уй, машиналар ёки поездлар ўтиши учун мўлжалланган, икки йўналишда ҳаракатланадиган кенг кўприк ва б.)

Болаларни нима қуриш ҳақида келишиб олишга, материалларни ўзаро бўлиб олишга, ҳаракатларни мувофиқлаштиришга ва биргаликдаги уринишлар орқали натижага эришишга ўргатиш.

Болалар ўртасидаги дўстона муносабатларни тарбиялаш, ўртоқларининг манфаатлари билан ҳисоблашиш кўникмаларини ривожлантириш.

Болаларнинг рол танлашда, ғояни ишлаб чиқиш ва амалга оширишда, анжомлардан фойдаланишдаги мустақил ҳаракат соҳаларини кенгайтириш; ўйновчиларнинг катталар касбий фаолиятини мушоҳада қилишлари ҳисобига ижтимоий муносабатларни ривожлантириш.

Ҳаракатли ўйинлар. Болаларнинг ҳаракатли фаолиятидаги фаоллигини, яъни эпчиллигини, тезкорлигини, маконда мўлжал ола билиш қабиларини ривожлантиришда давом этиш;

Тенгдошларининг унча катта бўлмаган гуруҳи билан ўйналадиган таниш ўйинни ташкил қилишдаги мустақиллигини тарбиялаш.

Қоидаларга мустақил риоя қилишга ўргатиш.

Ўйинларда болаларнинг ижодий қобилиятларини (ўйин вариантларини ўйлаб топиш, ҳаракатларни алмаштира билиш) ривожлантириш.

Саҳналаштириш ўйинлари. Янада мураккаброқ ўйин кўникмалари ва малакаларини (бадиий образни идрок қила билиш, персонажларнинг ривожланиши ва ўзаро ҳаракатланишини кузатиш қобилиятларини) қўлга киритиш орқали болаларнинг театрлаштирилган ўйинларга бўлган қизиқишларини ривожлантиришда ва қўллаб–қувватлашда давом этиш.

Муסיқий, сўз, кўриш образларидан фойдаланган ҳолда зарур бўлган руҳий сифатларни (идрок қилиш, тасаввур қилиш, диққат, тафаккур), ижрочилик кўникмаларини (ролга кириш, тасаввурдаги муҳитда ҳаракатланиш кўникмаси) ва сезгиларни (мушак ва ҳиссий) ривожлантириш учун саҳна машқларини ўтказиш.

Болаларни таниш адабий асарлар бўйича оддий парчаларни саҳналаштиришга ўргатиш, образни акс эттириш учун маълум ифода воситаларидан (оҳанг, юз ҳаракати, имо–ишора) фойдаланиш.

Болаларни ролли, сюжетни, ролга кириш воситаларини танлашда ташаббус кўрсатиш ва мустақилликка ундаш, битта образни яратиш учун синов ишларини ўтказишга имкон бериш.

Асар қаҳрамонининг ҳис–туйғу ҳолатини сезиш ва тушуниш, бошқа персонажлар билан ролли муносабатларга киришишга ўргатиш.

Ҳар бир боланинг ўйнаётган роли миқдори ва табиатини кузатиш орқали театрлаштирилган фаолиятда ҳар томонлама ривожланишига ёрдам бериш.

Узоқ давом этадиган ўйинга бир неча болаларни бирлаштиришга имкон бериш, жой, ўйин анжомларини тақдим этиш орқали режиссёрлик ўйинини ривожлантиришга ёрдам бериш.

Болаларни театрлаштирилган ўйинларда образли ўйинчоқлардан, лойдан,

пластмассадан, пластилидан мустақил ясалган, киндер-совгадан чиққан ўйинчоқлардан фойдаланишга ўргатиш.

Ҳиссий-таъсирий тажрибани тўплаш, спектаклда қўлланадиган ифода воситаларини болаларнинг тушунишлари учун катталарнинг педагогик театри имкониятларидан фойдаланишни давом эттириш.

Таълимий ўйинлар. Нарсаларни ташки белгилари бўйича қиёслаш, гуруҳлаш, қисмлардан (кубчалар, мозаика, пазллар) бутунни тузиш кўникмаларини такомиллаштира бориб, нарсаларнинг хоссалари ҳақидаги тасаввурларни мустаҳкамлашга йўналтирилган дидактик ўйинларга болаларни ўргатиш.

Болаларнинг тери орқали сезиш, эшитиш, таъм билиш сезгиларини ривожлантириш (“Ўшлаб қўриш(таъм, чиқарган овози) орқали аниқла”). Кузатувчанликни ва диққатни ривожлантириш (“Нима ўзгарди?”, “Халқача кимда?”).

Болаларнинг оддий столда ўйналадиган ва босма ўйинларни ўзлаштиришга бўлган интилишларини рағбатлантириш (“Домино”, “Лото”).

Ўқув йили охирида бола:

- Ўйин учун бирлашиб, ролни қабул қилиши, ролда ўзини тутиш усулларини эгаллаши;
- ролдаги ўзаро тенг тобеликка риоя қилиш (сотувчи харидор) ва ролли мулоқот юритиш;
- ўзаро муносабатда бўлиб, ташаббус кўрсатиш ва янги ролларни ёки ҳаракатларни таклиф қилиш, сюжетни бойитиш;
- дидактик ўйинларда кийинчиликларга чидаш, қоидаларга риоя қилиш;
- стол усти ва босма ўйинларда етакчилик ролини ўйнаш (йил охирига бориб), тенгдошларига ўйин қоидаларини тушунтириш;
- театрда (кўғирчоқ, драматик) бадиий образни тўғрилиқча қабул қилиш;
- мустақил театрлаштирилган (режиссёрлик, драматик) ўйинларда унинг ўтказиладиган жойини безаш, бадиий ифода воситаларидан(ҳаракат, оҳанг, юз ҳаракати), анжомлардан, реквизитлардан фойдаланган ҳолда ролга кириш;
- театр касблари ҳақида дастлабки оддий тасаввурларга эга бўлиш.

КАТТА ГУРУҲ

5-6 ёш болаларнинг ривожланиш хусусиятлари

Бу даврда боланинг бўйи бу даврда 7-8 см га ўсади. Унинг оёқлари гавдасига нисбатан тезроқ ривожланади, оғирлиги 20-22 кг ни ташкил этади. Болаларнинг умуртка суяклари котмаганлиги туфайли тез қийшайиб қолиши мумкин. Шунинг учун ҳам суякларнинг тўғри ўсишини таъминлашга алоҳида эътибор бериш керак. Уларнинг юраги чақалоқ юрагига нисбатан 4-5 баробар катталашган, бироқ мускуллари хали етарли даражада мустаҳкамланмаган бўлади. Олти ёшга етганда мия пўстлогининг асаб катакчалари ривожланиб, оғирлиги ва ташки қўринишидан катталарникига яқинлашади. Шунинг учун ҳам боланинг асабларига жуда эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш талаб этилади. Унинг талаффузи аниқ, нутқи раvon бўлишини таъминлаш керак. Боланинг бу фаолиятида нуқсон бўлган тақдирда унинг олдини олиш чораларини қўриш лозим. Бу ёшдаги болаларнинг сўз бойлигининг ривожланишига алоҳида эътибор бериш лозим. Уларнинг нутқидаги сўзлар боланинг фикр ифодалаш эҳтиёжларини тўла қондириши керак. Бу даврда

болаларнинг математик тафаккури, ҳисоблаш кўникмаларини ривожланиши лозим. Дастлабки иқтисодий тушунчаларга эҳтиёж сезилади. Боланинг фарз қилиш қобилиятини жадал ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратиш мақсадга мувофиқдир.

Жисмоний ривожланиш

Тарбиячи жисмоний тарбия фаолиятига оид турли усуллари болалар билан биргаликда уларнинг хоҳишларини ҳисобга олган ҳолда танлаши мақсадга мувофиқдир. Уларни жисмоний тарбия бўйича машқларни онгли равишда тушуниб, аниқ ва тўғри бажаришга, ҳаракатли ўйинларнинг қоидаларига риоя этишга ўргатиш, енгил юриш ва югуришга, юриш вақтида таянчга кучлироқ таяниб итарилиб чопишга, оёқни баландроқ кўтариш, қадам оралиғини ошириш учун секин, ўртача тезликда, тез югуришга, югуриш вақтида, турли тўсиқлардан сакраб ўтишга ўргатиш.

Югуриб келиб баландлик ва узунликка сакраш, сакрашнинг турига қараб ерга тушиш, тушаётган вақтда ўзини йиғиштириб олиш кўникмаларини шакллантириш, бир қўл билан коптокни отиш ва илиб олишга, бирор буюмни кулочкашлаб отишни, иргитиб ташлаш билан бирга қўшиб олиб боришга, тирмашиб чиқиш ва тушишнинг турли хил усуллари ўргатиш, болани ўз ҳаракатини бажаришга, таҳлил қилишга, ўзга болалар хатти-ҳаракати билан қиёслашга, қоматни тўғри тутишга, мускулларни мустаҳкамлашга ёрдам берувчи машқларни бажаришга ўргатиш.

Болаларни велосипедда учиш, сузишга оид турли усуллар, ҳар хил спорт ўйинларининг қонун қоидаларини қисқача ўргатиб бориш. Ўйинда ўзлаштирилган қоидаларга риоя қилишларига ҳам имконият яратиш. Кураш тушишининг айрим усуллари, қоидаларини ўргатиш. (Масалан, самбо усуллари).

Жисмоний сифатларни ўстириш, мувозанат сақлаш, ҳаракатни бошқариш ҳамда фазода мўлжалга олишни шакллантиришни давом эттириш лозим.

Уюшқоқлик, фаоллик, мустақиллик, дўстона муносабатлари ва ўзаро ёрдам қабиларни тарбиялаш. Спортнинг турли хиллари билан таништириш машҳур спортчилар билан қисқача таништириш уларнинг ҳаётига оид қизиқарли воқеаларни сўзлаб бериш шу орқали болалар қалбида спортга нисбатан муҳаббатни уйғотиш.

Асосий ҳаракатлар

Юришни машқ қилиш. Турли усулларда ярим ўтирган ҳолда товонда бармоқ учлари билан қадам ташлаб турли томонга оёқни ёнлама қилиб, қарсак чалиб юриш, оёқ учида, қўлларни бош орқасига қўйиб юриш. Кўзни юмган ҳолда 3-4 метр масофани ўтиш, оёқларни чалиштириб юриш. Ҳаракатларни бажариб юриш.

Югуришни машқ қилиш. Оёқ учида кичик ва катта қадам ташлаб тўсиқларни ошиб ёки айланиб ўтиш, югуриш вақтида турли буюмлар орасида илон изи бўлиб югуриш (югуриш 1,5-2 дақиқа давом этади) ҳамда 60-100 метрга ўрта тезликда югуриш.

Сакрашни машқ қилдириш. Турган жойда оёқни жуфтлаб сакраш, оёқни чалиштириб тўғирлаб, галма-галдан ўнг ёки чап оёқдан сакраш, оёқни жуфтлаб ёнламасига пастроқ тўсиқ устидан сакраб ўтиш: гоҳ ўнг оёқда, гоҳ чап оёқда сакраш, 80 см узунликка сакраш югуриб келиб баландликка узунликка сакраш,

кимирлаб турган ва кимирламай турган арғимчок устидан сакраш.

Отиб ва илиб олиш иргитишни машқ қилдириш. Тўп билан бажариладиган машқларни мукаммаллаштириш. Тўпни кетма-кет 1 метр юқорига отишга ўргатиш. Тўпни ерга ташлаш ва икки қўл билан илиб олиш, юқорига отиб то тушпунга қадар қарсақ чалишга улгуриш, кетма-кет 10 марта ерга уриб ўйнаш. Турли усулларда илиб олиш, огир тўпларни думалатиш кабиларни ўргатиш.

Эмаклаш ва ўрмалаб чиқишни машқ қилиш. Тўрт оёқлаган ҳолда бош билан тўпни 3-4метр масофага итариш. Тўсиқлар устидан эмаклаб ўтиш ўриндик устида орқага ва олдинга эмаклаш, қорин билан силжиш ўриндик остида эмаклаб ўтиш, силжиш турларини алмаштириб туриш гимнастика деворига чаққон чиқиш арқонни ушлаб осилиш. Ётган ҳолатни эгаллаш шунингдек, эмаклаб ўтиш, нарвонга тез чиқиб тушиш, тирмашиб чиқишнинг турли усулларида фойдаланиб нарвонга чиқиш ва тушиш арқонга имкони борица юқорига тирмашиб чиқиш.

Мувозанат қилишни машқ қилиш. Чекланган тор йўл бўйлаб ёнлама қадам қўйиб, биринчи оёқ товонига иккинчи оёқ учини текизиб ўтиш, бошга қум халтачани қўйиб кия тахта устидан тўғри ва ёнлама юриш, кия тахта устида оёқ учиди чошиб чиқиш ва орқага қайтиб тушиш (дор ўйини) Гимнастика ўриндигида тик туриш ва оёқ учиди кўтарилиш, сўнг товонга огирликни ташлаб ўтириш, орқага айланиш “Қалдирғоч бўлиб туриш” гимнастика ўриндиги устидан юриб ўтиш, қўлни-қўлга бериб жуфт бўлиб айланиш.

Велосипед ҳайдаш. 2 ёки 3 гилдиракли велосипедда тўғри, муюлишлар билан, айлана қилиб, илонсимон усулда ҳайдашга ўргатиш.

Умумривожлантирувчи машқлар

Қўл ва елка камари мускули учун машқлар. Дастлабки ҳолат: қўллар кўкрак олдида, қўллар елкада, тирсақлар туширилган биринчи ҳолатдан ён томонга чўзиш, қўлларни тирсақдан букиш ва тўғрилаш иккинчи ҳолатдан қўлларни юқорига кўтариш, қўлларни бош орқасига қўйган ҳолатдан ён томонга ёзиш, юқорига кўтариш қўлларни олдинга, бармоқларни кулф қилган ҳолда (бармоқларнинг ташқи томонини ичкарига буриб) қўлларни олдинга ва юқорига кўтариш, иккала қўлни галма-гал бир вақтда юқорига кўтариш ва орқага узатиш, бармоқларни букиш ва ёзиш.

Оёқ учун машқлар. Турган жойда қадам ташлаш кетма-кет бир неча марта ўтириб туриш, оёқ бармоқлари билан майда нарсаларни қисиб олиб кўтариш ва пастга тушуриш;

Уларни бир жойдан иккинчи жойга қўйиш, оёқ учлари билан таёққа суяниб, оёқ товонларини қадамлаб ён томонга қўйиш.

Гавда учун машқлар. Деворга ёпишиб тик туриш қўлларни юқорига кўтариш ва тушириш, гимнастика деворига елка билан ёпишиб туриш, букилган ва ёзилган ҳолда оёқни навбати билан кўтариш, олдинга букилиб, энгашиш, таяниб ўтириш, бир оёқда таяниб ўтириш ҳолатига ўтиш ва иккинчисини ён томонга узатиш. Чалқанча ётиб бир-бирига чалиштириб ҳаракат қилдириш, ўтирган ҳолда бошни оёқкача энгаштириш, қоринга ётган ҳолда қўлларга тираниш, бош, елкани кўтариб иккала қўлни тўғрилаш ҳамда гимнастика деворига осилиб гавдани кўтариш.

Сафланиш ва қайта сафланиш. Мустақил равишда сафга, қаторга туриш, икки гуруҳга жуфт бўлиб туриш ва ундан сўнг айлана бўйлаб туриш, бир сафдан, бир неча гуруҳга бўлиниш ва қайта сафланиш, чап ва ўнгга қайта сафланиш, чап ва ўнгга қадам ташлаб бурилишлар қилиш. Оёқ учига қараб текисланиш бурчак

ҳосил қилиб кетма-кет юриш, диагонал ҳосил қилиб юриш.

Спорт машқлари. Велосипед учиш.

Сузиш. Сувда нафас чиқариш, қўл ҳаракатларини ўрганиш ҳамда эркин усулда сузиш.

Сувдаги ўйинлар. “Кутича”, “Денгиздаги тўлқинлар”

Чиниктириш ва соғломлаштириш

Эрталабки гигиеник бадантарбия машқлари. Ҳар куни катталар назоратида эрталабки бадантарбия машқларини бажариш. Бадантарбия машқларини очик ҳавода гиламча устида, енгил кийимда предметлар билан ва уларсиз бажариш, машқларни сув муолажалари билан тугаллаш. Муайян изчилликда, аниқ, шиддат билан мускулларни таранг ҳолга келтириш, машқларни, қоматни тўғри тутган ҳолда бажариш.

Чиниктириш. Хонада енгил кийимда бўлиш, деразанинг кичик дарчасини очиб қўйиш. Эрталабки бадантарбия машқларини ҳар куни, ҳар қандай ҳавода бажариш. Кийим ва пойафзални мавсумга ва машқ турига мувофиқ танлаш. Юз, бўйин, қўлни тирсаккача совуқ сув билан ювиш. Бадантарбиядан сўнг дарҳол губка ёки уй ҳароратдаги сувда ҳўлланган кичикроқ пахмок сочик билан тана аъзоларини артиш: аввал қўлларни, кейин баданни қуруқ сочик билан тана қизаргунча, тезда қуруқ қилиб артиш. Фақат катталарнинг рухсати билан чўмилиш, катталарнинг назорати остида чўмилишнинг асосий қоидаларига риоя қилиш. Ялангоёқ юрганда оёқни шикастлантириш хавфи йўқ жойларда юриш. Чиниктириш қоидаларини онгли равишда бажариш.

Қоматни тўғри тутиш кўникмасини тарбиялаш. Эрталабки бадантарбия машқларини мунтазам равишда бажариб туриш. Бадантарбия машқлари таркибига тўғри қоматни шакллантирадиган, ясситовонлиқнинг олдини оладиган машқларни киритиш (катталар билан биргаликда). Тўғри қоматни мустақил назорат қилиб бориш қоидаларига риоя қилиш: орқа билан деворга суяниб, тик туриш, деворга елкани теккизиб туриш, юришда ана шундай ҳолатни сақлаш.

Ҳаракат тартиби. Узоқ давом этадиган сайрлар ва экскурсияларда иштирок этиш. Бадантарбия машқларини бажариш. Ҳаракатли ўйинларда фаол қатнашиш. Машғулотлардан ташқари ҳаракатли ўйинлар ўйнаш.

Ҳаракатли ўйинлар

Югуриб ўйналадиган ўйинлар: “Қувлашмачок”, “Ғозлар”, “Айёр тулки”, “Қуён уйчаси”, “Оқ теракми – қўқ терак”

Сақраш ўйинлари: “Нима баланд”, “Ерда турма”, “Сақрайди-сақрамайди?”

Эмаклашга оид ўйинлар: “Байроқчага ким биринчи етади”, “Ўт ўчирувчилар”

Иргитишга доир ўйинлар: “Овчилар ва қуёнлар”, “Халкага тушир”, “Қоптоқни уриб чиқар”, “Чиллак”

Ўйин эстафеталар: “Нишонни мўлжалга ол”, “Тўсиқли йўлакча”

Эрмак ўйинлар: ўзбек халқ ўйинлари

Спорт ўйинлари: Баскетбол, бадминтон, футбол, хоккей

Гигиена ва ўз-ўзига хизмат

Тахминий кун тартиби

7.00 – 7.30	Ўриндан туриш, эрталабки ювиниб – тараниш (уйда)
7.30 – 8.30	Қабул, соғлиғини текшириш, ўйинлар, эрталабки бадантарбия
8.30 – 8.55	Нонушта
8.55 – 9.10	Ўйинлар, машғулотларга тайёргарлик
9.10 – 10.40	Машғулотлар
10.40 – 11.00	Сайрга тайёргарлик
11.00 – 12.35	Сайр
12.35 – 12.50	Сайрдан қайтиш
12.50 – 13.20	Тушлик
13.20 – 15.20	Уйку
15.20 – 15.50	Уйкудан туриш, ювиниш
15.50 – 16.10	Енгил 2 -тушлик
16.10 – 16.40	Ўйинлар, мустақил фаолият
16.40 – 17.00	Сайрга тайёргарлик
17.00 – 18.10	Сайр
18.10 – 18.20	Сайрдан қайтиш
18.20 - 18.45	Кечки овқат
18.45 – 19.30	Ўйинлар, болаларни уйга кетиши
19.30 – 20.00	Сайр (уйда)
20.00 – 20.30	Тинч ўйинлар, гигиеник процедуралар (уйда)
20.30 – 6.30 (7.00)	Тунги уйкуга тайёrlаниш, тунги уйку (уйда)

Ухлаш гигиенаси. Айнан бир вақтда ухлашга ётиш, ухлаш олдида ювиниш, алоҳида ўринда ухлаш.

Шахсий гигиена. Қўлларни овқатланишдан олдин, ҳожатхонага боргандан кейин ва ифлосланганда ювиш. Фақат индивидуал (ўзининг) тарокдан фойдаланган ҳолда тараниб юришни билиш. Уйкудан олдин ва кейин тишни мустақил равишда тозалаш. Овқатдан кейин оғиз ва томоқни чайиш. Қаттиқ жисмларни тишламаслик.

Овқатланиш гигиенаси. Тўғри овқатланиш тартибига риоя қилиш. Санчки, қошиқдан фойдалана билиш. Тартибли овқат ейиш, сочикдан фойдаланиш. Ошхона жиҳозлари, сочикдан тўғри фойдалана олиш, тартибли овқатланиш, овқат вақтида гавдани тўғри тутиш. Идиш-товоқни столдан йиғиштириб олиш ва ювиб қўйиш.

Маданий – гигиеник кўникмаларни эгаллаш ва ўз-ўзига хизмат қилиш. Мустақил равишда ювиниш, қўлларнинг тозалигига риоя қилиш. Кичкинтойларга қандай қилиб юз – қўлларни тўғри ювишни кўрсатиб бериш. Тишларни тўғри тозалаб, тараниш, дастрўмолдан фойдаланиш. Овқатдан сўнг оғизни чайиш.

Мустақилликни намоён қила билиш. Батартиблик, ҳамиша чиройли кўринишга эга бўлиш иштиёки. Кийимларни тартибли равишда ечиб, уларни жойига осиб қўйиш. Ўнг ва чап оёқ пойабзалларини фарқлай билиш, уларни тўғри кийиш. Кўзгуга қараб кийимларидаги камчиликларни баргараф этиш, дастрўмолдан тўғри фойдалана олиш. Хонада тартиб ва озодаликни сақлаш, кийимларни тоза

ва тартибли кийиш. Тенгдошларининг кийимларидаги тартибсизликларга барҳам бериш. Озодалик ва тартибга одатланишни тарбиялаш. Шахсий буюмларини ювишни ва тугма қадашни билиш, ўйнаб бўлгандан сўнг ўйинчоқларни жойига олиб қўйиш, уларни эҳтиётлаш ва тоза сақлаш.

Ўзига хос гигиена. Шамоллатилган хонада тоза ўрин – кўрпада ухлаш. Эрталаб бадантарбия машқларини бажариш, сув муолажалари билан шугулланиш. Уйқу чоғида қўлларни кўрпа устига чиқариб ётиш. Ичакларни ва қовуқни ўз вақтида бўшатиб, ҳожатхонадан батартиб равишда фойдаланиш. Бурунни тоза сақлаш. Қўл, оёқ ва бадан учун фойдаланиладиган сочиқларни фарқлашга одатлантириш.

Тирноқларни тишламаслик, қалам ва бошқа буюмларни оғзига солмаслик. Бармоқлар, тил, соч толаларни сўрмаслик.

Шикастланишнинг олдини олиш. Йўлакдан ва кўчадан ўтаётганда (катталар билан биргаликда) эҳтиёткорликка риоя қилиш. Кўчанинг одам ва машиналар ўтадиган жойида ўйнамаслик, велосипедда учмаслик, йўлак ўртасида туриб гаплашмаслик. Транспортдан тушишда эҳтиёт бўлиш, трамвайнинг олдида, автобуснинг орқасидан ўтиш.

Дарахтларга чиқмаслик. Зинанинг панжарасини ушлаб тушиш. Қайчидан эҳтиёткорлик билан фойдаланиш. Юриш, чопиш вақтида енгил ҳаракат қилишни ривожлантириш, энг оддий хавфсизлик қоидаларига риоя қилиш. Ҳаракатни мувофиқлаштириш, фазода мўлжал олиш (бошқаларга ҳалақит бермаслик, маълум бир йўналишда муайян жойгача юриб бориш). Ҳаракатлардаги чаққонлик (тўпни думалатиш, кеглиларни уриб тушириш)ни ривожлантириш, хавфсизликнинг оддий қоидаларига амал қилиш. Нотаниш жойда чўмилмаслик, сув кўкракдан келадиغان жойдан нарига кетмаслик, шўнғимаслик.

Рўй берган барча бахтсиз ҳодисалар, шикастланишлар ҳақида катталарга хабар бериш.

Катта гуруҳ (5-6 ёш)

№	Машғулот номи	Ўқув йили давомида				
		ҳафтада	бир ойда	1-ярим йиллик	2-ярим йиллик	Жами
1	Атроф олам билан таништириш	2	8	32	40	72
2	Табиат билан таништириш	0,5	2	8	10	18
3	Нутқ ўстириш	2	8	32	40	72
4	Бадий адабиёт билан таништириш	0,5	2	8	10	18
5	Илк математик тасаввурларни шакллантириш	1	4	16	20	36
6	Расм	2	8	32	40	72

7	Аппликация	0,5	2	8	10	18
8	Куриш-ясаш(қўл меҳнати*)	0,5	2	8	10	18
9	Лой иши	1	4	16	20	36
	Жисмоний тарбия	2	8	32	40	72
10	Мусиқа	2	8	32	40	72
	Жами	14	56	224	280	504

Ижтимоий- ҳиссий ривожланиш

Катталар билан мулоқот. Катталар ва болалар билан ўйин ва бошқа фаолиятлари орқали ҳиссий жиҳатидан мазмунли мулоқотни ташкил қилиш.

Жамоада ўзини тутишга ўргатиш, агар инсон чарчаса, нимадандир аразласа, кайфияти бузилса, жажли чиқса унинг кайфиятини сезиш қобилиятини шакллантириш.

Инсонларнинг театр, музей, кўргазма, транспорт, почта, банк, стадион, магазинда ўзини тутиш ҳақидаги видеофилмларни, расмларни кўрсатиш орқали ўзини тута билиш ҳақидаги билимларини кенгайтириш, шунингдек болалар муассасасидаги ўйинлари, машғулоти, байрамлари ҳақидаги махсус тасвирланган видеофилмлар орқали тасаввурларини кенгайтириш. Музей, театр, кўргазмалар, сайр ва экскурсияларни ташкил қилиш воситасида катталар ва тенгдошлари дунёси билан қизиқтиришни тарбиялаш.

Катталарнинг ҳиссий ҳолатини (суюниш, гуруланиш, тинч ҳолат, жажли чиқиши) ҳис қилиш имкониятини шакллантириш.

Бошқа болаларнинг илтимосларини бажаришга интилишини қўллаб-қувватлаш, таклифларга жавоб беришни тарбиялаш.

Ўз ихтиёри билан саломлаша билиш, катталарга, тенгдошига миннатдорчилик билдириш.

Мурожаат қилишнинг турли муқобил шаклларида фойдаланиш:

“Ассалому алайкум”, “Ҳайрли тонг”, “Ҳайрли кун”, “Лаббай”, “Хўп бўлади” “Кўришгунча”, “Яхши боринг”, “Раҳмат”, “Илтимос,...”, “Ҳайр” каби бошқа сўзлар билан мурожаат қилиш.

Жамоада ўзини тутишни ўргатиш, агар инсон чарчаса, нимадандир аразласа, кайфияти бузилса, жажли чиқса унинг кайфиятини сезиш.

Тенгдошлари билан мулоқот. Мулоқотга кириша билиш, биргаликда ўйнашга интилиш бола ўз тенгдошлари ўртасида ўз ўрнини англай билиш.

Бунда тарбиячи:

- болаларда бир - бирларига нисбатан қизиқиш уйғота билиши, уларни жамоага бирлаштиришга ёрдам бериши;
- болаларнинг бир - бирига нисбатан самимий муносабатда бўлишларига интилиши;
- болаларни ўз фикрлари ва ҳиссиётларини сўз билан ифодалашини қўллаб қувватлаши;
- болаларда дўстона муносабатларни тарбиялаш, дўстини қўллаб-қувватлаш ҳиссини тарбиялаши;

- ижобий ҳис- туйғулар орқали ўртадаги низоларни енгишга ўргатиши лозим.
- ўз шахсини ҳаққоний баҳолаш, катталар билан самимий оҳангда сўзлаши, одоб билан саволларга жавоб бериш, тенгдошларини исми билан чакириши, кўполлик қилмаслик, ўртоқлари билан мулоқотда ўз фикрини ифода қила билиш, агар ўзи тушунмаса савол билан мурожаат қилиш, кичикинтойларга нисбатан яхши муносабатда бўлиши лозим. Ҳиссий ҳолатларни бошқариши, болалар билан ўзаро муносабатда қувона билиш ва завқлана олиши лозим.

Катталарнинг ҳиссий ҳолатини тушунишга интилиш ва ўзининг муносабатини билдира олиш.

Меҳнат фаолиятида ўртоғига ёрдам бериши, ўртоғининг ютуқлари билан қувониши, бошқаларнинг меҳнати натижаларига ҳурмат билан қараш каби сифатларни шакллантириш.

(“Мен хурсандман”, “Мен мамнунман”, “Менинг кайфиятим яхши”, “Менинг кайфиятим ёмон”, “Мени ранжитишди”) каби кайфиятини билдирувчи сўз билан ифодалашга ўргатиш. Ижобий ҳолатларни ҳам, салбий ҳолатларни ҳам очиқ сўз билан ифодалаш, бошқаларга нисбатан ўзининг таъсирини бола томонидан ижобий баҳолаш қобилиятини шакллантириш;

Тенгдошлари ва ўзлари томонидан содир қилинадиган ҳолатлари орқали катталар ва болалар хулқ-атворлари ҳиссий ҳолатлари, кайфиятини тасвирлай билиши лозим. “Мана бундай қилсак – бошқаларга ҳам, менга ҳам яхши бўлади”;

“Буни қилиш мумкин эмас, чунки у хафа бўлади” каби хулоса чиқаришга ўргатиш;

Жамият меъёрлари ва қонун-қоидалари билан мос ҳолда “яхши”, “мумкин”, “бажариш лозим”, “мумкин эмас” каби тушунчаларни фақат тушуниш эмас, балки шу ҳолатларни бажаришни ҳам билиш;

Бошқаларни тушуниш, уларга ёрдам бериш, кучсизларга, хафа инсонларга, кекса инсонларга эътиборли бўлиш, гуруҳдаги янги келган болаларга, уйига келган меҳмонларга самимий муносабатда бўлишга ўргатиш;

Кичиклар, катталар, шунингдек тенгдошлари: ўғил ва қиз болалар билан мулоқат қилишга ўргатиш;

Ўзаро алоқа ва муносабатни ўрнатишда вербал ва новербал усуллардан (нутқ ва имо-ишора): вазминлик, ҳурмат билан тақдирлар, саволлар, илтимослар билан чиқиш; жавобларни диққат билан эшитиш, саволларга ширинсуханлик билан жавоб бериш, мулоим табассум қилиш; бошқаларга ўз ёрдамини тақдир қилиш;

Болалар билан саломлашиш, катталарга, тенгдошига миннатдорчилик билдиришга одатлантириш;

Ўзига ёққанлиги, самимийлиги, илтифот кўрсатишни ифодалашга ўргатиш;

Қабул қилинган ижтимоий мулоқот қоидалари ёрдамида ўзини ҳимоя қилишга интилиш, тенгдоши қичқирганида, жаҳли чиққанида, устидан кулганида, менсимаганида ўз мавқеини тиклаш ҳиссини уйғотиш.

Ўзига ишонмаган, уятчан болалар билан олиб бориладиган ишларни шакллантириш:

- ўта мулоқотга киришувчан, қитмир, ўз манфаатини кўп кўзлайдиган болаларга (авторитар бошқарув воситасида ўзининг фикрини тасдиқлаш, яхши ўйинчоқларни, ролларни тақсимлаш). Мен сенга нима қилдим? Нима

учун сен мен билан шундай иш қилаяпсан? каби саволлар билан мурожаат қилиш, “Кел, яхшиликча сен билан ўйнайлик” каби таклифлар киритиш, “Мен бошқалар билан расм чизгим келаяпти, бошқа болалар билан ўйнай қол” каби тушунтиришлар орқали рад қилиш;

- инсонларга нисбатан муносабатларида мулоқот қилишда ўз фикрини билдириш (ўйин орқали бола юмшоқ мулоғим овоз билан “рахмат”, “илтимос” каби сўзларни, бошқаларга нисбатан “балли”, “яша” каби сўзларни ифодалаш, бунда ўз фикрини амалга ошириши, ўз фикрини ўзгартириш имконини бериш (“Сен буни яхши ўйлабсан, лекин бунинг хожати йўқ”).

Ўзининг ҳиссий ҳолатини тушунтириш.

Катталарга турли мавзуда мурожаат қилиш, катталарнинг саволларига хоҳиш билан жавоб бериш, ўз она Ватани, сеvimли ўйинчоқлари, халқ миллий анъаналарига ва одатларига қизиқиш билан қараш, одоб билан мулоқотга кириша олиш (саломлашади, хайрлашади, миннатдорчилик билдиради), муомалада нутқ ва имо-ишораларни қўллай олиш.

Мулоқот чоғида маълум қонун-қоидаларга риоя қилиш, ота-оналар билан самимий оҳангда сўзлаша олиш, юзага келадиган низолар ҳақида келишиб олиш, ўз қизиқиши ва эҳтиёжини назарда тутиш, танишларини ва оила аъзоларини сурат орқали исmlарини айтиш.

Катталар билан самимий ҳамкорлик қилиш, катталарнинг тушунишларига мухтожлик, ўйнаш даврида катталарнинг ўзаро муносабатларини ифодалаш.

Катталар томонидан ўрнатилган тартиб-қоидага риоя қилиш, турли мулоқот турларидан фойдаланиш, биринчи маротаба кўрган кишилар тўғрисида саволлар билан мурожаат қилиш (“Ким бу?”, “Унинг исми нима?”).

Тенгдошлари билан самимий муносабат ўрнатиш, тенгдошлари билан низоли вазиятларда келишиб олиш, тенгдошларига ўз ёрдамини кўрсатиш.

Тенгдошлари билан мулоқотда ўз фикрини айта олиш, тенгдошлари билан юзага келадиган низоларни бартараф қилиш.

Дўстлари тенгдошларининг ютуқ ва камчиликларига диққат билан қараш, тенгдошлари билан мулоқот даврида тенгдошларининг шахсий хусусиятларини ажрата олиш.

Тенгдошлари билан мулоқотга кириша олиш, ўйинда ролларни тақсимлай олиш.

Ўзини ҳар хил ёшда ва ҳолатларда таний олиш, атрофдагиларга яхши кўринишни исташ, топшириқни бажаришда сабр-тоқат, қатъиятlilikни ифодалаш, ўйинни ташкиллаштира билиш.

Жаҳли чиққанида ўзини тута олиш, ўз хоҳишини катталарнинг талаби билан мувофиқлаштириш, берилган топшириққа масъулият билан қараш.

Ўзини бошқа болалар билан таққослаш, фаолиятларда мустақилликнинг шаклланганлиги, ўзига нисбатан самимий ва носамимий муносабатларни англаш

Ўзига-ўзи берган баҳоси билан катталарнинг баҳосини солиштириш, ўз-ўзини танқидий баҳолаш, ўз камчиликларини тан олишни англаш.

Муסיкий асарларни мамнунлик билан тинглаш ва уларга жўр бўлиш, адабий қаҳрамонларнинг ҳолатларини тушуниш.

Катталар билан муносабатда қувониш ва завқлана билиш, тенгдошларига меҳрибончилик курсата олиш.

Ўзларини катталарнинг баҳоси билан ўлчаш, мустакил равишда ўз кайфи ятини ифодалаш. Ўз ҳиссиётларини сўз билан ифодалаш, катталарнинг ижобий ҳислатларни англаш.

Ижтимоий ривожланиши

Катталар билан мулоқот. Катталар билан мавзудан ташқари ҳолатларда ҳам мулоқот қилиш, катталарнинг саволларига ҳоҳиш билан жавоб бериш, ўз она Ватани, унинг табиати, сеvimли ўйинчоқлари, халқ миллий анъаналарига ва одатларига қизиқиш билан қараш, одоб билан мулоқотга кириша олиш (саломлашади, хайрлашади, миннатдорчилик билдиради), муомалада нутқ ва имо-ишораларни қўллай олиш.

Катталар билан мулоқот қилишда таниш қонун-қоидаларига риоя қилиш, ота-оналар билан самимий оҳангда сўзлаша олиш, катталар билан юзага келадиган низолар ҳақида келишиб олиш, катталар билан мулоқотда ўз қизиқиши ва эҳтиёжини назарда тутиш, танишларини ва оила аъзоларини сурат орқали исмларини айтиш.

Катталар билан вазиятдан ташқари мулоқотга кириша олиш, катталар билан самимий ҳамкорлик қилиш, катталарнинг тушунишларига муҳтож, ўйнаш даврида катталарнинг ўзаро муносабатларини ифодалаш.

Катталар билан мулоқот даврида мактаб ҳақидаги тасавурларини уйғотиш, катталар томонидан ўрнатилган тартиб-қоидага риоя қилиш, катталар билан турли мулоқот турларидан фойдаланиш, катталар билан мулоқотда имо-ишора орқали мурожаат қилиш, биринчи маротаба кўрган кишилар тўғрисида саволлар билан мурожаат қилиш (“Ким бу?”, “Қаердан у?”, “Унинг исми нима?”)

Катталар билан мулоқот қилишда тартиб-қоидаларга риоя қилиш

Тенгдошлари билан мулоқот. Тенгдошлари билан самимий муносабат ўрнатиш, тенгдошлари билан низоли вазиятларда келишиб олиш, тенгдошларига ўз ёрдамини кўрсатиш.

Тенгдошлари билан мулоқотда ўз фикрини айта олиш, тенгдошлари билан юзага келадиган низоларни бартараф қилиш.

Дўстлари тенгдошларининг ютуқ ва камчиликларига диққат билан қараш, тенгдошлари билан мулоқот даврида уларнинг шахсий хусусиятларини ажрата олиш.

Тенгдошлари билан мулоқотга кириша олиш, тенгдошлари билан мулоқот даврида ўйинда ролларни тақсимлай олиш;

Ҳиссий ривожланиши

“Мен” концепцияси ёки ўз-ўзини англаш тушунчаси. Ўзини ҳар хил ёшда ва ҳолатларда таний олиш, атрофдагиларга яхши кўринишни исташ, топшириқни бажаришда сабр-тоқат, қатъиятлилиқни ифодалаш, ўйинни ташкиллаштира билиш.

Жаҳли чикканида ўзини тута олиш, ўз хоҳишини катталарнинг талабига бўйсундириш, берилган топшириққа масъулият билан қараш.

Ўзини бошқа болалар билан солиштириш, фаолиятларда мустақилликнинг шаклланганлиги, ўзига нисбатан самимий ва носамимий муносабатларни англаш

Ўзи берган баҳоси билан катталарнинг баҳосини солиштириш, ўз-ўзини танқидий баҳолаш, ўз камчиликларини тан олишни англаш.

Ҳиссий ифодалаш. Мусиқий асарларни мамнулик билан тинглаш ва уларга жўр бўлиш, адабий қаҳрамонларнинг ҳолатларини тушуниш.

Катталар билан муносабатда қувониш ва завқлана билиш, тенгдошларига меҳрибончилик курсата олиш.

Ўзларини катталарнинг баҳоси билан ўлчаш, мустақил равишда ўз кайфиятини ифодалаш.

Ўз хиссиётларини сўз билан ифодалаш, катталарнинг ижобий хислатларини англаш.

Йил охирида бола:

- мулоқотга кириша олиш малакасига эга бўлади;
- оддий коммуникатив малакаларни ўзлаштиради;
- ғамхўрлик, саҳийлик кўрсатади, ёрдам сўрай олади ва ёрдам кўрсата олади;
- бошқаларнинг истак-ҳоҳишларини ҳурмат қилади;
- ўзини тутга олади ва ўз эҳтиёжлари тўғрисида фикр билдира олади;
- янги шароитга тезда мослаша олади;
- атрофдагиларнинг турлича муносабатларини тушуна олади;
- ўзига таниш катталарнинг ва тенгдошларининг хиссий ҳолатидаги ўзгаришларни билади;
- ўз ҳулқини ва мулоқот қилиш усулларини бошқара олади;
- катталар ва тенгдошлари билан бирга олиб бориладиган фаолиятида бошқаларга ҳалакит бермайди;
- одамлар билан мулоқот олиб боришда ўз мавқеини сақлай олади, ўзини ҳурмат қила олади;
- ўзининг имкониятларини билади;
- бошқаларнинг хиссий ҳолатини яхши тушунади;
- тенгдоши ва катталарни хиссий қўллаб-қувватлайди;
- низоларни бартараф қилиш усулларида фойдаланади.

Нутк, ўқиш ва саводга тайёргарлик

Болаларни она тилида бемалол сўзлаша олиш, кенг тарқалган содда гапларни ишлатиш, мураккаб гапни грамматик жиҳатдан тўғри туза олиш, расмлар устида ҳикоя туза олиш, антоним, синоним ва қиёсий сўзларни ишлатишга, тенгдошлари ва катталар билан ўз хис туйғуларини билдириб диологда қатнашишга ўргатиб бориш.

Нуткнинг товуш маданиятини шакллантириш. Она тилидаги барча товушларни тўғри талаффуз этиш малакаларини мустаҳкамлаш Фонетик идрокни ўстиришда давом этиш. Болаларга s-z, p-f, t-d, p-b, l-r, u-o', x-h, k-g товушларини тўғри талаффуз этиш ва уларни фарқлашни; овоз сифатларини (баланд, ўртача, паст, йўгон, ингичка, жуда ингичка), нутк суръатини (тез, ўртача, секин) тарбиялаш, сўзда товуш ўрнини белгилашга ўргатиш (m-m-m-mu-shuk, m-u-u-u-shuk, mu-sh-sh-sh-sh-uk; "товуш" иборалари билан таништириш ва уларни фарқ қилишга, машқларда, ўйинларда уларни қўллашга ўргатиш. Адабий нуткни тарбиялашни давом эттириш.

Товушларни тўғри талаффуз этишни, айрим унли ва ундош товушларини ўзлаштиришни мустаҳкамлаш. Болалар эшитганда ва талаффуз этганда товушларни (узун-қиска, жарангли-жарангсиз) ажрата олишни машқ қилдириш товуш талаффузидаги нуксонларни йўқотиш. Сўзлаётганда тўғри нафас олишни ривожлантириш.

Болаларнинг сўзларни адабий тил нормалари асосида орфоэпик жиҳатдан

тўғри, аниқ, дона-дона қилиб талаффуз этишларини такомиллаштириш. Овоз кучининг паст-баландлигини нутқ суръатига нутқ муносабати шароитга қараб ўзгартири билишни шакллантириш, оҳанг воситаларидан тўғри фойдаланишга ўргатиш.

Болаларга қаттиқ ва юмшоқ ундош “h” ва “x” товушларини ажратиш ва тўғри талаффуз этиш машқларини бажартириш (бу товушлар устида ишлаш кейинчалик ҳам давом эттирилади).

Болаларнинг сўзларни аниқ ва бурро талаффуз этишларини машқ қилдиришни давом эттириш. Бунда адабий тил нормаларига асосланиб сўзларни тўғри талаффуз этиш, сўзлашув мавзуси бўйича тасвирий воситалардан, овознинг паст-баландлиги, нутқ суръатидан тўғри фойдаланиш малакасини таркиб топтириш.

Дуғат иши. Болаларнинг теварак-атрофдаги ҳодисалар ҳақидаги билимларини аниқлаш, мустаҳкамлаш ва кенгайтириш асосида уларнинг нутқини бойитиш ва фаоллигини ошириш. Болалар дуғатига республика, мустақил давлатлар ҳамдўстлиги, шаҳар, қишлоқ ва кўчалар, касб-хунарга оид (ғишт терувчи, бўёқчи, дурадгор, пахтакор, ғаллакор, чорвадор, ўқитувчи, тарбиячи), қурилиш ва қишлоқ хўжалигида фойдаланиладиган машиналар (экскаватор, кўтарма кран, трактор, комбайн...), нарсаларнинг ўзига хос муҳим белгилари ва ранги (ёркин, очик, одми, пишиқ, пухта ва шу кабилар, одамларнинг ўз меҳнатига нисбатан муносабатини ифодаловчи (бетартиб, эҳтиёткор, тadbирли, синчков, сарамжом-сарийшта ва шу каби) ном ва сўзларни киритиш мумкин.

Халқ мақоллари, маталари ва ибораларини тушунтириш (“Қаттага ҳурмат, кичикка иззатда бўл”, “Бирни кессанг, ўнни эк”, “Дўст бошга иш тушганда синалади”, “Яхши сўз билан, ёмон мушт билан”, “Ёлғон гапирмасанг, хижолат чекмайсан” ва бошқалар). Қарама-қарши маъноли (антоним) сўзларни (узун-қиска, кеча-кундуз, кучли-кучсиз, паст-баланд) маъноси бир хил, аммо айтилиши хилма-хил бўлган сўзлар (синоним)ни (хурсанд, шод, қувноқ; баҳор, кўклам, наврўз, кўркем, чиройли, гўзал ва бошқалар), айтилиши бир хил, аммо маънолари хилма-хил бўлган сўзлар (омоним)ни (ўт-майса, ўт-ариқдан ўтиш, ўт-олов ва бошқалар) тушуниб, ўз ўрнида тўғри қўллаш малакаларини мустаҳкамлаш.

Дуғатни фаоллаштириш. Болаларнинг нарсаларнинг номларини тўғри айтишга ўргатиш, бу нарсаларни бир-бири билан солиштириб, айрим фарқларини тушуниш ва шу орқали уларнинг дуғат бойлигини ошириш. Масалан, нарсаларнинг нимадан қилинганлиги, шакли, ранги, сифати, ўлчови, хоссаларини аниқлашчи сўзларни ўргатиш.

Сўз туркумлари ҳақидаги тушунчаларни болалар қай даражада тушунишлари ва қўллашларини аниқлаш. Умумлаштирилган сўзларни тўғри тушунишларига, улардан ўз нутқларида фойдаланишларига эътибор бериш.

Буюмларнинг нимадан ясалганини билдирувчи сўзлар (чинни лой, металл, пластмасса, газлама ва бошқалар)ни ўзлаштиришлари, бу ўзлаштиришнинг давом этишига аҳамият бериш.

Болаларда она тилига нисбатан муҳаббат, тўғри гапиришга ўрганиш истагини тарбиялаш ва мустаҳкамлаш.

Нутқнинг грамматик тузилишини шакллантириш. Болаларда ўз нутқи ва бошқалар нутқига нисбатан танкидий муносабатни тарбиялаш, уларни тўғри гапиришга ўргатиш, гапирганда сўзларни бир-бирига боғлаб, жумлалар тузиш малакасини мустаҳкамлаш. От, сифат, феълларнинг мураккаб грамматик

шаклларида фойдаланишни машқ қилдириш. Жониворлар, нарсалар, идиш-товоқлар, касблар бўйича шахсларнинг номларини топиб айтишга ўргатиш.

Ўз нуткида уюшиқ бўлакли, содда ёйиқ ва қўшма гапларнинг турли хилларидан фойдаланиш малакасини мустаҳкамлаш, (боғланган қўшма гап, эргашган қўшма гап. Масалан: Малика келди ва биз бирга китоб кўрдик. Мадина кўрқди, шунинг учун биз аргимчоқ уча олмадик. Бунда кўмакчи ва боғловчи сўзлардан фойдаланишга ўргатиш). Болаларни равишдан фойдаланишга ўргатиш (тез юрди, секин гапирди), сўз ясаш малакаларини мустаҳкамлаш (Ўқит-ўқитувчи, балиқ-баликчи, балиқлар ва бошқалар).

Бир фикрни турли воситалар билан баён қилишга, (Шахзода хурсанд бўлди, Шахзода қувонди) бир-бирининг ўрнини, босадиган гапларни (Биз гул экмаймиз, чунки ёмғир ёға бошлади. Ёмғир ёға бошлагани учун биз гул экмаймиз) тузишга ўргатиш.

Болаларга тўғри грамматик шакллари машқ қилдиришда кўпроқ оғзаки машқ ва ўйинлардан фойдаланишга ўргатиш. Масалан: “Айт-чи қандай?” оғзаки ўйини: “Қор қандай?” Оппок, муздай, совуқ, майда; “Гул қандай?” Чиройли, қизил, хушбўй...

Болаларни содда (Қизил олма) ва қўшма гаплар (Биз полизга экин экдик) тузишга (аввал намуна асосида, кейин мустақил), бунда барча сўз туркумларидан фойдаланишга ўргатиш.

Болаларни гапирганда сонни отга (стол устида бешта нок ва еттита олма бор), сифатни отга (чиройли қўйлақ, қизил олма), сифатни феълга (қўшиқчи ёқимли қуйлайди, расмни чиройли чизади) тўғри боғлаш, ҳайвонларнинг болаларини билдирувчи отларни кўплик соннида (тойчоқлар, кўзичоқлар, бузоқчалар) тўғри ишлатиш малакаларини такомиллаштириш. Болаларни турли усуллар билан янги сўзлар ясаш (гул-гулдон, гулзор, гулчи, Гулнора, қанд-қанддон, сув-сувли, сувчи ва бошқалар)га, нутқда сифатдошлардан (ўкиётган бола, ўйнаётган капалак) фойдаланишга ўргатиш.

Боғланишли нутқни шакллантириш. Болалар билан оғзаки нутқнинг икки шакли-сўзлашув ва ҳикоя қилиб бериш нутқини ўстиришни давом эттириш. Уларни суҳбат пайтида фаол иштирок этишга ундаш, мавзу бўйича берилган саволларга тушуниб, қисқа ва тўлиқ жавоб бериш ўртоқларининг бераётган жавобларига эътибор бериш малакасини такомиллаштириш.

Болаларни нутқнинг ифодали воситалари: имо-ишора, юз ҳаракатлари, овоз сифатлари (баланд, ўртача, паст, жуда паст ва ҳоказо)дан фойдаланишга ўргатиш, нутқий мулоқот маданиятини тарбиялаш. Бадий асарни қайта ҳикоя қилиш, мустақил ҳикоялар тузишда воқеаларни кетма-кет боғланган ҳолда, грамматик жиҳатдан тўғри жумлалар тузиб баён қилишга ўргатиш. Болаларнинг бадий асарларни қайта ҳикоя қилиш малакасини ўстириш. Адабий асарлари мазмунли, манتيқий изчилликда, аниқ ва тасвирий ифодадардан фойдаланган ҳолда ҳикоя қилишга ўргатиш.

Тарбиячи қайта ҳикоя қилишни ўргатаётганда болалар диққатини, айниқса, эртакнинг бошланиши, такрорланиши, ҳулоса қисмига, ҳикоялардаги икки қаҳрамоннинг ўзаро нутқи кабиларга қаратиши лозим.

Болалар асар воқеаларини сўзлаётганда овоз оҳангининг хилма-хил турини (сўроқ, ҳис-ҳаяжон, хайратланиш, илтимос) кабиларни қўллай билишларига эришиш.

Болаларга ўйинчоқлар ва буюмлар ҳақида ҳикоя тузишни ўргатаётганда ўйинчоқларни таърифлаб беришга, ўйинчоқларнинг ўзига хос хусусиятларини кўрсатувчи белгиларини (ранги, шакли, қандай ўйналиши ва бошқалар) аниқ сўзлар орқали ифодалашга ўргатиш.

Ижодий ҳикоя қилиш. Болаларни тарбиячи томонидан айтилган ҳикоя ёки эртакни ниҳоясига етказиш, жумлаларни қисқа, лўнда тузиш, тасвирий воситалардан фойдаланишга ўргатиш.

Болаларни шахсий тажрибалари асосида, тарбиячи таклиф этган ҳаётий мавзулар бўйича мантикий ривожланиб боровчи ҳикоя ёки эртак тузиш қобилиятларини ривожлантириш. “Лоланинг мактабгача таълим муассасасидаги биринчи кун”, “Метрода”, “Циркда”, “Бизнинг оила”, “Бизнинг жонли бурчагимиз”, “Мен қушларни овқатлантирдим”, “Мен арча байрамини қандай ўтказдим”, “Дам олиш кун”, “Бизнинг мактабгача таълим муассасаси”, “Гулзоримиздаги гулларни қандай етиштирдик”, “Танланган ўйинчоқлар бўйича ҳикоя тузиш”, “Боғчамда ёқтирган ўйинларим”, “Энг яқин ўртоғим”, “Дадамларга қарашдим”, “Зўр мультфильм кўрдим”, “Кўғирчоқ театрига бордик” ва бошқалар.

Болаларнинг қаҳрамонларнинг рухий кечинмаларини таъсирчан бера билишга ўргатиш. “Қиш”, “Биринчи қор”, “Янги йил байрами”, “Қорбобо”, “Энг яхши фасл”, “Мен онамга ёрдамчи”, “Мен дадамга ёрдамчи”, “Онамларнинг байрами”, “Мен Наврўз байрамини қандай ўтказдим?” кабилар.

Болаларга мазмунли расмларда акс эттирилган воқеаларни изчил баён қилишни, персанажларнинг ҳатти-ҳаракатларига нисбатан ўз муносабатларини билдириш, ҳикояни мантикли тугалашни, топишмоқлар ўйлаб топишни ўргатиш.

Суратлар бўйича сўзлаб, ҳикоя қилишда, болаларга суратда тасвирланган воқеаларга муносабат билдириб, мустақил ҳикоя тузишга ўргатилади. Жумлани грамматик жиҳатдан тўғри тузишларига, товушларни аниқ талаффуз этишларига эътибор берилади. Шу билан бирга расмда акс эттирилган мазмунли воқеага қараб, илгари нима бўлганини ва кейин нима бўлиши мумкинлиги ҳақида фикр юритишга ундаш мумкин. Табиат манзаралари акс эттирилган суратга қараб тасвирий ҳикоя тузишга ўргатиш. Шу билан бирга тарбиячи болаларга ўзлари тузган ҳикояларидаги персанажларга қисқача таъриф беришларига, уларнинг ҳатти-ҳаракатларига ўз муносабатларини билдириб ўтишларига ҳам диққатини қаратиш ва ўргатиб бориш лозим. Мустақил танланган мавзу бўйича ҳикоя айтилаётганда воқеаларнинг изчиллиги, тугал мантикка эга бўлиши, тасвирий ифода воситаларидан ўринли фойдаланишларига аҳамият бериш. Болаларни таққослаш усулидан фойдаланиб топишмоқлар ўйлаб топишга ўргатиш.

Бадий адабиёт билан таништириш. Болаларда бадий адабиётга бўлган қизиқиш ва муҳаббатни ривожлантириш, бадий асардаги гўзаллик, нафосатни ҳис этиш кўникмасини мустаҳкамлаш. Болаларни халқ оғзаки ижодидан: қўшиқ (“Наврўз келди-ёз келди...”, “Лайлак келди...”), эртак (“Зумрад ва Қиммат”, “Сахий билан Бахил”, “Эгри билан Тўғри”), дoston (“Тўрўғлининг туғилиши”, “Ширин билан Шакар”), афсона (“Етти гўдакнинг ризки”), ривоят (“Ибн Сино шогирдлари”) лар билан таништиришда давом этиш. Мақол, тез айтиш, санамаларни мустақил айта олиш, топишмоқларга ўйлаб, фикрлаб жавоб бериш. Шарқнинг буюк алломалари (Ю.Х.Ҳожиб “Қутадғу билиг”дан парча, А.Навоий “Ҳимматли бўлсанг”) ҳақидаги тушунчаларини бойитиш.

Болаларни бадий асарда акс этган воқеалар ҳақида (М.Муродов “Сенинг

галинг”, К.Раҳим “Хўрозқанд”) мулоҳаза юритишга, тўғри хулосалар чиқаришга ундаш. Эртак”, “Тилам”)нинг ўзига хос хусусиятлари ҳақидаги тушунчаларини мустаҳкамлаш. Болаларда шеърий асарлардаги (Ш.Отабек “Аччиқ чой”, А.Обиджон “Сохта амаки”) юмор, ҳазил, кинояни тушуниш, табиат манзаралари (Қ.Мухаммадий “Тонгда”, Зулфия “Олтин куз”) тасвирдан завкланиш кўникмасини мустаҳкамлаш. Шеърий асарлардаги (Ш.Саъдулла “Ниначи”) ёрқин бадиий тасвир воситаларидан сифатлаш, ўхшатиш, жонлантириш ҳақидаги бошланғич тасаввурларини шакллантириш. Насрий ва шеърий асарлар орасидаги асосий фарқларни тушунтириш. Эртак (“Олтин тарвуз”- ҳаёгда бўлмаган, ҳаёлий, уйдирма воқеалар тасвирланади) ва ҳикоя (Ф.Мусаёнов “Тўлаб бер”- ҳаётий воқеалар ҳикоя этилади) жанрининг бир-биридан фарқли хусусиятлари ҳақида қисқача маълумот бериш. Болаларда эртак, ҳикоя, шеър, топишмоқ тўқишга бўлган ҳавасни шакллантириш. Бадиий асарни саҳналаштириш ва ижро этиш.

Болаларни асар ғоясини тушунишга, тасвирий воситаларини ҳис этишга, шеърий нутқдаги мусикийлик, оҳангдорлик, ритмни пайқай олишга ўргатиш.

Бадиий асар (Э.Воҳидов “Ўлка”, Н.Ориф “Она юртим”, Э.Раимов “Қуйга тўлсин, она-Ватан”) воситасида болалар қалбида халқ, она Ватан, табиат, ҳайвонот оламига муҳаббат, меҳр-шавқат туйғуларини ўстириш. Уларнинг бадиий сўз кудратини ҳис этиш, асар қаҳрамонларига баҳо бериш ва улар ҳақидаги фикрларини баён этиш кўникмаларини ривожлантириш.

Ўқиш ва саводга тайёргарлик. Товушларни тўғри талаффуз этиш ва сўзнинг товуш таркиби ҳақидаги тасаввурларини аниқлаш ва такомиллаштириш.

Унли ва ундош товушлар ҳақида тушунчаларни мустаҳкамлаш.

Оддий таҳлил ва синтез қилиш кўникмаларини ривожлантиришни давом эттириш:

- болалар она тилидаги ҳамма нутқ товушларини тўғри талаффуз қилиш;
- нутқ товушлари ва сўзлар ўртасидаги фарқларни аниқлаш;
- йил давомида танишган сўзларини (касб-хунар, буюмларнинг сифати ва хоссалари, ўрни, кун қисмлари ва б.) ўз ўрнида фаол ишлатиш;
- жавоб бераётганда, ҳикоя қилаётганда сўзларни грамматик жиҳатдан тўғри ўзлаштириш;
- она тилида бемалол сўзлаша олишга, содда ва мураккаб гапни грамматик тўғри туза олиш, антоним, синоним ва қиёсий сўзларни ишлата олиши, жумлаларни тўғри тузиш;
- қисқа эртак ва ҳикояларни мустақил қайта ҳикоя қилиш;
- ўйинчоқ, турли буюмлар ва воқея (сюжетли) расмлар бўйича, мустақил ижодий ҳикоялар тузиш;
- болалар китобга қизиқиш билдириш;
- бир қанча маълум асарлар ва адабий қаҳрамонларни ва асардан, телекўрсатувдан парчаларни эслаб қолиб айта олиш малакаларига эга бўлади;
- айрим адабий асарлардан лавҳалар саҳналаштиришга қатнашиш иштиёқи бўлади;
- эртак ва ҳикоя жанрларининг фарқларини билиши, асар юзасидан билдирилган фикрни матндан мисоллар келтириб асослай олиши керак;
- болаларда тез айтишларни айттириш, топишмоқларни топиш, санамалар, мақолларни, эртак ва ҳикояларни, кўшиқларни мустақил айта олиш;

- топишмоқлар тўқиш малакаси бўлиши керак;
- товушларни тўғри талаффуз этиш ва сўзнинг товуш таркиби ҳақидаги тасаввурларга эга бўлиши;
- унли ва ундош товушларни фарқлай олиши;
- оддий таҳлил ва синтез қилиш кўникмаларини эгаллаши;
- гапни сўзларга бўлиш, сўзларни бўғинларга бўлиш;
- маълум товушларни ўрнини аниқлаш (сўзнинг бошида, ўртасида ва охирида);
- сўзда товушлар кетма-кетлигини аниқлаш;
- товушларни эшитиб фарқлаш.
- илмоқ, ғажак, чизикчалар, таёқчалар элементларини чиза олишлари лозим.

Билиш жараёни: Атроф олам тўғрисидаги билимга эга бўлиш ва уни англаш

Элементар математик билим ва кўникмалар

Сон ва саноқ. Болаларга тўғри усуллардан фойдаланиб 6, 7, 8, 9, 10 сонларининг ҳосил бўлиши билан таништириш. Бу сонлар доирасида санашни ўргатиш: бир қатор қўйилган предметларни санаб, сонни тартиб билан айтиш, сонни от билан мослаштириб, охириги сонни саналган предметларга тааллуқли қилиб айтиш. Масалан, “Бир, икки, уч, тўрт, беш, олти - ҳаммаси бўлиб олтига китоб”.

Болаларга предметларнинг икки гуруҳини киёслашни машқ қилдириш (“Бир, икки, уч, тўрт, беш, олти, етти – ҳаммаси бўлиб еттита сабзи”, “Бир, икки, уч, тўрт, беш, олти – ҳаммаси бўлиб олтига куён. Еттита кўп, олтига кам. Агар куёнларга сабзиларни бериб чиқсак, битта сабзи ортиб қолади”).

10 гача бўлган саноқ ва тартиб сонларни ўргатиш, “Нечта?”, “Нечанчи?”, “Саноқ бўйича нечанчи?”, “Қанча?”, “Қайси?”, “Нечанчиси?” “Жами қанча?” саволларига жавоб бериб, саноқ ва тартиб сонлардан тўғри фойдаланишни ўргатиш.

Сони 10 гача бўлган икки гуруҳдаги буюмлар сонини таққослаш тенглаштириш, биттага камайитириш ва биттага орттириш.

Предметларнинг кам гуруҳига етишмаган предметни қўйишни ёки кўп гуруҳдан битта ортиқча предметни олишни ва гуруҳлар ўртасида бир хил миқдордаги ҳар хил предметлардан иборат тенглик ҳосил қилишни ўргатиш. (“Картчканинг юқори қаторида олтига олма, пастки қаторида еттита нок, ноклар олмалардан битта кам. Агар яна битта нок қўйсак олмалар ва ноклар сони тенг бўлади”).

Сон предметнинг жойланишига боғлиқ эмаслиги ҳақида тасаввурни шакллантириш.

0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 рақамлари билан таништириш.

10 гача бўлган сонларни бирликлардан иборат таркиби билан таништириш, масалан: (4-бу 1, 1, 1 ва яна 1, 9-бу 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1 ва яна 1).

10 гача бўлган сонларни ўзидан кичик бўлган 2 та сондан ҳосил қилишни ўргатиш (масалан: 4-бу 3 ва 1; 1 ва 3; 2 ва 2 кам)

10 дан 1 гача тескари санашни ўргатиш.

10 сони ичида сонларнинг қўшниларини - олдинги ва кейингисини топишни машқ қилиш. Масалан, “5 дан олдин 4, 5 дан кейин 6 сони келади. 4 ва 6 сонлари 5 сонининг қўшнилари”.

Ёнма - ён турган 10 гача бўлган сонларни киёслашга ўргатиш.

Тенгсизликдан тенгликни (ёки тенгликдан тенгсизликни), кам сонга битта предметни қўшиб ёки қўп сондан битта предметни олиб, тенг йигиндилардан бирига бир предметни қўшиб ёки йигиндилардан биридан бир предметни олиб тенгликка ва тенгсизликка қандай эришишга ўргатиш (масалан: “Саккиз – саккизга тенг, саккизга предметга битта предмет қўшилса, тўққизга бўлади, бир предметга қўп бўлади.”), “Ўн ўнга тенг: агар ўнга предметдан битта предмет олинса, тўққиз бўлади, бир предметга кам бўлади”).

Берилган сон бўйича гуруҳлар тузишга ўргатиш, масалан: (8 тадан, 9 тадан, 10 тадан ва ҳақозо).

Арифметик масала ечишнинг (санашга асосланган) тузилиши билан таништириш. Қўйиш ва айиришга доир масалаларни ечишда битталаб қўйиб ва битталаб айириб ҳисоблаш усули билан таништириш.

10 ичида бармоқ, санок чўпи ва буюмлар ёрдамида қўйиш ва айиришни ўргатиш.

Болаларга уйининг номерини айтишни ўргатиш.

Катталиқ. Узунлиги, кенглиги ҳар хил бўлган бир неча предметни (10 тагача) бир-бирининг устига узунлиги, кенглигига, қалин-юпқалигига кўра ортиб ва камайиб борадиган тартибда қўйиб қиёслашни ўргатиш (энг кенг, торроқ, яна торроқ, энг тор лента). Предметлар қандай тартибда териб чиқилганини тушунтириб беришга ўргатиш.

Турли узунликка, кенгликка, баландликка эга предметларни қўпайиб бориш ёки камайиб бориш тартибда (10 тагача бўлган предметлардан фойдаланиб) териб чиқишга ўргатиш, масалан: баланд, паст, янада паст, янада пастроқ, энг паст.

Бутунни 2 та, 4 та тенг қисмга бўлишни, бутун билан қисмни таққослашни ўргатиш.

Шартли ўлчов билан таништириш. Таққосланаётган предметлардан бирига тенг бўлган ўлчам ёрдамида иккита предметни узунлиги (кенглиги, баландлиги) га қараб таққослашга ўргатиш.

Нарсаларни кўз билан чамалаб, миқдори, катталиги (узун (қиска), кенг (тор), энли (энсиз), баланд (паст), қалин (юпқа)) каби намуна ва унга тенг бўлган болалар учун таниш нарсалар ёки ҳаракатлар натижасида қиёсланувчи нарсаларнинг ўлчамини аниқлашга ўргатиш.

Геометрик шакллар. Шакллар ҳар хил ўлчамда бўлиши мумкинлиги ҳақида тасаввур ҳосил қилиш (катта доира - кичик доира, катта квадрат – кичик квадрат).

Шакллар ва унинг айрим белгилари ҳақида тасаввур ҳосил қилиш: Масалан, тўртбурчакнинг 4 та бурчаги ва 4 та томони (тўртбурчакнинг турли кўринишлари мисолида) бор.

Болаларнинг шар, куб, цилиндрлар ҳақидаги тасаввурларини мустаҳкамлаш ва улар ёрдамида турли мавзуларда лойиҳалар яратиш.

Доира ва овал шаклини фарқлашга доир турли машқларни бажартириш.

Қуршаб турган нарсалар орасидан таниш бўлган геометрик шаклларни топа олишга ўргатиш: Масалан, лаган, нон доирага ўхшайди; столнинг усти, девор, эшик ва деразалар тўртбурчакка, рўмолча квадратга, қизчалар бошидаги рўмол учбурчакка, стакан цилиндрга ўхшайди ва ҳақозо.

Учбурчак ва тўртбурчаклардан турлича катта ўлчамдаги нарсалар ва шакллар тузиш.

Турли геометрик шакллар тўпламидан ҳар хил ўйинлар ўйнаш, махсус шакллар

тўпламидан фойдаланиб, намунадаги нарсаларни ясашни ўргатиш.

Таёқчалардан тўғри тўртбурчак, квадрат, учбурчак ясашга, бу шакллардан фойдаланиб турли нарсалар ясашга ўргатиш.

Таёқчалардан ҳосил бўлган геометрик шакллардан бир нечта таёқчани олиш усули билан кўринишини ўзгартиришга доир муаммоли вазифаларни ҳал этишни ўргатиш.

Махсус фигуралар тўпламидан фойдаланиб, намунадаги қисмлардан ташкил топган шакл-силуэтлар ҳосил қилишга ўргатиш.

Лабиринтлар ва уларнинг ечими билан таништириш.

Теварак - атрофда мўлжал олиш. Болаларнинг атрофдаги нарсаларнинг ўзига нисбатан вазиятини сўз билан ифодалаш кўникмасини мустаҳкамлаш: ўнгда, чапда, олдинда, орқада, узокда, яқинда.

Болаларни кўрсатилган йўналишда мўлжал олишга, берилган шарт бўйича ўз ҳолати ўрнини белгилашга ўргатиш (шундай тургинки, машина ўнг томонингда, копток олдинда бўлсин).

У ёки бу предметни бошқа бир предметга нисбатан жойлашганлигини сўз билан ифодалашга ўргатиш (кучукчанинг чап томонида - қуён, кучукчанинг ўнг томонида - айикча).

Болаларни қоғоз варағи сатҳини мўлжалга олишга, қоғознинг ўнг, чап, юқори, паст қисмларини, ўртасини аниқлашга ўргатиш.

Вақтни чамалаш. Болаларнинг вақт ҳақидаги тасаввурларини мустаҳкамлаш ва чуқурлаштириш: “Эрталаб”, “Кечкурун”, “Кундуз”, “Тун”, “Кеча”, “Бугун”, “Эртага” тушунчаларини фарқлаш ва бу сўзлардан тўғри фойдаланиш кўникмасини мустаҳкамлаш.

Болаларни ҳафта кунлари билан таништириш ва ҳафта кунлари номларини изчиллик билан айтишга ўргатиш. Кеча ҳафтанинг қайси куни бўлганлигини, бугун қанақа кун, эртага қайси кун бўлишини аниқлашни ўргатиш.

Болаларнинг вақт ҳақидаги тасаввурларини мустаҳкамлаш ва чуқурлаштириш. Йил фасллари билан таништириш ва фаслларнинг номини тўғри кетма-кетликда айтишга ўргатиш.

Қуриш-ясаш. Лего жиҳозларидан лойихалар яратишни, 8-10 қисмдан кам бўлмаган пазлларни йиғишни ва қоғозларни букиб (оригами йўли билан) шакллар ясашни ўргатиш.

Қуриш материаллари тўпламларидан турли мавзуларда лойихалар яратишга ўргатиш.

Таълимий ўйин ва машқлар. Болалар йил давомида эгаллаган билим ва кўникмалар қуйидаги ўйин машқлар орқали мустаҳкамланади:

“Кун қисмлари”, “Тўғри жойлаштир”, “Тескари санок”, “Қаерга борасан, нимани топасан?”, “Кеча, бугун, эртага”, “Топган-топалок”, “Бутун ва қисмлар”, “Рангли доиралар ва оваллар”, “Ҳафта”, “Кластер”, “Мозаика”, “Байроқчага қараб юр”, “Фасллар”, “Ким билса давомини санасин”, “Бир хилини топ”, “Ҳа-йўк”, “Йил фасллари”, “Топинг нечта ўйинчок?”, “Ўнгда-чапда, олдинда-орқада”, “Қўнғирокча қаерда жиринглапти?”, “Мен қандай сон ўйладим?”, “Тараж”, “Етадими?”, “Қўп, оз, шунча”, “Мунчоқларни илга тизинг”, “Шартли белгилар асосида ҳаракат қиламиз”, “Поезд тузинг”, “Зинапоя”, “Ўз сонингизни эслаб қолинг”, “Дарвозадан ўтинг”, “Бошқа қўлимда нечта?”, “Бир-бирига қараб”, “Дарчани беркитинг”, “Бу кимнинг қутиси?”, “Ким биринчи?”, “Ким энг топқир?”, “Ким зийракрок?”.

Ўқув йили охирида бола:

- 10 гача тўғри ва тескари тартибда санай олади;
- 10 гача бўлган сонни ўзидан кичик бўлган иккита сонга ажрата олади;
- ёнма-ён турган сонлар орасидаги муносабатларни тушунади;
- 10 ичида бармоқ, санок чўпи ва буюмлар ёрдамида кўпиш ва айиришни билади;
- “Нечта?”, “Нечанчи?”, “Санок бўйича нечанчи”, “Қанча?”, “Қайси?”, “Нечанчиси?” “Жами қанча?” саволларига жавоб бериб, 10 ичида санок ва тартиб сонлардан тўғри фойдалана олади;
- сони 10 гача бўлган икки гуруҳдаги буюмлар сонини таққослаш тенглаштириш, биттага камайтириш, биттага орттиришни билади;
- қайси предмет кўпلىгини ёки камлигини 10 тагача аниқлай олади;
- уйининг номерини билади;
- доира, квадрат, учбурчак, тўғри тўртбурчак, овалларни фарқлайди;
- махсус шакллар тўпламидан фойдаланиб, намунадаги нарсаларни ясай олади;
- таёкчалардан ҳосил бўлган геометрик шакллардан бир нечта таёкчани олиш усули билан кўринишини ўзгартиришга доир муаммоларни вазифаларни ҳал эта олади;
- шар, куб ва цилиндрларни танийди;
- лабиринтларни билади ва уларнинг ечимини топа олади;
- предметларни қандай қисмлардан ташкил топганлигини, уларнинг хусусиятларини (катталиги, шакли, номи) фарқлайди,
- бутунни 2 та, 4 та тенг бўлакка бўлишни билади, бутун билан қисмни таққослайди ва фарқлайди;
- предметларни (10 тагача) узунлиги, эни, қалин-юпқалигига кўра бир-бирининг устига қўйиб қийслади, “Энг кенг”, “торроқ”, “яна торроқ”, “Энг тор”, “қалин”, “юпқароқ”, “бир хил”, “баланд”, “паст”, “янада паст”, “янада пастроқ”, “Энг паст” сўзларини нутқда тўғри қўллайди;
- буюмларни ўзига нисбатан ўрнини аниқлай олади (тепада - пастда, ўнгда - чапда, олдинда - орқада), сигнал бўйича турли йўналишда ҳаракатланади (олдинга - орқага, чапга - ўнгга);
- қоғоз варағининг ўнг, чап, юқори, паст, ўртасини аниқлай олади;
- сутка қисмлари - эрталаб, кундузи, кечкурун, тунни фарқлайди;
- кеча, бугун, эртани билади;
- ҳафта кунларининг номини, кетма-кетлигини, бугун ҳафтанинг қайси куни эканлигини айта олади;
- йил фасллариининг номини билади;
- пул ва унинг кўриниши, ундаги рақамлар ва қийматни танийди;
- “лего” жиҳозларидан лойиҳалар яратиш;
- 8-10 та қисмлардан пазллар ясайди;
- қоғоздан буклаш йўли (оригами) орқали содда шаклларни ясайди;
- қурилиш материаллари тўпламларидан турли мавзуларда лойиҳалар яратади.

Атроф олам тўғрисидаги билимга эга бўлиш ва уни англаш

Она Ватан ва атроф-олам. Болаларда мустақил Ўзбекистон давлати ҳақидаги

тушунчаларни кенгайтириш. Самарқанд, Бухоро, Хива ва Тошкент шаҳарлари, Буюк ипак йўли ҳақида қисқача маълумот бериш.

Боаларга “Конституция сабоқлари” асосида илк тушунчалар бериш.

Ўзбекистоннинг мустақиллиги, герби, байроғи ва мадҳияси ҳақидаги билимларини шакллантириш. Мадҳияни ижро эта олишни ўргатиш. Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан бошқарилиши, Ўзбекистоннинг пойтахти Тошкент шаҳри эканлиги ҳақидаги тушунчаларни бериш.

Боаларнинг ўз тугилган юртига меҳр-муҳаббат ҳиссини шакллантириш.

Боаларга ўзлари яшаётган шаҳар, қишлоқ, маҳалла, кўчаси ҳақида маълумот бериш. Уларнинг номлари билан боғлиқ бўлган жиҳатларини аңлатиш. Уй манзилини билишга ўргатиш

Боалар калбида ўз халқига муҳаббат ва ҳурмат туйғуларини таркиб топтириш, миллий гурурни тарбиялаш, уларга ўзбек халқининг меҳр-окибатли, меҳмондўст, меҳнатсевар ва камтарин эканлигини сингдириш. Ўзбекистоннинг ҳудуддаги тарихий обидалар, қадимий ёдгорликлар ҳақида тушунча бериш, уларга қизиқиш ва ҳурмат ҳиссини тарбиялаш

Буюк сиймолар. Боаларни тарихимиз ва буюк Шарқ алломалари, уларнинг ҳаёти ва ижоди билан таништиришни давом эттириш.

Навойнинг буюк мутафаккир олим, ёзувчи, давлат арбоби бўлганлиги ҳақида маълумот бериш. Унинг одоб-ахлоқ, тарбияга оид, ота-оналарга муҳаббат ҳиссини уйғотувчи, боалар ёшига мос асарлари билан таништириш.

Буюк инсонлар: Ал Беруний, Абу Али ибн Сино, Мирзо Улуғбек ҳақида илк тушунчалар бериш.

Анъанавий байрамлар. Боаларнинг ўзбек миллий байрамлари Наврўз, Мустақиллик байрами ҳақидаги тасаввурларини янада кенгайтириш, бойитиш.

Шакл ва мазмун жиҳатдан хилма-хил бўлган сайлларни мунтазам равишда ташкил қилиб туриш. Масалан катта сайл(бойчечак, она ер саховати, гилос, олма) ва қушлар ҳамда гуллар байрами ва ҳ.к..

Машхур саркардалар. Боаларнинг миллат тарихига қизиқишларини шакллантириш ва ривожлантириш.

Заҳриддин Муҳаммад Бобурнинг одил подшоҳ, шоир ва буюк саркарда бўлганлиги ҳақида тушунча бериш.

Амир Темури ҳақида маълумот бериш. У машхур саркарда, йирик давлат арбоби эканлиги ҳақида маълумот бериш.

Ҳарбий қўшинлар ва уларнинг вазифаси ҳақида тасаввур ҳосил қилиш. Ватанга муҳаббат ва уни кўз қорачигидек сақлаш ҳиссини тарбиялаш

Халқ амалий санъати. Боаларни ўзбек халқининг миллий санъатига оид асарлар: сўзана, наққошлик, зардўзлик, кулолчилик, миллий хунарамандчилик намуналари ва меъморчилик ёдгорликлари билан таништириш.

Боаларда ўз халқига нисбатан муҳаббат ва ифтихор туйғусини тарбиялаш мақсадида ўзбек халқ оғзаки, тасвирий санъат асарлари ва хунарамандчилик намуналаридан фойдаланиш.

Катталар меҳнати. Боаларнинг катталар меҳнати ҳақидаги тасаввурларини умумлаштириш. Кишилар меҳнатига ҳурмат ҳиссини тарбиялаш. Ишлаб чиқариш корхоналари, қурилишлар, далаларда қилинадиган меҳнат ҳақидаги билимларини такомиллаштириш. Меҳнатнинг шу жойда тарқалган турлари билан боаларни яқиндан таништириш. Уларни яқин атрофдаги корхонага олиб бориш(мебель,

автомобил, телевизор, чинни ишлаб чиқарувчи корхона, новвойхона ва ҳ.к.). бу корхонанинг номи, у ерда кимлар ишлаши, қандай маҳсулот ишлаб чиқариши, меҳнат қуроли ва асбоблари ҳақидаги билимларини аниқлаш ва такомиллаштириш.

Улар ишлаб чиқараётган маҳсулотларни мамлакат аҳолиси учун аҳамияти билан таништириш. Машинасоз, тикувчи, косиб, нонвой, ошпаз, ўймакор, бўёқчи, ҳайдовчи каби касблар билан таништириш. Ишнинг мақсади, натижаси ва уларнинг жамият учун аҳамияти, турли хил «ақли» машиналарнинг кишилар меҳнати билан енгилаштириши, товарлар сифатини яхшилаш ва ишлаб чиқаришни тезлаштиришдаги роли ҳақидаги билимларини кенгайтириш.

Ўзбекистондаги ишлаб чиқариш корхоналарида ҳам рўзгорга керакли маҳсулотлар, техника асбоблари, машиналар, кийимлар, матолар ва иплар чиқарилади.

Ўзбекистон полизлари ва боғларида етиштирилаётган ширин-шакар маҳсулотлар миришқор деҳқонлар ва заҳматқаш боғбонларнинг меҳнати туфайли эканлиги ҳақидаги билимларини мустаҳкамлаш.

Ўзбек халқи қадим-қадим замонлардан бери деҳқончилик ва чорвачилик билан шуғулланиши ҳақидаги тасаввурларини шакллантириш. Ўзбекистонда пахта, бўғдой, арпа, шолі, каноп, маккажўхори ва бошқалар экилади.

Чорвачиликка оид касблар: чўпон, отбоқар, сут соғувчилар ва бошқа касблар ҳақидаги тушунчаларини кенгайтириш.

Кишиларнинг дала, боғ, полизлардаги, чорвачилик фермасидаги меҳнатлари мазмуни билан таништириш. Масалан, деҳқон эрта куздан бошлаб ер ҳайдаб, келгуси йил ҳосилини экиш учун тайёрлаши, ўғитлашнинг аҳамияти, эрта баҳордан ерга уруғ экиш, уни парваришлаши, вақтида сугориши ва ҳ.к.

Болаларни пахтакорларнинг машаққатли меҳнати билан таништириш, унинг ерга ишлов бериб, чигит экиши, то ҳосилини йиғиб-териш олгунча гўзани асраб-авайлаб ўстириши, вақтида сугориб, ишлов бериш шу билан бирга-бу ишларда об-хаво инжиқликларини енгиши кераклиги ҳақида тушунча бериш.

Пиллакорлар меҳнати билан таништириш. Пилланинг юртимиз бойлиги эканлиги, у билан бошқа давлатларни ҳам таъминлашимиз ҳақида сўзлаб бериш. Пилланинг ипакли газлама холига келгунча бўлган машаққатли меҳнати билан таништириш.

Ипак қуртлари тут барги билан озикланиши ва пилла ўраши, ундан ипаклар ечилиб ўралиши ва ипакдан турли газламалар, хон атласлар тўқилиши ҳақида суҳбатлар ўтказиш. Пиллакорлар касбига муҳаббат уйғотиш.

Халқ хўжалигининг муҳим тармоғи ҳисобланган қурилиш ҳақида қисқача тушунча бериш. Болаларга паҳса деворли, хом ва пишган гиштли ва бетон уйлар ҳақида тушунча бериш.

Маданий-маиший хизмат ходимлари, уларнинг вазифалар (тарбиячи, ўқитувчи, тикувчи, сотувчи, шифокор ва ҳ.к.) тўғрисида аниқ тасаввурга эга бўлиш. 2-3 хил касб эгаларининг меҳнат жараёнини кузатиб бориш.

«Ишлаш учун кимга нима керак», «Боғбон-боғбон», «Ким чаққон», «Ниманинг ўрни ўзгарди» каби ўйинларни ўйнаш

Бозор, дўкон, сотувчи, харидор ҳақида тушунча бериш. Сотувчи ва харидор ўртасидаги муомала маданияти ҳақида тушунча бериш. Бозор ва дўконларнинг турлари (озик-овқат, кийим-кечак, ўйинчоқлар, хўжалик моллари каби) ҳақида тушунчаларини мустаҳкамлаш.

Транспорт ва алоқа воситалари. Болаларга йўл ҳаракати қоидаларини ўргатишни давом эттириш. Светофор белгилари ва уларга амал қилиш ҳақидаги тушунчаларини мустаҳкамлаш.

Транспорт ва алоқа ходимларининг хизмати билан таништириш.

Аҳолининг алоқа воситаси: почта, телефон, телеграф, интернет эканлиги, уларнинг вазифалари хат, мактуб, табрикнома, рўзнома, телеграмма, ахборотларни етказиб бериш эканлиги тўғрисида тушунча бериш. Транспорт воситалари хизматчилари меҳнати ҳақида тушунча бериш. Почта ходимларининг ўзаро меҳнати ва меҳнатнинг бир-бирига боғлиқлиги ҳақида, бу хизматларни енгиллаштириш учун транспорт воситаларидан, телефон хизматидан фойдаланишлари ҳақидаги тушунчаларини такомиллаштириш.

“Ким бўлсам экан?”, “Ҳайдовчиларга нима керак?” каби мавзуларда суҳбат ташкил қилиш

Буюмлар ҳақида. Буюмларнинг бир неча хил белгилари ва улардан фойдаланиш хусусиятига кўра гуруҳларга ажратиш.

Матодан тайёрланган буюмлар, уларнинг турлари ва фойдаланиш усуллари ҳақида тушунча бериш

Темир ва ёғочдан ишланган буюмлар ва улардан тўғри фойдаланиш ҳақида тушунчалар ҳосил қилиш

Буюмлар уларнинг ясалиши ва ишлатилиши ҳақида суҳбатлар ташкил этиш.

Бола ўз танасининг қисмларини ўрганади.

Болаларга одамнинг бир неча органлари ва уларнинг хусусиятлари ҳақида маълумот бериш(юрак уради, қон қизил ва суюқ бўлади,...). Одам ва ҳайвон ўртасидаги бир неча фарқланувчи ва умумий жиҳатларни айтиб беришга ўргатиш.

Ўқув йили охирида бола:

- Ўзбекистоннинг Мустақиллик кунини, унинг герби, байроғи, мадҳиясини. Ўзбекистоннинг пойтахти Тошкент эканлиги;
- ўзи яшайдиган кўча, маҳалла, туман ва қишлоғининг номи;
- ҳудуддаги ёдгорлик бинолари ва бошқа тарихий манбалар;
- Ўзбекистонда давлат тили-ўзбек тили эканлиги;
- Буюк инсонлар: Ал Бегуний, Абу Али ибн Сино, Мирзо Улуғбек , Заҳриддин Муҳаммад Бобур ҳақида илк тушунчаларни билиши;
- миллий байрамлар;
- замонавий ҳарбий қўшинлар, уларнинг вазифалари;
- халқ хунармандчилиги;
- транспорт турлари, йўл ҳаракати қоидалари;
- нарсалар ва улардан фойдаланишни билиши;
- одамнинг бир неча органлари ва уларнинг хусусиятлари ҳақида маълумот эга бўлиши(юрак уради, қон қизил ва суюқ бўлади,...)керак.

Жонли ва жонсиз табиат, ер куրраси тўғрисида тасаввурга эга бўлиш

Жонсиз табиат. Болаларни предметлар (шарчалар, кубиклар, ўйинчоқлар машиналар) ҳаракатлари билан таништириш, уларнинг йўллари ва тезликларини қиёслашга ўргатиш.

Моддаларнинг каттик ҳолатдан суюқликка айланиши (музнинг, смола(қора сақич)нинг эриши) ва суюқ ҳолатдан каттик ҳолатга айланиши ҳақида тасаввурни

кенгайтириш.

Суюкликни парга ва аксинча, парни суюкликка айланиши ҳодисалари билан таништириш. Қаттиқ моддаларни суюкликка ва суюкликни қаттиқ моддага айланиши ҳақида тасаввур ҳосил қилиш.

Қор ёғиши, қор бўрони, муз юриши, момақалдирок, дўл ёғиши, туман тушиши ва шу каби табиат ҳодисалари билан болаларни таништириш.

Болаларга сувнинг инсон ҳаёти учун зарурлиги, ер юзидаги энг бебаҳо бойлик эканлиги, уни асраш бизнинг бурчимиз эканлиги ҳақида тушунча бериш.

Турли хил предметлар: ўйинчоқлар, транспорт ҳаракати ҳақида ва булутлар, қора булут, қуёш ҳаракати ҳақида бошланғич тасаввурларни ҳосил қилиш. Бошланғич ҳаракат нуқтасини ва жисм ҳаракат қилаётган чизикни белгилашга, ҳаракат характерини аниқлашга(предметлар секин, тез ҳаракат қилаётган) ўргатиш

Ўсимликлар дунёси. Маҳаллий ўсимликлар ҳақида болалар тасаввурларини мустаҳкамлаш. Болалар дарахтларнинг 4-5 тури (тут, терак, қайрағоч, тол)ни (баргларига, пўстлоғига, мевасига қараб), буталарнинг хили(наъматак, маймунжон) ни(барглари, ранглари, меваларига қараб) номини айтишлар, фарқлашлари, сабзавотларнинг 6-8 хилини, мевали дарахтлардан 4-5 хили(олма, нок, анор, анжир, олча)нинг номларини, ранглари, шакли, мазаси, овқатда истеъмол қилишда характерли белгиларини билишлари керак.

Сабзавотлар ва мевалар ҳақидаги умумлаштирилган тасаввурларни куйидаги белгиларига қараб шакллантириш: сабзавот ва мевалар овқатда қўлланилади, уларни махсус етиштирадилар: сабзавотлар полиз(дала)да ўсади, мевалар эса богда етиштирилади.

Ўсимлик (сув қуйиш, тагини юмшатиш) ва хайвонлар (овқатлантириш, катталар ёрдамида аквариум ёки қафасни тозалаш)ни парваришлашни билиши

Хона гулларида алоҳ билан таништиришни давом эттириш, уларни парвариш қилиш йўллариини ўргатиш.

Болаларда табиатдаги гўзалликдан завқ олишни тарбиялашни давом эттириш. Табиатга зарар етказмаслик, экологияни бузмаслик(теварак-агрофни ифлос қилмаслик, ўт-ўланларни босмаслик, дарахт шохларини синдирмаслик, гулларни юлмаслик, бунинг оқибатида гуллар, капалаклар йўқ бўлиб кетиши, чумолиларнинг инини бузмаслик ва ҳ.к.)ни болалар онгига сингдириш.

Ўсимликларнинг тузилиши, уларнинг айрим қисмлари вазифалари ҳақидаги тасаввурни аниқлаш ва кенгайтириш: илдишлар сувни, озуқа моддаларни шимиб олади, булар поялар орқали, тана орқали, шохлар орқали япроқлар, гуллар, меваларга етказилиши ҳақидаги тасаввурларини кенгайтириш. Ўсимликларнинг ўсиши учун ҳаво, сув, қуёш, озуқали тупроқ зарурлигини амалий ишлар орқали таништириш.

Зарурий шароитлар етишмаслигини билдирувчи белгиларни болалар билишлари керак: ёруғлик кам бўлганида ўсимлик ёруғлик томонга чўзилади, япроқлари ва пояси оқаради, озиқа моддаси кам тупроқда ўсимликлар секин ўсади, иссиқ бўлмаса уруғ унмайди, барглар ёзилмайди, сувсиз ўсимликлар қуриб қолади.

Ўсимликларни кўпайтиришнинг усулларида бири-қаламча қилиш билан таништириш. Эрта гуллайдиган ўтсимон, бутасимон ўсимликлар ва дарахтлар билан таништиришни давом эттириш. Баъзи дарахтлар(ўрик, бодом) аввал гуллаб, сўнг барг чиқариши, баъзилари эса барг чиқариб(олма, беҳи) сўнг гуллашини тушунтириш.

Баҳор табиатнинг уйғониш фасли эканлиги ҳақидаги тасаввурларини кенгайтириш ва чуқурлаштириш. Айрим ўсимликларнинг пиёзидан, дарахтларнинг қаламчасидан, бутасидан кўпайиши мумкинлигини тушунтириш ва ўргатиш.

Мактабгача таълим муассасаси ҳовлисида болалар билан биргаликда эрта гуллайдиган дарахт ва гул кўчатларини экиш, тагини юмшатиш ва суғоришга ўргатиш. Қуриган шох - шаббаларни киркиш, кўмилган гул, ток ва анор кўчатларини очиш ва уларни парвариш қилиш кўникмасини ҳосил қилиш.

Уруғлардан ўсимликлар ўстирилиши (2-3 хил сабзавот гуллайдиган ўсимликлар мисолида), ўсимликнинг ўсиши ва ривожланишидаги асосий босқичлар ҳақидаги(уруғ униб чиқиши, япроқли поя, гул, уруғ), ўсимликлар ўстириш, уларни парваришланиши асосий усуллари(чопилган ерга ўтказиш, сув қуйиш, ерни юмшатиш, ўтоқ қилиш, озуқа бериш) ҳақидаги тасаввурни шакллантириш.

Ҳайвонот дунёси. Ёввойи ҳайвонлар(тулки, бўри, айик)нинг ҳаёти билан таништириш. Ҳайвонларнинг ташқи қиёфаси, яшаш тарзи хусусиятларини ажрата билиш ва характерлаш кўникмасини шакллантириш, улар қаерда яшайди, ўзига қандай уй қуради, қандай юради, кузда, қишда нима билан озикланади, қишга қандай тайёргарлик кўради. Болаларни ҳайвонларнинг кўриниши ва ҳулқидаги умумийлик ва ўхшашликларни ажрата билишга, бир-бирига ўхшашлигига қараб ҳулоса чиқариш(ўрмон ҳайвонлари, йиртқич ҳайвонлар)га ўргатиш.

Уларга нисбатан эҳтиёткорона муносабатда бўлишга ўргатиш.

Болалар диққатини куз фаслида об-ҳаво ўзгаришига, дарахт баргларининг сарғайиб тўкилишига, кишилар кийимидаги ўзгаришларга, ҳашорат ва қушларнинг камайиб қолганига қаратиш, буларнинг сабабларини мустақил айтиб беришга ўргатиш

Куз фаслининг энг гўзал хусусиятлари турли-туман ёрқин рангларга бой эканлиги ҳақидаги билимларини аниқлаштириш. Бу даврда мева ва сабзавотлар ғарқ пишади, йиғим-терим мавсуми бошланади. Куз фасли ҳақидаги тасаввурларини кенгайтириш ҳамда мустақил равишда катталарга ёрдам беришга одатлантириш

Болалар онгига табиатга зарар етказмаслик, экологияни зарарламаслик (теварак-атрофни ифлос қилмаслик, ҳайвон ва қушларга озор бермаслик, уяларини бузмаслик, гулларни юлиш оқибатида гуллар, капалаклар йўқ бўлиб кетиши, чумоиларнинг инини бузмаслик ва ҳ.к.)ни болалар онгига сингдириш.

Ҳайвонот дунёси. Уй ҳайвонлари (туя, от, сигир, қўй, эчки) ва паррандалар (товуқ, хўроз, курка, ўрдақ, ғоз)нинг асосий турлари, ҳаёти ва шароитлари ҳақидаги билимларини мустаҳкамлаш ва системалаштириш қуйидаги белгилар асосида умумлаштирилган тасаввурни ташкил қилиш, одамлар ёнида яшайдиган ва ундан кўрқмайдиган ҳайвонлар, фойда келтирадиган ҳайвонлар, инсонлар, уларнинг ҳаёт кечиришлари учун зарур бўлган шароитларни яратиши, уй ҳайвонларининг кишилар ҳаётида тутган ўрни ҳақидаги тасаввурларини кенгайтириш, уларда ғамхўрлик туйғуларини мустаҳкамлаш.

Болаларга республикамизда кишлаб қолувчи қушлар (мусича, чумчук, каклик, бедана) ҳақида тушунча бериш. Қушларнинг овқатланиши, ташқи кўриниши, улардаги ўзаро ўхшашлик ва фарқли томонларини фарқлашга ўргатиш. Уларга қишда ғамхўрлик кўрсатиш ва хайрихоҳлик муносабатини тарбиялашни давом эттириш.

Қиш фаслининг ўзига хос табиати ҳақида тушунча бериш (қушлар қисқа, совуқ, аёзли бўлиши, ариқ ва қўлмакларнинг музлаши, қорнинг паға-паға ёғиши ва б.) ер

юзи ва дарахтлар усти оппоқ қор билан қопланганда табиат қанчалик жозибали кўринишига болалар эътиборини қаратиш, уларнинг эстетик туйғуларини шакллантириш.

Қунлар илиши билан қушлар, ҳашоратларнинг кўпайиши, уларнинг ҳаракатини кузатиш, ин қуриши, тухум қўйиши, бола очиши ва ҳ.к. ҳақидаги тушунчаларини кенгайтириш.

Болаларга қушларнинг донхўрақларига дон солишни, сувларини алмаштиришни ўргатиш. Қафасга пахта, юмшоқ матолардан ташлаб, қушларнинг ҳаракатларини кузатиш. Қушларнинг сайрашини тинглаш ва фарқлашга ўргатиш.

Ниначи, чумоли, асалари, капалакларнинг пайдо бўлиш сабаби, ҳаёт тарзи, нима билан озикланишини тушунтириш.

Баҳорда табиатдаги ўзгаришлар ҳақидаги тасаввурни бир тизимга кетма кетликка тушириш. Иссиқликнинг ортиб бориши билан қор, музларнинг эриб бориши ўртасидаги, тупроқнинг ҳолати. Буларнинг барчасини табиат уйғонишига таъсири тўғрисидаги тасаввурларини шакллантириш.

Ёз фаслида полиз, боғ ва далаларда мевалар пишиши, айрим сабзавотларнинг ер остида мева туғиши ва пишиши(картошка, сабзи, ерёнғок) ҳақида маълумот бериш, меваларни хидидан ажратишга ўргатиш, сабзавот ва меваларни инсон организмига таъсири, фойдаси ҳақида болаларга тушунтириш ҳамда уларни қандай истеъмол қилиш ҳақида суҳбатлашиш.

Ёр майдончасидаги ва яқин орадаги ўсимликлар ҳақидаги билимларини аниқлаш. Япроқ, гул, ва мевалари, пўстлогига қараб дарахт, буталарни фарқлашга ўргатиш. Бошқоқли экинларни ўстириш билан, ўрмон мевалари, кўзқоринлар билан таништириш. Турли хил ўсимликларнинг ўсиш жойлари(ўтлоқ, дашт, ўрмон, дала, боғ, полиз, хиёбон) ҳақидаги тасаввурларини аниқлаш

Болаларга ўзларига таниш уй ҳайвонлари ва паррандаларнинг инсон учун фойдали томонлари ҳақида маълумот бериш. Уларни парвариш қилишга ўргатиш.

Ҳашаротлар(капалак, ниначи, чумоли, асалари, чигирткалар)нинг табиий шароитдаги ҳаёти ҳақида тасаввурларини шакллантириш. Маълум жойларда яшайдилар(капалаклар-ўтлоқларда, қурбакалар-ботқоқликларда ва ҳ.к.) овқат излашади(капалаклар, асаларилар-гуллар ширасини, қурбакалар майда чивинларни), душманларидан қочиш учун яхши мосланганликлари (ниначилар тез учади, капалаклар пириллаб учади, чигирткалар, қурбакалар сакрайдилар ва ҳ.к.), учиб кетадиган қушлар(3-4 хили)билан, ташқи кўриниши хатти-ҳаракати(нима билан озикланади, нима учун иссиқ ўлкаларга учиб кетади) билан таништириш. Қушлардан бирининг ин қуриш ва бола очиши билан таништириш.

Болаларнинг табиатдаги ёзги ҳодисалар, иссиқлик, намнинг кўплиги билан ўсимликларнинг бирданига гуриллаб ўсиши, барча ҳайвонларнинг фаол ҳаёт бошлаши ўртасидаги алоқадорликлари ҳақидаги тасаввурларни бир тизимга кетма кетликка тушириш.

Ўқув йили охирида бола:

- табиатдаги фасл ўзгаришлари;
- сувнинг хусусиятлари ва ўсимликларнинг ўсиши ҳолати ва ривожланиши учун зарур шароитлар;
- сабзавот ва меваларни парваришлаш;
- бута ва дарахтларнинг барги ҳамда мевасига қараб аташ, фарқлай олиш;
- эрта гулловчи 2-3 хилдаги маҳаллий ўтсимон ўсимликларни;

- 2-3 турдаги доимий қишлоғчи ҳамда учиб келувчи қушларни ташқи кўринишга қараб фарқлай олиш;
- хона ва ер майдонидаги ўсимликларни парвариш қила олиш, табиат бурчагида навбатчилик қилиш;
- табиатдаги предмет ва ҳодисаларга мустақил ҳолатда қизиқиши;
- ҳайвонларни яхши кўриш, уларни парваришлас, юриш-туришларини кузатиш, уларни кўрганда завқланиш;
- жонли ва жонсиз табиатни ўрганишга қизиқиш, катталар ва тендошларининг диққатини жонли ва жонсиз табиатда содир бўлаётган таниш, нотаниш предмет ва табиат ҳодисаларига жалб қилиш;
- катталарга табиатдаги нотаниш ёки ўзи учун қизиқарли бўлган предмет ва ҳодисалар ҳақида саволлар бериш, ўзи ва бошқаларнинг диққатини табиат ҳодисалари натижасида олдиндан кўрилмаган чоралар ва тартибсизликларга жалб қилади ва уларни бартараф қилишга киришади (чикиндиларни, ерга тушиб ётган қуруқ шохларни тозалашда иштирок этади, ерга тушиб ётган шиликқуртни олиб дарахтга қўйиб қўяди);
- табиат қўйнида, шаҳарда, уйда ўзини тутиш кўникмаларига эга бўлади.

Тасвирий фаолият

Бу ёшда болалар расм солишни яхши кўришлари билан ажралиб турадилар. Расмлар мазмунан кенг бўлиб, ҳаётий ва ҳаёлий тасаввурларга асосланади, уларда китоб иллюстрациялари ёки мультфильм қаҳрамонлари тасвирланиши мумкин. Расмлар қизиқарли композиция ечимларини тақдим этиб, уларда мувозанат ҳолати ёки динамик ҳолат тасвирланади. Инсон тасвирида пропорция ва деталлаштириш хусусиятлари акс этади, расмда тасвирланган кишининг жинси ва руҳий ҳолати ўз ифодасини топади.

Болалар ёғоч конструктор деталлари номларини биладилар ва ундан фойдалана оладилар, қуриш ишларида деталларни алмаштиришдан фойдалана оладилар. Қурилишнинг асосий жиҳатларини ажрата биладилар, уларнинг конструкторлик ишларида схема, режа ва шарт-шаронтлардан фойдалана олиш хусусиятлари назарга ташланади.

Улар қоғоз ва табиий материаллардан фойдаланиб, конструкция ишларини амалга оширадилар. Ранг, шакл, кенглик, нарсаларнинг қурилиши кабиларни идрок этишлари анча мукаммаллашади, нафақат асосий ранг-туслар, балки оралик рангларни, шунингдек, тўғрибурчак ва ясси шаклларнинг номларини биладилар.

Болаларда тасвирий фаолият, халқ амалий ва безакли санъатига нисбатан қизиқишни шакллантиришни давом эттириш. Тасвирий санъат асарини идрок этиш лаёқатларини ривожлантириш, уларнинг характери, муаллиф кайфиятини акс эттириш ҳолати, тасвирий воситаларини ҳис этиш ва аниқлашга ўргатишни давом эттириш. Расм солиш, пластик материаллар билан ишлаш (лепка), аппликация ва конструкциялашга оид малакалари, шунингдек, бадий-иждодий лаёқатларини ўстириш, рангни ҳис этиш, шакл ва композиция уйғунлигини идрок этиш, атроф-олам ғўзаллигини ҳис қилиш, фикрий операциялар-тахлил, қиёслаш, ўхшашлик ва фарқлилини идрок этиш, умумлаштириш кабиларни ривожлантиришни давом эттириш. Табиат ҳодисаларини кузатиш, уларнинг кундалик ва мавсумий ўзгаришларини, нарсаларнинг қуёш нурида ва сояда қандай ўзгаришларини билиш хусусиятларини ривожлантириш.

Халқ амалий безак санъати (кулолчилик, тўқимачилик) билан таништиришни давом эттириш (Ҳамро буви ўйинчоқлари мисолида), миллий ўйинчоқлар, шунингдек, ҳудудий хусусиятларни назарда тутган ҳолда, миллий-амалий безак санъати ҳақидаги тасаввурларини кенгайтириш. Санъат асарларининг жанр ва турларини фарқлаш ҳақида бошланғич тасаввурларни таркиб топтириш, асарлар мазмунини эслаб қолишга, тасвирий воситалар турли-туманлигини англашга оид машқлар ўтказиш.

Ўз иш ўрнини тайёрлаш, тартибли ишлаш, тоза сақлаш кўникмаларини шакллантиришни давом эттириш.

Ўзининг ва бошқа болаларнинг ишларини таҳлил қилиш кўникмаларини ўстириш, болаларни ўз иши натижаларидан завқланишга ўргатиш.

Предмети ва воқеабанд расм чизиш. Болаларда, хусусан, баҳор ёки куз бўёқларини ўзида ифодалаган табиат ҳодисалари тасвирланган (Ў.Т.Тансиқбоевнинг “Куз” расми), тантана (З.Ковалевскийнинг “Ўзбек ҳовлиси” расми), завқ (О.Коровцов “Сирень” расми) каби тасвирий санъат асарларини идрок этишга асосланган эстетик дидни ривожлантириш.

Болаларнинг чизган расмлари орқали атроф-муҳит воқеа-ҳодисалари, адабий қаҳрамонларни тақдим эта олишга оид билим, кўникма, малакаларини ўстириш. Болаларни натурага қараб ва тасаввурга таяниб, мева, сабзавот ва гуллар расминини чизишга ўргатиш. Уларни тасвирланаётган нарсас-ҳодисаларни динамик ҳаракатда кўрсатишга, маконий кенгликда нарсаларни турли-туман жойлашуви, жониворлар ва одамларни (турлича ҳолатда) тасвирлашга (нарсаларнинг ётган ва турган ҳолатлари) ўргатиш (мас., шамол эсаётган вақтда дарахт шохлари букилади, унинг барглари ерга учиб туша бошлайди). Куз табиати (кузда боғ, ёмғирли кун), катталар меҳнати (пахта терими, уй қурилиши), муҳим ижтимоий байрам ва ҳодисалар (Мустақиллик байрами, мушак отиш), ифода воситаларини қўллаш (композиция, колорит, пропорция).

Нарсалар ҳажми ва пропорциясини сезиш ва тақдим этишни ўргатиш (баланд-паст уй, катта-кичик уй). Оёқ-қўл ҳолатини ўзгартириб тасвирлаш орқали инсон танасининг унчалик мураккаб бўлмаган ҳаракатларини тасвирлашга ўргатиш (Қачал полвон дўстларига ёрдамга шошилди, болалар спорт билан шуғулланмоқдалар). Болаларнинг турли тасвирий материаллардан (рангли ва оддий қора калам, акварел ва гуашли бўёқ, сангвин (махсус юмшоқ, тўқ қизил калам), мўйқалам кабилар) фойдаланиб, расм солишининг турли техник усулларини ўзлаштиришларини ривожлантириш.

Оддий каламда, учини каттик босмай ишлашга ўргатиш.

Тегишли йил фасли ва кунини қўғоз варағида тўлиқ акс эттириш учун мос рангга эга бўлган қўғозни ишлатишни ўргатиш. Акварел бўёқ билан ишлаш малакаларини ривожлантириш (рангларнинг тиниқлиги ва ўзига хослиги).

Тасаввур ёки натурага қўра нарсалар, ўсимликлар, гуллар, бутуқлар, чинор шохлари, ўрик, сирен кабиларнинг расмларини ишлашга ўргатиш.

Баҳор табиати тасвирини ишлашга ўргатиш (боғ, қушларнинг учуши), байрамлар ва одамлар меҳнати (Мустақиллик, Наврўз, байрамона безатилган кўчалар), эртақ, қўшиқ, шеърдан лавҳалар ишлаш.

Янги ранг ва бўрттириб тасвирланган ўринларга эга бўлиш учун ранглارни аралаштириш, гуаш ва акварелларнинг оқ ва қизил ранглари озроқ сувда аралаштирилса, пушти ранг ҳосил бўлиши ҳақида тушинча бериш. Болаларда

ранглар ҳақидаги мавжуд билимларни мустаҳкамлаш ва янги билимларни ривожлантириш (сиёҳ, оч бинафша ва сарғиш ранг).

Болаларда аввал эгалланган билим, кўникма ва малакалардан фойдаланишга интилиш ҳиссини уйғотиш. Эгалланган кўникма ва малакалардан хотира ва тасаввурга кўра индивидуал расмлар яратишда фойдаланиш. Бўёқларни аралаштириб, янги бўёқ ҳосил қилишга ва ундан соялар чизишда фойдаланишга ўргатиш.

Безакли расм. Халқ усталарининг (масалан: кулол Рахимов сулоласи, Ҳамро буви ва б.) ишларига ҳурмат билан қарашни тарбиялаш. Нақш элементлари, рангларни уйғунлаштириш, ўзбек ва бошқа халқларнинг тасвирий амалий безак санъати билан таништириш. Рангли ва оқ фондан фойдаланиб, безакли нақшлар ясашга ўргатиш. Болаларда қалам ва бўёқдан фойдаланиш техникасини ривожлантириш (штрихларни бир текис ишлаш, қаламни сиқиб ушламаслик, нозик чизиқ ва нуқталарни ишлаганда мўйбўёқ(чўтка)ни қоғоз устида тўғри тутишга ўргатиш).

Халқ ўйинчоқлари, уларнинг хусусияти – ранг-туси, тасвирнинг аниқлигини таъминловчи элементлари ҳақидаги билимларни чуқурлаштириш, ўзбек дўпписи, аёллар ва эркаклар дўппилари, уларнинг ўзига хос фарқлари (эркакларникида гармдори гуллари, аёлларникида гул, барг ва қушларнинг тасвирланиши, рангларнинг ўта ёрқин ва бойлиги) ҳақида билим бериш.

Ўзбек халқ миллий чинни буюмлари (чойнак-пиёла, коса, обдаста, лаган) силуэти (шакли)га нақшлар (илмоқ, ғажак, чизикчалар, таёқчалар) чизиш. Мўйқалам, қалам билан ишлашнинг техник малакаларини шакллантириш (уни учи билан тўғри, тўлқинли, эгри, айлана чизиклар чизиш, оддий чизиклар, илгаклар нусхаларини кўчириш, бунда қалам ёки чўткани тўғри ушлашни ўргатиш).

Болаларни бош кийимлар ва либосларнинг айрим қисмлари (дўппи, тўн, кўйлак, сўзана) акс эттирилган қоғоз силуэتلарни безашда нақшларни уйғунлиқда ишлатишга ўргатиш, ўзбек безакли матолари ва анъаналарига асосланиб, турли нақш элементларидан фойдаланишга ўргатиш (бўёқ суртиб, тўлқинли, ёйсимон чизиклар ёрдамида пахта чаноғи, гуллар, япроқлар, мевалар).

Олдин ўзлаштирилган малакаларга таяниб, халқ усталари анъаналарига асосланган ҳолда, нақшлар чизиш ва безаш.

Пластин (лой) билан ишлаш. Пластик материаллар (лой, гил, шўр хамир, папье-маше (елим, гипс ва бўр аралаштирилган қоғоз масса кабилар)дан нарса яшашнинг ўзига хос жиҳатлари билан болаларни таништириб боришни давом эттириш. Предметнинг ўзига ёки тасаввурга асосан нарсалар (мева, сабзавот ва ўйинчоқлар) яшаш, бунда болаларга ясалаётган нарсаларининг характерли хусусиятлари ва бўлаклари уйғунлигини сақлаш, тасвирий ифодаларнинг ўзига хос хусусиятлари, шакллар сиртини безашни ўргатиш. Яхлит бўлақдан фойдаланиш ва ёғоч қалам (ҳайкалтарошлар қалами)ни қўллашга ўргатиш.

Уларда нарсалар яшашнинг конструктив, пластик ва комбинациялашган усулларидан фойдаланиш кўникмаларини мустаҳкамлаш. Яхлит бўлақдан, тасма усулида нарсалар яшашни ўргатиш. Болаларни ясалган фигуралар қисмларини бир-бирига жипс ёпиштириш, ёпиштирилган қисмларни силлиқлаш йўли билан мустаҳкам нарсалар яратишга одатлантириш. Адабий асар қаҳрамонлари тимсолларини яратиш (“Хон атлас ҳақида афсона”), қисмларнинг нисбий катталигига риоя қилган ҳолда, ясалган фигура қисмларини бир-бирига маҳкамлаш,

маҳкамланган жойни силликлаш (айикча, кучукча, кўшоёк), ёпиштириб тасвир ишлашга хос характерли жиҳатларни ҳайкалтарошлар ёғоч қалами воситасида ишлашга ўргатиш.

Болаларни сюжетли тасвирлар яратишга йўналтириш, сопол тагликка фигураларни жойлаштиришни ўргатиш (мушук болалари билан, бола қушларга дон бермоқда).

Инсон ва ҳайвон танасини ҳаракатда акс эттирувчи мураккаб бўлмаган сюжетли нарсалар яшаш (болалар дам олиш пайтида, товук жўжалари билан бирга донламоқда, ғоз анҳорда сузмоқда). Бармоқлар билан ишлаш жараёнида нарсаларнинг майда деталларини яшаш. Ёғоч қаламда тимсолларга кичик деталлар киритиш – жониворларнинг юнглари, қуш қанотлари, кийимлардаги бурмалар каби. Жамоавий ишларни бажаришга қизиқтириш (ҳайвонот боғи, донлаётган қушча).

Нарса ясашда табиий материаллардан фойдаланиш (уруғлар, данаклар). Нарса ясашда тартиб ва озодаликка риоя қилиш, материалларни ҳар қаерга ташламаслик, ишдан сўнг болаларнинг қўлларини тоза қилиб ювишга одатлантириш.

Пластик материаллардан нарса ясашга оид билимларни яқка, жамоавий, безакли ишларда қўллаш ва ясалган нарсалар (ўйинчоқларнинг уйчаси учун интерьер, иншоот ва участка) билан турли ўйинлар ўйнашни рағбатлантириш, халқ усталари анъаналарига кўра, янги ўйинчоқлар ясашни рағбатлантириб бориш.

Амалий санъат билан таништириш. Халқ амалий-безакли буюмларига нисбатан қизиқишни шакллантириш.

Халқ ўйинчоқлари турига қуш ва ҳайвонларни ясашни ўргатиш (Ҳамро буви, Раҳимовлар сулоласи). Болаларда гуашда нақш чизиш кўникмаларини шакллантириш.

Халқ усталари ясаган чинни идишлар (лаганлар, пиёлалар, кўзалар)ни намойиш этиш ва улар орқали болаларни усталарнинг меҳнати билан таништириш. Пластик материаллардан нарса ясашга оид усулларни тарбиячи кўрсатиб берганидан кейин нарса яшаш ва қуригач безаш ҳамда нақшлар чизишга ўргатиш (ангобом).

Маҳсулотни қўл билан ушлаб, ишдан чиқариб қўймаслик учун таглик мосламага айланасига мустаҳкамлаб қўйиш,

Шаклдаги нотекис ғадир-будур жойларни силликлаш, иш жараёнида бармоқларни сувда ҳўллаб туришни одат қилиш. Лойдан ясалган ясси текисликдан рельеф ясашга ўргатиш.

Халқ усталари анъаналарига кўра, турли ўйинчоқ ва идишларни мустақил яшаш, нақш ва гуллар, ёпиштирилган нарсалар билан безаш.

Пластик материаллардан нарса ясашга оид эгалланган билимларни халқ усталари анъаналарига асосан ўйинчоқлар ясашда қўллаш, ясалган идишга ҳайкалтарошлар ёғоч қаламида нақш чизиш ва безаш.

Аппликация. Қоғозни қирқиб, тасвир ҳосил қилишга оид кўникмаларни мустаҳкамлаш. Нарсалар тасвирини узун ва қиска тасмаларга ажратиб кесиш; ясси тўғри тўртбурчак, квадрат шакл учларини айлана қилиб кесиб, доира ҳосил қилиш, квадратдан 2-3 та учбурчак, кесма, думалок ва ясси шаклдан квадрат ёки кичик тўғри бурчак кесиб олиш, қисмлардан тасвир яратиш (республика байроғи, кузги поёндоз). Иншоотни байрамона дизайнда жамоа таркибида ишлаш.

Болаларни қоғоздан қат-қат қилиб тахланган шакл (давра ўйинлари, маржонгул кабилар), устма-уст тахланган симметрик шакллар (гулдон, олма ва б.) кесиб

олишга ўргатиш. Образларга ифодавийлик бериш учун болаларга силуэтли аппликациялар кесиш ва ажратиш усулларини ўргатиш.

Сюжетли композиция яратиш. Болалар мактабгача таълим муассасасида ўтказиладиган байрамларда ишлатиладиган безакларни жамоа бўлиб тайёрлаш.

Турли шакллар қирқиш ва япроқ ва гуллардан нақшлар тузишга оид кўникмаларни мустаҳкамлаш (доира, тўғрибурчак ва ясси шакллар).

Тасвирий образларни тақдим этиш.

Кичик гуруҳлар таркибида индивидуал композициялар яратиш (баҳорий поёндоз, гулзор).

Зални байрамга тайёрлаш, ота-она ва дўстларга совгалар ташкил этиш ҳамда гуруҳларни жиҳозлашда болаларнинг мустақил фаолиятини рағбатлантириш.

Қуриш-ясаш. Болаларга қурилма-конструкцияларнинг амалда қўлланиши ҳақида маълумот бериб, уларни ясашда амалий жиҳатларини ҳам назарда тутиш лозимлигини тушунтириш (кўприк, гараж). Конструкцияларнинг асосий қисмларини ажратиб кўрсатиш. Тарбиячи билан бирга қуриш-ясаш ишлари, унинг асосий жиҳатлари, амалий вазифалари, бунда мустақил ишларнинг режалаштирилиши кабиларни таҳлил қилиш. Қоғоздан, табиий ва чиқинди материаллардан конструкция ишларини бажариш.

Болаларнинг қоғозни тенг қисмга буклаш, кути ва гараж ясашда тўртбурчак варақни 16 та тенг бўлакка бўлишга оид малакаларини мустаҳкамлаш.

Табиий материаллардан эҳтиёткорлик билан мақсадга мувофиқ фойдаланиш, болаларнинг ижодий тасаввурлари ва бадиий дидларини ривожлантириш, уларда батартибликни тарбиялаш.

Болаларга тайёр шакллардан конструкциялар ясашни ўргатиш (гугурт қутисидан нарсалар ясаш (мебель, транспорт)).

Табиий материаллардан оддий, лекин ифодали фигуралар ясашга ўргатиш (бўталок, балиқча).

Фигурани тағлиқка мустаҳкамлаб, деталларни маҳкам елимлашни ўргатиш.

Болаларга қурилишни чизма, расм, фотографиядаги намунага қараб қуришни, зарур қурилиш материалларини мустақил танлаб олишни ўргатиш.

Мўлжал ва режа асосида жамоавий қурилишлар солишни, бамаслаҳат ишлашни, ягона режага кўра ўз қурилишини жамоа қурилиши билан бирлаштиришни ўргатиш. Жамоа билан амалга оширилган қурилишларда қизиқарли ўйинлар уюштириш (хайвонот боғи, болалар мактабгача таълим муассасаси).

Болаларни конструкциянинг амалий вазифаларини билиш ва қуриш-ясаш ишларида бунга ҳисобга олишга ўргатиш (кўприк, гараж).

Болаларни янги деталлар ва уларнинг хусусиятлари билан таништириш: турли шакл ва ҳажмдаги ёғоч тахта (узун-қиска, тўртбурчак, учбурчак), чоркира ёғоч (брус) ва цилиндрлар.

Қоғоз, табиий ва чиқинди маҳсулотлардан конструкциялар ҳосил қилиш. Поролон(енгил эластик) мато хусусиятлари билан таништириш, ундан оддий ўйинчоқлар тайёрлашни ўргатиш (жўжа, кўшоёқ).

Чизма, расм, суратларга қараб қуриш ишларини бажариш, зарур қурилиш маҳсулотларини мустақил равишда танлаб олиш.

Қоғоз, табиий ва чиқинди маҳсулотлардан конструкциялаш. Кичик композицияларга бирлаштириб, қоғоз цилиндрлардан турли фигуралар тайёрлашга ўргатиш (қизча ва кучукча, бола ва жўжалар).

Диаметрига кўра доира ҳосил қилиш, конусларни елимлаш ва контурга қараб қирқиш (парашют).

Бадий қўл меҳнати. Қоғоз, табиий материаллар (мева, уруг) ва чиқинди материаллар (галтак, бўш қутилар, поролон, пўкак кабилар)ни тежаб ишлашга ўргатиш (варакни тўртга буклаш, тайёр андоза бўйича ишлаш – дўппи, пешбанд, ҳамён), катта ҳажмли фигуралар ясаш – букланган жойини текислаш, букланган жойидан кесиш - уй, кубик), қоғоз, табиий материаллар ва чиқиндиларни елим ёрдамида бир-бирига қаттиқ ёпиштириш усулидан фойдаланган ҳолда, бирор нарсга ясаб, ҳосил қилинган фигурани тагликка мустаҳкамлаш.

Фантазия, ижодий тасаввурни ривожлантириш, бадий дид, батартиблик, маҳсулотларни эстетик жиҳатдан баҳолаш кўникмаларини шакллантириш.

Ўқув йили охирида бола:

- предметнинг ўзига қараб ва тасаввурларига асосланиб, нарсалар яратиш, табиат ҳодисалари, бадий асар воқеалари, тасвирий восита ва технологияларни қўллаш;
- ифодали тимсоллар яратиш учун турли ранг ва бўрттириб кўрсатадиган сояларни қўллаш;
- тасвири нарсаларда тўлиқ, бор бўйича акс эттириш;
- халқ амалий-безак санъатига асосланиб, нақш ва композициялар яратишда турли усул ва воситалардан фойдаланиш, амалий безак санъатининг табиатига мос рангларни танлаш;
- турли усулларида фойдаланиб ҳар хил шаклдаги нарсаларни ясашни;
- ўзаро уйғунлик, ҳолат ва ҳаракатни акс эттирган ҳолда, унчалик катта мураккаб бўлмаган сюжет композицияларни яратиш;
- ўзбек халқ усталари томонидан яратилган миллий ўйинчоқлар ва сопол буюмлар яратиш анъанасига мувофиқ турли нарсалар ясаш;
- қирқишнинг турли усуллари қўллаб (симметрик янги усуллар, икки марта қат-қат қилиб буклаш, узилмалар ва силуетлар (контур суратлар) кесилишнинг янги усуллари, кесиш ва узиш усуллари биргаликда қўллаш), турли нарсалар ва мураккаб бўлмаган сюжетларни ифодалаш;
- шахсий қурилишларини амалга оширишни режалаштириш босқичлари бўйича конструктив ечимлар топиш;
- қурилиш амалга оширишда чизма, фотография, расм кабилардан фойдаланиш, зарур қурилиш материалларини қўллаш;
- қурилиш намуналарини таҳлил этиш;
- қоғозни турли йўналишда букиш, тахлаш, тайёр чизма, андоза билан ишлаш, оригами усулидан фойдаланиш;
- қайчидан тўғри фойдаланиш;
- табиий ва чиқинди материаллардан ўйинчоқлар ясаш.

Музыка

Музыка тинглаш. Болаларда музыка тинглашга иштиёкни қўллаб қувватлаш ва ривожлантириш. 2-3 қисмли музыка асарининг қисмлар ўзгаришини, музыка асарининг кайфияти, характерини мустақил фарқлаш, таассуротлари ҳақида ҳикоя қилишга ўргатиш. Воқал ва қолғу асарларидан баҳраманд қилиш ва болаларда бу жанрлар ҳақида тушунча ҳосил қилиш ҳамда уларни фарқлашга ўргатиш. (“Сўзсиз кўшиқ” Ф.Назаров, “Салимвойнинг товуғи” И.Ақбаров, “Оромжон” ўзбек халқ

куйи, «Масхарабозлар» Д.Кабалевский)

Марш, кўшиқ ва рақс ҳақидаги билимларини кенгайтириш. Ўзбек халқ куйлари билан таништириб бориш орқали (“Дутор баёти”, “Норим-норим” куйи, “Фаргонача” ўзбек халқ куйлари) миллий мусикий меросимизга ҳурмат уйғотиш. Доира ва дутор садоларидан баҳраманд қилиш.

Мусиканинг кайфиятини ҳис қилиш ва фарқлаш, табиат, она Ватанга муҳаббат туйғуларини ривожлантириш, («Ўзбекистон Давлат мадҳияси» М.Бурхонов, “Ватангинам” А.Мансуров, “Ватаним” Ф.Назаров, “Оппок қор” (“Марварид” гуруҳи, “Аскарый” ўзбек халқ куйи), мусиканинг ифода воситалари билан таништириш (“Вальс” М.Левиев “Болалар альбоми” П. Чайковский). Шунингдек юқоридаги вазифаларни амалга ошириш мақсадида “Бинафша кўшиғи”, “Байрам марши” (Д.Зокиров), “Кўғирчоқнинг алласи” (А.Муҳамедов), “Кўшигим, жон, кўшигим” (А.Мансуров), педагог ихтиёрига кўра ёзувли тасмада зарбли чолғулар оркестри ижросида куйлардан фойдаланиш тавсия этилади.

Мусикий-ритмик ҳаракатлар. Мусиканинг темпи, ритми, характерига мос ифодали ҳаракатланиш. Куй қисмлари алмашишига қараб ҳаракатларни ўзгартира олиш. Енгил, пружинасимон юриш, югуриш, сакраш, олдинга ва орқага, ёнга қадам ташлаш, олдинга ҳақкалаш, рақс ҳаракатларини сифатли бажаришга ўргатиш.

Мушиқа остида қаторларга сафланиш ва машқлар бажариш, қаторлардан доирага шаклига ўтиш, катта ва кичик доиралар ҳосил қилиш, бир нечта кичик доирачаларга бўлинишга ўргатиш. Болаларга ўзбекча рақслар билан бир қаторда турли халқлар рақсларини ўргатиш. Болаларни рақсга оид ижодкорликка йўналтириш ва унинг намоён бўлишини рағбатлантириш ва қўллаб қувватлаш.

Ўрганилган рақс элементларини ҳаракатларни такрорлаб ва мустаҳкамлаб бориш. Рақс элементларини бир вақтда оёқ тўпиллаштиш ва чапак чалиш билан бажаришга ўргатиш. Баргчалар, гуллар, байроқлар, ленталар билан машқлар бажариш, жуфтликда қўл ушлашиб (қайикча) бўлиб айланиш.

Ҳаракатли ўйинлардан “Қор бўрон”, “Рўмолчани ол”, “Бойланди” ўйинларини ўйнаташ. “Шафтоли-шакар”, “Гулчамбар” кабиларни ташкил этиш.

Рақс. Қисмлар ўзгаришини ҳис қилиб ҳаракатланиш билан бирга мусиканинг кайфиятини ҳаракатларда акс эттиришга эътибор қаратиш, халқ куйлари билан бирга замонвий ва турли халқлар рақсларидан ўргатиш. “Пахта” рақси (М. Бурхонов), “Палов” (ўзбек халқ куйи), “Жуфтли рақс” (“Ҳа-ю, читти гул” ўзбек халқ куйи), “Ёмғирпўштар (соябонлар) билан рақс”, “Жуфтли полька”, “Сарик барглар рақси”, “Қорпарчалар рақси”, “Қувноқ болалар рақси”, “Ўйинчоқлар билан рақс”, “Ўғил болалар рақси” (“Андижон полкаси”), “Ўзбекча рақс” (Қаринаво), “Замонавий рақс” (ихтиёрий), “Полька”, “Қизалоклар рақси”, “Шўх болалар рақси” кабилар тавсия этилади.

Кўшиқ айтиш. Болаларни соф ва табиий овозда ифодали куйлашга ўргатиш. Тўғри нафас олиш ва куйлаш кўникма ва малакаларини шакллантириш. Кичик ансамбль бўлиб куйлашга, солист билан куйлашга ўргатиш. “Тойчоғим” (С.Бобоев), “Салом берган болалар”, “Дўппи кийган бола”

Куй оҳангини тўғри ижро этилишига эришиш. Овоз сошлаш ва эшитиш қобилиятини ривожлантириш машқларидан фойдаланиш. Турли кайфиятдаги она Ватан (“Ўзбекистоним” М.Дадабоев), табиат (“Меҳржон байрами” М.Икромова, “Қуз”, “Ёмғиржон” Н.Норхўжаев, “Оқ пахта” К.Абдуллаев, “Олтин пахта” М.Бурхонов, “Дўлана” Н.Рахимов), одоб ахлоқ, дўстлик (“Ўйнайлик омон” ўзбек

халқ кўшиғи, “Бу жуда соз” М.Икромов ва “Ай-йй—йй” Ш. Ёрматов.) мавзусидаги кўшиқларни ўргатиш. Шунингдек “Қувноқболалар” (А.Мансуров), “Айикполвонлар богчаси” (Т.Тошматов), “Қорбобо” (Ғ.Қодиров), “Сумалак”, “Богчамиз” (Ш. Ёрматов). Кўшиқ характериға, матниға мос ҳаракатлар бажариб куйлаш соф куйлашға ўргатиш. “Бу богчада олича” (Ўзбек халқ кўшиғи), “Тинчлик бўлсин”, “Наврўз кўшиғи” (М.Икромов), “Қувноқлар кўшиғи”, “Капалак ва камалак” Н.Норхўжаев, “Онажоним” (М.Дадабоев), “Кўғирчоқ-ўйинчоқ”, “Бинафша”, “Баҳор гуллари” (М.Икромов), “Чучмома”, “Чиннигул” Н.Норхўжаев, “Ислом бобо” (Ш.Ёрматов), “Тулар”, “Гулдор капалак” (Ғ.Қодиров), каби кўшиқлар тавсия этилади.

Болалар чолғу асбобида чалиш. Доира, қошиқ, қутича, тахта қарсақ каби чолғулари ва уларда ижро этиш усуллари билан таништириш, овозидан фарқлашға ўргатиш. Зарблӣ оркестр ташкил қилиш.

Оркестр ҳақида умумий тушунча бериш. Зарблӣ оркестр билан таништириш, Зарблӣ халқ чолғуларидан, доира, қутича, тахта қарсақ билан таништириш.

Марш, ракс ва кўшиқ ҳақида тушунча ҳосил қилиш. Опера ва балет ҳақида тасаввур бериш. Товушлар чўзими билан таништириш.

Музыка раҳбари ва чолғу асбобиға жўр бўлиб чалиш (“Олма пишганда” ўзбек халқ куйи, “Алифбе” В.Моцарт, “Қоринаво”, “Олмани отдим” ўзбек халқ куйи, “Алла” М.Дадабоев), турли характеридаги асарларни болалар чолғуларида чалишға ўргатиш (“Уфор” Д.Омонуллаева, “Пьеса” А.Левиев, “Тойчоғим” С.Бобоев). Болаларда чолғучиликка оид ижодкорлиқни шакллантириш.

Муסיкий таълимий ўйин. Кўшиқларни саҳналаштириш, давра кўшиқларида сўз, музыка ва ҳаракатларнинг бир-бириға мос бўлишға эришиш. Ўйинларда музыка машғулотининг барча бўлимларидан олинган билимларни мужассам ҳолда намоён этишға ўргатиш. (“Муסיқали лото”, “Дирижёр”, “Кўғирчоқ-ўйинчоқ”, “Куйини топ”, “Муסיқали эртақ”).

Образли ҳаракатларни бажаришда болаларни умумийликдан мустақил ва якка бажариш сари етаклаш. Болаларда образли тасаввур қилиш, мустақил фикрлаш, ижодкорлик каби хусусиятларни ривожлантириш.

Муסיкий-таълимий ўйинлар воситасида муסיкий ва номуסיкий товушлар ҳақидаги тушунчаларини кенгайтириш (“Товушлар қаерда яшайди”), “Бармоқлар”, “Узун-қисқа таёқчалар”), чолғулар билан таништириш (“Қайси чолғу чаляпти”, “Сирли қутича”), муסיкий хотирани ривожлантириш (“Куйини топ”, “Акс садо”), тембрни фарқлашға ўргатиш (“Дўстингни овозидан топ”), машғулотларда олинган билимларни мустаҳкамлаш.

Муסיқаға оид маълумотлар. Нота ва товушқатор билан таништириш.

Ўқув йили охирида бола:

- музыка асарининг шаклини мустақил аниқлай олади;
- тингланган, куйлаган ва чалган асарларининг номи ва ижодкорларини билади;
- музыка асарининг мазмунини тушунади ва кайфиятини фарқлайди;
- бир октава оралиғида ноталарни билади, товуш қаторини куйлайди;
- вокал ва чолғу муסיқасини фарқлай олади;
- оркестр, ва хор ҳақида умумий тушунчаға эға бўлади;
- муסיқаға мос мустақил ҳаракатлана олади;
- куй қисмлари ўзгаришиға қараб ҳаракатларини ўзгартира олади;

- айрим симфоник оркестр ва узбек халқ чолғу асбобларини номларини билади ва таниб олади; (скрипка, труба,барабан, дойира, дутор, карнай, най)
- халқ чолғуларини фарқлайди;
- турли образли ҳаракатлар ўйлаб топади;
- байрам эртакликлари ва кўнгил очиш соатларида фаол иштирок этади.

5-6 ёшли болалар билан ўтказиладиган эртакликлар

№	Эртакликлар	Ўтказиш вақти
1	Мустақиллик байрами	25-август-30-август
2	Ҳосил байрами	25-октябрь - 5 ноябрь
3	Янги йил	25-декабрь-30-декабрь
4	Онажонлар байрами	5-7 март
5	Наврўз байрами	20-март -20-апрель

Ўйин фаолияти

Воқеабанд—ижроли ўйинлар. Болаларнинг ўйин гоёларини ва кўникмаларини такомиллаштириш ва кенгайтириш. Воқеабанд—ролли ўйинларни ташкил этиш истиғини шакллантириш.

Ўйин учун мавзу танлашни рағбатлантириш; борлиқни идрок қилиш давомида, адабий асарлар ва телекўрсатувлар, экскурсиялар, кўргазмалар, саёҳатлардан олинган билимлар асосида сюжетни ривожлантиришга ўргатиш.

Болаларни ўйин мавзуси бўйича келишишга, ролларни бўлишга, зарур шароитни тайёрлашга, биргаликдаги ҳаракатларнинг кетма—кетлиги бўйича келишишга, биргаликда ўйналадиган ўйиндаги алоқаларни йўлга қўйиш ва бошқаришга, яъни келишиш, ярашиш, ён бериш, ишонтиришга ўргатиш. Ўйин давомида юзага келадиган зиддиятларни мустақил равишда ҳал қилишга ўргатиш. Болаларнинг барқарор ўйин бирлашмаларининг мустаҳкамланишига ёрдам бериш.

Ўз ҳаракатларини шерикларининг ҳаракатлари билан мослаштириш кўникмаларини шакллантиришда давом этиш, ўйиндаги роллараро биргаликда ҳаракатланиш ва ўзаро муносабатларга риоя қилиш. Персонажлар билан биргаликдаги ролли ва воқеабанд ҳаракатлар давомида юзага келадиган туйғуларни ривожлантириш.

Роллар таркибини кенгайтириш, роль ҳаракатларини ва ўйин сюжетида мос тарздаги ўзини тутишга келишиш ва мўлжаллаш, бирлашувчи сюжет йўналишлари миқдорини кўпайтириш орқали ўйинни мураккаблаштиришга ўргатиш.

Таниш ўйинни янгича фикрлар (катталар иштироки, анжомларни ўзгартириш, ўринбосар нарсаларни ёки янги ролни киритиш) туфайли бойитиш. Ижодий жиҳатдан ўзини намоён қилиш учун янги ўйинларнинг юзага келиши ва ривожланиши учун шароит яратиш;

Ўйин учун зарур бўлган қурилмаларни жамоа бўлиб яратишга, бўлажак ишни режалаштиришга, мўлжалланган ишни бажаришга болаларни ўргатиш.

Машғулотлар давомида олинган конструктив кўникмаларни қўллашга ўргатиш.

Ўйинчоқларни белгиланган жойга саранжомлик билан йиғиштириб қўйиш одатларини шакллантириш.

Харакатли ўйинлар. Болаларни ўзларига таниш бўлган ҳаракатли ўйинларни мустақил тарзда ташкиллаштиришга ўргатишда давом этиш. Мусобақа элементлари мавжуд бўлган ўйинларда иштирок этишга ўргатиш. Болаларни халқ ўйинлари билан таништириш.

Тенгдошлар билан мустақил ўйнаганда ростўйликни, ҳолисликни тарбиялаш.

Театрлаштирилган ўйинлар. Болаларни ўйин ҳаракатларига фаол тарзда жалб қилиш орқали театрлаштирилган ўйинларга бўлган қизиқишларини ривожлантиришда давом этиш. Болаларда ўзларини турли ролларда синаб кўриш истагини ҳосил қилиш.

Ҳар бир болага чиқиш қилиш ва ўйин жараёни бўйича фикр билдиришга имкон бериш орқали ижодий ва ишончли муҳитни яратиш.

Болаларни мавжуд барча имкониятларни қўллаган ҳолда спектакль ва концертни тайёрлаш ва ўтказиш учун ижодий гуруҳлар тузишга ўргатиш.

Ўз қўллари билан яратилган анжомлар ва кийимлардан фойдаланган ҳолда роль бўйича ўзини тутишга ўргатиш.

Мустақил ижодни, ролда ўзини эркин сезишни рағбатлантириш.

Артистлик сифатларини тарбиялаш, концерт, цирк, спектакллардан сахналар кўйиш каби театрлаштирилган томошаларга болаларни жалб қилиш орқали уларнинг ижодий имкониятларини очиш. Болаларнинг тенгдошлари, ота-оналари ва бошқа меҳмонлар олдида чиқиш қилишларига имкон бериш.

Таълимий ўйинлар. Болаларни 2-4 тадан гуруҳчаларга бирлаштирган ҳолда таълимий ўйинларни ташкил этиш; ўйин қоидаларига риоя қилишга ўргатиш.

Болаларнинг хотираси, диққати, тасавури, тафаккури, нутқи ва сенсор қобилиятларини ривожлантириш. Нарсаларни киёслашга, уларнинг белгиларидаги (ранг, ўлчам, материалидаги) арзимас фарқларни сезишга, нарсаларни умумий белгилари бўйича бирлаштириш, қисмлардан бутунни (йиғма кубчалар, мозаика, пазллар) йиғиш, нарсалар жойлашувидаги ўзгаришларни (олдинда, орқада, ўнгда, тагида, устида, ўртасида, ёнида) аниқлашга ўргатиш.

Турли-туман таълимий ўйинлар ва ўйинчоқлар билан (халқ, электрон, компьютер ўйинлари ва б.) ишлаш истагини шакллантириш.

Ўйин ҳаракатларига нисбатан ижобий ҳиссий муносабат ҳосил қилган ҳолда болаларни ўйинда мустақил бўлишга ундаш.

Гуруҳ бўлиб ўйин ўйнаш қоидаларига риоя қилишга ўргатиш. Ижодий мустақилликни тарбиялаш. Дўстона муносабат, интизом каби сифатларни шакллантириш. Ўйин-мусобақалардаги адолатли рақобат маданиятини шакллантириш.

Ўқув йили охирида бола:

- қандай ўйин ўйнаш, бунда қим қандай ролни ўйнаши ҳақида шериклари билан келишиш, ўйин қоидаларига риоя қилиш;
- ўйновчи болалар сонига қараб ўйин мазмунини кенгайтириш;
- ўйин мазмунини бойитишга ёрдам берадиган турли ахборот манбаларидан (кино, адабиёт, экскурсия ва б.) фойдаланиш;
- кўп ҳолатларда қўллаш мумкин бўлган материал, ўринбосар нарсалардан фойдаланган ҳолда ижодий буюм-ўйин муҳитини яратиш;
- таълимий ўйинларда ўз имкониятларини баҳолай билиш ва аччиқланмасдан мағлубиятни тан олиш;
- тенгдошларига ўйин қоидаларини тушунтириш;

- спектаклни кўриб бўлгандан кейин актёрлар ўйинини, қўлланган бадий ифода воситаларини ва сахна асарининг бадий безакларини баҳолаш;
- ўз ижодий тажрибасида мактабгача таълим муассасасида ва уй шароитида қўйилган спектаклларда ўйналган бир неча ролларга эга бўлиш; турли хил анжомлардан фойдаланган ҳолда ўз спектаклини безаш.

МАКТАБГА ТАЙЁРЛОВ ГУРУҲИ

6-7 ёш болаларнинг ривожланиш хусусиятлари

Бола ҳаётининг еттинчи йилида ундаги ҳаракатлар қўлами кенгайди ва аниқлашади, унинг жисмида ҳаракатларнинг ўзаро мослашуви бошланади. 6-7 ёшли болалар ўзини идора қилиш ва ўз ҳаракатларини назорат қилиш имкониятига эга бўла бошлайди. Бу ёшдаги ўғил болаларда мустақил фаолият кўрсатиш, ташаббускорлик ривожланади ҳамда катталар фикрини тинглаш иштиёқи шаклланади. Бу даврда боланинг бўйи 120 см га етади, оғирлиги 22-24 кг бўлади. Бу ёшда бола чиникади, қизиқувчан бўлади, ўз саломатлигини назорат қила олади. Унинг идрок кучи ва тафаккури жадал ривожланади, моддий борликни билишга интила бошлайди. Болаларда гигиеник малакалар шакллана боради.

Болани мактабга тайёрлаш жараёнида уларда фаолиятнинг янги тури бўлган таълим олишга ўқишга иштиёқ уйғотиш лозим. Бу ўринда болаларни руҳан таълим жараёнига киришишга тайёрлаш мақсадида дастлабки ўқув элементларини ўргатиш лозим.

Ҳар қандай олти ёшли бола мактабга қабул қилиниши мумкин. Бунинг учун у жисмонан, руҳан ҳамда ақлий жиҳатдан таълим олишга тайёр бўлиши керак. Болаларни мактабга тайёргарлик даражасини аниқлашда ташхис марказларининг хулосаларига таяниш лозим. Шу билан бир қаторда мактабнинг моддий-техник базаси олти ёшли болаларга таълим бериш имкониятига эга бўлиши шарт. Ўқитувчининг педагогик-психологик билим даражаси, ахлоқ-одоби ва шахсий сифатлари олти ёшли болаларга таълим ва тарбия бериш учун лойиқ бўлганда, у олти ёшли болаларни ўқитиш ҳуқуқига эга бўлади. Шунинг учун ҳам 6-7 ёшли болалар, уларни қабул қиладиган мактаблар ҳамда бу болаларни ўқитадиган ўқитувчилар педагогик-психологик нуктаи назардан алоҳида-алоҳида диагностика қилиниши ва шундан кейингина таълим жараёнига киришилиши керак.

Жисмоний ривожланиш

Жисмоний машқлар ва ўйинлар йўли билан ҳаракатларни такомиллаштириш жараёнида жисмоний сифатларни ўстириш. Кундалик ҳаракат фаоллигига бўлган эҳтиёжини шакллантириш. Югуришнинг мустақил машқ қилиш, унчалик мураккаб бўлмаган ўйин ва мусобақалар уюштириш; машқлар ва ўйинларни танлашда машгулотлар учун жойларни тайёрлашда ва жиҳозларни сақлашни таъминлашда ташаббус кўрсатиш.

Машгулотлар вақтида барча ҳаракатлантирувчи машқларнинг табиий ҳолда, енгиллик билан ва тўғри бажарилишига эришиш. Юришнинг ҳар хил турларидан шароитга қараб фойдаланишга ўргатиш. Югуриш техникасини такомиллаштириш. Сакраш кўникмаларини шакллантиришда давом этиш, сакраётганда мумкин қадар зичроқ сакраб ерга тушаётганда оёқларни олдинга чиқариб ерга тушиш, ерга

тушишда турғунликни сақлаш учун қўлларни орқага силжитгандан сўнг уларни эркин равишда олдинга, ён томонларга, юқорига чўзиш, югуриб келиб узунликка сакрашда тезлаштирилган югуришни қўллаш.

Болаларга предметларни узокқа ва нишонга иргитишда бармоқларни охириг марта кучли ҳаракатлантириб отишга ўргатиш. Копток билан хилма хил ва ишонч билан ҳаракат қилишга ўргата бориш. Турли усуллар билан гимнастика наравончасига, арқонли наравончага тирмашиб чиқишни машқ қилдириш. Арқон ва ходача бўйлаб тирмашиб чиқиш билан таништириш.

Жисмоний сифатлар-тезкорлик, чаққонликни ўстириш. Машқларни бажариш пайтида чидамлилиқ ва куч кўрсатишга имкон бериш; мувозанат сақлашни ҳис этишни, ҳаракатларни бошқаришни ва бўшлиқда чамалашни такомиллаштириш. Берилган масофани ўрта тезликда югуриб ўтишга ўргатиш. Турган жойида ва ҳаракат вақтида тезлик билан сафланиш ва қайта сафланишга; колоннада, сафда доирада текисланишга ўргатиш тўғри қадди-қоматни шакллантириш. Уюшқоқлик билан ҳаракат қилишга, матонат, мустақиллик кўрсатишга ўргатиш жисмоний машқларга қизиқтиришни қўллаб-қувватлаш, уларни фақат кўрсатгандагина эмас, балки сўз билан тушунтирганда ҳам аниқ бажаришга ўргата бориш. Машқларни аниқ, берилган тезликда, мусиқа билан бир усулда бажариш. Ҳаракатли ўйинларда мустақил қатнашиш, спорт ўйинларидаги ҳаракатлар кўникмасини ўзлаштириш иштиёқини ўстириш, ўйинда ўз хатти-ҳаракатига ва тенгдошининг ҳуқуқига адолатли ҳамда виждонан баҳо бериш ўзаро дўстлик муносабатларини намоён қилишга ўргатиш.

Эргалабки бадантарбия машқини мунтазам равишда бажариш иштиёқини шакллантириш, уни ўтказаятганда уюшқоқликка, машқлар комплексини мустақил бажариш кўникмасига эришиш. Жисмоний машқларни илдам ҳаракат қилиб, ўзига тўлиқ ишонч билан аниқ бажара олишга ўргата бориш.

Очик ҳавода ўтказиладиган ҳаракатли ўйинларда ва сайр вақтидаги жисмоний машқларни бажаришда, болаларни ўйинда жамоаларга бўлиниб иштирок этишга, эстафеталарда бутун жамоанинг манфаатларини ҳисобга олиб ҳаракат қилишга адолатли ва хайрихоҳ бўлишга ўргатиб бориш. Чаққонлик, чидамлилиқ каби бир қатор жисмоний сифатларни намоён қилишга эришиб ва уларни такомиллаштира бориб, спорт ўйинлари ва машқларининг элементларини ўрганиш.

Кучли ақлий фаолият билан боглик бўлган машғулотларда чарчашнинг олдини олиш ва ишлаш қобилятини сақлаш мақсадида енгил жисмоний машқларни бажариш кераклигини болаларга маълум қилиш. Жисмоний дақиқаларни тайёрлаш ва ўтказишда кўрсатиладиган ташаббускорлик ва мустақилликни ўстириш. Болаларни ҳаракат қилишдаги ва хилми-хил ўйинлар ўйнашдаги ижодий фаолиятини ривожлантириш.

Кўнгил очар тадбирлари ва байрамларида қўлга киритиладиган шахсий натижаларни яхшилаш билан бир қаторда, қизиқ-қизиқ ўйинларни ўйлаб топувчиларни, ижодий мустақиллик кўрсатувчиларнинг ташаббусини қўллаб қувватлаш. Болаларни жамоада яхши ютуқларига эришишга, ўйин иштирокчиларини ва жамоадаги шерикларини ҳурмат қилишга, тенгдошларининг ютуғидан қувона олиш кўникмасига ўргатиш.

Мустақил фаолият жараёнида ҳаракатларнинг турли хилларини мунтазам машқ қилиш одатини шакллантириш. Турли хил жисмоний машқларни ва спорт ўйинлари элементларини мустақил бажараятган пайтда ёки очик ҳаводаги ўйинлари

элементларини мустақил бажараётган пайтда ўйин эстафеталарида ва енгил мусобоқаларида борган сари юқориқоқ натижаларга эришишга интилишларини рағбатлантириш.

Асосий ҳаракатларни машқ қилдириш. Юришни машқ қилиш. Юришнинг икки тури (энгашиб, тик туриб юриш)га ўргатиш. Турли сафланишларда (биттадан, иккитадан, тўрттадан колонна бўлиб, доира олиб, саф тортиб) юриш; қўллар билан ҳар хил ҳаракатларни бажариб юриш. Оддий ҳолатдаги ва оёқларни чалкаштириб гимнастик юриш, ўнг оёқни ташлаб, ўтириб туриб, орқа билан туриб кадамни олдинга ва орқага қўйиб, кўзларни юмиб юриш.

Югуриш машқлари. Енгил шиддат билан югуриш. Оёқларни тиззаларни қаттиқ букиб, бошни орқага ташлаб, оёқларни олдинга тўғри ташлаб югуриш; тўсиқлар-барерлар, ичи тўлдирилган тўпларнинг устидан сакраб ўтиб уларга оёқни тегдирмасдан, югуриш тезлигини сақлаган ҳолда югуриш, йўналишни ва мувозанатни сақлаган ҳолда орқа билан югуриш.

Югуриш, юриш, сакраш, тўсиқларнинг тагидан ўтиш, табиий шароитлардаги тўсиқларни енгиб ўтишлар билан олиб бориш. 10 м масофани жуда кам кадам қўйиб югуриб ўтиш 1.5 - 2 минутгача узлуксиз югуриш. Ўртача 60-100м. тезлик билан югуришни тез югуриш билан алмашлаб чопиб ўтиш; худди шундай қилиб 200-300м. югуриш паст баланд жойлардан секинлик билан 300 метргача чопиб ўтиш. Тезлик билан 20м. масофани танаффуслар қилиб югуриш, 3 x 10, 10м. югуриш бир-бирини қувиб ўтиб югуриш. 30м. масофани мумкин қадар тезроқ ўтиш (йил охирига келиб тахминан 6.5-7.5 секунд ичида)

Сакраш машқлари. Бир жойда туриб икки оёқда орқага айланиб сакраш; ўнг, чап оёқларда сакраш, турган жойда 30-40 мартадан сакраш, 5-6м. олдинга сурилиб сакраш, қум билан тўлдирилган қопчани оёқлар орқасига ўтказиб олиб чизикча, арғамачи устидан ёнлаб хатлаш; 6-8 тўлдирма тўплаб устидан хатлаб сакраш бир оёқ билан чизик, арқонча устидан олдинга ва орқага, ўнг ва чапга, турган жойида ва олдинга сурилиб сакраш. Тўла ўтирган ҳолатдан юқорига сакраш. Бола қўли кўтарилгандан 20-30см. баландликда бўйи етадиган илиб қўйилган предметга етиш мақсадида турган жойида ва югуриб келиб сакраш. Уч кадам ташлаб югуриб келиб баландликдаги предмет учига сакраб чиқиш, унинг учидан сакраб тушиш. Қалта арғамчи учидан икки оёқлаб ҳақкалаб ва ҳақкаламасдан, оёқдан оёққа сакраш, арғамчи билан югуриш. Айланиб турган арғамчи ичидан югуриб ўтиш, турган жойида арғамчи ичида сакраш айланаётган арғамчи ичига кириш, унинг ичидан бир ёки бир неча марта сакраб ўтиш ва қочиб чиқиш, айланаётган арғамчи ичидан жуфт бўлиб югуриб ўтиш. Арғамчи устидан сакраб ўтгандек қатта халқа орасидан ўтиш.

Ташлаш, илиб олиш ва иргитиш машқлари. Қоптокни юқорига ерга ташлаш ва уни камида 10 марта икки қўл билан илиб олиш, бир қўл билан камида 10 марта ташлаш ва илиб олиш, худди шу машқнинг ўзини чапак қилиб айланиб ва бошқача усуллар билан бажариш худди шунинг ўзини қоптокни бир қўлдан иккинчи қўлга олиб полга уриб бажариш. Қоптокни бир бирига пастдан, бошидан ошириб иргитиш.

Эмаклаб юриш ва тирмашиб чиқиш машқлари. Эмаклаб юриш гимнастика ўриндиғи бўйлаб қоринда ва елка билан ётиб қўлларга таяниб ва оёқларни итариб хона бўйлаб эмаклаб юриш, гимнастика ўриндиғи устидан қатор қилиб қўйилган тўсиқлар ичидан эмаклаш. Гимнастика деворининг бир зинапоясидан иккинчи

зинапоясига диагонал бўйича ўтиш. Нарвонга чикиб тушиш, тезликни ўзгартириш, тирмашиб чиқишнинг бир хил ва кўп номли усулларида фойдаланиб тезликни ўзгартириш, ҳаракатлар координациясини сақлаш, арқон нарвончадан, арқон бўйлаб ўрмалаб чиқиш, арқонга оёқ товонлари билан тирмашиб олиб чиқиш (арқон учини тарбиячи ушлаб туради); арқонни товонлар билан ўраб олиш, оёқларни тўғирлаш, шу вақтда қўлларни букиш, арқонни қўллар билан то у тўғирлангунча ушлаб олиш, арқонга имкони борчи юқорирак тирмашиб чиқиш

Мувозанатни сақлаш машқлари. Гимнастика ўриндиғи бўйлаб оёқларни ёни билан қўйиб ёнлаб, кум солинган олпани орқалаб, бир оёқ билан ўтириб иккинчисини эса ўриндикнинг ёнидан олдинга ўтказиб; тўғри оёқни кўтариб ва унинг тагида қарсак чалиб ўтиш. Гимнастика ўриндиғи бўйлаб юриш, ўртага келганда тўхташ ва таёқчанинг устидан хатлаб ўтиш. Гимнастика ўриндиғи бўйлаб тўғри ва ён томон билан ўтиш. Оёқлар учидан туриш, берилган сигнал бўйича кўзларни юмиб бир оёқ учидан туриш, куб, гимнастика ўриндиғи устидан туриб худди ўшандай қилиш, қўлларни юқорига кўтарган ҳолда қимирлатиб, орқага айланиш. Катта тўлдирма тўп устидан мувозанатни сақлаб туриш, кўзларни юмиб айланиш, тўхташ, берилган ҳолатни эгаллаш.

Умумивожлантирувчи машқлар.

Қўллар ва елка камари учун машқлар. Қўлларни юқорига олдинга, ён томонларга кўтариш, товонларни жуфтлаб оёқ учларини очиб, тик тутган ҳолатда оёқ учидан кўтарилиш, бир оёқни учини орқада қолдириб, деворга суяниш. Қўлларни кўкрак олдида тутган ёки елкаларга қўйган ҳолатдан уларни юқорига ён томонларга чўзиш. Елкаларни кўтариш ва пастга тушириш. Тирсақда букилган қўлларни олдинга ва ён томонларга шахдам ёзиб (бармоқлар мушт қилиб сиқилган), тирсақларни орқага букиш (2-3 марта) ва қўлларни кўкрак олдидаги ҳолатдан ён томонларга чўзиш. Қўллар тирсақдан букилган ҳолда айлана ҳолатдан ён томонларга чўзиш. Қўллар тирсақда букилган ҳолда айлана ҳаракатлар қилиш. Бир қўлда бармоқлари билан халқани вертикал ўқ атрофидан айлантириш, билақлар ва қўл панжалари олдинда ва ёнда. Панжаларни айлантириш, бармоқларни ёйиш ва бирлаштириш, бармоқларнинг учларини навбатма-навбат бош бармоқ билан букиш.

Оёқлар учун машқлар. Оёқни олдинга узатиб чалиштириш. Қўлларни бош орқасига, елкаларга қўйиб туриб ўтириш. Турган ҳолатда ҳар қайси оёқни айрим-айрим ҳолда навбат билан букиш, бир оёқни кетма-кет 2-3 марта букиб кўтариш. Оёқлар кенг ёзилган ҳолда ўтириш, оёқни олдинга силтаб кўтариб, тўғирланган оёқ учини олдинга чўзилган қўлларнинг қафтларига теккизиш. Нарвон поғонасини, стул суянциғини бир қўл билан ушлаб туриб, оёқни эркин равишда олдинга ва орқага силкитиш.

Гавда учун машқлар. Бошни пастга эгиш, юқори кўтариш, ён томонларга буриш. Қўлларни юқорига кўтариб, ён томонларга ёйиб, белга тираб, бош орқасига қўйиб ён томонларга бурилиш. Қўлларни юқорига кўтариб, атрофга ёзиб, олдинга энгашиш. Турган ҳолда гавданинг юқори қисмини айлантириш. Орқага таяниб ўтириб, икки оёқни кўтариш, оёқ учларини чўзиш, оёқларни худди шу ҳолатда тутиб туриш. Ўриндикнинг орқасига таяниб, ўтирган ҳолда унинг устидан тўғирланган оёқни ошириб ўтказиш. Чалканча ётган ҳолатдан оёқларни зичлаб туриб ўтириш ва яна ётиш. Орқа билан ётиб, икки оёғини барабар кўтариш.

Бир оёкда ўтириб туришни синаб кўриш. Орқа билан ётган ҳолатда гимнастика ўриндиғида тортилиш ва ўз гавдасини кўтариш. Кўкрак бараваридаги деворга суяниб (гимнастика нарвончасининг поғонасини ушлаб) кўлларни букиш ва очиш. Гимнастика нарвончасига орқа билан суяниб туриш ва кўлни бошдан ошириб, унинг поғонасини мумкин қадар юқоригойдан ушлаш; тизза кўзидан букилган оёқларни полдан навбатма-навбат кўтариш.

Сафланиш ва қайта сафланиш. Мустақил, тез ва уюшқоқлик билан биттадан, иккитадан сафланиш. Звенода бир қатор турганда текисланиш. Битта звенодан юриб туриб бир неча звенога, битта айланадан бир неча айланага бўлиниш ва қайта сафланиш. “Бир-икки” деб санаб, бир қатор ва икки қатордан бўлиб қайта сафланиш. Ҳаракат вақтида майдон бурчакларида бурилишлар қилиш. Юриб келиб ҳаммининг бараварига тўхташини машқ қилиш.

Велосипедда учини. Велосипедда тўғрига, айлана бўйлаб, “илон изи” қилиб учини. Машқлар ва ўйинларни бажариш, велосипедни бир кўл билан бошқариш.

Сузиш. Сувда нафас олиш ва нафас чиқариш (кетма-кет 3 мартадан 10 мартгача), сувга боши билан шўнгиш, сувда кўзларни очиш. Кўкрак билан ва елкада сузишни, оёқлар билан ҳаракатлар қилишини (юқори, пастга) бажариш. Сув остида кўлларни ерга тираб олдинга сурилиш. Дамлама ўйинчоқ, гардиш ва тахтани кўлга ушлаб сузиш. Кўллар билан ҳаракат қилишни ўргатиш. Ёрдамчи жиҳозларсиз ўзи мустақил ҳолда сузишга уриниб кўриш. Сувда хилма-хил машқларни бажариш. Эркин ҳолда 10-15 м сузиш.

Чиниктириш ва соғломлаштириш

Эрталабки гигиеник бадантарбия машқлари. Ҳар куни эрталабки бадантарбия машқларини бажариш. Бадантарбия машқларини очиқ ҳавода гиламча устида, енгил кийимда буюмлар билан ва уларсиз бажариш, машқларни сув муолажалари билан тугаллаш. Муайян изчилликда, аниқ, шиддат билан мускулларни таранг ҳолга келтириш, машқларни қоматни тўғри тутган ҳолда бажариш.

Чиниктириш. Хонада енгил кийимда бўлиш, деразининг кичик дарчасини очиб қўйиш. Эрталабки бадантарбия машқларини ҳар куни, ҳар қандай ҳавода бажариш. Кийим ва пойафзални мавсумга ва машқ турига мувофиқ танлаш. Юз, бўйин, кўлни тирсаккача совуқ сув билан ювиш. Бадантарбиядан сўнг дарҳол губка ёки уй ҳароратдаги сувда ҳўлланган кичикроқ пахмоқ сочиқ билан тана аъзоларини артиш, аввал кўлларни, кейин баданни қуруқ сочиқ билан тана қизаргунча, тезда қуруқ қилиб артиш. Фақат катталарнинг руҳсати билан чўмилиш, катталарнинг назорати остида чўмилишнинг асосий қоидаларига риоя қилиш. Ялангоёқ юрганда оёқни шикастлантириш хавфи йўқ жойларда юриш. Чиниктириш қоидаларини онгли равишда бажариш.

Қоматни тўғри тутиш кўникмасини тарбиялаш. Эрталабки бадантарбия машқларини мунтазам равишда бажариб туриш. Бадантарбия машқлари таркибига тўғри қоматни шакллантирадиган, яситовонлиқнинг олдини оладиган машқларни киритиш (катталар билан биргаликда). Тўғри қоматни мустақил назорат қилиб бориш қоидаларига риоя қилиш, орқа билан деворга суяниб, тик туриш, деворга елқани теккизиб туриш, юришда ана шундай ҳолатни сақлаш.

Ҳаракат тартиби. Узоқ давом этадиган сайрларда иштирок этиш. Бадантарбия машқларини бажариш. Ҳаракатли ўйинларда фаол қатнашиш. Машгулотлардан

ташқари ҳаракатли ўйинлар ўйнаш.

Очиқ ҳаводаги спорт ўйинлари: Югуриб ўйналадиган ўйинлар: “Тез ол, тез сол”, “Предметни алмаштир”, “Бойкуш”, “Кимнинг гуруҳи тезроқ тўпланади”, “Ўз шеригингни қуллаб ет”, “Кўз бойлаш”, “Халқани ким тезроқ гилдиратиб боради?” в.б.

Сакраб ўйналадиган ўйинлар: “Қурбақа ва қарқара”, “Кўлга тушма”, “Бўри хандақда”.

Иргитиб олиб олиш ўйинлари: “Кимнинг номи айтилса, ўша коптокни олиб олади”, “Тўхта”, “Энг мерган ким”, “Овчилар ва ҳайвонлар”.

Остидан ўтиш ва тирмашиб чиқиш ўйинлари: “Қушларнинг учиб ўтиши”, “Маймунларни тутиш”.

Эрмак ўйинлар. “Кўз бойлаш”, “Арқончани ким тезроқ ўради?”, “Қуёни овқатлантир”.

Ўзбек халқ ўйинлари: “Ердан баланд”, “Мени топ”, “Қумли халтачани чуқурга тушир”, “Хўрозлар”.

Гигиена ва ўз-ўзига хизмат

Тахминий кун тартиби

7.00 – 7.30	Ўриндан туриш, эрталабки ювиниб – тараниш (уйда)
7.30 – 8.30	Қабул, соғлигини текшириш, ўйинлар, эрталабки бадантарбия
8.30 – 8.55	Нонуштага тайёргарлик, нонушта
8.55 – 9.10	Ўйинлар, машғулотларга тайёргарлик
9.10 – 11.00	Машғулотлар
11.00 – 11.15	Сайрга тайёргарлик
11.15 – 13.00	Сайр (ўйинлар, меҳнат, кузатиш, ҳаракатли ўйинлар -10 дақиқа, жисмоний машқлар 20 – 30 дақиқа)
13.00 – 13.15	Сайрдан қайтиш
13.15 – 13.35	Тушлик
13.35 – 15.25	Уйқу
15.25 – 15.50	Уйқудан туриш, ювиниш
15.50 – 16.05	Енгил 2 тушлик
16.05 – 18.15	Ўйинлар, мустақил фаолият, сайр
18.15 – 18.40	Кечки овқат
18.40 – 19.30	Ўйинлар, болаларни уйга кетиши
19.30 – 20.10	Сайр (уйда)
20.10 – 20.40	Тинч ўйинлар, гигиеник муолажалар (уйда)
20.40 – 6. 30 (7.30)	Тунги уйқуга тайёрланиш, тунги уйқу (уйда)

Ухлаш гигиенаси. Айнан бир вақтда ухлашга ётиш, ухлаш олдидан ювиниш, алоҳида ўринда ухлаш.

Шахсий гигиена. Овқатланишдан олдин, ҳожатхонага боргандан кейин ва бирор иш қилгандан сўнг қўлларни ювиш. Санчки, қошиқдан бемалол фойдалана билиш. Тартибли овқат ейиш, сочиқдан фойдаланиш. Овқат пайтида коматни тўғри тутиш. Фақат индивидуал (ўзининг) тароқдан фойдаланган ҳолда тараниб юришни билиш. Овқатдан кейин оғиз ва томоқни чайиш. Қаттиқ жисмларни тишламаслик.

Овкатланиш гигиенаси. Тўғри овкатланиш тартибига риоя қилиш, ётиш олдида овкат емаслик. Ошхона жихозлари, сочикдан тўғри фойдалана олиш, тартибли овкатланиш, овкат вақтида гавдани тўғри тутуш. Идиш-товоқни столдан йиғиштириб олиш ва ювиб қўйиш.

Маданий – гигиеник қўниқмаларни эгаллаш ва ўз-ўзига хизмат қилиш жараёни. Мустақил равишда ювиниш, қўлларнинг тозаллигига риоя қилиш. Кичиктойларга қандай қилиб юз – қўлларни тўғри ювишни кўрсатиб бериш. Тишларни тўғри тозалаб, тараниш, дастрўмолдан фойдаланиш. Овқатдан сўнг оғизни чайиш.

Мустақилликни намоён қила билиш. Батартиблик, ҳамиша чиройли кўринишга эга бўлиш иштиёқи. Кийимларни тартибли равишда ечиб, уларни жойига осиб қўйиш. Ўнг ва чап оёқ пойафзалларини фарқлай билиш, уларни тўғри кийиш. Кўзгуга қараб кийимларидаги камчиликларни бартараф этиш, дастрўмолдан тўғри фойдалана олиш. Хонада тартиб ва озодаликни сақлаш, кийимларни тоза ва тартибли кийиш. Тенгдошларининг кийимларидаги тартибсизликларга барҳам бериш. Озодалик ва тартибга одатланишни тарбиялаш. Шахсий буюмларини ювишни ва тугма қадашни билиш, ўйнаб бўлгандан сўнг ўйинчоқларни жойига олиб қўйиш, уларни эҳтиётлаш ва тоза сақлаш.

Ўзига ҳос гигиена. Шамоллатилган хонада тоза ўрин – кўрпада ухлаш. Эрталаб бадантарбия машқларини бажариш, сув муолажалари билан мустақил шугулланиш. Ичакларни ва қовуқни ўз вақтида бўшатиб, ҳожатхонадан батартиб равишда фойдаланиш. Бурунни тоза сақлаш. Қўл, оёқ ва бадан учун фойдаланиладиган сочикларни фарқлаш. Тирноқларни тишламаслик, қалам ва бошқа буюмларни оғзига солмаслик. Бармоқлар, тил, сочларни сўрмаслик. Тоза дастрўмолчадан фойдаланиш.

Шикастланишнинг олдини олиш. Йўлакдан ва кўчадан ўтаётганда (катталар билан биргаликда) эҳтиёткорликка риоя қилиш. Кўчанинг одам ва машиналар ўтадиган жойида ўйнамаслик, велосипедда учмаслик, йўлак ўртасида туриб гаплашмаслик. Транспортдан тушишда эҳтиёт бўлиш, трамвайнинг олдида, автобуснинг орқасидан ўтиш.

Дарахтларга чиқмаслик. Зинанинг панжарасини ушлаб тушиш. Қайчидан эҳтиёткорлик билан фойдаланиш. Юриш, чопиш вақтида енгил ҳаракат қилишни ривожлантириш, энг оддий хавфсизлик қоидаларига риоя қилиш. Ҳаракатни мувофиқлаштириш, фазода мўлжал олиш (бошқаларга ҳалакит бермаслик, маълум бир йўналишда муайян жойгача юриб бориш). Ҳаракатлардаги чاقқонлик (тўпни думалатиш, кегиларни уриб тушириш)ни ривожлантириш, хавфсизликнинг оддий қоидаларига амал қилиш. Нотаниш жойда чўмилмаслик, сув кўкракдан келадиغان жойдан нарига кетмаслик, шўнгимаслик.

Рўй берган барча бахтсиз ҳодисалар, шикастланишлар ҳақида катталарга хабар бериш.

Тайёрлов гуруҳ (6-7 ёш)

№	Машғулот номи	Ўқув йили давомида				
		ҳафтада	бир ойда	1-ярим йиллик	2-ярим йиллик	Жами
1	Атроф олам билан таништириш	2	8	32	40	72

2	Табиат билан таништириш	0,5	2	8	10	18
3	Нутқ ўстириш	1	4	16	20	36
4	Саводга тайёрлаш	1	4	16	20	36
5	Бадий адабиёт билан таништириш	0,5	2	8	10	18
6	Илк математик тасаввурларни шакллантириш	2	8	32	40	72
7	Расм	2	8	32	40	72
8	Апликация	0,5	2	8	10	18
9	Қуриш-ясаш (қўл меҳнати*)	0,5	2	8	10	18
	Лой иши	1	4	16	20	36
10	Жисмоний тарбия	2	8	32	40	72
11	Муסיқа	2	8	32	40	72
	Жами	15	60	240	300	540

Ижтимоий- ҳиссий ривожланиш

Боланинг катталар ва тенгдошлари билан мулоқот қилиш доирасини кенгайтириш, (бошқа гуруҳ тарбиячиси, мудира, услубчи, психолог, муассаса меҳмони, тенгдошларининг ота-онаси).

Инсонларга нисбатан муносабатларида мулоқот қилишда ўз фикрини айта билиш қобилиятини шакллантириш. Одобли сўзларни “рахмат”, “илтимос”, каби сўзларни, бошқаларга нисбатан “балли”, “яша” каби сўзларни айта билишга ўргатиш, бунда ўз фикрини таъкидлай билишга ўргатиш.

Катталарнинг ҳиссий ҳолатини (суюниш, гурурланиш, тинч ҳолат, жаҳли чиқиши) ҳис қилиш имкониятини шакллантириш.

Катталар билан мулоқот қилишнинг кенглиги, улар билан ўйин орқали мазмунли мулоқотга кириша билиш, ўз ихтиёри билан саломлаша билиш, катталарнинг саволларига жавоб бериш, сўз билан миннатдорчилик билдириш.

Катталар билан мулоқотда ўз таклифларини билдира олиш, катталар билан ўта мулоқотчан, катталар билан мулоқотга киришганда бошқаларга ҳалақит бермаслик, катталар билан вазиятдан ташқари мулоқотга кириша олиш, катталар билан ўз таассуротлари билан ўртоклаша олиш.

Улар билан бўлган суҳбатда ўз ҳиссиётлари билан ўртоклаша олиш, атрофдаги таниш кишилар билан тезда мулоқотга кириша олиш, (қўшнилари, қариндошлари), катталарга тўғри муносабат билдира олиш, ўзига ёққан мавзуда катталар билан мулоқотга кириша олиш, катталарга ўз таклифларини билдира олиш, илтимос қила олиш.

Ҳиссий кечинмаларини сўз билан ифодалаш, тенгдошлари билан мулоқот қилишнинг кенглиги.

Тенгдошини сўз орқали таърифлаш, тенгдошлари билан низолашиб қолишса,

келишиб олиш

Мулоқот мобайнида ўз таклифларини билдира олиш, тенгдошлари билан ўта мулоқотчан, ўз ҳиссиётлари билан ўртоқлаша олиш, тенгдошлари билан низоли вазиятлардан мустақил чиқа олиш.

Катталар ёрдамида ўз камчиликларини бартараф қилиш, жамоада ўзини тута билиш.

Ўзини шахс сифатида англаш, камчилигини тушунишга интилиш, ўзларини катталарнинг баҳолаши билан солиштириш, ўз фамилияси, исми, ёши, турар манзили, оила аъзоларини билиш, бошқаларнинг хоҳишини ҳурмат қилиш.

Ўзини ҳурмат қилиш, ўз кадр-қимматини билиш, ўзини танқидий баҳолаш, ўз миллий анъаналарини ва маданий қадриятларини билиш ва улар билан мағрурлана олиш (миллий кийим, ўйин, урф-одатини ҳамда тарихини билишга интилади).

Катталар ва тенгдошларига самимий муносабат билдириш.

Катталар ва тенгдошларига нисбатан ўзаро ҳурмат билан қараш.

Сахийлик, яхшилик ва раҳмдиллик кўрсатиш, ўз кайфияти ва бошқаларнинг кайфиятини тушуниш.

Ижтимоий ривожланиш:

Катталар билан мулоқот. Катталар билан мулоқот қилишнинг кенглиги, катталар билан ўйин орқали мазмунли мулоқотга кириша билиш, ўз ихтиёри билан саломлаша билиш, катталарнинг саволларига жавоб бериш, катталарга сўз орқали миннатдорчилик билдириш.

Катталар билан ўзаро мулоқотга кириша олиш, катталар билан муружаат қилишнинг турли усулларида фойдаланиш, катталар билан мулоқот қилиш доирасини кенгайтириш, нотаниш бўлган катталар билан мулоқотга кириша билиш.

Тенгдошлари билан мулоқот. Мулоқот вақтида ҳиссий яқинликни сўз билан ифодалаш, тенгдошлари билан мулоқот қилишнинг кенглиги.

Тенгдошнинг сўз орқали баҳолаш, тенгдошлари билан низолашиб қолишса, келишиб олиш.

Тенгдошлари билан мулоқотда ўз таклифларини билдира олиш ва улар билан ўз ҳиссиётларини ўртоқлаша олиш, ҳамда низоли вазиятлардан мустақил чиқа олиш.

Ҳиссий ривожланиш:

“Мен” концепцияси ёки ўз-ўзини англаш тушунчаси. Катталар ёрдамида ўз камчиликларини бартараф қилиш, жамоада ўзини тута билиш;

Ўзини, ўз мавқеини ва камчилигини англашга интилиш, ўзларини катталарнинг баҳолаши билан солиштириш, ўз фамилиясини, исмини, ёшини, манзилини, оила аъзоларини билиш, бошқаларнинг хоҳишини ҳурмат қилиш.

Ўзлари тўғрисида тасаввурга эга бўлиш, ўзининг шахсий ахлоқий сифатларини баҳолай ва англай олиш, қайси шаҳарда яшайди, ўзи тўғрисида, бошқа болалар тўғрисидаги маълумот билан алмаша олиш.

Ўзини ҳурмат қилиш, ўз кадр-қимматини билиш, ўзини танқидий баҳолаш, ўз миллий анъаналарини ва маданий қадриятларини билиш, улар билан мағрурлана олиш (миллий кийим, ўйин, урф-одатини ҳамда тарихини билишга интилади).

Ҳиссий ифодалаш. Катталарга ва тенгдошларига нисбатан ўзаро ҳурмат билан қараш.

Сахийлик, яхшилик ва раҳмдиллик кўрсатиш, ўз кайфияти ва бошқаларнинг кайфиятини тушуниш.

Катталар ва тенгдошларига самимий муносабат билдириш

Ўз ҳиссиётларини сўз билан ифодалай олиш, ўзини ва бошқаларнинг ҳолатларини таққослаш ва баҳолаш.

Ўқув йили охирида бола:

- бир-бирини тушуна олади, ўз кадр-қимматини ва бошқаларнинг баҳосини билади;
- катталар ва тенгдошлари ўртасидаги муносабатда ўзида ишонч ҳиссини тарбиялай олади;
- ёлмаган нарсаларга нисбатан ўз муносабатини билдиради;
- ўз кайфиятини ва бошқаларнинг кайфиятини тушунади;
- инсоннинг ҳиссий ҳолатини сўз билан ифодалай олади;
- ўз ҳиссиётлари, ҳислари, таассуротлари билан бўлиша олади;
- турли вазиятларни ўзи ҳатти-ҳаракатларини тўғри баҳолайди, катталар ва тенгдошларига яхши муносабат билдира олади;

Нутқ, ўқиш ва саводга тайёргарлик

Товуш маданиятини шакллантириш. Она тилидаги барча товушларни тўғри талаффуз этиш малакаларини мустаҳкамлаш Фонетик идрокни ўстиришда давом этиш. Болаларга s-z, p-f, t-d, p-b, l-r, u-o, x-h, k-g товуш гуруҳларини тўғри талаффуз этиш ва уларни фарқлашни, овоз сифатларини (баланд, ўртача, паст, йўғон, ингичка, жуда ингичка), нутқ суръатини (тез, ўртача, секин) тарбиялаш, сўзда товуш ўрнини белгилашга ўргатишни давом этиш.

Болаларга бир бўғинли сўзлардан ва бўғиндан товушни ажратиб олишга, бўғинларнинг товушлардан тузилганлиги, нутқнинг энг кичик қисми товуш эканини, унинг хусусиятлари, товушларнинг тури, товушни нусхада белгилаш ҳақида маълумот бериш. Товушларнинг тўғри талаффузи устида ишлаш.

Сўздан товушни ажратиш. Товуш сўз ёки бўғинлардан ажратилиши ҳақида тушунча бериш.

Товушга хос хусусиятларни (Товушларни талаффуз қилиш, яъни айтиш ва эшитиш) тушунтириш.

Унли ва ундош товуш ҳақида тушунча бериш. Унли ва ундош товушларнинг талаффузини болаларга машқ қилдириш.

Унли ва ундош товуш ҳақида тушунча бериш. Унли ва ундош товушларнинг талаффузини болаларга машқ қилдириш.

Ўқув йили. Болаларнинг атроф-оламдаги ҳодисалар ҳақидаги билимларини аниқлаш, мустаҳкамлаш ва кенгайтириш асосида уларнинг нутқини бойитиш ва фаоллигини оширишда давом этиш. Болалар лугатини Ватан, Ватанимиз рамзлари: байроқ, герб, мадҳия, Ватан ҳимоячилари, шаҳар, қишлоқ, маҳалла ва кўчалар, ёдгорликлар, майдонлар, байрамлар ҳақида сўзлар билан кенгайтириш, касб-хунарга оид (учувчи, фазогир, шифокор, мисгар, ганчкор, ўймакор, наққош, муҳандис, пахтакор, ғаллакор, чорвадор, ўқитувчи, тарбиячи), қурилиш ва қишлоқ хўжалигида фойдаланиладиган машиналар, транспорт ва алоқа воситалари ҳақидаги билимларини кенгайтириш, болаларнинг лугатини уларнинг теварак оламдаги воқелик билан бевосита танишишлари асосида, билиш фаолиятлари жараёнида: кузатишлар, кўздан кечириш, сурат асосида олиб бориладиган

сухбатлар, саёхатлар ва ҳақозолар вақтида бойитиб бориш. Янги ўзлаштирган сўзлардаги товушларни тўғри талаффуз этилишига эътибор бериш.

Нарсаларнинг ўзига хос муҳим белгилари ва ранги (ёркин, очиқ, одми, пишиқ, пухта ва шу қабилар), одамларнинг ўз меҳнатига нисбатан муносабатини ифодаловчи ном ва сўзларни киритиш.

Халқ мақоллари, маталлари ва топишмоқларини тушунтиришни давом эттириш (“Қушни асраган, одамни асраган билан баробар”, “Яхшидан раҳмат, ёмондан лаънат”, “Бугунги ишни эртага қўйма”, “Қуч-бирликда”, “Булбул чаманни, одам Ватанни севар”, “Бирлашган ўзар, бирлашмаган тўзар” ва бошқалар). Қарама-қарши маъноли (антоним) сўзларни (узун-қиска, кеча-кундуз, қучли-қучсиз, паст-баланд маъноли бир хил, аммо айтилиши хилма-хил бўлган сўзлар (синоним) ни (хурсанд, шод, қувноқ, баҳор, қўклам, наврўз, қўрқам, чиройли, гўзал ва бошқалар), айтилиши бир хил, аммо маънолари хилма-хил бўлган сўзлар (омоним) ни (ўт-майса, ўт-ариқдан ўтиш, ўт-олов ва бошқалар) тушуниб, ўз ўрнида тўғри қўллаш малакаларини мустаҳкамлашда давом этиш.

Луғатни фаоллаштириш. Болаларга нарсаларнинг номларини тўғри айтишга ўргатиш, бу нарсаларни бир-бири билан солиштириб, айрим фарқларини тушуниш ва шу орқали уларнинг луғат бойлигини оширишда давом этиш. Масалан, буюмларнинг хоссалари ва ҳолатини ифодаловчи сифатловчи сўзлар (масалан шиша идиш, юпка, тиник, мўрт, тез синадиган) нимадан қилинганлиги, шакли, ранги, сифати, ўлчови, хоссалари, вазифаларини англатувчи сўзларни ўргатишда давом этиш.

Жинс ва турни билдирувчи тушунчаларни болалар қай даражада тушунишлари ва қўллашларини аниқлаш. Умумлаштирилган сўзларни тўғри тушунишларига, улардан ўз нутқларида фойдаланишларига эътибор бериш.

Буюмларнинг қайси жисмдан ясалганини билдирувчи сўзлар (чинни лой, металл, пластмасса, газлама ва бошқалар)ни ўзлаштиришлари, бу ўзлаштиришнинг давом этишига аҳамият бериш.

Болаларда она тилига нисбатан муҳаббат, тўғри гапиришга ўрганиш истагини тарбиялаш ва мустаҳкамлаш.

Нутқнинг грамматик тузилишини шакллантириш. Болаларда ўз нутқи ва бошқалар нутқига нисбатан танқидий муносабатни тарбиялаш, уларни тўғри гапиришга ўргатиш, гапирганда сўзларни бир-бирига боғлаб, жумлалар тузиш малакасини мустаҳкамлаш. От, сифат, феълларнинг мураккаб грамматик шаклларида фойдаланишни машқ қилдириш. Жониворлар, нарсалар, идиш-товокларнинг, касблар бўйича шахсларнинг номларини топиб айтишга ўргатиш.

Ўз нутқида уюшиқ бўлакли, содда, ёйиқ ва қўшма гапларнинг турли хилларидан фойдаланиш малакасини мустаҳкамлаш, (боғланган қўшма гап, эргашган қўшма гап. Масалан: Лола келди ва биз ўйнадик. Ёмғир ёғди, шунинг учун биз саёхатга бора олмадик. Бунда қўмакчи ва боғловчи сўзлардан фойдаланишга ўргатиш). Болаларни равишдан фойдаланишга ўргатиш (тез юрди, секин гапирди); сўз ясаш малакаларини мустаҳкамлаш (Ўқит-ўқитувчи, балиқ-балиқчи, балиқлар ва бошқалар).

Бир фикрни турли воситалар билан баён қилишга ўргатиш. Раъно касал. Раъно бетоб. Раънонинг боши оғрипти. Раънонинг мазаси қочиб қолди.

Болаларни бир-бирининг ўринини, босадиган гапларни тузишга ўргатиш. Масалан: Биз саёхатга бормаимиз, чунки ёмғир ёға бошлади. Ёмғир ёға бошлагани

учун биз саёхатга бормаймиз.

Болаларга тўғри грамматик шаклларни машқ қилдиришда кўпроқ оғзаки машқ ва ўйинлардан фойдаланиш. Масалан: “Айт-чи қандай?” оғзаки ўйини: Қор қандай? Оппоқ, муздай, совуқ, майда”; Гул қандай? Чиройли, қизил, хушбўй.

Болаларни гапирганда сонни отга (стол устида бешта нок ва еттита олма бор), сифатни отга (чиройли кўйлак, қизил олма), сифатни феълга (кўшиқни ёқимли куйлайди, расмни чиройли чизади), тўғри боғлаш; ҳайвонларнинг болаларини билдирувчи отларни кўплик сониди (тойчоқлар, кўзичоқлар, бузоқчалар) тўғри ишлатиш малакаларини такомиллаштириш. Болаларни турли усуллар билан янги сўзлар ясаш (гул-гулдон, гулзор, гулчи, Гулнора, канд-канддон, сув-сувдон, сувчи ва бошқалар)га, нутқда сифатдошлардан (ўқиётган бола, ўйнаётган капалак) фойдаланишга ўргатиш.

Боғланишли нутқни шакллантириш. Болаларни суҳбат пайтида фаол иштирок этишга ундаш, мавзу бўйича берилган саволларга тушуниб, қисқа ва тўлиқ жавоб бериш ўртокларининг бераётган жавобларига эътибор бериш малакасини такомиллаштириш.

Қайта ҳикоя қилишни ўргатаётганда болалар диққатини, айниқса, эртакнинг бошланиши, тақрорланиши, хулоса қисмига, ҳикоялардаги икки қаҳрамоннинг ўзаро нутқи кабиларга қаратиш.

Болалар асар воқеаларини сўзлаётганда овоз оҳангининг хилма-хил турини (сўроқ, ҳис-ҳаяжон, хайратланиш, илтимос) кабиларни қўллай билишларига эришиш.

Болаларга ўйинчоқлар ва буюмлар ҳақида ҳикоя тузишни ўргатаётганда ўйинчоқларни тарифлаб беришга, ўйинчоқларнинг ўзига хос хусусиятларини кўрсатувчи белгиларини (ранги, шакли, қандай ўйналиши ва бошқалар) аниқ сўзлар орқали ифодалашга ўргатиш.

Ижодий ҳикоя қилиш. Болаларни тарбиячи томонидан айтилган ҳикоя ёки эртакни нихоясига етказишга, жумлаларни қисқа, лўнда тузишга, тасвирий воситалардан фойдаланишга ўргатиш.

Болаларни шахсий тажрибалари асосида, тарбиячи таклиф этган ҳаётий мавзулар бўйича мантиқий ривожланиб боровчи ҳикоя ёки эртак тузиш қобилиятларини ривожлантириш: “Куз”, “Мехмонда”, “Дўконда”, “Ҳайвонот боғида”, “Ўжар жўжа”, “Қиш”, “Қишда қушларнинг ҳаёти”, “Автобусда”, “Баҳор”, “Аҳмаджон кучукчани қандай топиб олди?”, ва бошқалар.

Болаларга қаҳрамонларнинг рухий кечинмаларини таъсирчан бера билишга ўргатиш. “Қиш”, “Биринчи қор”, “Янги йил байрами”, “Қорбобо”, “Энг яхши фасл”, “Мен онамга ёрдамчи”, “Мен отамга ёрдамчи”, “Онамларнинг байрами”, “Мен Наврўз байрамини қандай ўтказдим?”,

Болаларга мазмунли расмларда акс эттирилган воқеаларни изчил баён қилишни, қаҳрамонларнинг хатти-ҳаракатларига нисбатан ўз муносабатларини билдириш, ҳикояни мантиқли тугаллашни, топишмоқлар ўйлаб топишни ўргатиш.

Болаларни таққослаш усулидан фойдаланиб топишмоқлар ўйлаб топишга ўргатиш.

Бадий адабиёт билан таништириш. Болаларда бадий адабиётга бўлган кизиқиш ва муҳаббатни янада ривожлантириш, бадий асардаги гўзалликни, нафосатни ҳис этиш кўникмасини тобора кучайтириб бориш.

Болаларнинг халқ оғзаки ижоди жанрлари, хусусан, дostonга (“Рустамхон”

достондан парча) бўлган кизиқишларини ошириш, халқ донолигининг акси бўлган мақол, топишмоқлардаги сўз қудратини, образли фикрларни ҳис этиб, уларда ифода этилган чуқур маъноларни тушуна боришларига эришиш. Ҳадисларга нисбатан ҳурматни янада кучайтириш. Шарқнинг буюк алломалари (“Навоийнинг дўсти” “Берунийнинг дам олиш кунлари” ривоят) ҳақидаги билимларини кенгайтириш.

Болалар насрий асарларда акс этирилаётган воқеа-ҳодисалар моҳиятига чуқурроқ тушунишларига, қаҳрамонлар руҳий ҳолатларидаги ўзгаришларни (З.Иброҳимова “Уйку хафа бўлди”, О.Бегали “Раҳмдилнинг дарахти”) ҳис этишларига, асарда рўй берадиган айрим нохуш воқеалар (Ф.Мусаёнов “Энди ҳеч ким зерикмайди”, З.Иброҳимова “Мардона”), ножўя ҳаракатлар (Ф.Мусаёнов “Қўшоквойнинг ҳиммати”, Т.Ғойибов “Алдоқчи ҳакка”, “Тулкивой” ўзбек халқ эртаги), тўқнашувлар (М.Муродов “Энг қимматли нарса”)нинг сабаб ва оқибатлари ҳақида фикрлаб, муваққил ҳулосалар чиқаришларига алоҳида аҳамият бериш. Қаҳрамонлик тасаввурларини шакллантириш (И.Арабшох “Амир Темурнинг Жайхундан шошилинич ўтиши”, “Уч оғайни ботирлар” (ўзбек халқ эртаги), ботирилик, жасурлик каби ҳислатларни тарбиялаш. Болалар насрий асар мазмунини сўзлаб бераётганларида, нутқларида бадий тасвир воситаларидан ижодий фойдаланиш, фикрларини раван, эркин баён этиш кўникмаларини, бадий асар шакли ҳақидаги тушунчаларини (шеър, ҳикоя, эртақ) муваққамлаш. Шеърни (Н.Нарзуллаев “Ўлкам”, П.Мўмин “Ватан—бу”, О.Абдурахмон “Уста”, М.Аъзам “Ер айланади”, Ҳ.Раҳмат “Қадрдоним баҳор”, Р.Ғайз “Момоқаймоқ”, Т.Убайдулло “Инсон бешиги” в.б.) ифодали айтиш йўллари яна ҳам пухтароқ ўргатиш.

Ўқиш ва саводга тайёргарлик. Товушларни тўғри талаффуз этиш ва сўзнинг товуш таркиби ҳақидаги тасаввурларини аниқлаш ва шакллантириш.

Унли ва ундош товушлар ҳақида тушунча бериш.

Жарангли ва жарангсиз товушларни ажратишга ўргатиш асосида фонематик идрокни ва тасаввурни ривожлантириш.

Оддий таҳлил ва синтез қилиш кўникмаларини ривожлантириш:

- гапни сўзларга бўлиш, сўзларни бўғинларга бўлиш;
- маълум товушларнинг ўрнини аниқлаш (сўзнинг бошида, ўртасида ва охирида);
- сўзда товушлар кетма-кетлигини аниқлаш;
- бўғинлардан сўзлар тузишга ўргатиш;
- сўзлар иштирокида гап тузиш;
- товушларни эшитиб фарқлашга ўргатиш.

Илмоқ, чизик, таёқча, гажак элементларини чизишга ўргатиш.

Берилган товушни ҳарф белгиси билан таништириш.

Кесма босма ҳарфлар ёрдамида товуш-ҳарф таҳлил ва синтези бўйича машқларни бажаришга ўргатиб бориш;

Кесма босма ҳарфлар билан ишлашда болаларга кесма ҳарфлардан бўғин туздиратиш ва ўқитиш. Тузилган бўғинлардан ёки бўғинли карточкалардан сўз туздиратиш ва ўқитиш. Ўз исмини кесма босма ҳарфлардан туза олиш. Сўзнинг бўғин-товуш таҳлилинини ўтказиш. Бўғин ўқишда ундош товуш унли билан бирга бўғин ҳосил қилишини тушуништиришда давом этиш. Бунда болаларга ундош (Д) товушини ичда саклаб, кейин унлини (а)қўшиб бирга ўқиш лозимлигини амалий кўрсатиш.

Кесма босма ҳарфлар ёрдамида бўгин ва сўзларни тузиш ва уларни бўгинлаб ўқишга ўргатишда давом этиш.

Намунадан турли сўзларни олиб чизишга, ўз исмини ва 2-3та сўзларни босма ҳарфларда мустақил равишда ёзишга ўргатиш.

Изоҳ: Тайёргарлик давридаги тушунчалар асосий даврда ҳам мустаҳкамланиб, чуқурлаштирилиб борилади.

Ўқув йили охирида бола:

- болалар она тилидаги ҳамма нутқ товушларини тўғри талаффуз қилишга;
- нутқ товушлари ва сўзлар ўртасидаги фарқларни англаш;
- йил давомида танишган сўзларини (касб-ҳунар, буюмларнинг сифати ва хоссалари, ўрни, кун қисмлари ва б.) ўз ўрнида фаол ишлатиш;
- жавоб бераётганда, ҳикоя қилаётганда сўзларни грамматик жиҳатдан тўғри ўзлаштириш;
- жумлаларни тўғри тузиш;
- қисқа эртақ ва ҳикояларни мустақил қайта ҳикоя қилишга;
- ўйинчоқ, турли буюмлар ва воқеий (сюжетли) расмлар бўйича, мустақил ижодий ҳикоялар тузиш;
- болаларда асарда иштирок этаётган қаҳрамонларнинг руҳий кечинмаларини тушуниб, раво баён этиш, шеърӣ асарларни ёд олиш, ифодали ўқишга ўрганишлари лозим;
- болалар бадиий асардаги маъно-ғояни мустақил тушуниб, ўзлари учун аниқ ҳулоса чиқариб олиш, шеърӣ асарларни ёд олиш, ифодали ўқиш малака кўникмаларига эга бўлишлари керак;
- айрим адабий асарлардан лавҳалар саҳналаштиришга қатнашиш иштиёқлари уйғонади.
- товушларни тўғри талаффуз этиш ва сўзнинг товуш таркиби ҳақидаги тасаввурларга эга бўлиши;
- унли ва ундош товушларни фарқлай олиши;
- жарангли ва жарангсиз товушларни ажрата олиши;
- оддий таҳлил ва синтез қилиш кўникмаларини эгаллаши;
- гапни сўзларга бўлиш, сўзларни бўгинларга бўлиш;
- маълум товушларнинг ўрнини аниқлаш (сўзнинг бошида, ўртасида ва охирида);
- сўзда товушлар кетма-кетлигини аниқлаш;
- бўгинлардан сўзлар тузади;
- сўзлар иштирокида гап тузади;
- товушларни эшитишда фарқлайди;
- илмоқ, чизиқ, таёқча, ғажак элементларини чиза олади;
- берилган товушни босма шаклидаги ҳарф белгисини танийди;
- кесма босма ҳарфлар ёрдамида товуш-ҳарф таҳлил ва синтези бўйича машқларни бажара олади;
- кесма босма ҳарфлардан бўгин тузади ва ўқий олади. Ўз исмини кесма босма ҳарфлардан туза олади.
- намунадан турли сўзларни олиб ёзади ва чизади, ўз исмини ва 2-3та сўзларни босма ҳарфларда мустақил равишда ёза олади.
- кесма босма ҳарфлар билан ишлай олади: бўгин тузади ва ўқийди;
- бўгинли карточкалардан бир неча сўз тузади ва ўқийди;

- сўзнинг бўгин-товуш таҳлилини билади.

Билиш жараёни: атроф олам тўғрисидаги билимга эга бўлиш ва уни англаш

Элементар математик билим ва кўникмалар

Болаларнинг мантикий тафаккурини ва ҳисоблаш малакасини ўстириш.

Сон ва санок. Болаларда 10 гача бўлган предметларни тўғри ва тескари санаш кўникмасини мустаҳкамлаш, кўрсатилган сонга биноан предметларни санаб чиқишни машқ қилдириш.

0 дан 9 гача бўлган рақамлар билан таништириш.

1-10 гача бўлган сонларнинг ҳар бири учун олдинги ва кейинги сонни топишни болаларга машқ қилдириш; 1-10 сонлари ўртасидаги нисбатни тушунишни мустаҳкамлаш; истаган сондан бошлаб тўғри ва тескари тартибда сон номини айтиш, «гача ва кейин», «олдинги ва кейинги» ибораларни тушуниш.

10 гача тартиб билан санаш, миқдор ва тартиб санокни фарқлаш, «қанча?», «қайси?», «ҳисоб бўйича нечанчиси?» деган саволларга тўғри жавоб бера олиш.

Турли ҳолатда жойлашган (доира бўйлаб, квадрат ичида, бир қатор) 10 гача бўлган бир хил ва турли хил предметларнинг сонини аниқлашни машқ қилдириш.

Икки кичик сондан 10 гача бўлган сонларни ҳосил қилишга (аниқ материал асосида) ўргатиш.

10 гача бўлган сонни ўзидан кичик бўлган иккита сонга (буюмлар мисолида) ажратиш. Масалан, “Сенда 10 та ёнғоқ бор, учтасини акангга бердинг. Ўзингда нечта қолди?” деган савол билан мурожаат қилиш.

15 гача санаш кўникмаларини (кўргазмалиликка таяниб) такомиллаштириш.

10 дан 15 гача бўлган рақамлар билан таништириш.

Ёнма-ён турган сонларни қиёслашни машқ қилдириш (12-11 дан 1 та кўп, 11 эса 12 дан 1 та кам). Сонлардан ҳар бирини 1 тага ошириш ва камайтиришга ўргатиш (15 гача бўлган сонлар ичида).

Болаларни (кўргазмалилик асосида) арифметик масалалар ва унинг структуралари билан таништириш.

1 дан 20 гача санашни ўргатиш. 1 дан 20 гача бўлган сонлар ўртасидаги муносабатларни (кўргазмалиликка таяниб) тушунишни мустаҳкамлаш. (16 сони 15 дан 1 та кўп, агар 16 ни 1 га камайтирилса 15 бўлади; 15 сони 16 дан 1 та кам, агар 15 га 1 та қўшсак 16 бўлади).

15 дан 20 гача бўлган сонларнинг рақамлар билан белгиланиши билан таништириш. Айтилган ёки рақам билан белгиланган сондан кейин келувчи ва олдинги соннинг номини айтишга ўргатиш.

Сонни иккита кичик сонга ажратиб териб қўйишга (20 гача), кўргазмалилик асосида ва иккала кичик сондан яхлит сонни тузишга ўргатиш.

Оддий арифметик масалаларни тузиш ва ечишни машқ қилдириш. Вазифаларнинг ечимини «ёзишда» сонларнинг рақам белгилари ва амал белгилари: плюс (+), минус (-), баробар (=) дан фойдаланиш.

Мисолларни рақамлар ёзилган карточкалар ёрдамида ифодалаб ечишга ўргатиш. $\square + 3$ кўринишидаги қўшиш $\square - 3$ кўринишидаги айириш усули билан таништириш; бундай кўринишда 3 сонининг таркибий қисмидан фойдаланиш (Масалан: қўшишда $5+3$; $5+1+2$; $5+2+1$; айиришда $8-3$; $8-2-1$ ёки $8-1-2$).

Пул кийматлари ва нарх-наво ҳақида дастлабки тушунчалар бериш. Масалалар ечиш. Пластик карточка, терминал ҳақида илк тушунча бериш.

Катталиқ. Шартли ўлчов билан таништириш. Шартли ўлчов ёрдамида предметларнинг кенглигини, узунлигини ўлчаш ва таққослашга ўргатиш.

Суюк ва тўкилувчи жисмларни шартли ўлчов бирлиги билан ўлчашни ва ўлчаш натижасини сон билан айтишни ўргатиш.

Турли нарсалар (меваларни, сабзовотларни ва бошқалар) ни икки тенг қисмларга бўлишни ўргатиш, олинган қисмларни «ярим», «иккидан бир қисм» деб аташга ўргатиш.

Болаларни шартли ўлчов ёрдамида предметлар кенглиги, узунлигини ўлчашга ўргатишни давом эттириш ва ўлчаш натижасини сон билан айтишга ва тегишли рақамлар билан белгилашга ўргатиш.

Турли нарсалар (геометрик шакллар, меваларни ва бошқалар)ни ўн та тенг қисмларга бўлишни ўргатиш.

Кўз билан чамалаб ўлчашни ривожлантиришни давом эттириш, ўз чамасини ўлчов бирлиги билан ўлчаб қўриб текширишга ўргатиш.

Геометрик фигуралар. Болаларни доира, квадратни икки тенг қисмга бўлишга, олинган қисмларни «ярим», «иккидан бир қисм» деб аташга ўргатиш. Аниқ материал ёрдамида бутун қисмдан катта, қисм эса бутундан кичкина эканлигини белгилаш.

Кўпбурчаклар ҳақида тасаввур бериш: учбурчак, тўртбурчак-бу кўпбурчак. Болаларни кўпбурчак элементлари (томонлари, бурчаклари, бурчак учлари) билан таништириш.

Таёқчалар ёрдамида турли шаклларни яшаш.

Болаларга доирани, квадратни 4 га бўлишни ўргатиш. Аниқ материал асосида бутун қисмдан катта, қисм эса бутундан кичкина эканлигини белгилаш.

Болаларни 2 та, 4 та учбурчаклардан битта кўпбурчаклар тузишга, кичик тўртбурчакдан битта катта тўртбурчак тузишга ўргатиш.

Бешбурчак ва олтибурчак билан таништириш.

Етишмаган шакл, жисмни (шар, куб, цилиндр) топишга доир мантиқий масалаларни ечишни ўргатиш.

Геометрик фигуралар кўринишини ўзгартиришга ўргатиш: кичик учбурчаклардан тўртбурчак шаклини яшаш ва бошқалар.

Таёқчалардан ҳосил бўлган геометрик шакллардан бир неча таёқчани олиш усули билан кўринишини ўзгартириш.

Махсус шакллар тўпламидан фойдаланиб, намунадаги нарсаларни ҳосил қилиш.

Теварак-атрофда мўлжал олиш. Болаларни қоғоз варағи сатҳида предметларнинг қандай жойлашганлигини (чапроқ, ўнрок, ўртасида, юқорирак, пастрок аниқлашга) ўргатиш.

Дафтар сатҳини аниқлаш ва шаклларни штрихлар орқали чизишни машқ қилиш.

Болаларга предметларни пол, каттик қоғоз, дафтар варағи устига жойлашни машқ қилдириш.

Теварак атрофдаги нарсаларнинг вазиятини аниқлашга доир машқлар.

Вақтни чамалаш. Болаларни соатларнинг турлари ва уларнинг тузилиши (стрелкалари, цифрблати) билан таништириш. Вақтнинг энг кичик бирликлари

сония ва дақиқа ҳақида тушунча бериш. Ярим соатгача аниқликдаги вақтни белгилашга ўргатиш.

Келгуси ой, сана номи билан таништириш. Кеча қандай сана бўлганлигини, эртага қандай сана бўлишини айтишга ўргатиш.

Ҳафта кунлари ва йил фасллари изчиллиги ҳақидаги билимларни мустаҳкамлаш, келгуси ойнинг номини айтишни машқ қилдириш.

Қуриш-ясаш. Болаларга йил давомида лево жихозларидан лойихалар яратишни, 20 қисмдан кам бўлмаган пазлларни йиғиш ва қоғозларни букиб (оригами йўли билан) шакллар ясашни ўргатиш.

Қурилиш материаллари тўпламларидан турли мавзуларда лойихалар яратишга ўргатиш.

Таълимий ўйин ва машқлар. Эгаллаган билим ва кўникмалар қуйидаги ўйин машқлар орқали мустаҳкамланади:

“Нима ўзгарди?”, “Нечта бир хил рангли доира?”, “Математик эстафета”, “У ерда қанча колди”, “Майдаланг”, “Домино”, “Уддабурон санокчига - байроқча”, “Доирани айлантинг”, “Топинг-чи, кимнинг бўйи узун?”, “Геометрик домино”, “Шаклларни тўртта чўнтакка жойланг”, “Зийрак бўлинг”, “Берилган шаклни ким тезроқ туза олади?”, “Қандай шакл ҳосил бўлади?”, “Шаклни топинг”, “Қайси шакл етишмайди?”, “Мен нимани айтсам шуни бажаринг”, “Қаерга бориб, нима топасиз?”, “Шаклларни тўғри жойлаштинг”, “Тескари санок”, “Қаерга борасан, нимани топасан?”, “Кеча, бугун, эртага”, “Топган-топалок”, “Бутун ва қисмлар”, “Атомлар”, “Рангли доиралар ва оваллар”, “Ҳафта”, “Кластер”, “Мозаика”, “Байроқчага қараб юр”, “Фасллар”, “Ким билса давомини санасин”, “Бир хилини топ”, “Ҳа-йўқ”, “Йил фасллари”, “Топинг нечта ўйинчоқ?”, “Ўнгда-чапда, олдинда-орқада”, “Қўнғирокча қаерда жиринглаяпти?”, “Мен қандай сон ўйладим?”, “Гараж”, “Етадимми?”, “Қўп, оз, шунча”, “Мунчоқларни илга тизинг”, “Шартли белгилар асосида ҳаракат қиламиз”.

Ўқув йили охирида бола:

- икки кичик сондан ташкил топган биринчи ўнлик таркибини билади;
- икки кичик сондан ташкил топган иккинчи ўнлик таркибини (қўргазмалиликка таяниб);
- 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 рақамларини билади;
- «+», «-», «=» ишораларини;
- 10 гача бўлган сонларни тўғри ва тескари санаш;
- 20 гача бўлган сонларни тўғри санаш;
- предметлар миқдорини рақам (рақамлар) билан белгиланган сонга солиштириб чиқиш;
- мисолларни рақамлар ёзилган карточкалар ёрдамида ифодалаб ечиш;
- бир амалли масалаларни қўшиш ва айириш орқали тузиш ва ечиш;
- шартли ўлчов ёрдамида предметлар узунлигини ўлчашни ва натижани сон ва рақам билан айтиш;
- суюқ ва тўкилувчи жисмларни шартли ўлчов бирлиги билан ўлчашни ва натижани сон ва рақам билан айтиш;
- бир нечта учбурчаклар, тўрт бурчаклардан катта ҳажмдаги шакллар ва предметлар тузиш;
- махсус шакллар тўпламидан фойдаланиб, намунадаги нарсаларни ҳосил

килиш;

- таёкчаларнинг ўрнини алмаштириш асосида берилган шакллар (учбурчак, тўғри тўртбурчак, квадрат)ни ўзгартиришга оид топшириқларни бажариш;
- кўпбурчакларнинг элементларини (томонлари, бурчаклари, учлари) билиш;
- нарсалар (геометрик шакллар, мевалар, сабзовотлар ва бошқалар) ни 2, 4 ва 10 тагача тенг қисмларга бўлиш;
- бутуннинг қисмдан қатталиги, қисм бутуннинг қисми эканлигини тушунади;
- катак қоғози варағи сатҳини мўлжал олишни, қоғоз варағининг ўнг, чап, юқори, паст, ўртасини аниқлаш;
- буюмларнинг ўзига нисбатан ўрнини аниқлаш (тепада-пастда, олдинда-орқада, ўнгда-чапда);
- сигнал бўйича турли йўналишда ҳаракатланиш (олдинга-орқага, тепага-пастга);
- ҳаракат давомида, юриб кетаётганда йўналишни ўзгартириш;
- кун қисмлари, уларнинг кетма-кетлиги, кундалик фаолиятларнинг тақсимланиши;
- ҳафта кунларининг номини айта олиш ва кетма-кетлиги;
- йил фасллари, уларнинг номи, кетма-кетлигини ва ўзига хос хусусиятларини;
- йил тақвими, ўтаётган ой, сана, ҳафта куни ҳақида;
- соат турлари ва унинг ишлатилиши;
- лего жиҳозларидан лойиҳалар яратади;
- 20 қисмдан кам бўлмаган пазллари йиғади;
- қоғозларни букиб (оригами йўли билан) шакллар ясайди;
- қурилиш материаллари тўпламларидан турли мавзуларда лойиҳалар яратишни билади;
- пул кийматлари, нарх, пластик карточка, терминал ҳақида дастлабки тушунчага эга бўлади.

Атроф олам тўғрисидаги билимга эга бўлиш ва уни англаш

Она Ватан ва атроф-олам. Болаларнинг мустақил Ўзбекистон ҳақидаги тасаввурларини бойитиш. Ўзбекистоннинг қадимий шахарлари ва Буюк ипак йўли ҳақидаги билимларини мустаҳкамлаш.

Болаларга “Конституция сабоқлари” асосида илк тушунчалар бериш.

Ўзбекистоннинг мустақиллиги, герби, байроғи ва мадҳияси ҳақидаги билимларини такомиллаштириш. Мадҳияни ижро эта олишни ўргатиш. Ўзбекистон Республикаси Президент томонидан бошқарилиши, Ўзбекистоннинг пойтахти Тошкент шаҳри эканлиги ҳақидаги тушунчаларини мустаҳкамлаш.

Ўзбек халқининг оғзаки ижоди намуналари асосида болалар қалбида ўз миллатига муҳаббат, миллий гурур ҳиссини тарбиялаш.

Буюк сиймолар. Болаларни тарихимиз ва буюк Шарқ алломалари, уларнинг ҳаёти ва ижоди билан таништиришни давом эттириш.

Навоийнинг буюк мутафаккир олим, ёзувчи, давлат арбоби бўлганлиги ҳақида маълумот бериш. Буюк инсонлар: Ал Беруний, Абу Али ибн Сино, Мирзо Улуғбек, бастакор Юнус Ражабий, мусаввирлар Камолиддин Беҳзод, Ўрол Тансиқбоев ҳақида тушунча бериш.

Анъанавий байрамлар. Болаларнинг ўзбек миллий байрамлари Наврўз,

Мустақиллик байрами ҳақидаги тасаввурларини янада кенгайтириш, бойитиш.

Шакл ва мазмун жиҳатдан хилма-хил бўлган сайлларни мунтазам равишда ташкил қилиб туриш. Масалан: катта сайл(бойчечак, она ер саҳовати, гилос, олма) ва қушлар ҳамда гуллар байрами ва ҳ.к..

Халқ амалий санъати. Болаларни заргарлик, зардўзлик, мисгарлик, ганчкорлик каби халқ ҳунармандчилиги билан таништириш.

Катталар меҳнати. Болаларни катталар меҳнати ҳақидаги тасаввурларини ривожлантириш, кишилар меҳнатига ҳурмат ҳиссини тарбиялашни давом эттириш. Болаларга деҳқончилик, чорвачилик ҳақида сўзлаб бериш ва уларни деҳқон, чорвадор ва боғбон меҳнатининг мазмуни билан таништириш. Бозор ҳақида тушунча бериш.

Касб-хунарга оид (“Дўкон”, “Деҳқон бобо”, “Почта”, “Чевар”, “Ҳайдовчи”, “Ўқитувчи”, “Ҳамшира”, “Бозор-бозор”, “Ошпаз”) турли ўйинлар ўйнаш.

Транспорт ва алоқа воситалари. Транспорт воситалари ва йўл ҳаракати қоидалари билан таништиришда давом этиш. Почта алоқаси хизмати билан таништириш. Почтанинг вазифаси ва аҳамияти ҳақида маълумот бериш. Телефон алоқаси ва телеграфчилар, уларнинг меҳнати, телефон хизматининг ҳаётимиздаги аҳамияти ҳақида маълумот бериш. “Почта-почта”, “Кимга нима керак?”, “Телефон-телефон”, “Компьютер”, “Ҳайдовчи” каби мавзуларда суҳбат ва ўйинлар ташкил этиш

Буюмлар ҳақида. Буюмларнинг бир неча хил белгилари ва улардан фойдаланиш ҳақида тушунча бериш. Мағодан қилинган буюмлар, уларнинг турлари ва фойдаланиш усуллари ҳақида тушунча бериш. Темир ва ёғочдан ишланган буюмлар ва улардан тўғри фойдаланиш ҳақида тушунчалар ҳосил қилиш. Буюмлар уларнинг ясалиши ва ишлатилиши ҳақида суҳбатлар ташкил этиш.

Бола ўз танасининг қисмларини ўрганади.

Болаларга одамнинг бир неча органлари ва уларнинг хусусиятлари ҳақида маълумот бериш (юрақ уради, қон қизил ва суюқ бўлади,...).Одам ва ҳайвон ўртасидаги бир неча фарқланувчи ва умумий жиҳатларни айтиб беришга ўргатиш. Болаларга одамнинг тузилиши тўғрисидаги турли расмларни таклиф қилиш ва уларга тана қисмларининг номи, жойлашуви ва вазифалари тўғрисида батафсил маълумотлар бериш.

Ўқув йили охирида бола:

- Ўзбекистоннинг мустақиллик кунини, унинг герби, байроғи, мадҳиясини Ўзбекистоннинг пойтахти Тошкент эканлиги;
- ўзи яшайдиган кўча, маҳалла, туман ва қишлоғининг номи;
- ҳудуддаги ёдгорлик бинолари ва бошқа тарихий манбалар;
- Ўзбекистонда давлат тили - ўзбек тили эканлиги;
- буюк инсонлар ҳақида илк тушунчаларга эга бўлиш: Ал Беруний, Абу Али ибн Сино, Мирзо Улуғбек;
- бастакор Юнус Ражабий, мусавирлар Камолиддин Бехзод, Ўрол Тансиқбоев
- миллий байрамларни билиши;
- ҳарбий кўшинлар, уларнинг вазифалари;
- халқ ҳунармандчилиги;
- транспорт турлари, йўл ҳаракати қоидалари;
- нарсалар ва улардан фойдаланишни билиши керак;

- тана қисмларининг номи, жойлашуви ва вазифалари тўғрисида батафсил маълумотга эга бўлади.
- одамнинг бир неча органлари ва уларнинг хусусиятлари ҳақида маълумот эга бўлади(юрак уради, қон қизил ва суюқ бўлади,...).

Жонли ва жонсиз табиат тўғрисида тасаввурга эга бўлиш

Жонсиз табиат. Болаларда жонсиз табиат ҳодисалари ҳақидаги тасаввурларини шакллантириш.

Ҳаво, магнитнинг хусусиятлари билан таништириш. Болалар учун тушунарли воситалар ёрдамида ҳаво ҳамма жойда: сувда, гиштда, ерда ва шу кабиларда мавжудлигини тажрибалар орқали кўрсатиш. Ҳавонинг қайишқоқ бўлиши, маълум ҳажми эгаллаши (совун кўпикларини пуфлаш, шарларни пуфлаш) мумкинлигини кўрсатиш. Ҳаво ҳаракатланади(шамол) ва у ҳаракат қилиб, предметларни жойдан-жойга кўчириши ва шунингдек, ҳаракатга қаршилик кўрсатиши мумкин(парашют).

Болаларни магнитнинг хусусиятлари билан таништириш. Магнит ўзига металл буюмларни тортиши, магнитнинг хусусиятлари тўсиқлар орқали ҳам намоён бўлиши(магнитга предметлар сув, қоғоз, пластмасса, ёғоч, картон орқали ҳам тортилиши). Магнит ўзига тортиши ва ўздан итариши билан таништириш.

Ўсимликлар дунёси. Болаларни янги хона ўсимликлари билан таништириш. Уларнинг хусусиятлари: шакли, ҳажми, пояси, барглари, гулининг рангини ажратиш ва характерлашга ўргатиш. Ўсимликларнинг ёруғликка, иссиқликка, намга, озиклантирувчи тупроққа эҳтиёжлари ҳақидаги тасаввурни шакллантириш. Болаларни ёруғликни севувчи ва салқинга чидамли, сувни севувчи ва сувсизликка бардош берувчи ўсимликларнинг ташқи тузилишига қараб фарқлашга ўргатиш.

Сабзавотларнинг (8-9 хили), мева (5 хили)ларнинг ва цитрус ўсимлик (3-4 хили)ларнинг шакли, ранги, ҳажми, таъми, озиқ-овқат сифатида қўлланилиши, белгиларга қараб қиёслаш ва характерлай олиш кўникмасини шакллантириш, умумлаштирилган (сабзавотлар, мевалар, гуллар) сўзларни қўллашга ўргатиш

Болаларда табиатдаги гўзалликдан завқ олишни тарбиялашни давом эттириш. Улар онгига табиатга зарар етказмаслик, экологияни зарарламаслик (теварак-атрофни ифлос қилмаслик, ўт-ўланларни босмаслик, дарахт шохларини синдирмаслик, ҳайвон ва қушларга озор бермаслик, уяларини бузмаслик, гулларни юлмаслик, бунинг оқибатида гуллар, капалаклар йўқ бўлиб қетиши, чумолиларнинг инини бузмаслик ва ҳ.к.)ни болалар онгига синдириш.

Болаларнинг ҳовлидаги барча ўсимликлар ва хонаки(қишда вақтинча ўтказилган) ўсимликларнинг ёруғликка, иссиқликка, сувга, (озука) тупроққа бўлган эҳтиёжлари ҳақидаги тасаввурларини аниқлаш. Ўсимликларнинг ўсиш ва ўсмаслиги шарт-шароитларининг мавжудлиги ва уларнинг турлича талабларга боғлиқлигини белгилашга ўргатиш.

Ўсимликларнинг ўсиши учун ҳаво, сув, қуёш, озукани тупроқ зарурлигини амалий ишлар орқали таништириш.

Болаларнинг ўсимликларни турли йўл билан кўпайтириш ҳақидаги билимларини кенгайтириш. Ўсимликлар қаламчасидан, пиёздан, бутасини ажратиб экишдан униши мумкинлигини хонаки ўсимликлар мисолида кўрсатиш. Ўсимликнинг ўсиши учун ёруғлик, сув, иссиқлик, озукани тупроқ зарур эканлиги тўғрисидаги билимларини тажриба, амалий машғулотлар орқали такомиллаштириш. Баҳор гуллари ҳақидаги тасаввурларини аниқлаш, болаларни уларнинг ранги, шакли,

гуллари, япрокларининг ҳажми, белгиларига қараб қиёслаш асосида характерлашга ўргатиш.

Эрта гуллайдиган ўтсимон, бутасимон ўсимликлар ва дарахтлар билан таништиришни давом эттириш. Баъзи дарахтлар(ўрик, бодом) аввал гуллаб, сўнг барг чиқариши, баъзилари эса барг чиқариб(олма, беҳи) сўнг гуллашини тушунтириш.

Болалар билан биргаликда мактабгача таълим муассасаси ҳовлисида дарахт ва гул кўчатларини экиш, тагини юмшатиш ва сугоришга ўргатиш. Куриган шох-шаббаларни қирқиш, кўмилган гул, ток ва анор кўчатларини очиш ва уларни парвариш қилиш кўникмасини ҳосил қилиш.

Боғ, полиз ва гулхонада сабзавот ва гул экинлари етиштириш ҳақидаги болалар тасаввурларини бойитиш. Ўсимликларнинг айрим турлари мисолида болалар уларнинг уруғдан кўкариб, то уруғ бергунигача бўлган ўсиш ва ривожланиш даврининг изчиллигини, униб чиқиши учун зарур бўлган шарт-шароитларни, уларни парваришlash усулларини болалар онгига сингдириш, амалда кузатиш ишларини олиб бориш.

Ёввойи ўсимликлар уруғини тўкиб кўпайиши ва маданий ўсимликларни инсон томонидан етиштирилиши, маданий ва ёввойи ўсимликларнинг инсон ҳаётидаги аҳамияти, барча ўсимликларни эҳтиёт қилиш ва уларни қўриқлаш асосида маданий ва ёввойи ўсимликлар ҳақида умумий тасаввурни шакллантириш. Ўсимликлар қандай белгилари асосида (хонаки, дала, полиз экинлари)маданий ўсимликлар (ўрмон, ўтлоқ экинларини), ёввойи ўсимликларга бўлиниши тўғрисидаги тушунчаларини шакллантириш, гуруҳдаги гуллар номини билиш.

Ҳайвонот дунёси. Болаларни ўзларига таниш бўлган ёввойи (куёнлар, тулқилар ва ҳоказо) ва табиат бурчагида яшовчи ҳайвонларнинг мослашувчанлик хусусиятлари билан таништириш. Ҳайвонларнинг ўзи яшайдиган муҳитга танасининг тузилиши ва ҳатти-ҳаракат билан мосланишига доир белгиларини ажрата билишга ўргатиш. Узун бақувват оёқлари тез югуриш имконини беради (бўри), агар ҳайвоннинг орқа оёқлари узунроқ бўлса, унда ҳайвон катта-катта сақраб юради (куён), ўткир қайрилган тирноқлари дарахтларга тирмашиб чиқишга ёрдам беради (олмахон), тўмтоқ бақувват, олдинги оёқлари ён томонга чиққан, тирноқлари ерни казишга мослашган (тошбақа, кўрсичқон).

Ҳайвонларнинг тана қоплами (ҳимоя учун хизмат қиладиган ранг (куён, олмахон)га, игналар (типратикан), каттик қопламга (тошбақа) эга бўлиб, булар душмандан ўзини ҳимоя қилишда ёрдам) ҳимоя ва мослашув хусусиятига эга эканлиги ҳақидаги тасаввурларини кенгайтириш.

Ўсимлик (сув куйиш, тагини юмшатиш) ва ҳайвонлар (овқатлантириш, катталар ёрдамида аквариум ёки кафасни тозалаш)ни парваришlashни билиш.

Куз фаслининг ўзига хос хусусиятлари: кунлар совий бошлаб, кундузи қисқаради. Япроқлар тўкилади, ўтлар сўлийди, ўсимликлар ўсишдан тўхтади, чунки улар учун зарур бўлган ёруғлик ва иссиқликнинг миқдори камаяди. Совуқ тушиши билан ҳашаротлар яширинади, қушларнинг кўпчилиги иссиқ ўлкаларга учиб кетади, ҳайвонлар қишга тайёргарлик кўрадилар: туллайди (барча ҳайвонлар), овқат тўплайди (олмахон), овқат еб семириб кетадилар ва уйку учун жой излайдилар (типратикан, айиқ).

Болалар учун янги Ўзбекистон шароити учун хос бўлмаган уй ҳайвонлари-шимол бугуси билан таништириш. Уларнинг яшаш жойи, ташқи қиёфаси,

фёъл-атвори, инсон томонидан боқилиши ва улар етказадиган фойдалар ҳақида тасаввурни шакллантириш. Хайвонларнинг тана тузилиши ва фёъл-атвори, табиий шароитларга мослашуви юнгининг қалинлиги, унинг қор остидаги мох (шимолда ўсадиган ўсимлик)ни қовлаб олиш кўникмаси, бугунинг кенг қўшалок туёқлари билан лой, тупроқли ер ва ҳатто қия ерларда ҳам юра олиши, ўзининг белгилари билан уй хайвонлари тоифасига кириши ҳақида сўзлаб бериш.

Табиат бурчагида яшовчи қушлар ҳақида, уларнинг яшаш шароити, озиқланиши, кўпайиши тўғрисидаги тасаввурларини аниқлаш. Қушларнинг учишга мослашганлиги ҳақидаги тасаввурларини шакллантириш (кенг йиғма қанотлари, думи, енгил патлари ҳавога таяниш ва учиш имконини беради).

Қиш фаслининг ўзига хос табиати ҳақида тушунча бериш (қушлар қисқа, совуқ, аёзли бўлиши, ариқ ва қўлмақларнинг музлаши, қорнинг паға-паға ёғиши ва б.) ер юзи ва дарахтлар усти оппоқ қор билан қопланганда табиат қанчалик жозибали кўринишига болалар эътиборини қаратиш, уларнинг эстетик туйғуларини шакллантириш.

Дарахт ва буталар баргсиз, ҳаракатсиз ҳолатда. Ҳашаротлар ҳам, улар билан озиқланувчи қушлар ҳам йўқ. Улар иссиқ ўлкаларга учиб кетишган. Қишлаб қолувчи қушлар ўт-ўланларнинг уруғларини ва ўсимликларнинг меваларини, одам яшаб турган жой олдидаги овқат қолдиқларини ейдилар. Одамлар қушларни боқиб турадилар.

Ёввойи хайвонларнинг баҳор давридаги ҳаёти ва табиатга мосланганлиги билан болаларни таништиришни давом эттириш, улар уйқудан уйғонадилар, дам олиш ҳолатидан чиқадиладар, туллайдилар, жой қурадиладар...

Хайвонларнинг ривожланиши ҳақидаги билимларини кенгайтириш. Қушлар ин(уя) қуради, тухум қўяди, болалайди, балиқлар уруғ қўяди ва болалайди.

Болаларни аквариумда боқиладиган балиқларнинг тана тузилиши ва ҳаракатлари, буларнинг ҳаммаси ҳаётга мослашиш белгилари эканлиги билан таништириш. Балиқларнинг танаси, шакли, ҳажми, кўзлари ва оғзининг тузилишини ажрата билишга, бу хусусиятларни уларнинг хатти-ҳаракати, хусусиятлари (яшаш жойи, ҳаракат усули, овқатланиши) билан қиёслашга ўргатиш.

Болаларда баҳор ҳақидаги умумлашган тасаввурни шакллантириш: Қушлар иссиқроқ бўлади, қуёш равшанроқ ёритади, қор ва музлар эрийди, ўтлар, наврўзгуллар пайдо бўлади, қуртлар тўлишади ва биринчи гуллар, япроқлар пайдо бўлади. Жониворлар уйқудан уйғонади (ҳашаротлар, хайвонлар), учиб кетган қушлар қайтиб келиши ҳақидаги тушунчаларини кенгайтириш.

Болаларга ўзларига таниш уй хайвонлари, уларнинг ёз фаслидаги ҳаёти ҳақидаги болалар билимларини аниқлаш, улар ҳақида умумлашган тасаввурни мустақамлаш. Қандай белгилар асосида у ёки бу хайвон уй хайвони гуруҳига кириши ҳақида болалар билимларини аниқлаш. Хайвон ва паррандаларнинг инсон учун фойдали томонлари ҳақидаги тасаввурларини аниқлаш. Уларни парвариш қилишга ўргатиш.

Болалар билан хайвонларнинг ўсиши ва ривожланиши ҳақидаги тасаввурларини кенгайтириш. Қушлар, хайвонларнинг болалари жуда нозик туғилиши, улар кўп жихатдан қатта хайвонлардан фарқ қилиши ҳақида суҳбатлашиш. Кичик хайвон ёки парранда кўпинча юнг ёки пат билан қопланмаган, кўзи юмуқ, мустақил юра олмайдиган ва овқатлана олмайдиган бўлади. Ота-оналари улар ҳақида ғамхўрлик қилишлари, иситишлари, овқатлантиришлари, душманлардан қўриқлаши, овқат

излаб топиш, юриш, учиш, тирмашиб чиқиш ва сакрашга ўргатишлари ҳақидаги тушунчаларини аниқлаш ва кенгайтириш Баликлар балиқчалари ҳақида ғамхўрлик қилмайдилар. Балиқларнинг балиқчалари мустақил равишда овқат излайдилар, душманлардан яширинадилар.

Ёввойи ва қўлга ўргатилган ҳайвонларни таний олишга болаларни ўргатиш. Қандай белгилари билан улар у ёки бу гуруҳга тааллуқли бўлишини тушунтириш.

Ёз фасли ҳақида умумлашган тасаввурни шакллантириш: илик, иссиқ, ёмғир ёғади, момақалдиқроқ бўлади. Ҳашаротлар кўп. Ҳайвонлар фаоллашадилар, болалайдилар. Ўсимликлар гуллайди, етилади, ҳосил беради.

Ёз фаслида полиз, боғ ва далаларда мевалар пишиши, айрим сабзавотларнинг ер остида мева туғиши ва пишиши(картошка, сабзи, ерёнгоқ) ҳақида маълумот бериш, меваларни меваси ҳидидан ажратишга ўргатиш, сабзавот ва меваларни инсон организмга таъсири ва фойдаси ҳақида болаларга тушунтириш ҳамда уларни қандай истеъмол қилиш ҳақида суҳбатлашиш.

Ўқув йили охирида бола:

- йил фасллариининг характерли белгилари ҳақида;
- ўсимлик ва ҳайвонларни муҳофаза қилиш ҳақида тасаввурга эга бўладилар;
- ўзларига яқин атрофдаги дарахтлар, ўсимликлар номларини, бир неча ҳайвонларни табиатда, расмда таниб олиш ва уларнинг номларини, мустақил равишда ер майдончадаги ва жонли табиат бурчагидаги ўсимликларни парвариш қилиш, сувнинг хусусиятлари ва ҳолатини, ҳайвонларнинг асосий хусусиятларини фарқлашни билиб оладилар;
- катталарга табиатдаги нотаниш ёки ўзи учун кизикарли бўлган предмет ва ҳодисалар ҳақида саволлар беради, ўзи ва бошқаларнинг диққатини табиат ҳодисаларининг натижасида олдиндан кўрилмаган чоралар ва тартибсизликларга жалб қилади ва уларни бартараф қилишга киришади (чиқиндиларни, ерга тушиб ётган курук шохларни йиғади, ерга тушиб ётган шиллиққуртни олиб дарахтга қўйиб қўяди); буларни ўзи бажара олади.
- табиат қўйнида, шаҳарда, уйда ўзини тутиш кўникмаларига эга бўлади.

Тасвирий фаолият

Ушбу босқичда тасвирий фаолият мазмунан янада мураккаблашади, расмлар деталлаштирилган характерга эга бўлади, уларнинг рангли гаммаси кенгайди.

Инсон қиёфаси деталлаштирилган ҳолатга эга бўлади, қўл бармоқлари, кўз, оғиз, бурун аниқ чизгиларга эга бўлади, тасвирланаётган инсон эғнидаги либоси муфассал деталлар билан безатилади. Мазкур ёшда болалар қурилиш материалларидан осонлик билан симметрик ва пропорционал конструкциялар қура оладилар, бунда уларга кўрув назорати хусусияти кўмак беради, унинг ёрдамида болалар зарур материалларни тез ва тўғри танлаб оладилар, шунингдек, улар қурилиш ишларини кўрсатилган намуна ва кўрсатма асосида ёки ўз режаларига кўра амалга ошира оладилар.

Бу ёшда болалар нарсаларнинг қисмларини тўғри идрок этадилар, мураккаб шакл хусусиятларини илғайдилар, яхлит бадий композициянинг ранг-тус ва маконий уйғунлигини англайдилар, нарсаларнинг истикболда қандай ўзгаришларга учраши мумкинлигини идрок этадилар.

Бу даврда эстетик тарбия болаларга санъат асари ва воқеликдаги гўзаллиқни

англантиш, уларда уйғунлик туйғусини эстетик идрок этиш, эстетик баҳолаш, эстетик дид, атроф-борлиқдаги санъат асарлари ва бадий фаолиятга эстетик муносабатни шакллантириш ва ривожлантиришга қаратилади.

Шунингдек, болаларда бадий маданият асосларини шакллантириш, санъатга нисбатан қизиқишни ривожлантириш катта аҳамият касб этади.

Санъат турлари (тасвирий санъат, адабиёт, мусиқа, амалий декорация, архитектура, театр, рақс, кино, цирк) бўйича болалар билимини мустаҳкамлаш.

Ў.Тансиқбоев, Н.Қорахон, А.Абдуллаев, П.Беньков кабиларнинг санъат асарлари билан таништириш.

Болаларнинг халқ амалий-безак санъати (сополчилик, гиламдўзлик, тўқувчилик), миллий ўйинчоқлар ҳақидаги билимларини кенгайтириш ва ривожлантириш.

Болаларни меъморчилик санъати билан таништиришни давом эттириш, биоларнинг турли ўзига хос вазифалари ҳақида билимлар бериш (турар жойлар, кинотеатрлар, дўконлар, болалар мактабгача таълим муассасаси, мактаблар).

Болаларнинг ижодий фаолияти ҳақидаги билимларини ошириш: санъат намояндаларининг касби (рассомчилик, бастакорлик, актёрлик, рақс, кўшиқчилик), шунингдек, санъатнинг бошқа турларида фаолият юритадиган кишилар (скрипкачи, режиссёр, меъмор) ҳақида маълумот бериш.

Санъат тарихи, турлари, касбий йўналишдаги ва халқ санъатини ўзаро фарқлашга ўргатиш.

Ота-оналар билан бирга кўргазма, театр, музей ва циркка саёҳат ташкил этиш.

Катталар раҳбарлигида болаларнинг бадий фаолиятда фаол иштирок этишга нисбатан қизиқиш ва иштиёқларини ошириш.

Ишдаги хатоларини илғаш ва уларни тузатиш кўникмаларини шакллантириш.

Предметли ва воқеабанд расм чизиш. Расм орқали болаларда шакл, қурилиш, ранг, қисмлар ифодавийлигини ошириш, тасвирларни варақда тўғри жойлаштириш, нарсаларни предметнинг ўзига кўра ёки тасаввурга асосан чизиш, шунингдек, болаларда композициялаш кўникмаларини такомиллаштириш. Хомаки чизиқлар асосида нарсаларни тасвирлаш: варақ ўлчамига мос тарзда нарса-ҳодиса тасвирининг умумий чизиқларини чизиб олиб, сўнгра деталлар ишлашга ўтиш

Сюжетли расмларда тасвирларнинг ҳажм мутаносиблигини таъминлашга эътибор бериш (дарахт баланд бўлади, гул эса дарахтдан анча кичик қилиб чизилиши керак). Нارسаларни кенг текислик бўйлаб ҳажман мувофиқлигини таъминлаш. Расмда эрта куз манзараси ва унинг кейинги босқичларини тасвирлаш, ушбу мавсум колоритининг гўзаллигини идрок этиш, сезиш ва ундан завқланиш. Болалар билан бирга тасвирий образларнинг мустақил вариантларини топишда ташаббус кўрсатиш.

Катталар меҳнатини тасвирлаш (ҳосил йиғим-терими, пахта териш, мактаб ва болалар мактабгача таълим муассасаси қурилишида ишлаш).

Мамлакатда кенг нишонланадиган байрам кунларидан лавҳалар чизиш (Мустақиллик, Наврўз). Чизилган ёрқин ранглар орқали кайфиятни беришга интилиш (сабзи ранг, сариқ, яшил ва б.)

Енгил ҳаракатлар билан расмини бўяшга ўргатиш, тасвир шаклидан келиб чиққан ҳолда, бўяшни тўғри режалаштириш.

Маҳсулотнинг ифодали хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда, турли тасвирий технологияларни мустақил равишда қўллаш: енгил штрихларни каламда чизиш

мумкин, акварелда бўёқларни қуюқ ва ярқинроқ тусда бериш мумкин ва ҳ.к.

Предметнинг ўзига кўра чизиш, бунда нарасага ҳос ранг ва шаклни тақдим этиш, унчалик мураккаб бўлмаган натюрморт ишлаш (бир даста пахта чаноқлари, хушбўй мевалар, оналар учун байрам гулдастаси). Ҳажмига кўра нарсаларни арақ бўйлаб чиройли қилиб, горизонтал ёки вертикал ҳолатда жойлаштириш.

Расмда тасвирий материаллардан фойдаланишга интилиш кучаяди, оддий ва рангли қалам, акварел бўёқ, қуруқ ва ёғли қалам (рассомлар ишлатадиган рангдор, юмшоқ қалам), сангвин (махсус юмшоқ, тўқ қизил қалам), гел ручка кабилардан фойдаланиш кўникмаларини эгаллаш лозим, болаларга бир расмда бир неча тасвирий материаллардан фойдаланишни ўргатиш керак. Ижодий топшириқларни бажаришда расмда турли ранглارни уйғунликда фойдаланиш учун бўёқларни аралаштириб қўллаш усулини ишлата билиш. Ўзбек пейзажист рассомлари иллюстрацияларини томоша қилгач, бир хил рангларни уйғунлаштириб, киш манзараларини тақдим этишга қаратилган мустақил пейзаж яратиш устида ишлаш ("Совук киш куни", "Тоғларда киш").

Зарур ҳажмга мувофиқ қоғоз танлаб, расм композицияларини мустақил белгилаш (альбом varaғи ёки катта форматли қоғоз).

Болаларнинг тасвир гўзаллигини расмда тақдим этилган аниқ шакл, мулоим нафосат, нарсалар жойлашувидаги уйғунлик, линияларнинг оқилона кесишиши ва сояларнинг тўғри қўйилиши орқали идрок этишларига эришиш лозим.

Уларга об-ҳаводаги ўзгаришлар табиат ранг жилосидаги ўзгаришларга бевосита таъсир кўрсатишини аңлатиш керак (қуёш порлаб турганда осмон тиниқ ҳаво рангда бўлади, қишда булутли кунда эса унинг ранги кул ранг тусга қиради, демак, йилнинг мазкур вақтлари мавсумий хусусиятларини илғаш лозим).

Ранглар номини билиш, табиатнинг тўқроқ рангларда яққол ифодаланган қисмларини ажрата олиш ва уларни расмда акс эттириш.

Рангларнинг номини билиш, ажратиб кўрсатувчи сояларни фарқлаш ва уларни расмда ифодалашга ўргатиш.

Предметнинг ўзига кўра (ўрик ёки олма шоҳи) характерли деталлари ва қурилишини тақдим эта олиш. Тасаввур ва кузатишлар асосида байрам лавҳалари чизиш («Тошкент-бизнинг пойтахтимиз», «Наврўз»). Пейзаж тасвири орқали зарур колорит, рангларнинг қарама-қарши ва текис товланишини тақдим этиш.

Предметнинг ўзига кўра дарахт, мева, сабзавот ва гуллар расмини чизиш.

Тасвирий санъат асари – пейзаж ва натюрмортларни мустақил кузатиш, уларга ҳиссий-эстетик жиғатдан баҳо бериш, таҳлилда тасвирий терминология (пейзаж, натюрморт, меъморчилик кабилар) дан фойдаланиш.

Безакли расм. Болаларнинг безакли расмлар солишга оид ижодларини ривожлантириш, уларни ўзбек халқ аънаналари асосида нақш яратишга ўргатиш (хон атлас, дўппи).

Рўзғор асбобларини (гиламча, сўзана, қуйлакни) акс эттирувчи нарсаларни тўртбурчак, айлана нақшлар билан ишлатиш орқали болаларни рангларни ҳис қилишга ўргатиш.

Безакли расм элементларининг номларини билиш – жимжимадор ва бодом нақшли. Янги ранглар уйғунлигини ҳосил қилиш учун рангларни аралаштириб янги ранг ясашни билиш. Рангли, қора ва оқ фонда мустақил нақшларни композициялаш устида бош қотириш.

Турли ҳажмдаги силуэт қоғозларга, жумладан, рўзғор буюмлари ва либосларни

ифодаловчи силуэтларга майда ва йирик элементлардан нақшлар чизиш.

1-2 хил рангли ва ранг-баранг нақшлар чизишда ранглارни ҳис этиш лаёқатини ривожлантириш. Индивидуал ва жамоавий безакли композициялар яратиш.

Ўзбек ва бошқа халқлар амалий санъати анъаналарига асосланиб, турли фонда ва ҳар хил ҳажмда безакли нақшлар чизиш.

Нақшлар композициясига ўсимликлар элементларини (ранглар, мевалар, япроқлар, жимжима нақшлар) киритиш, куш ва ҳайвонлар тасвирини ранг ва нақш элементлари билан уйғунлаштириб тақдим этиш.

Фикран миллий нақш элементларидан фойдаланиб, безакли композициялар тузиш, ясси шаклли нақшлари ишлаш, жамоа меҳнатида қатнашиш. Композицияларни якка ўзи ва 3-4 кишилик кичик жамоа билан бирга ишлаш.

Ўзбек халқ миллий чинни буюмлари (чойнак-пиёла, коса, обдаста лаган) силуэти (шакли)га нақшлар (илмоқ, ғажак, чизикчалар, таёқчалар) чизиш.

Пластилин (лой) билан ишлаш. Содда шаклли нарсалар (мева ва сабзавотлар) ва халқ усталари анъаналарига асосан, бирмунча мураккаб сопол ўйинчоқлар (эчкича, туя, от) ясаш.

Пластик материаллардан нарса ясашнинг турли усулларини эркин қўллашга ўрганиш, шаклнинг асосий қисми ва бошқа қисмлари, уларнинг бўлаклари, тасвирланган объектларининг характерли хусусиятларини тақдим этиш, ёғоч қалам ва бармоқлар ҳаракати орқали шакл юзасини қайта ишлаш, силлиқлаш ва мукамаллаштиришни ўргатишни давом эттириш.

Болалар катта ҳажмли фигуралар: шар, цилиндр, конус ҳақидаги билимларга таяниб, нарса шаклини илк марта ўрганиб чиққанларидан сўнг, унинг алоҳида қисмларини ажрата олишлари ва номини айтиб беришлари ҳамда ясашлари лозим.

Тасвирий ифодалар яратиш билан бирга, инсон ва ҳайвонга хос динамика хусусиятларини акс эттириш (қизча ракс тушмоқда, кушча учишга ҳозирланмоқда).

Пластик материаллардан нарса ясаганда болаларда композиция туйғусини ривожлантириш, 2-3 фигурадан иборат мураккаб бўлмаган ҳайкалтарошлик маҳсулотлари гуруҳини ҳосил қилиш, фигураларни умумий асосга бирлаштириш («Чанғичилар», «Болалар қорбўрон ўйнашмоқда»).

Турли идиш-товоқлар ясаш (пиёла, коса, чойнак), уларнинг сиртки қисмини бармоқ учлари ва ёғоч қалам билан силлиқлаш.

Динамик ҳаракат ва яхлит тасвирнинг бўлақларда ифодаланишини назарда тутиб, 2-3 фигурали ҳайкалтарошлик нарса-буюмлари композициясини ҳис этишни ривожлантириш.

Бир парча яхлит пластик материалдан нарса ясаш. Ясалган нарсани ҳаракатда тасвирий ифодалаш («Чанғичилар», «Болалар қорбўрон ўйнашмоқда»).

Инсон, жонивор ва ўйинчоқларни ҳайкалтарошлик асосида тасвирлаш («Биз байрамга чикдик», «Ҳайвонот боғи», «Шоҳга кўнган куш»). Пластик материалдан турли идиш-товоқлар ясаш. Бармоқ ва ҳайкалтарошлар рангли қалами билан шакллар сатҳини қайта ишлашга ва рельефлар билан безашга ўрганиш.

Кишилар ва жониворлардан иборат гуруҳли ҳайкалтарошлик тасвирларини ясаш. Пластик материаллардан нарсалар ясаш техникаси ва усулларини машқ қилиш.

Халқ ижодий анъаналари асосида ўйинчоқ, барельеф кабилар ясаш (афсонавий куш, эсдалик буюмлар, шунингдек, лойга безакли ишлов беришни билиш). Болалар барча босқичларни мустақил бажаришлари лозим: пластина (ясси, қаттиқ

жисм) яшаш, жисм релефини стек (хайкалтарошлар ишлатадиган қалам)да чизиш. Ясалган нарсани гуаш ёки темпера (тухум сариғидан тайёрланган) бўёқлари билан бўяш.

Халқ ўйинчоқларига ўхшатиб безакли фигуралар яшаш ва бўяш.

Халқ ижоди анъаналарига кўра, ўйинчоқ, барелефлар яшаш (совға буюмлари, от, туя кабилар). Сополга безак ишлаш ва ангобда (гилдан тайёрланган махсус бўёқда) бўяш.

Ясалган безакли маҳсулотларни мустақил равишда текшириб чиқиш, уларга эстетик баҳо бериш, тавсирий терминологиядан фойдаланиш (хайкалтарошлик, стек (хайкалтарошлар қора қалами), ангоб).

Аппликация. Болаларнинг икки марта букланган қоғоз варағидан симметрик шакллар қирқиш кўникмаларини мустаҳкамлаш (идиш-товоқ, барглар), аппликацияда турли фактурадаги (силлик, ялтироқ, тукли) қоғозларни қўллаш.

Предметнинг ўзига ва тасаввурга кўра муайян (предметли ёки сюжетли) тасвир яратиш.

Предметнинг ўзига кўра предметли ва сюжетли нарсалар (сабзавот, ўйинчоқ ва гуллар) тасвирини яратиш.

Геометрик ва ўсимлик элементларининг турли шаклларида қоғозда безакли композициялар тузиш. Образ яратишда болаларнинг бўрттириб ишлов бериш, қоғозларни ажратиш, тасвирларни елимлаш каби усуллардан фойдаланишларини рағбатлантириб бориш, уларни кошнкор тасвир усулларида ўргатиш.

Кўз билан мўлжаллаб қоғоздан унча мураккаб бўлмаган нарса, куш ва ҳайвонлар силуетини қирқиш. Соялар театрида ўйнатиш учун силуетлар тайёрлаш. Янги йил байрами олдидан зални жиҳозлашда иштирок этиш. Образ характериға мувофиқ аппликацияларни ажратиш ва қайчида қирқиш усулини биргаликда қўллаш: дарактда қор, пахмоқ жўжа.

Ўзбек халқ нақшлари, жумладан, турли вилоят ҳудудларига хос нақшлар хусусиятлари ва колоритини тақдим этиш ва каштачилик ҳамда йўрмадўзликка оид симметрик нақшлар яратиш.

Болаларда ранг ва колорит ҳиссини ривожлантириш.

Унчалик мураккаб бўлмаган композицияларни яратишда гуруҳ таркибида ижодий ишлашни давом эттириш, наврўз ва бошқа байрамларни ўтказиш учун бинони гуруҳ билан бирга жиҳозлашда иштирок этиш.

Қирқишнинг техник усулларини қўллаб, индивидуал ва гуруҳли ишлар бажариш.

Қуриш-яшаш. Болаларни бино, иншоот, ансамбллар (турар жой, театр, майдон, сарой, минора ва б.)нинг турли қурилма-конструкцияларини кўра билишга ўргатишни давом эттириш.

Қурилиш материалларини конструкциялаш.

Биргина объектни ундан фойдаланишнинг турли шарт-шароитларини назарда тутиб конструкциялаш (пиёдалар учун кўприк, транспорт ҳаракати учун кўприк), қайси деталь қурилиш учун кўпроқ мос келишини аниқлаш, уларни қандай конструкциялаш кўпроқ мақсадга мувофиқ эканлигини белгилаш, истикболда қурилишни режалаштириш кўникмаларини ривожлантириш.

Ягона мазмунга бирлашган катта қурилишни (кўча, уйни) таъминлашга ўргатишни давом эттириш.

Қоғоздан конструкциялар ҳосил қилиш

Учбурчак (куб) шакллардан андоза бичишга ўргатиш. Болаларнинг тўртбурчак шаклли қоғозни 16 та тенг бўлакка бўлишга (сават, кути) оид малакаларини мустаҳкамлаш.

Табиий материалларни конструкциялаш

Инсон, жонивор ва кушларнинг турли фигураларини дуб дарахтининг меваси (чўчкаёғоқ), турли мева данаклари, уруғлар ва бошқа табиий материаллардан тайёрлаш, алоҳида қисмларини пластилин, елим воситасида бирлаштириш, тайёрланган фигурага ифодавийлик ва ҳаракатни таркиб топтиришга (Масалан: “Қизча рақс тушмоқда”, “Кушча дон чўқимоқда” каби) ўргатиш.

Қуриш-ясаш материалларидан конструкциялар ҳосил қилиш

Қуриш ишларини амалга оширишда бир вақтнинг ўзида бир неча шарт-шароитларни ҳисобга олиш (уч қаватли турар - жой биносини икки подъездли қилиб яшаш, пиёдалар ва транспорт учун кўприк яшашда муайян миқдордаги ҳажм кенглигини назарда тутиш).

Табиий материалларни конструкциялаш

Тизимча (чилвир) ёрдамида ўйинчоқнинг ҳаракатланувчи қисмини яшаш- (қулоқлари кимираб турадиган қўлбола қуён ёки югура оладиган бола каби). Тайёр шакллардан фойдаланишга ўргатиш (кутичалар, қўлбола буюмлар тайёрлаш учун қоғоз банкахалар (кўғирчоқ ўйин учун аптечка).

Конструкторлик деталларини конструкциялаш.

Турли пластмасса конструкциялар ҳақидаги билимларни кенгайтириш. Расм, шахсий тасаввур ёки тарбиячининг кўрсатмаси асосида турли моделлар яратишга ўргатиш (бино, поезд, самолет ва б.).

Болаларни скоба ёрдамида пластмасса конструкцияси қисмларини ажратиб йиғиб олишга ўргатиш.

Қурилиш материалларидан конструкция ҳосил қилиш.

Бир неча қурилиш гуруҳини ягона мазмунга бирлаштириш (майдон, аэродром). Жамоавий қурилиш ишлари.

Қоғоздан конструкция ҳосил қилиш. Шаблонга кўра қоғозларни фарқлаш ва рангли қоғоз тасмалар билан қоғоз асосини муқовалаш (китоб учун хатчўп, гиламча) кўникмасини машқ орқали мустаҳкамлаш.

Табиий материаллардан конструкциялар ҳосил қилиш. Тарбиячининг кўғирчоқ намуналарига берган таҳлилига кўра, ўйин ўйнаш учун мустақил тарзда сув ва шамол кўмагида ўйнаса бўладиган турли ўйинчоқлар ясаш.

Конструкторлик деталларидан конструкциялаш. Махсус штифт (металл ўзакча) кўмагида мустаҳкамланадиган конструкторлар билан танишиш.

Қуриш-ясаш материалларидан конструкциялаш. Пол ва столбоп қуриш материаллари билан ишлаш малакаларини мустаҳкамлаш.

Қоғоздан конструкциялаш. Қоғоз билан ишлаш кўникма ва малакаларини мустаҳкамлаш

Табиий материаллардан конструкциялаш. Илдиз шаклидан қўлбола нарсалар яшашга ўргатиш. Бутоқ ва уларнинг ранг-тус ва фактура хусусиятлари. Мазкур қўлбола нарсаларнинг қисмларини бирлаштиришнинг махсус усулларини (елим, пластилин ёки ингичка сим билан бирлаштиришни) мустақил равишда топиш. Болаларнинг фантазиясини ривожлантириш.

Қуриш-ясаш конструкцияларини таҳлил этиш, унинг функционал вазифаларини

белгилаш, шунга мувофиқ унинг шакли ва ҳажмини аниқлаш. Деталларни бир-бирига маҳкамлаш усулларини қўллаб, болаларни иншоотнинг конструктив ечимини излаб топишга йўналтириш.

Бадий қўл меҳнати.

Қоғоз ва картина билан ишлаш. Ажойиб ва гаройиб ўйинчоқлар ясаш, болаларга қоғоз варагини турли усулда букишни (тўғрибурчак, квадрат, турли йўналишда айлана шаклда (дўппи), турли фактурадаги қоғозлардан фойдаланишни ўргатиш.

Рангли қоғоз вараги бўлакларидан нарсаси ясаш (хатчўп, гиламча).

Оригами техникаси билан ўйинчоқ ясашга ўргатиш.

Мато билан ишлаш. Болаларни турли фактурадаги матолардан фойдаланиб, аппликация ишларини амалга оширишга ўргатиш (капалак учун ипак мато, рангли, ёғли мелқда контур чизиш ва сюжетга мос қилиб қирқиш).

Табиий материаллар билан ишлаш. Табиий материаллар (ёнғоқ, бутоқ, мева, гуллар, уруғлар ва данак пўстлоқлари) дан нарсалар ясаб, уларни мустақил излаб топилган, ягона композицияга бирлаштириш (“Эртақ қаҳрамонлари”).

Иш жараёнида болаларда фантазия ва ижодкорликни тарбиялаш.

Ўқув йили охирида бола:

- индивидуал ва жамоавий расмлар чизиш, атроф борлик, ҳаёт ва бадий асар воқеа-ҳодисалари асосида предметли ва сюжетли расм чизиш;
- расм чизишни хомаки режа тузишдан бошлаш, яъни расмнинг айрим штрихларини қора каламда очроқ қилиб чизиб олиш;
- расмда турли тасвирий материаллар ва тасвирий технологияларни қўллаш;
- ўйинчоқ ва болалар ҳаётида фаол қўлланиладиган нарсаларнинг тасвирий силуэтларига халқ амалий безак санъати асосида нақшлар чизиш;
- қисмлар уйғунлиги, ҳолат шакли ва фигура ҳаракатини назарда тутган ҳолда, турли нарсалар ясаш, икки-уч ва ундан ортиқ тасвирлар асосида сюжетли композиция яратиш;
- ёпиштириш ва рельеф усулларини қўллаб, безакли композиция ясаш;
- ўзбек амалий безак санъати асосида ясаган нарсасини нақшлар билан безаш;
- тасвирий композиция жиҳатидан тўғри жойлаштириш, турли предметлардан тасвир ҳосил қилиш, унга халқ амалий безак санъати асосида ҳайвон ва қушларнинг тасвирларини киритиш, ишда турли фактурадаги қоғозлардан фойдаланиш;
- улардан фойдаланиш мумкинлигини назарда тутган ҳолда, турли нарсалар конструкциясини ясаш;
- нарсанинг конструкциясини кўра билиш ва амалий вазифаларини назарда тутган ҳолда уни таҳлил эта олиш;
- расм ёки сўз билан берилган кўрсатма асосида ёғоч ёки пластмасса конструкторлар моделларини яратиш;
- ўйинчоқлар ясаш учун қоғозга шаблонга кўра белгилар қўйиб чиқиш;
- катта ҳажмдаги ўйинчоқлар ясаш.

Музыка

Музыка тинглаш. Музиқа асарининг гўзаллигини ҳис қилиш, мазмунини тушуниш, Ватанга муҳаббат ҳисси, миллий гурурини шакллантириш, ёрқин ифода воситаларини фарқлаш, музиканинг 2-3 қисмли шаклини мустақил фарқлай

олиш (“Ўзбекистон Давлат мадҳияси” М.Бурхонов, “Туркистон фарзандимиз” Д. Омонуллаева, “Ўзбекистон мустақил” М. Дадабоев).

Мусика асарининг кириш қисми, банд ва нақарот қисми, шунингдек хотимасини фарқлашга ўргатиш. Мусика воситасида болаларнинг ички дунёсини бойитиш, уларда эстетик дидни шакллантириш. Ўзбек мумтоз, замонавий шунингдек, жaxon мумтоз мусикаси намуналаридан (“Серенада” Ф.Шуберт, “Касал кўғирчоқ” П.Чайковский, “Шахерезада”(парчалар) Римский-Корсаков) болаларни бахраманд қилиш. Турли жанр ва турли кайфиятдаги асарларни (“Туркча марш” В.Моцарт, “Доира ва чилдирмада чал” Д.Омонуллаева “Итальян полька” С.Рахманинов, “Кўғирчоқнинг алласи” А.Мухамедов, “Салимовийнинг товуғи” И. Акбаров, “Ойижон” ўзбек халқ кўшиғи) тинглаш ва фарқлаш, мусикий образнинг мусикий-интонацион ривожланишини кузатиш, ифода воситалари билан таништириш (“Суворий” Д.Кабалевский “Кўнгирикчаллик чана” В.Агафонников).

Дутор, рубоб, каби халқ чолғу асбоблари ижросида куйларни (“Ўзбек халқ куйлари” Т.Ҳолиқов, “Дутор баёти” ўзбек халқ куйи, “Тановор”-Т.Ражабий (рубоб), “Нола”-Т.Алиматов (танбур) тинглаш ва овозидан фарқлашга ўргатиш. Мажор (очик, ёруғ ва х.к.) ва минор (ғамгин, хафа, қоронғу ва х.к.) ҳақида тушунча бериш;

Болаларни жонли ижро билан бир қаторда аудио ва видео тасмаларга ёзилган куй ва кўшиқлар, шеърят намуналари, бадий сўздан бахраманд қилиш. Болаларнинг ёшига мос ва уларга тушунарли мазмундаги опера ва балет асарлари билан таништириш.

Мусикий-ритмик ҳаракатлар. Рақс элементларини мусикага мос, аниқ бажариш билан бирга рақслардаги безак ҳаракатлари билан таништириш. Юриш, югуриш, сакраш, олдинга ва ёнга ҳаққалашни безак ҳаракатларини кўшиб бажаришга ўргатиш. Мусика остида қаторларга сафланиш, бир қатор бўлиб юриш ва югуриш, катта ва кичик доира қуриш каби ҳаракатларни, давра кўшиқларини мустақил ижро этиш. Тиззаларни ярим букиб юриш (“Марш”С.Абрамова), ҳаққалаб сакраш (“Стукалка” украин халқ куйи), оёқ учида енгил югуриш (“Югурамиз” Е.Тиличеева), тактнинг кучли ҳиссасига оёқ тўпиллатиш, чапак чалиш ёки бирон предметни (рўмолча, гул, копток ва х.к.) қўлдан қўлга узатиш (“Чертмак” ўзбек халқ куйи). Жуфт бўлиб юриш ва енгил югуриш, жуфтликда рақс ҳаракатларини бажариш. Ҳаракатли ўйинлар ўйнатиш (“Бойланди”, “От ўйини”, “Бойчечак”, “Хурмача боғи”), давра кўшиқларини ижро этиш (“Неваралар кўшиғи”, “Полвон бўламан” “Кенг Туркистон” Н.Норхўжаев), турли жиҳозлар (байроқчалар, коптоқлар, шарлар ва х.к.) билан машқлар ижро этиш (“Ўзбекистон”, “Бинафша” гуруҳи мусикаси).

Рақс. Ўрганилган рақсларни мустақил ижро этиш, яқка ижро эта олишга эътибор қаратиш, жуфтликда ва эркин рақслар ижро этишга ўргатиш. “Ўзбекча рақс” (“Норим-норим” ўзбек халқ куйи), “Жуфтли рақс” (Д.Зокиров мусикаси), “Замонавий рақс” (мусика раҳбари ихтиёрига қўра).

“Жуфтликда полька” (“Янка полькаси” чех халқ куйи), “Ўзбекча рақс”

(Ғ.Собитов), «Қорпарчалар рақси», «Шиқилдоқлар билан рақс», “Кўғирчоқлар билан рақс”, “Ўғил болалар рақси” (мусика раҳбари ихтиёрига қўра танланган куйларга), “Баҳор вальси” Мирзаев (С.Рахманинов “Полька”), “Гуллар билан рақс” (ўзбек халқ куйи), “Баҳор вальси” (М.Мирзаев), “Ҳаққалакам ўйнасам” (“Марварид” гуруҳи), “Замонавий қизалоқ”, “Хайрлашув вальси”.

Кўшиқ айтиш. Болалар овозини шикастланишлардан асраб-авайлаб ривожлантириш. Тўғри нафас олиш ва тўғри қуйлаш малакаларини шакллантириш. Болаларнинг ёш хусусиятлари ва овоз диапазонларини ҳисобга олиб репертуар танлаш, кўшиқ матни ва оҳангини аниқ ифода этиш. Чолғу асбоби жўрлигисиз қуйлаш, кўшиқнинг банд ва нақорат қисмларини фарқлай олишга ўргатиш. Болаларда кўшиқ ижрочилиги, чолғучилик ва актёрлик қобилиятларини мужассам ривожлантириш мақсадида “Тул яхши, лола яхши” (Л. Муждабоева), “Булубулча” (С.Бобоев), “Қиличми-тўқмоқ”, “Шафтолига саволим”, “Юртим чиройли” (Н.Норхўжаев), “Пахтаой” (Ф.Назаров) “Алла”, “Космонавтлар” (Д.Омонуллаева), “Арча қўшиғи” (Ғ.Қодиров), “Қорбобо”, «Қорқиз», «Богча опажон», «Нурли қўнча» (В.Рўзметова), «Биз аскармиз», «Қадим турон» (Н.Норхўжаев), «Офтоб яхшими, одоб яхшими» (М.Икромова). «Шўх чумчук» (М.Отажонов), «Онажоним», «Наврўз муборак» (М.Дадабоев), “Тойчоғим”, «Майса», «Капалак», «Онажон» (З. Қаюмова), «Булбулча қўшиғи» (А.Мансуров), «Юртимда байрам бўлсин» Л.Турсунова, «Фонтан» (А.Берлин) каби кўшиқларни ўргатиш тавсия этилади.

Болалар чолғу асбобида чалиш. Жамоа бўлиб ижро этиш малакаларини ривожлантириш билан бирга ансамбль бўлиб ижро этишга ўргатиш. Ижрони баравар бошлаб, биргаликда яқунлаш, қуйни мустақил ижро этишга ўргатиш. Болаларда чолғучиликка оид ижодкорликни ривожлантириш.

Музыка раҳбарига жўр бўлиб ижро этиш («Олма» К.Абдуллаев, «Марш» И.Ақбаров), зарбли чолғуларда жўр бўлиш («Ғамгин кўғирчоқ» А.Тамаси, «Диалог» Б.Бартоқ). Кўшиққа чолғуларда жўр бўлиш («Онажоним» М.Дадабоев, «Лайлак келди» ўзбек халқ кўшиғи), халқ қуйларини чалиш («Яллама ёрим» ўзбек халқ қуйи, «Бибиғул» Қорақалпоқ халқ қуйи, «Во поле берёза стояла» рус халқ кўшиғи), чолғу асбоби жўрлигисиз, мустақил ижро этишга ўргатиш («Ах, вы сени» (рус халқ кўшиғи «Кари наво» ўзб халқ қуйи, «Асп буламан» ўзб халқ қуйи).

Ўйин. Саҳна нутқи, яъни ифодали ва аниқ талаффуз қилишни ва саҳна ҳаракати эркинлигини шакллантириш. Ушбу мақсадда айрим эртақларни («Олтин тарвуз», «Зумрад ва Қиммат») саҳналаштириш, мусикалаштиришга эътибор қаратиш.

Ҳаракатли ўйинлар орқали диққат-эътибор, чаққонлик ва зийраклик, ҳаракатларни мусикага мослаш каби сифатлар билан бирга болаларни жисмоний ривожлантириш. «Оқ теракми, кўк терак», «Дор ўйин», «Бойланди» шулар жумласидандир. Кўшиқларни саҳналаштириш орқали ҳаракатли ўйинлар ташкил қилиш («Кичик богбон» И.Ақбаров, «Дехқон қўшиғи» ўзбек халқ кўшиғи), давра кўшиқларини ўргатиш («Тинчлик кўшиғи» (С.Бобоев), «Тинчлик бўлсин» (М.Икромова).

Болаларда мусикий-таълимий ўйинларга бўлган қизиқишни орттириш. Ушбу ўйинларда болаларнинг мусикий билимларга ўргатиш, олинган билимларни мустаҳкамлаш билан бирга ўйинларда зийракликни ривожлантирадиган топшириқларни бериш. Мусикий-таълимий ўйинлардан «Мусикали лото», мусиканинг кайфиятини фарқлашга ўргатувчи «Эртақ қаҳрамонлари», «Қуламизми, йиғлаймиз?», «Кайфият» ўйинлари, тембрларни фарқлашга ўргатувчи «Овозидан топ», «Ўрмонда», «Уч айиқ», «Қайси чолғу чалапти?» ўйинлари, ритмни ҳис қилишга ўргатувчи «Узун, қиска таёқчалар», ноталар билан таништириш ва ноталар чўзими ҳақидаги билимларни мустаҳкамловчи «Ғадир-будир ноталар», «Ноталарнинг уйчаси», ўйинлари, темпни фарқлашга ўргатувчи «Денгизми, ирмоқ», «Бармоқлар» ўйинлари, товуш баландлигини фарқлашга ўргатувчи

«Кўнгиروقчалар», «Куш ва кушчалар» ўйинлари, чолгулар билан таништиришга қаратилган «Қайси чолғу чалапти», «Сирли кутича», «Оркестр» ўйинларини ташкил этиш тавсия этилади. Пефокарталар ва пиктограммалар оркали болалар билимни аниклаш.

Мусикага оид маълумотлар. Дутор, рубоб, карнай, най, чанг ва доира чолгулари билан таништириш, уларда чалиш усуллари ва қайси гуруҳга мансуб эканликлари ҳақида тушунча ҳосил қилиш.

«Фортэ» ва «пиано» белгилари ва уларнинг аҳамияти ҳақида тушунча бериш. Болаларга оркестр ва унинг турлари, дирижёр ва унинг вазифаси ҳақида умумий тушунча бериш. Регистр, товуш баландлиги ҳақида тушунча ҳосил қилиш.

Якка, дуэт, ва ансамбл ижроликни билиш ва аниклаш қобилиятини ривожлантириш.

Ўқув йили охирида бола:

- куйлаш ва ҳаракатланишни мусикага мослай олади;
- товушларнинг баландлик, тембр, чўзимлилиқ хусусиятларини эшитиш оркали фарқлайди;
- маълум рақс ҳаракатларини эгаллайди;
- жамоа бўлиб ва якка рақсга туша олади;
- ўйин, рақс ва машқларда мимик ҳаракатларни акс эттира олади;
- халқ чолғу асбобларини кўриниши ва овоз тембрига кўра фарқлайди;
- болалар чолгулари ансамбли ва оркестрида чалади;
- тингланган, куйлаётган куй ва кўшиқларнинг мазмунини англайди ва баён этади;
- турли мусикий ўйинларни мустақил ташкил эта олади;
- байрам эрталикларида фаол иштирок этади.

6-7 ёшли болалар билан ўтказиладиган эрталиклар

№	Эрталиклар	Ўтказиш вақти
1	Мустақиллик байрами	25-август-30-август
2	Меҳржон байрами	25-октябрь-5 ноябрь
3	Янги йил байрами	25-декабрь-30-декабрь
4	Онажонлар байрами	5-7 март
5	Наврўз байрами	20-март-20-апрель
6	Хотира ва кадрлаш куни	5-7 май
7	Мактабга кузатиш байрами	25-май-30-май

Ўйин фаолияти

Болаларда барча ўйин турларини ташкиллаштиришдаги мустақилликни, ўзини тутиш қонда ва меъёрларини ривожлантиришда давом этиш.

Ташаббусни, ташкилотчилиқ қобилиятларини ривожлантириш.

Жамоавийлик туйғуларини тарбиялаш.

Воқеабанд-ролли ўйинлар. Болаларни ўйин мазмунига мос тарзда турли ролларга киришга, анжомлар, қурилмалар, қурилиш материалларидан фойдаланишга ўргатишда давом этиш.

Болаларни ўз ўйинларини ўзларича ташкиллаштиришга, ўйин учун етишмаётган нарсаларни (театр ўйнаш учун патгаларни, харид учун пулларни) мустақил танлаш

ва яратишга ундаш.

Ўйинларда атроф-борлик ҳақидаги тасаввурлардан, адабий асарлар ва мультфильмлардан олган таассуротларидан ижодий фойдаланишга ёрдам бериш.

Ижодий ҳаётни, ўз ўйини, гоёсини тенгдошлари гоёлари билан мослаштирган ҳолда ўйинни кенгайтириш қобилиятини ривожлантириш; келиша олиш, барча ўйин иштирокчилар ҳаракатларини режалаштириш ва муҳокама қилиш кўникмаларини шакллантиришда давом этиш.

Ҳамкорлик ва ўзаро ёрдамга асосланган муносабатларни шакллантириш. Хайрихоҳлик, тенгдошига ёрдам қўлини чўзишга тайёрлик фазилатларини, ўйиндаги ўртоқларининг манфаатлари ва фикрлари билан ҳисоблашиш кўникмаларини тарбиялаш, баҳсли ўринларни адолат билан ҳал қилиш.

Ҳаракатли ўйинлар. Болаларга мустақил фаолиятларида мазмунан турлитуман бўлган ҳаракатли ўйинлардан фойдаланишга ўргатиш. Жисмоний сифатларини (эпчиллик, тезкорлик, чидамлиликини), ҳаракат мувофиқлиги, маконда мўлжал ола билиш кўникмасини ривожлантиришга ёрдам берадиган унсурларга эга бўлган ўйинлар, мусобақалар ўтказиш.

Ўйин натижаларини ҳолис баҳолашга ўргатиш.

Спорт (бадминтон, баскетбол, стол тенниси ҳоккей, футбол) ва халқ ўйинларига бўлган қизиқишни ривожлантириш.

Театрлаштирилган ўйинлар. Театрлаштирилган ўйинларни ташкил этишда болалар мустақиллигини ривожлантириш.

Саҳналаштириш учун эртақ, шеър, қўшиқни мустақил танлаш, бўлғуси спектакль учун зарур бўлган анжомлар ва декорацияни тайёрлаш, ўзаро мажбурият ва ролларни бўлиб олиш кўникмасини такомиллаштириш.

Образни етказа билишдаги ижодий мустақилликини, эстетик дидни, талаффуздаги аниқликини ривожлантириш. Ифода воситаларидан (гавда ҳолати, имо-ишора, юз ҳолати, оҳанг, ҳаракат) фойдаланишга ўргатиш.

Театрга қизиқишни тарбиялаш. Болаларнинг театрлаштирилган фаолиятида театрнинг турли хилларидан (бибабо, бармоқлар театри, банкадаги театр, расмлар театри, кўлқопли театр, қўғирчоқ театри) кенг фойдаланиш.

Театр маданияти малакаларини тарбиялаш, театр томошаларини, видеоматериалларни томоша қилиш орқали театр санъати билан таништириш. Болаларга театр ҳақида, театрдаги касблар ҳақида ҳикоя қилиш.

Театрдаги воситалар (чирок, грим, мусиқа, сўз, хореография, декорация ва б.) орқали яратилган бадний образларни тушунишга ўргатиш.

Таълимий ўйинлар. Болаларни турли таълимий ўйинларни (лото, мозаика ва б.) ўйнашга ўргатишда давом этиш. Ўйинларни ташкил этиш, етакчилик ролини бажариш малакасини ривожлантириш. Ўз ҳаракатларини етакчи ва бошқа ўйин иштирокчилари ҳаракатлари билан мувофиқлаштиришга ўргатиш. Ўйинда топқирлик, қўйилган вазифани мустақил бажариш малакасини ривожлантириш.

Болаларни айрим таълимий ўйинларни (“Шумелки”, “Шуршалки”) яратишга жалб қилиш. Сенсор қобилиятларни ривожлантириш ва мустаҳкамлаш.

Ўйинда мактабга тайёргарлик учун зарур бўлган сифатларнинг, яъни ўзини тутишдаги эркинлик, ассоциатив образли ва мантикий фикрлаш, ҳаёлий тасаввур, билиш фаоллиги каби сифатларнинг юзага келиши ва ривожланишига ёрдам бериш.

Ўқув йили охирида бола:

- турли-туман ўйин сюжетларини мустақил танлаш ва ўйлаб топиш;
- ўзидан тўқиб чиқаришга ўрин қолдирган ҳолда ўйин жараёнида мўлжалланган мақсаддан четлашмаслик;
- ролнинг янги талқинини топиш ва уни амалга ошириш;
- ўйин мухитини моделлаштириш;
- таълимий ўйинларда ўз тенгдошлари билан юриш, харита ва схемаларни танлаш тартиби ҳақида келишиб олиш, сабр-тоқатли ва дўстона шериклар бўлиш;
- спектаклнинг образлар қурилмасини тушуниш, яъни актёрлар ўйинига, ифода воситаларига ҳамда сахна асарининг безатилишига баҳо бериш;
- томоша қилинган спектакль тўғрисидаги суҳбат чоғида ўз нуқтаи назарини изҳор қилиш;
- театр маданияти малакаларига эга бўлиш, яъни театрдаги касбларни билиш, театрда ўзини тутиш қоидаларини билиш;
- спектакллар яратиш учун тузилган ижодий гуруҳларда (“режиссёрлар”, “актёрлар”, “костюмерлар”, “безакчилар”) иштирок этиш.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Мактабгача ёшдаги болалар ривожланишига қўйиладиган Давлат талаблари. Тошкент – 2008.
2. “Учинчи мингйилликнинг боласи.” таянч дастури ва ўқув қўлланмаси Тузувчилар: М.Ш.Расулева, С.С.Мирджалилова ва бошқалар. Маърифат-мададкор наш. Тошкент, 2000.
3. “6 ёшли болаларни мактабга тайёрлаш ва мактабга мослашувини ўрганиш”. Методик қўлланма. К.Низомова Тошкент 2006.
4. “Агар болам соғлом бўлсин десангиз” Д. Шарипова ва бошқалар (Ота-оналарга мактабгача ёшдаги болаларнинг гигиеник тарбияси ҳақида) Методик қўлланма. Т.2006.
5. “Бир ёшдан уч ёшгача бўлган болалар тарбияси” М. Ғайбуллаева. Тошкент, 2006.
6. Мактаб таълимини ривожлантириш Давлат умуммиллий дастури асосида малака ошириш ва қайта тайёрлаш сифат ва самарадорлиги таъмишланишнинг илмий-педагогик асослари. (тезислар тўплами) 2006 йил 26-27 май. Тошкент 2006.
7. “Мактабгача таълим муассасаларида жисмоний тарбия” Тузувчи-муаллифлар: Т.С.Усмонхўжаев, С.Т.Исломова. “Илм Зиё” наш. Т.2006
8. “Мактабгача таълим муассасаларида экологик таълим – тарбия” бўйича тузилган намунавий дастур ва ўқув қўлланма. Тузувчи: Н.Равшанова. Илм Зиё наш. Т.2006
9. “Мактабгача ёшдаги болаларнинг умумий ва кенгайтирилган жисмоний тарбияси”. Тузувчи-муаллифлар: К.М.Маҳкамжонов, М.Ш.Расулева ва бош. “Илм Зиё” наш. Т.2006
10. “Ота-оналарга мактабгача ёшдаги болаларнинг гигиеник тарбияси ҳақида”. Тузувчи: Д.Ж.Шарипова. Илм Зиё наш. Т.2007
11. «Мактабгача кичик ёшдаги болаларда илк математик тасаввурларини шакллантириш» Методик қўлланма. З.Раҳмонкулова. Тошкент, 2007.
12. «Мактабгача ёшдаги болаларни иккинчи тилга ўргатиш методикаси» Дастур ва ўқув қўлланма. Ф.Р.Қодирова, Р.М.Қодирова Тошкент, 2007.
13. “Учинчи мингйилликнинг боласи” таянч дастури ва ўқув қўлланмаси учун бадиий тўплам. (шеър, хикоя, эртақ ва топишмоқлар) Д.Қорабоева, З. Иброҳимова ва бошқалар. Тошкент 2006.
14. “Куйла, офтобим”. Н.Раҳимова Тошкент 2006.
15. “Катта гуруҳ тарбиячилари учун нутқ ўстириш машғулотли ишланмалари” (методик қўлланма) Тузувчилар: Ф.Р.Қодирова, М.Ғайзуллаева. Т.2007.
16. “Тайёрлов гуруҳ тарбиячилари учун нутқ ўстириш машғулотли ишланмалари” (методик қўлланма) Тузувчилар: Ф.Р.Қодирова, М.Ғайзуллаева, М. Рустомова. Т.2010.
17. “Ҳаракатли ўйинлар”. Тузувчи: Д.Зайнитдинова. Т.2006
18. “Мактабгача ёшдаги ёштитишида муаммоси бўлган болалар таълими”. Муаллиф: Ғайзиева У. Т.2006

19. "Справочник руководителя дошкольного образовательного учреждения". Тузувчилар: Ф.Н.Вахобова, М.Ш.Расулева ва бош. Т.2006
20. "Фарзандларимизни аллалаб, эркалаб ўстирамиз". М.Гайбуллаева. Т.2006
21. "Великие мыслители и деятели культуры Центральной Азии" Н.Ремеев, З.Рахимова методик қўлланма. Тошкент. 2008.
22. "Овқатлантиришни ташкил этиш ва меъёрий ҳужжатларнинг юритилиш тартиби". А.Р.Содиқов, А.Мирзааҳмедов, методик қўлланма. Тошкент, 2007 йил.
23. "Мактабгача таълим муассасаларида психологик хизмат ва меъёрий ҳужжатлар" Ф.Назарова, 2007 йил.
24. "Бола шахсини ривожланишининг долзарб муаммолари" II Халқаро илмий – амалий анжуманининг тезис ва мақолалар тўплами, 2008 йил.
25. "Рақс элементлари орқали болаларни жисмоний ривожлантириш" М.Каримов ва М.Икромов, методик қўлланма, 2008 йил
26. "Мактабгача ва мактаб ёшидаги болаларни овқатлантириш" илмий – услубий қўлланма, А.Р. Содиқов, А.Мирзааҳмедов, 2008 йил.
27. "Таълимда инновация", "Таълим жараёнида педагогик технологиялар" С.Мирджалилова, Р.Тўлаганова методик тавсиянома, 2008 йил
28. "Педагог кадрлар салоҳиятини оширишда методик бирлашмаларнинг ўрни" М.Рустамова, Д.Джуманова, методик тавсиянома, 2008 йил.
29. "Мактабгача таълим тизимига доир ҳуқуқий – меъёрий ҳужжатлар тўплами", 2009 йил.
30. "Қувноқ логоритмика" Д. Джуманова, Ю.К. Прусакова, методик қўлланма, 2009 йил.
31. "Мактабгача ёшдаги болаларда математик тасаввурларини шакллантириш" З.Рахмонкулова, Н.Қурбонова, методик қўлланма, 2009 йил.
32. "Ўзбекистонда мактабгача таълим тизимини модернизациялаш-юксак маънавиятли келажак авлодни тарбиялаш негизидир" мавзусидаги республика илмий-амалий анжумани материаллари. Тошкент – 2009 йил.
33. "Мактабгача ёшдаги болаларни мактабга тайёрлаш". Г. Қ. Жалолова, методик тавсия. Тошкент, 2004 йил.
34. "Болаларни мактабга тайёрлашда ноанъанавий ўйинлардан фойдаланиш", методик қўлланма, Тошкент, 2004 йил.

МАШҒУЛОТЛАР МАВЗУЛИ-ТАҚВИМ РЕЖАСИ

Илк ёш гуруҳ (2-3 ёш)

№	Машғулот номи	Ўқув йили давомида				
		хафтада	бир ойда	1-ярим йиллик	2-ярим йиллик	Жами
1	Атроф олам билан таништириш	0,5	2	8	10	18
2	Табиат билан таништириш	0,5	2	8	10	18
3	Таълимий ўйин-машқлари (сенсор тарбия)	1	4	16	20	36
4	Нутқ ўстириш	1	4	16	20	36
5	Бадий адабиёт билан таништириш	0,5	2	8	10	18
6	Расм	1	4	16	20	36
7	Қуриш-ясаш	1	4	16	20	36
8	Лой иши	0,5	2	8	10	18
9	Жисмоний тарбия	2	8	32	40	72
10	Мусика	2	8	32	40	72
	Жами	10	40	160	200	360

Атроф-олам билан таништириш

Атроф-олам билан таъминланиш											Йил давомида
1-ярим йил					2-ярим йил						
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	10	18

Ойи	Машғулот мавзуси
Сентябр	1. Таълимий ўйин "Устки кийимлар"
	2. Полизга мақсадли сайр уюштириш
Октябр	3. Таълимий ўйин "Бош кийимлар"
	4. «Бизнинг оила» мавзусида суҳбат
Ноябр	5. Таълимий ўйин "Ўйинчоқлар"
	6. Таълимий ўйин "Оёқ кийимлар"
Декабр	7. Таълимий ўйин "Кийиниш одоби"
	8. "Арча байрами" мавзусида суҳбат
Январ	9. Таълимий ўйин "Ажойиб халтача"
	10. Ўйинчоқ "Юк машина" билан таништириш
Феврал	11. Чой идишлари билан танишиш
	12. "Болалар товуқ ва жўжаларга дон беришяпти" сурати устида суҳбат
Март	13. Қушчани кузатиш
	14. Ўйинчоқ "Автобус" билан таништириш
Апрел	15. Таълимий ўйин "Ошхона идишлари"
	16. Ювиниш одоби мавзусида суҳбат
Май	17. Ўйинчоқ "Енгил машина" билан таништириш
	18. "Саломлашиш одоби" мавзусида суҳбат

Табиат билан таништириш

1-йрим йил					2-йрим йил						Йил давомида
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	10	

Ойи	Машгулот мавзуси
Сентябр	Бокқа сайр
	Аквариумдаги балиқни кузатиш
Октябр	Гулзордаги гулларни кузатиш
	Сабзавотлар дўконига мақсадли сайр
Ноябр	Кузги дарахт билан таништириш
	Куёни кузатиш(биринчи кузатув)
Декабр	Ер майдончаси бўйлаб мақсадли сайр
	Хона ўсимликларини ювиш
Январ	Мушукни кузатиш
	Тарбиячи ёрдамида пиёз экишни кузатиш
Феврал	Қафасдаги қушчани кузатиш
	Наврўзгулни кузатиш
Март	Экинзорга мақсадли сайр
	Мушук боласини кузатиш
Апрел	Гуллаб турган дарахтни кузатиш(Олча, олма)
	Қум ва сувнинг хусусиятлари билан таништириш
Май	Хашаротлар(капалак) билан таништириш
	Чумоли инини кузатиш

Ижтимоий ҳиссий ривожлантириш

1-йрим йил					2-йрим йил						Йил давомида
IX	X	XI	XII	Жами	I	II	III	IV	V	Жа ми	
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	10	

Ойи	Машгулот мавзуси
Сентябр	Одоб саломдан бошланади (суҳбат)
	Ота-онага ҳурмат (суҳбат)
Октябр	Тозалик- бу саломатлик (суҳбат)
	Кийиниш одоби (суҳбат)
Октябр	Боғча опамиз-меҳрибонимиз(суҳбат)
	Боғчадаги буюмлар бизники(суҳбат)
Ноябр	Бизнинг оила (суҳбат)
	Бизнинг кўча (суҳбат)
Декабр	Ёлғончилик -ёмон одат(суҳбат)
	Табиат бизнинг дўстимиз (суҳбат)
Январ	Миллий ўйинлар орқали ахлоқий тарбия бериш (ўйин)
	Кайфият (ўйин)
Феврал	Салом! Мен келдим (ўйин)
	Мен сенга табассум ҳадя қиламан(ўйин)
Март	Мен қандайман? (суҳбат)
	Тамгалар (тасвирий фаолият)
Апрел	Мен нимани эшитаётман?(ўйин)

	Менинг расмим (тасвирий фаолният)
Май	Онамнинг расми (суҳбат)
	Мен нимани кўряпман? (суҳбат)

Таълимий ўйин-машқлари (сенсор тарбия)

1-ярим йил					2-ярим йил						Йил
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	давомида
4	4	4	4	16	4	4	4	4	4	20	36

№	Ойи	Машғуллот мавзуси
1	Сентябр	“Кўғирчоқ Лолахонни ухлатамиз” таълимий ўйини
2		“Кўғирчоқ Лолахонни кийинтирамиз” таълимий ўйини
3		“Кўғирчоқ Лолахонни овқатлантирамиз” таълимий ўйини
4		“Рангли шарчаларни думалатиш” таълимий ўйини
5	Октябр	“Пирамидани йиғиш” таълимий ўйини
6		“Кубикдан минора қурамиз” таълимий ўйини
7		“Катта- кичик” таълимий ўйини
8		“Рангли пирамидани йиғ” таълимий ўйини
9	Ноябр	“Жарангла, кўнғирокча” таълимий ўйини
10		“Кўғирчоқни аравада учирамиз” таълимий ўйини
11		“Сув билан ўйнаш” таълимий ўйини
12		“Балиқ тут” таълимий ўйини
13	Декабр	“Қум билан ўйнаш” таълимий ўйини
14		“Тугмачани так” таълимий ўйини
15		“Тасмачани так” таълимий ўйини
16		“Ёғоч болғача билан ўйин” таълимий ўйини
17	Январ	“Йиғма кубиклар билан ўйин” таълимий ўйини
18		“Ажойиб қутича” таълимий ўйини
19		“Турли хажмдаги кубиклар билан ўйин” таълимий ўйини
20		“Жойига қўй” ранг ажратиш бўйича таълимий ўйини
21	Феврал	“Жойига қўй” шакл ажратиш бўйича таълимий ўйини
22		“Қандай” таълимий ўйин
23		“Ранги ва катталигини айт” таълимий ўйин
24		“Баланд-паст” таълимий ўйин
25	Март	“Узоқ-яқин” таълимий ўйин
26		“Рангли халқаларни йиғиш” таълимий ўйини
27		“Рангли доирачалар” таълимий ўйини
28		“Устунчаларни йиғиш” таълимий ўйини
29	Апрел	«Ғадир-будир жуфт суратлар» таълимий ўйини
30		“Боғичли айиқча” таълимий ўйини
31		“Узун-қиска” таълимий ўйини
32		“Боғичли нимча” таълимий ўйини
33	Май	Халқачаларни рангига қараб йиғиш
34		“Боғичли этикча” таълимий ўйини
35		Доиранинг катта-кичиклигига қараб жойига қўйиш
36		“Меваларни йиғамиз” таълимий ўйини

Нутк, ўқиш ва саводга ўргатиш

1-йрим йил					2-йрим йил					Йил	
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	давомида
4	4	4	4	16	4	4	4	4	4	20	36

№	Ойи	Машиғулот мавзуси
1	Сентябр	Таълимий ўйин “Топширикни бажар”
2		Полигма мақсадли сайр уюштириш
3		“Шолғом” эртагини ҳикоя қилиш
4		“У” товушини тўғри талаффуз қилиш
5	Октябр	Таълимий ўйин “Қандай?”
6		“Чумчук” шеърини ўқиб бериш
7		Таълимий ўйин “Қўғирчоқ Лолахоннинг кийимларини кўриш”
8		“Болалар товуқ ва жўжаларга дон беришяпти” сурати устида суҳбат
9	Ноябр	“Алла” овуғмачоғини ўқиб бериш
10		Таълимий ўйин “Ким нима қиялпти?”
11		“Бўри билан эчки” эртагини ҳикоя қилиш
12		Таълимий ўйин “Нима қандай кичкиради?”
13	Декабр	“Биз қушларни қандай овқатлантирамыз” сурати устида суҳбат
14		“Икки эчки” эртагини ҳикоя қилиш
15		Таълимий ўйин “Ким нима қиялпти?”
16		“Мушук” шеърини ўқиб бериш
17	Январ	“Боғчада қиш байрами” сурати устида суҳбат
18		“Чапак- чапак” овуғмачоғини ўқиб бериш
19		“Қурк товуқ” эртагини ҳикоя қилиш
20		“Болалар овқатлантирилди” сурати устида суҳбат
21	Феврал	Ўзбек халқ эртаги “Мақтанчоқ қуён”ни сўзлаб бериш
22		“Саман тойчоқ” шеърини ўқиб бериш
23		Таълимий ўйин “Топширик”
24		Болалар балиқни овқатлантиряптилар” сурати устида суҳбат
25	Март	Ўйинчоқ автомашина, автобусни кузатиш
26		“Бўғирсоқ” эртагини ҳикоя қилиш
27		“Т” товушини тўғри талаффуз қилиш
28		“Офтоб чикди” шеърини ўқиб бериш
29	Апрел	Қушчани кузатиш
30		Таълимий ўйин “Ажойиб халтача”
31		“Эчки болалари” эртагини ҳикоя қилиш
32		Таълимий ўйин “Қўғирчоқ Лолахонни чўмилтирамыз”
33	Май	“Қўнғиз нима дейди” шеърини ўқиб бериш
34		“Она боласини чўмилтиряпти” сурати устида суҳбат
35		“С” товушини тўғри талаффуз қилиш
36		Кўргазмасиз ҳикоя қилишга ўргатиш

**Бадий адабиёт билан таништириш
машгулотларининг ўқув йили бўйича тақсимооти**

1-йрим йил					2-йрим йил						Йил давомида
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	18	18

№	Ойи	Машгулот мавзуси
1.	Сентябр	Ўзбек халқ эртаги “Фил билан Хўроз” сўзлаб бериш
2.		III.Саъдулла. “Лола ва Мушук” шеърини ёдлатиш
3.	Октябр	М.Муродов. “Меҳрибон” ҳикоясини ўқиш
4.		А.Раҳмат. “Айиқчам” шеърини ёдлатиш
5.	Ноябр	А.Ирисов. “Билмай қолиб” ҳикоясини ўқиш бериш
6.		А.Обиджон. “Пахта ва Чигит” шеърини ёдлатиш
7.	Декабр	Ўзбек халқ эртаги “Икки эчки” сўзлаб бериш
8.		Ҳ.Ёкубов. “Қор” шеърини ёдлатиш
9.	Январ	Ўзбек халқ эртаги “Мақтанчоқ куён” ни сўзлаб бериш
10.		Т.Ортиқхўжаев. “Кулча нон” шеърини ёдлатиш
11.	Феврал	Р.Фарҳодий. “Тонгги сўз” ҳикоясини ўқиш бериш
12.		Ҳ.Раҳмат “Қуёнча” шеърини ёдлатиш
13.	Март	Р.Азизхўжаев. “Ойижон” ҳикоясини ўқиш бериш
14.		III.Саъдулла. “Ёмғир ёғалоқ”
15.	Апрел	Р.Файз. “Бодринг” шеърини ёдлатиш
16.		М.Муродов. “Бўлиб ейишди” ҳикоясини ўқиш бериш
17.	Май	А.Зиёмат. “Ёз шамоли” ифодали ўқиш
18.		М.Муродов. “Тўп” адабий эртагини ўқиш

Тасвирий фаоллият йўналишида

№	Машгулот номи	Ўқув йили давомида				
		ҳафтада	бир ойда	1-йрим йиллик	2-йрим йиллик	Жами
1	Расм	1	4	16	20	36
2	Қуриш-ясаш	1	4	16	20	36
3	Лой иши	0,5	2	8	10	18
	Жами	2,5	10	40	100	140

№	Ойи	Машгулот мавзуси
Сентябрь	Расм	1. “Қаламлар нима дейди?” (қалам билан таништириш, рангларини ажратиш ва қўллаш усуллари) 2. “Рангли ип калавалари” 3. “Ўтлоқ” 4. «Ёмғир-ёғалоқ»
	Қуриш-ясаш	“Боғчамиз йўлакчаси” “Самолёт” “Курсича” “Уйча”
	Лой иши	9. “Лой билан ишлашни ўрганамиз” 10. “Катта-кичик копточкалар”

Октябрь	Расм	1. “Рангли пуфаклар” 2. “Мовий осмондаги булутлар” 3. “Типратикан” (тайёр шакл асосида) 4. “Рангли тасмалар” (бўёқлар билан)
	Қуриш-яшаш	“Минора” “Машина йўли” “Уйча атрофидаги девор” “Автобус”
Ноябрь	Лой иши	9. “Олма ва ёнғоқчалар” 10. “Ликопчалар”
	Расм	1. “Сариқ ва кизил барглар” 2. “Рангли поёндоз” 3. “Қувнок коптокча” (бўёқлар билан) 4. “Пақирчани безаймиз” (тайёр шакл асосида)
	Қуриш-яшаш	“Катта-кичик уйлар” “Кема” “Баланд-паст миноралар” “Кўприк”
	Лой иши	9. “Ликопчадаги олмалар” 10. “Қуёнчаларни сабзи билан меҳмон қиламиз”
Декабрь	Расм	1. “Рангли ҳалқалар” 2. “Байрам салюти” 3. “Қор ёғди” 4. “Арча” (бўёқлар билан)
	Қуриш-яшаш	“Бизнинг кўча” “Катта-кичик дарвозалар” “Рангли уйчалар” “Қўғирчоқ учун қаравот”
	Лой иши	9. “Рангли ҳалқалар” 10. “Арча ўйинчоқлари”
Январь	Расм	1. “Қор ёғди” 2. “Қордаги излар” 3. “Қор-бола” 4. «Қор парчалари»
	Қуриш-яшаш	“Кенг ва тор йўлакчалар” “Хона анжомлари” – (қаравот, кўрсича, стол) “Турли машиналар” “Минорали уйча”
	Лой иши	9. “Қор гувала ясаймиз” 10. “Хўрозни нўхат билан меҳмон қиламиз”
Февраль	Расм	1. “Сумалак томчилади” (“Сосульки капают”) 2. “Бекасам кўрпача” (бўёқлар билан) 3. “Қўзикоринни бўяш” (тайёр шакл асосида). 4. “Рангли фонуслар”
	Қуриш-яшаш	“Деразали уйча” “Қўғирчоқ театри” – (қатор-қатор курсичалар) “Зинапоя” “Пирамида”

Март	Лой иши	9. “Пирамида” 10. “Пиёла”
	Расм	1. “Баҳор жилғалари” 2. “Қуёш ва майсалар” 3. “Баҳор ёмғири” (бўёқлар билан) 4. “Варрак безаймиз” (тайёр шакл асосида)
Апрель	Қуриш-ясаш	“Минорага чиқадиған зинапоя” “Қуёнча учун сирпанчиқлар (тепалик)” “Баланд-паст дарвозалар” “Шаҳар курамиз”
	Лой иши	9. “Сарак-сарак” ўйинчоғи – (Йиқилмас қўғирчоқ) 10. “Қўғирчоқ учун конфетлар”
	Расм	1. “Дарахтлар барғ ёзди” 2. “Ойиғонимга гул ясадим” 3. “Майса узра гулдор капалақлар” 4. “Сувдағи балиқлар” (бўёқлар билан)
Май	Қуриш-ясаш	“Зинапояли уйча” “Чорраҳадағи машиналар” “Дераза ва эшикли уйча” “Меҳмон учун мевалар”
	Лой иши	9. “Бўғирсоқ” 10. “Қатта-кичик қўзикоринлар”
	Расм	1. “Рангли пуфак ва капалақлар” 2. “Бўғирсоқ ўрмонда” 3. “Майсадағи қўзикорин” 4. “Қўғирчоқ учун либос безаймиз” (тайёр шакл асосида бўёқлар билан)
	Қуриш-ясаш	5. “Аравачалар” 6. “Нарвон” 7. “Минорали қўприқлар” 8. “Диван ва стол”
	Лой иши	9. “Ширмой нон тайёрлаймиз” 10. “Ташбақа болалари”

ЖИСМОНИЙ РИВОЖЛАНИШ

Юриш	Югуриш	Сакраш ва эмалаш	Ўргатиш ўйинлари	Ҳаракатли ўйинлар	Умумий сони
18	18	18	18	20	92

Асосий ҳаракатлар		Ҳаракатли ўйинлар
юриш	Доира ва жуфт-жуфт бўлиб юриш.	

Сентябрь	югуриш	Тарбиячи орқасидан югуриш, тўғри йўл бўйлаб югуриш	“Поезд”, “Куёш ва ёмғир”, “Чумчуқлар ва автомобильлар”
	сакраш	Икки оёқлаб сакраш, турган жойда сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Тўпни бир-бирига қаратиб думалатиш, 1-2 м. масофага эмаклаш	
октябрь	юриш	Кетма-кет бир-бирларини кетидан юриш	“Қушлар учмоқда” “Ким чакқон” “Тўпни ирғитиш” “Қўз бойлагич”
	югуриш	Кетма-кет, жуфт-жуфт бўлиб югуриш	
	сакраш	10 см. баландликка сакраш, предметлар устидан сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	30-80 см.оралиқдаги тўпни илиб олишга ҳаракат қилиш, 50-60 см тўсик тагидан ўтиш	
ноябрь	юриш	Олдинга, ёнга, орқага қадам ташлаш, тўғри йўлка бўйлаб юриш (эни 20 см, узунлиги 1-2 м.)	“От ўйини”, “Ўз рангини топ”,
	югуриш	Тўп-тўп бўлиб югуриш, илон изи бўлиб югуриш	
	сакраш	10-20 см масофага хатлаш, 15 см баландликдаги предметдан сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Тўпни 0,5 м. масофага бир қўллаб ирғитиш, предметлар орасидан предметга тегиб кетмасдан эмаклаб ўтиш	
декабрь	юриш	Илон изи бўлиб юриш, қия тахтачадан юриш	“Қоч болам, қуш келди”, “Чорий чамбар”, “Аввалакам” “Она товуқ ва жўжалар”
	югуриш	Сигналга асосан белгиланган масофага аста югуриш, икки чизик орасидан чиқмай югуриш	
	сакраш	20 см. ариқчадан хатлаб ўтиш, югуриб келиб сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Тўпни кўкрак олтидан, бошидан ошириб отиш, қия тахтачадан эмаклаш	
январь	юриш	Доира бўйлаб ташлаб қўйилган арқончадан юриш, халқадан халқга юриш	“Қалдирғоч” “Трамвай” “Эстафета”
	югуриш	Тўхтаб-тўхтаб аста югуриш	
	сакраш	Туриб жойидан узокка сакраш, ўнг ва чап оёқда, алмаштириб турган жойда сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Тўпни юқорига отиб илиб олиш, 2 м. узокликда турган предметга эмаклаб бориш.	

февраль	юриш	Тиззаларни баланд кўтариб юриш	“Қувлашмачоқ” “Менинг шўҳ копто- гим”, “Оқ қуёним ариқча- дан хатлаб ўт”
	югуриш	Предметлар орасида югуриш, думалатиб юборилган буюмни қувиб югуриш	
	сакраш	Кетма-кет қўйилган предметлар орасидан сакраб ўтиш, арқонча устидан сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Қум халтачани узокқа ирғитиш, териб қўйилган буюмлар орасидан эмаклаб ўтиш	
март	юриш	Оёқ учида юриш, товонда юриш	“Мени қувиб ет ” “Нишонга ол” “Ким чаққон”
	югуриш	Ёнма-ён югуриш, икки чизик орасидан уларни босмасдан югуриш	
	сакраш	20 см. баландликдан сакраш, скамейка устидан мувозанат сақлаб юриб, сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Халқалар ичидан эмаклаш, энсиз пояндоз бўйлаб бир оёқ учини иккинчи оёқ учини иккинчи оёқ товонига тўғрилаб қўйган ҳолда юриб ўтиш	
апрель	юриш	Оёқ қафтларининг ён томони билан юриш, товонда илон изи бўлиб юриш	“Поезд”, “Чумчуқлар ва автомо-биллар” “Қуёш ва ёмғир”
	югуриш	Юришни югуриш билан алмаштириб, 3-4 дақиқа югуриш	
	сакраш	Доирадан-доирага сакраб ўтиш, турган жойда узунликка сакраш, арқон билан икки оёқда сакраш, 15-20 см баландликдан пастга сакраб тушиш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Коптокни буюмга 1 м.оралиқдан юмалатиб тегизиш, ерга ташланган коптокни тутиб олиш, гимнастика скамейкаси устидан мувозанат сақлаб юриш	
май	юриш	Катта кадам ташлаб юриш, кетма- кет биттадан оёқ учида юриш	“Пирпирак билан югуриш”, “Копток ўйини” “Ким чаққон” “Чўпон ва эчкилар”,
	югуриш	Думалатиб юборилган тўп орқасидан югуриш, қувиб етиш, 3-4 дақиқа югуриш	
	сакраш	Халқадан-халқага сакраш халқалар ичидан эмаклаш, нарвончага тирмашиб чиқиш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Тўпни узокқа ирғитиш, тўпни икки қўллаб пастдан, кўкрак олдида бош тепасидан олдинга отиш	

Муסיқа

№	1-йрим йил					2-йрим йил						Йил давомида
	IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	
	8	8	8	8	32	8	8	8	8	8	40	72

Сентябрь	Фаолият турлари	Мавзулар										
	Муסיқа тинглаш	Кичкинтоймиз-гизинтоймиз» К.Кенжаев «Полька» М.Глинка										
	Куйлаш	«Емгиржон» С.Абрамова										
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Турган жойларида юриш («Марш» Э.Парлов)										
	Рақс	Эркин рақс										
	Ўйин	Сичқонча югурапти										
Октябрь	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	Шиқилдоқчалар										
	Муסיқа тинглаш	«Типратикон» Н.Норхўжаев										
	Куйлаш	«Куз» М.Икромова.										
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Югуриш («Чумчуклар» венгер халқ куйи).										
	Рақс	Сочма рақс										
	Ўйин	«Ким куйлаётганини топ»										
Ноябрь	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	Шиқилдоқчалар										
	Муסיқа тинглаш	«Праздник Л.Ломова										
	Куйлаш	«Опажон, қаранг» М.Икромова										
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Юриш, югуриш, сакраш										
	Рақс	«Жўжалар рақси»										
	Ўйин	Сичқонча югурапти, «Ким куйлаётганини топ»										
Дектябрь	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	Қўнғироқчалар										
	Муסיқа тинглаш	«Самолёт учмоқда» Е.Тиличевва										
	Куйлаш	«Баю-бай» рус халқ кўшиғи										
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Қўлларимиз чиройли										
	Рақс	Шиқилдоқчалар билан рақс										
	Ўйин	«Қўғирчоқ нима қалади?»										
Январь	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	Доирача										
	Муסיқа тинглаш	«Нима чаляпман?» Р.Рустамова										
	Куйлаш	«Арча байрами» И.Акбаров										
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Қоптоқни юқорига от										
	Рақс	Доирачалар билан рақс										
	Ўйин	«Қайси чолғунинг овози»										

	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	Болғача
Февраль	Муסיқа тинглаш	«Куш ва кушчалар» Е Тиличеева
	Куйлаш	«Куёним» халқ кўшиғи
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Куёнчалар сакраптилар
	Рақс	Ўйинчоқлар билан рақс
	Ўйин	«Кўғирчоқ нима қалади?»
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	Ёғоч қошиқчалар
Март	Муסיқа тинглаш	«Ёмғир ёғалок» ўзбек халқ куйи
	Куйлаш	«Онажоним» М Дадабоев
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	«Офтоб чиқди» (ўзбек халқ кўшиғи)
	Рақс	Бир оёкни тўпиллатиш, олдинга қўйиш
	Ўйин	Куёнчалар рақси
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	Чапак-чапак
Апрель	Муסיқа тинглаш	Ўйинчоқ чолғулар
	Куйлаш	«Маму поздравляют малыши» Т.Попатенко
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	«Хўрозим» (ўзбек халқ кўшиғи)
	Рақс	Иккинчи оёкни алмаштириш
	Ўйин	Олдинга ва орқага кадам ташлаш
	Болалар чолғу асбоблари билан таништириш	Ўзбекча рақс
Май	Муסיқа тинглаш	Мушук ва мушукчалар
	Куйлаш	Такрорлаш
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Мустаҳкамлаш
	Рақс	«Куёш билан суҳбат» А Мансуров
	Ўйин	«Булбулча» С.Бобоев
	Болалар чолғу асбоблари билан таништириш	«Ўрдакчам» (ўзбек халқ кўшиғи)
Май	Муסיқа тинглаш	Кафтларини айланттириш
	Куйлаш	Тиззаларини ярим букиб ўтириб-туриш (пружинка)
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Эркин рақс
	Рақс	Айикполвонлар ва куёнлар
	Ўйин	Мустаҳкамлаш
	Болалар чолғу асбоблари билан таништириш	

**Машғулотлар мавзули-таквим режаси
Кичик гуруҳ (3-4 ёш)**

№	Машғулоти номи	Ўқув йили давомида				
		ҳафтада	бир ойда	1-ярим йиллик	2-ярим йиллик	Жами
1	Атроф олам билан таништириш	1	4	16	20	36
2	Табиат билан таништириш	0,5	2	8	10	18
3	Нутқ ўстириш	1	4	16	20	36
4	Бадий адабиёт билан таништириш	0,5	2	8	10	18
5	Илк математик тасаввур - ларни шакллантириш	1	4	16	20	36
6	Расм	2	8	32	40	72
7	Аппликация	0,5	2	8	10	18
8	Қуриш-ясаш	0,5	2	8	10	18
9	Лой иши	1	4	16	20	36
	Жисмоний тарбия	2	8	32	40	72
10	Музыка	2	8	32	40	72
	Жами	12	48	192	240	432

Атроф-олам билан таништириш

№	1-ярим йил					2-ярим йил					Йил давомида	
	IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V		жами
	4	4	4	4	16	2	4	4	4	4	18	34

№	Ойи	Машғулоти мавзуси
1.	Сентябрь	Мустақиллик байрами ҳақида суҳбат
2.		Гуруҳ хонаси билан таништириш
3.		Богча бўйлаб сайр
4.		«Бизнинг оила» ҳақида суҳбат.
1	Октябрь	Энага меҳнати билан таништириш
2		Устки кийимлар, уларнинг вазифалари ҳақида тушунча бериш
3		Фаррош ҳола меҳнати ҳақида суҳбат
4		Меҳржон байрами ҳақида суҳбат
1	Ноябр	Ошпаз ҳола меҳнати билан таништириш.
2		"Лолани чўмилтирамиз" дидактик ўйини.
3		Лолаҳон меҳмонга келди". Дидактик ўйини.
4.		"Кузда кишилар меҳнати" сурати устида суҳбат
1	Декабр	Қиш фасли ҳақида суҳбат
2		Қоровул меҳнати билан таништириш
3		Қир ювувчи опа меҳнати билан таништириш.
4		"Бизнинг жонли бурчагимиз"
1	Январ	"Қўғирчоқ Лолани сайрга кийинтирамиз
2		Ҳамшира опа меҳнати билан таништириш
3		Уй-рўзғор буюмлари билан таништириш
4		Қушчани қузатиш
1	Феврал	Алишер Навоий расми билан таништириш
2		Бош кийимлар билан таништириш

3		«Ит ва унинг болалари» сурати устида
4		Маиший буюмлар билан таништириш
1	Март	Эрга баҳор ҳақида суҳбат
2		«Кушлар бизнинг дўстимиз» суҳбат
3		«Наврўз» байрами ҳақида тушунча бериш
4		Боғбон амаки меҳнати билан таништириш
1	Апрел	Ошхона идишлари билан танишиш
2		Мирзо Бобур расми билан таништириш
3		Транспорт воситалари билан таништириш
4		Уй-рўзгор буюмлари билан таништириш
1	Май	Гулзордаги гулларни кузатиш.
2		"Гул" байрами ҳақида тушунча бериш
3		Ҳайдовчилар меҳнати ҳақида суҳбат
4		Сотувчи меҳнати билан таништириш

Табиат билан таништириш

1-ярим йил					2-ярим йил					Йил давомида	
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V		жами
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	10	18

МАШҒУЛОТ МАВЗУЛАРИ

Сентябр	Бокқа сайр										
	Аквариумдаги балиқни кузатиш										
Октябр	Гулзордаги гулларни кузатиш										
	Сабзавотлар дўконига мақсадли сайр										
Ноябр	Кузги дарахт билан таништириш										
	Қуённи кузатиш (биринчи кузатув)										
Декабр	Ер майдончаси бўйлаб мақсадли сайр										
	Хона ўсимликларини ювиш										
Январ	Мушукни кузатиш										
	Пийёз экиш										
Феврал	Қушча(саъва)ни кузатиш (биринчи кузатув)										
	Наврўзгул билан фикусни кўздан кечириш										
Март	Экинзорга мақсадли сайр										
	Мушук боласини кузатиш										
Апрел	Гуллаб турган дарахтни кузатиш (Олча, олма)										
	Қум ва сувнинг ҳусусиятлари билан таништириш										
Май	Ҳашаротлар (қўнғиз ва капалак) билан таништириш										
	Чумоли инини кузатиш										

Ижтимоий-ҳиссий ривожлантириш

1- ярим йил					2- ярим йил					Йил	
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	давомида
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	10	18

Ойи	Машғулот мавзуси
Сентябр	Одоб саломдан бошланади (суҳбат)
	Ота-онага ҳурмат (суҳбат)
Октябр	Тозалик - бу саломатлик (суҳбат)

	Кийиниш одоби (сухбат)
Октябр	Боғча опамиз-мехрибонимиз(сухбат)
	Боғчадаги буюмлар бизники(сухбат)
Ноябр	Бизнинг оила (сухбат)
	Бизнинг кўча (сухбат)
Декабр	Ёлгончилик ёмон одат(сухбат)
	Табиат бизнинг дўстимиз (сухбат)
Январ	Миллий ўйинлар орқали ахлокий тарбия бериш (ўйин)
	Кайфият(ўйин)
Феврал	Салом, бу мен!(ўйин)
	Мен сенга табассум ҳада қиламиз(ўйин)
Март	Мен қандайман?(сухбат)
	Тамгалар(тасвирий фаолият)
Апрел	Мен нимани эшитапман?(ўйин)
	Менинг расмим(тасвирий фаолият)
Май	Онамнинг расми(сухбат)
	Мен нимани кўрапман?(ўйин)

Нутқ, ўқиш ва саводга ўргатиш

1-йрим йил					2-йрим йил					Йил	
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	лавомида
4	4	4	4	16	4	4	4	4	4	20	36

	Ойи	Машғулот мавзуси
1	Сентябр	«Бўри билан эчки» ўзбек халқ эртагини тарбиячи билан биргаликда қайта ҳикоя қилишга ўргатиш
2		Ўйинчоқ бўйича тасвирий ҳикоя тузишга ўргатиш
3		Болаларни тарбиячи билан биргаликда ўйинчоқ ҳақида кичик ҳикоя (2-3 та гап) тузишга ўргатиш
4		«Биз кубик ўйнаймиз» сурати устида сухбат
5	Октябрь	Қўғирчоқни тасвирлашга ўргатиш
6		Тарбиячи билан бирга қисқа ҳикоя тузишга ўргатиш
7		Тарбиячининг ёрдамида қисқа ҳикоя тузишга ўргатиш
8		Болаларни тарбиячи ёрдамида ўйинчоқ ҳақида қисқа ҳикоя тузишга ўргатиш
9	Ноябр	«Шолғом» эртагини тарбиячи билан биргаликда қайта ҳикоя қилишга ўргатиш
10		«S» товушлари устида ишлаш
11		Ўйинчоқ ҳақида қисқа ҳикоя тузишга ўргатиш
12		Қисқа ҳикоя тузишга ўргатиш (тарбиячи ёрдамида)
13	Декабр	«Чанада учамиз» сурати устида сухбат
14		«Z» товуши устида ишлаш
15		Буюмларнинг сифати ва белгиларини (катталиги, ранги) айтишга, саволларга тўғри жавоб беришга, ҳикоя тузишга ўргатиш
16		Сурат бўйича (2-3 жумла гапли) ҳикоя тузишга ўргатиш (тарбиячи ёрдамида)
17	Январ	“S”, “Z” товушлари устида ишлаш
18		Сурат бўйича ҳикоя тузишга ўргатиш

19		“Биз қушларни қандай овқатлантирамыз” жамоа тажрибасида ҳикоя тузиш. “Қўлимизни иситамиз” ўйини
20		Топишмоқни топ ўйини
21	Феврал	Болаларни тарбиячи ёрдамида ўйинчоқлар ҳақида қисқа ҳикоя тузишга ўргатиш
22		Болаларни ўйинчоқлар ҳақида тасвирий ҳикоя тузишга (тарбиячи билан биргаликда) ўргатиш
23		“S”, “Z” товушлари устида ишлаш
24		Тарбиячи билан биргаликда ҳикоя тузишга ўргатиш
25	Март	Буюмни тасвирлашни ўргатиш
26		“G” товуши устида ишлаш
27		Тарбиячи билан биргаликда «Бўри ва эчки болалари» эртагини қайта ҳикоя қилишга ўргатиш
28		Тарбиячи билан биргаликда қисқа ҳикоя тузишга ўргатиш
29	Апрел	Тарбиячи билан биргаликда қисқа ҳикоя тузиш малакасини мустаҳкамлаш
30		“K” товуши устида ишлаш
31		Буюмларни тасвирлашга, катталар ёрдамида сурат бўйича қисқа ҳикоя тузишга ўргатиш
32		“Болалар балиқни овқатлантиряптилар” сурати устида суҳбат
33	Май	Сурат бўйича қисқа ҳикоя тузиш
34		“Sh”, “S” товушлари устида ишлаш
35		Қушчани кузатиш. Ёмғир ва қушлар ҳаракатли ўйин
36		Болаларни ўйинчоқларни тасвирлашга ўргатиш

Бадий адабиёт билан таништириш

1-ярим йил					2-ярим йил						Йил давомида
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	10	18

№	Ойи	Машғулот мавзуси
1.	Сентябр	Я.Саъдуллаева. “Ассалому алайкум” ҳикоясини ўқиш
2.		А.Зиёмағ. “Олтин кузим” шеърини ёдлатиш
3.	Октябр	Ўзбек халқ эртаги “Эчки болалари” ни ўқиш
4.		Ҳ.Бадалов. “Қип-қизил олма” ҳикоясини ўқиш
5.	Ноябр	М.Раззоқ. “Ўжар” шеърини ёдлатиш
6.		Қирғиз халқ эртаги “Тулки билан чумоли”ни сўзлаб бериш
7.	Декабр	З.Исомиддинов. “Чана” шеърини ёдлатиш
8.		“Нон ҳамроҳ” афсона сўзлаб бериш
9.	Январ	А.Абдураззоқ. “Қиш кетар” шеърини ифодали ўқиш
10		Ўзбек халқ эртаги “Бароқхон”ни сўзлаб бериш
11	Феврал	Т.Адашбоев. “Насибанинг олмаси” шеърини ёдлатиш
12		Рус халқ эртаги “Қўлқоп”ни сўзлаб бериш
13	Март	Н.Раҳмонова. “Ҳаммадан яхши шеърини ифодали ўқиш
14		Я.Саъдуллаева “Йўлда” ҳикоясини ўқиш
15	Апрел	Р.Файз. “Бодринг” шеърини ёдлатиш
16		М.Муродов. “Бўлиб ейишди” ҳикоясини ўқиб бериш
17	Май	Мирмуҳсин. “Олхўри ва ўрик” сўзлаб бериш
18		А.Обиджон “Қоптоқлар кўшиғи” шеърини ёдлатиш

Илк математик тасаввурларини шакллантириш

Сон ва саноқ	Микдор (Катталиқ)	Геометрик шакллар	Фазовий тасаввур	Вақт ҳақида тасаввур	Умумий
9	9	9	7	2	36

Ой	Т.р.	Машғулот мавзуси
Сентябрь	1.	Алоҳида предметлардан гуруҳ ҳосил қилишни ўргатиш
	2.	Узунлиги бўйича кескин фарқ қилувчи предметларни киёслашни ўргатиш
	3.	Доира шакли билан таништириш
	4.	Ўнг ва чап қўлни фарқлашни ўргатиш
Октябрь	1.	Гуруҳдан бир предметни ажратишни ўргатиш
	2.	Баландлиги бўйича кескин фарқ қилувчи предметларни таққослаш
	3.	Доирани сезги-ҳаракат ва кўрув йўллари билан текшириш усуллари ўргатиш
	4.	Ўнг ва чап қўлни фарқлашни ўргатишни давом эттириш
Ноябрь	1.	Алоҳида предметлардан гуруҳ ҳосил қилиш, гуруҳдан бир предметни ажратишни ўргатишни давом эттириш
	2.	Предметларни узунлигига кўра устига ва тагига қўйиш усулларида фойдаланиб киёслашни ўргатиш
	3.	Квадрат шакли билан таништириш
	4.	Предмет (ўйинчоқ)ларни ўнг қўл билан чапдан ўнгга қўйишни ўргатиш
Декабрь	1.	Теварак-атрофдан битта ва кўп предметларни топишга ўргатиш
	2.	Катта ва кичик предметларни фарқлашни ўргатиш
	3.	Доира ва квадратни бир-биридан фарқлашга ўргатиш
	4.	Ўз-ўзидан ҳаракат йўналишини: олдинда (олдинга), орқасида (орқага) тушунчаларни аниқлашга ўргатиш
Январь	1.	Предметларнинг микдорида кўра гуруҳларнинг тенглигини ва тенг эмаслигини фарқлашга ўргатиш
	2.	Предметларни энига (тор-кенг) кўра киёслаш
	3.	Шар ва куб ҳақида тушунча бериш
	4.	Ўз-ўзидан ҳаракат йўналишини, ўнгдан (ўнгга), чап томондан (чапга) тушунчаларни фарқлаш
Февраль	1.	Предметларнинг микдорида кўра гуруҳларнинг тенглигини ва тенг эмаслигини фарқлашга ўргатишни давом эттириш
	2.	«баланд», «паст», «бир хил», «ҳар хил» сўзларини фарқлашга ўргатиш.
	3.	Шакли бир хил, ўлчами ҳар хил бўлган предметларни фарқлаш
	4.	Юқорида (юқорига), пастда (пастга) деган тушунчаларни аниқлашга ўргатиш
Март	1.	«шунча», «тенг», «кўп», «кам» сўзларини тушуниш, нут қда фойдаланишни ўргатиш
	2.	Предметнинг ўлчамини аниқлаш, берилган белгисига кўра киёслаш
	3.	Учбурчак шакли билан таништириш. Учбурчак шаклини сезги, ҳаракат ва кўрув йўллари билан текшириш усуллари ўргатиш
	4.	Болаларни кўрсатилган йўналишда мўлжал олишга, берилган шарт бўйича ўз ўрнини белгилашга ўргатиш
Апрель	1.	2 сони ичида предметларни санашни ўргатиш
	2.	Бир хил ўлчамдаги предметларни ажратиш ва фарқлаш
	3.	Теварак-атрофдаги предметлардан ўзига таниш бўлган геометрик шаклларни кўра билишга ўргатиш

	4.	Кун ва тунни фарқлашни ўргатиш
Май	1.	2 сони ичида предметларни санашни ўргатишни давом эттириш
	2.	Турли катталиктаги пазлларни, леголарни (3-4 қисмли) йиғишни ўргатиш
	3.	Доира, квадрат, учбурчакни бир-биридан фарқлашга ва қиёслашга ўргатиш
	4.	Эрталаб, кундузи, кечкурун, тун ҳақида тушунча бериш

Тасвирий фаолият

№	Машғулоти номи	Ўқув йили давомида				
		ҳафтада	бир ойда	1-ярим йиллик	2-ярим йиллик	Жами
1	Расм	2	8	32	40	72
2	Аппликация	0,5	2	8	10	18
3	Қуриш-ясаш	0,5	2	8	10	18
4	Лой иши	1	4	16	20	36
	Жами	4	16	64	80	144

№	Ойи	Машғулоти мавзуси
Сентябрь	Расм	1. “Сехрли қаламларчалар” 2. “Байрам кўчалари” 3. “Доирадан нима ясаш мумкин?” 4. “Рангли ҳалқачалар” 5. “Байроқчалар” 6. “Рангли пуфак ва тасмалар” 7. “Нўхат безакли кўйлак” – (тайёр шакл асосида). 8. “Қуёшни булут коплади”
	Қуриш-ясаш	5. “Икки қаватли бино” 6. “Кенг ва тор кўчалар”
	Аппликация	1. “Гуллар” 2. “Саватдаги олмалар”
	Лой иши	1. “Медалар” 2. “Сабзавотлар” 3. “Қўзиқорин” 4. “Кулчалар”
Октябрь	Расм	1. “Рангли таёкча ва ҳалқачалар” 2. “Барглар саргайди” 3. “Қуз ёмғири” 4. “Олма ташиган типратикан” 5. “Қуз медалари” 6. “Сабзавотлар” 7. “Гулдондаги барглар” 8. “Қуёшни булут коплади”
	Қуриш-ясаш	1. “Чорраха” 2. “Машина учун гараж”
	Аппликация	1. “Дастрўмолчани безаймиз” 2. “Дарахтдаги олмалар” – (тайёр шакл асосида)
	Лой иши	1. “Мунчоклар” 2. “Таёкчадан халқа ясаш” 3. “Қўзиқорин сайлига чиқамиз” – (жамоа бўлиб ишлаш) 4. “Чойнак учун таглик”

Ноябрь	Расм	1. “Шалғам” 2. “Мушукча рангли ип калаваларини ўйнапти” – (тайёр шакл асосида) 3. “Куз” 4. “Булутли кун” 5. “Йўлакчага тушган барглار” 6. “Кувнок коптокчалар” 7. “Этакчани безатамиз” - (тайёр шакл асосида). 8. “Осмондаги юлдузлар”
	Қуриш-яшаш	1. “Кўприкли кўчалар” 2. “Минорали девор”
	Аппликация	1. “Куз баргларида поёндоз” 2. “Йўл-йўл чизикли қалпоқча”
	Лой иши	1. “Пие́ла” 2. “Ликопча” 3. “Қошиқча” 4. “Ликопчадаги сабзавотлар” – (жамоа бўлиб ишлаш)
Декабрь	Расм	1. “Дарахт” 2. “Қўғирчоқ кўйлагини безаймиз” - (тайёр шакл асосида) 3. “Балиқча” 4. “Кимнинг қўлкопи чиройли?” 5. “Ўрмондаги уйча” 6. “Уйимизга арча келди” 7. “Қор ёғди” 8. “Безатилган арча”
	Қуриш-яшаш	1. “Қўғирчоқ анжомлари” 2. “Олмаҳоннинг уйчаси”
	Аппликация	3. “Чой идишлари жамламаси” 4. “Арчадаги фонуслар”
	Лой иши	1. “Пирамида” 2. “Қатта ва кичик барглар” 3. “Ширин пишириқлар” 4. Ихтиёрий мавзудаги иш
Январь	Расм	1. “Мўйкалам билан ишлаймиз” 2. “Қушча” - (тайёр шакл асосида). 3. “Қуёнчага сабзилар” 4. “Қурама кўрпача” 5. “Безакли сочиқ” 6. “Севимли ўйинчоқларни ясаймиз” 7. “Томдаги сумалақлар” 8. “Уйча мўрисидан осмонга чикар тутун”
	Қуриш-яшаш	1. “Ферма ” 2. “Сехрли дарвозалар”
	Аппликация	1. “Қор-бола” 2. “Ўрмон бўйлаб кетар Бўғирсоқ”
	Лой иши	1. “Қор-бола” 2. “Безакли ғиштчалар” 3. “Тандир” 4. “Типратикон”

Февраль	Расм	1. “Бинафша” 2. “Светофор” 3. “Қуёш бизга кулиб бокди” 4. “Айқачнинг косачаси” 5. “Олтин балиқча” 6. “Поёндоз” - кафтлар билан яшаш услубида 7. “Чойнак” 8. Ихтиёрий мавзудаги иш
	Қуриш-яшаш	1. “Гимнастик ўриндиклар” 2. “Байроқчали минора”
	Аппликация	1. “Гулдор палос” 2. “Патнис безатамиз”
	Лой иши	1. “Қуёнча нима ейди?” 2. “Севимли ўйинчоқлар” 3. “Боғ арачаси” 4. “Кегилар ва коптокча”
Март	Расм	1. “Рангли кубиклар” 2. “Бинафшали пиёла” - (тайёр шакл асосида) 3. “Қувноқ томчилар” 4. “Ғунчали навда” 5. “Қуёш бизга кулиб бокди” - кафтлар билан яшаш услубида 6. “Майсалар чиқарар қулоқ” 7. “Осмондаги варраклар” 8. Ихтиёрий мавзудаги иш
	Қуриш-яшаш	1. “Баланд уйнинг зинопояси” 2. “Темир йўл қурамиз”
	Аппликация	1. “Варрак” 2. “Баҳор гуллари”
	Лой иши	1. “Қуш иши” 2. “Байрам дастурхонига марҳамат!” (жамоа бўлиб ишлаш) 3. “Сумалакдаги тошлар” 4. “Безакли гиштчалар” – (гуллар ва барглари)
Апрель	Расм	1. “Наврўз байрамида кўчадаги байроқчалари” 2. “Поезд вагонлари” - (жамоа бўлиб ишлаш) 3. “Осмондаги булутлар нимага ўхшайди?” 4. “Майса устидаги жўжалар” 5. “Қуёнча” 6. “Қурокли кўрпача” 7. “Жамалак ясаймиз” 8. “Баланд нарвонча”
	Қуриш-яшаш	1. “Айвон” 2. “Супача”
	Аппликация	1. “Баҳор гуллари” 2. “Нақшли гулдон”
	Лой иши	1. “Лаган” 2. “Жўхори” 3. “Дўлана” 4. “Жўжалар”

Май	Расм	1. “Ракета парвози” 2. “Тун” 3. “Хўрозим” - (тайёр шакл асосида) 4. “Гулдор патнис” 5. “Тасмани нақш билан безатиш” 6. “Дарахт” 7. “Ўтлоқдаги жилға” 8. Ихтиёрий мавзудаги иш
	Қуриш-ясаш	1. “Кўп каватли уй” 2. “Ракета”
	Аппликация	1. “Светофор” 2. “Кўчамиздаги машиналар”
	Лой иши	1. “Жўжа” 2. “Ўрдакча” 3. “Қуёнча” 4. “Балиқча”

Жисмоний ривожланиш

юриш	югуриш	Сакраш ва эмаклаш	Иргитиш ўйинлари	Харакатли ўйинлар	Умумий сони
18	18	18	18	20	92

Сентябрь	Асосий ҳаракатлар		Харакатли ўйинлар
	юриш	Доира ва жуфт-жуфт бўлиб юриш, ёнламасига юриш	“Таёкчадан хатлаб ўт”, “Чумчуқлар ва автомобиллар” “Поезд”, “Қуёш ва ёмғир
	югуриш	Тарбиячи орқасидан югуриш, тўғри йўл бўйлаб югуриш	
	сакраш	Икки оёқлаб сакраш, турган жойда сакраш	
	иргитиш ва эмаклаш	Тўпни бир-бирига қаратиб думалатиш, 3-4 м масофага эмаклаш	
октябрь	юриш	Кетма-кет юриш, буюмлар орасида юриш	“Қушлар учмоқда” “Ким чаққон” “Тўпни иргитиш” “Кўз бойлагич”
	югуриш	Кетма-кет югуриш, жуфт-жуфт бўлиб югуриш	
	сакраш	Баландликка сакраш, икки оёқни жуфтланган ҳолда сакраш	
	иргитиш ва эмаклаш	50-100 см ораликдаги тўпни илиб олишга ҳаракат қилиш, 30-40 см тўсиқ тагидан ўтиш	
ноябрь	юриш	Олдинга, ёнга, орқага қадам ташлаш, тўғри йўлга бўйлаб юриш (эни 20 см, узунлиги 2-3 м)	“От ўйини”, “Ўз рангини топ”, “Турналар”, “Обикаш”
	югуриш	Тўп-тўп бўлиб югуриш, илон изи бўлиб югуриш	
	сакраш	20-30см масофага хатлаш, 10-15 см баландликдаги предметдан сакраш	
	иргитиш ва эмаклаш	Тўпни 1м. масофага бир қўллаб иргитиш,	

		предметлар орасидан эмаклаб ўтиш	
декабрь	юриш	Илон изи бўлиб юриш, қия тахтачадан юриш	“Қоч болам, қуш келди”, “Чорий чамбар”, “Аввалакам” “Она товук ва жўжалар”
	югуриш	Белгиланган масофага аста югуриш, икки чизик орасидан чиқмай югуриш	
	сакраш	Ариқчадан хатлаб ўтиш, югуриб келиб сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Тўпни кўкрак олтидан, бошидан ошириб отиш, қия тахтачадан эмаклаш	
январь	юриш	Доира бўйлаб ташлаб қўйилган аркончадан юриш, халкадан халкага юриш	“Қалдирғоч” “Трамвай” “Эстафета” “Ким биринчи”
	югуриш	Тўхтаб-тўхтаб аста югуриш, енгил нафас олиб югуриш	
	сакраш	Қия тахтачадан юриб келиб узокка сакраш, ўнг ва чап оёқда, алмаштириб турган жойда сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Тўпни юқорига отиб илиб олиш, “Шикилдоқча эмаклаб бор	
февраль	юриш	Тиззаларни баланд кўтариб юриш, чўккалаб юриш	“Қувлашмачоқ” “Мени қувиб ет ”
	югуриш	Предметлар орасида югуриш, думалатиб юборилган буюмни қувиш	
	сакраш	Предметлардан кетма-кет сакраб ўтиш, арконча устидан сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Қум халтачани узокка ирғитиш, териб қўйилган буюмлар орасидан эмаклаб ўтиш	
март	юриш	оёқ учида юриш, товонда юриш	“Нишонга ол” “Буюмни олиб кел” “Ким чакқон” “Мени қувиб ет ”
	югуриш	Қўл ушлашиб ёнма-ён югуриш, икки чизик орасидан уларни босмасдан югуриш	
	сакраш	Баландликдан сакраш, скамейка устидан мувозанат сақлаб юриб, сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Нишонга ол, халкалар ичидан эмаклаш, энсиз поёндоз бўйлаб бир оёқ учини иккинчи оёқ учини иккинчи оёқ товонига тўғрилаб қўйган холда юриб ўтиш	
апрель	юриш	Оёқ кафтларининг ён томони билан юриш, товонда илон изи бўлб юриш	“Таёқчадан хатлаб ўт”, “Чумчуқлар ва автомо-биллар” “Поезд”, “Қуёш ва ёмғир
	югуриш	Юришни югуриш билан алмаштириб, 3-4 дақиқа югуриш	
	сакраш	Доирадан-доирага сакраб ўтиш, турган жойда узунликка сакраш, аркон билан икки оёқда сакраш, 15-20 см баландликдан пастга сакраб тушиш	

	ирғитиш ва эмаклаш	Коптокни буюмга 1м. ораликдан юмалатиб тегизиш, ерга ташланган	
		коптокни тутиб олиш, гимнастика скамейкаси устидан мувозанат сақлаб юриш	
май	юриш	Катта кадам ташлаб юриш, кетма-кет биттадан оёқ учида юриш,	“Ким чакқон” “Чўпон ва эчкилар”, “Пирпирак билан югуриш”, “Копток ўйини”
	югуриш	Думалатиб юборилган тўп оркасида югуриш, кувиб етиш, 3-4 дақиқа югуриш	
	сакраш	Халқадан-халқга сакраш халқалар ичидан эмаклаш, нарвончага тирмашиб чиқиш	
	ирғитиш ва эмаклаш	тўпни узокқа ирғитиш, тўпни икки қўллаб пастандан, кўкрак олдида бош тепасидан олдинга отиш	

Музыка

№	1-ярим йил					2-ярим йил						Йил давомида
	IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	
	8	8	8	8	32	8	8	8	8	8	40	72

Сентябрь	Фаолият турлари	Мавзулар
	Музыка тинглаш	«Куз» Д. Омонуллаева
	Куйлаш	«Айикчам» Ғ.Қодиров.
	Мусликий ритмик харакатлар	«Поезд» Н. Метлова.
	Ракс	«Куз баргчалари билан ракс» («Дўлонча» ўзбек халқ куйи)
	Ўйин	Ким келди?
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Қуёним» ўзбек халқ куйи.
	Музыкага оид маълумот	Товуш
Октябрь	Музыка тинглаш	«Қуш ва қушчалар» Е.Тиличеева «Куз» С. Абрамова
	Куйлаш	«Байроқчалар» Е.Тиличеева. «Опажон қаранг» М. Икромова
	Мусликий ритмик харакатлар	«Чори-чамбар» ўзбек халқ куйи.
	Ракс	«Жуфтли ракс» («Асп бўламан» ўзбек халқ куйи)
	Ўйин	Бизга меҳмон келди
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Қуёним» ўзбек халқ куйи.

	Муסיқага оид маълумот	Муסיкий товуш
Ноябрь	Муסיқа тинглаш	«Пахта кўшиги» ўзбек халқ куйи
	Куйлаш	«Богчамиз» М.Икромова
		«Бахти эркатой» Т.Тошматов
	Муסיкий ритмик харакатлар	«Кўёним» ўзбек халқ куйи
	Рақс	«Кувнок рақс» (ихтиёрий)
	Ўйин	Муסיкий ўйинчоклар дўкони
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Андижон полькаси» ўзбек халқ куйи
	Муסיқага оид маълумот	Муסיкий чолғу асбоблари
Декабрь	Муסיқа тинглаш	«Турналар» С.Абрамова. «Песня деда Мороза» М.Сатулина
	Куйлаш	«Кўёнлар» Ғ.Қодиров. «Арча байрами» И. Акбаров
	Муסיкий ритмик харакатлар	«Кўёнлар ва айик» Т. Попатенко
	Рақс	«Ярашамиз» Вилькорейская.
	Ўйин	«Ўрмонда»
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Андижон полькаси» ўзбек халқ куйи
	Муסיқага оид маълумот	Сурнайча
Январь	Муסיқа тинглаш	«Қашқарча» ўзбек халқ куйи «Андижон полькаси» ўзбек халқ куйи
	Куйлаш	«Арча кўшиги» М. Икромова «Айикча» М. Икромова.
	Муסיкий ритмик харакатлар	«Айикполвон» М.Икромова
	Рақс	«Жуфтли рақс» ўзбек халқ куйи
	Ўйин	«Овотидан таниб ол»
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Во поле берёза стояла» рус халқ кўшиги.
	Муסיқага оид маълумот	Доирача

Февраль	Музыка тинглаш	«Кувноқ шикилдоқча» М.Икромова
	Куйлаш	«Кулча нон» Б.Каримов «Этикчам» Д.Омонуллаева
	Музыкаий ритмик ҳаракатлар	«Қорбобожон» М. Икромова
Март	Рақс	«Эркин рақс» ўзбек халқ куйи. Рақс
	Ўйин	«Қайси чолғу чалапти»
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Во поле берёза стояла» рус халқ кўшиғи.
	Музыкага оид маълумот	Металлофон
	Музыка тинглаш	«Ёмғир ёғалоқ» ўзбек халқ куйи
	Куйлаш	«Капалак» М.Икромова «Хўрозим» К.Абдуллаев
	Музыкаий ритмик ҳаракатлар	Аркиони торт
Апрель	Рақс	«Жуфт рақс» ўзбек халқ куйи
	Ўйин	«Юрағиз, юғурағиз»
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Кувноқ шикилдоқча» М.Икромова
	Музыкага оид маълумот	Шовқинли чолғу асбоблари
	Музыка тинглаш	«Булбул» С. Бобоев «Қашқарча» ўзбек халқ куйи
	Куйлаш	«Товуғим» Ф.Назаров «Полапон» Ф. Назаров «Тойчоғим» С.Бобоев
	Музыкаий ритмик ҳаракатлар	Кўзгуга қара
Май	Рақс	«Қўғирчоқ ва ўйинчоқлар билан рақс»
	Ўйин	«Ўйинчоғим»
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Кувноқ шикилдоқча» М.Икромова
	Музыкага оид маълумот	Учбурчак
	Музыка тинглаш	«Чертмак» ўзбек халқ куйи «Дор ўйин» М. Икромова
	Куйлаш	«Булбулчам» М.Насимов «Лола сайли» М. Икромова
	Музыкаий ритмик ҳаракатлар	Гулни ҳидлаб бер

Май	Ракс	«Гуллар билан ракс»
	Ўйин	«Тепадими, пастдами»
	Болалар қолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Қувноқ шиқилдоқча» М.Икромов
	Музыкага оид маълумот	Музыкаий товушлар

Машгулотлар мавзули -тақвим режаси

Ўрта гуруҳ (4-5 ёш)

№	Машгулот номи	Ўқув йили давомида				
		ҳафтада	бир ойда	1-йрим йиллик	2-йрим йиллик	Жами
1	Атроф олам билан таништириш	1	4	16	20	36
2	Табиат билан таништириш	0,5	2	8	10	18
3	Нутқ ўстириш	2	8	32	40	72
4	Бадний адабиёт билан таништириш	0,5	2	8	10	18
5	Илк математик тасавурларни шакллантириш	1	4	16	20	36
6	Расм	2	8	32	40	72
7	Апликация	0,5	2	8	10	18
8	Қуриш-ясаш	0,5	2	8	10	18
9	Лой иши	1	4	16	20	36
	Жисмоний тарбия	2	8	32	40	72
10	Мусика	2	8	32	40	72
	Жами	13	52	208	260	468

Атроф олам билан таништириш

№	1-йрим йил					2-йрим йил						Йил давомида
	IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	
	4	4	4	4	16	4	4	4	4	4	20	36

№	ОЙИ	МАШГУЛОТ МАВЗУСИ
1.	Сентябрь	«Ўзбекистон — менинг Ватаним» мавзусида суҳбат
2.		Мустақиллик байрами ҳақида суҳбат
3.		«Мен яшаётган кўча» мавзусида суҳбат
4.		«Она шаҳрим - Тошкентим» мавзусида суҳбат
1	Октябрь	«Ўлкамизда куз» мавзусида богча бўйлаб экскурсия
2		“Нон ва сув биз учун азиз” мавзусида суҳбат
3		Уй-рўзгор буюмлари
4		Таълимий ўйин "Тана қисмларимизни ўрганамиз"
1	Ноябр	Дурадгор меҳнатини кузатиш
2		Қаттиқ буюмлар билан таништириш (сандик, кути, хонтахта)
3		Хўжалик меҳнат қуроллари билан таништириш
4		“Озода юрамиз” мавзусида суҳбат
1	Декабрь	“Газламалар” мавзусида суҳбат
2		«Қушлар бизнинг дўстимиз» мавзусида суҳбат
3		“Ростгўйлик” мавзусида суҳбат
4		Қишги кийимлар мавзусида суҳбат
1	Январ	Қиш фасли ҳақида суҳбат
2		Ватан ҳимоячилари қуни байрами ҳақида суҳбат.
3		Менинг оилам
4		Ошхона буюмлари
1	Феврал	А.Навоий сурати билан таништириш.
2		“Нима яхши-ю, нима ёмон” мавзусида суҳбат
3		«Дўкон» таълимий ўйини
4		Ошпаз меҳнатини кузатиш

1	Март	«Баҳор келди» боғча бўйлаб сайр
2		"Наврўз" байрамлари ҳақида суҳбат
3		Бобур билан таништириш
4		Дехконлар меҳнати ҳақида суҳбат
1	Апрел	Хайдовчи меҳнати ҳақида суҳбат
2		Боғбон меҳнатини кузатиш.
3		Озиқ-овқат дўконига сайр
4		«Бизнинг маҳалла» мавзусида сайр
1	Май	“Доривор ўсимликлар” мавзусида суҳбат
2		Гулзордаги гулларни кузатиш
3		Гул байрами ҳақида суҳбат
4		Қурувчи меҳнатини кузатиш

Табиат билан таништириш

1-йрим йил					2-йрим йил					Йил давомида	
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	10	18

МАШГУЛОТ МАВЗУЛАРИ

Сентябр	Ер майдончаси атрофини кузатиш Сабзавот ва меваларни кўриб чиқиш
Октябр	Аквариумдаги балиқчаларни кузатиш Жонсиз табиат(кўм ва тош)билан таништириш
Ноябр	Хона ўсимликлари бизнинг дўстимиз Бокка сайр
Декабр	Қушларни кузатиш «Қишги ўйинлар» сурати устида суҳбат
Январ	Қушча(саъва)ни кузатиш Пиёз экиш
Феврал	Хона ўсимликлари бизнинг дўстимиз Ёввойи ҳайвонлар ҳақида сурат устида ҳикоя қилиш
Март	Ер майдончаси атрофини кузатиш Гул уруғларини экиш
Апрел	Жўжаларни кузатиш Гуллаган мевали дарахтни кузатиш
Май	Экилган гулларни кузатиш Қурбакани кузатиш

Ижтимоий- ҳиссий ривожлантириш

1-йрим йил					2-йрим йил					Йил давомида	
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	Жами	
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	10	18

Ойи	Машгулот мавзулари
Сентябр	«Ассалому алайкум» ҳикмати (суҳбат) Бизнинг оила(суҳбат)
Октябр	Ака-ука, опа-сингилларга ҳурмат(суҳбат) Буви-буважонларим (суҳбат)
Ноябр	Дастурхон одоби(суҳбат) Меҳнатим – роҳатим(суҳбат)

Декабр	Ширинсухан бўлайлик (суҳбат)
	Ўртоқ бўлиш одоби (суҳбат)
Январ	Ўзбекистон - менинг Ватаним(суҳбат)
	Ватанимиз химоячилари(суҳбат)
Феврал	Чакимчилик-бу ёмон одат(суҳбат)
	Қуш ва жонотларга ҳамкорлик(суҳбат)
Март	Мен нимани эшитапман(ўйин)
	«Ахиллик»суҳбат
Апрел	Менинг хис- туйғуларим(суҳбат)
	Менинг расмим(тасвирий фолият)
Май	Мен нимани эшитапман(ўйин)
	«хола- хола»(ўйин)

Нутқ, ўқиш ва саводга тайёрлаш

1-ярим йил					2-ярим йил						Йил давомида
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	
8	8	8	8	32	8	8	8	8	8	40	

	ОЙИ	МАШҒУЛОТ МАВЗУСИ
1	Сентябр	Ўйинчоқни тасвирлаш. Овозидан топ ўйини Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
2		Тарбиячи ёрдамида сурат бўйича ҳикоя тузиш “Қўй қўзичоклари билан”. Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
3		“S” товушини тўғри талаффуз этиш
4		Ўйинчоқни тасвирлаш. Мушук ва сичқонлар ўйини Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
5		“Расмларни номлаш (“S” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш “Сўзларни тўлдиринг” ўйини
6		Асарни қайта ҳикоя қилиш. “Ақлли қарға” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
7		Асарни қайта ҳикоя қилиш. С. Ғофуров. “Йиғлоки”
8		Расмларни номлаш (“S” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
9	Октябрь	“Офтоб нон” сурати устида суҳбат Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
10		“S” -“Z” товушларини бўгин ва товушларда тўғри талаффуз этиш
11		Тасвирий ҳикоя тузиш (тарбиячи ёрдамида) Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
12		Асарни қайта ҳикоя қилиш. С. Ғофуров. “Соқолли шафтоли” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
13		“Sh” товушини тўғри талаффуз этиш
14		Кузги кийимларни тасвирлаш Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
15		Асарни қайта ҳикоя қилиш. С. Ғофуров. “Туш кўриш” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
16		“Расмларни номлаш (“Sh” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
17	Ноябр	Болаларнинг ташқи киефасини ва кийимларини тасвирлаш Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
18		“Зағизгон ўзига дўст ахтарди” диалогик суҳбат Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
19		Тарбиячи ёрдамида шахсий ҳаётдан ҳикоя тузиш. “Менинг жониворим”

		Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
20		“S-Sh” товушларини тўғри талаффуз этиш
21		Хикоя тузишга ўргатиш “Бизнинг кўтирчоғимиз” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
22		Тарбиячи ёрдамида сурат бўйича хикоя тузиш “Сигир бузокчаси билан”
23		“К” товушини тўғри талаффуз этиш
24		Асарни қайта хикоя қилиш. “Мактончок ғоз” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
25	Декабр	Асарни қайта хикоя қилиш. Ўзбек халқ эртаги “Халоллик”
26		Расмларни номлаш (“К” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
27		Тарбиячи билан биргаликда хикоя тузишга ўргатиш. “Қор ёқканда”. Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
28		Тарбиячи билан биргаликда «Ит ва унинг болалари» сурати устида хикоя қилишга ўргатиш. Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
29		Асарни қайта хикоя қилиш. Ўзбек халқ эртаги “Пуф сассик” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
30		“Sh-S” товушларини тўғри талаффуз этиш
31		Ўйинчоқларга қараб хикоя тузишга ўрганиш Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
32		Тарбиячи билан биргаликда сурат бўйича қисқа хикоя тузишга ўргатиш. “Қорбобо ясадик”. Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
33	Январ	“Т” товушини тўғри талаффуз этиш
34		“Қишги ўйинлар” сурати устида суҳбат Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
35		Асарни қайта хикоя қилиш. Абдулла Авлоний “Ёлғон дўст” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
36		Қишги кийимларни тасвирлаш
37		Асарни қайта хикоя қилиш Я. Саъдуллаева “Ғишт” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
38		Расмларни номлаш (“Т” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
39		Тарбиячи ёрдамида сурат бўйича хикоя тузиш “Товуқ жўжалари билан”. Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
40		Асарни қайта хикоя қилиш К. Раҳим “Дилбар” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
41	Феврал	Асарни қайта хикоя қилиш. Абдулла Авлоний “Арслон ва айик” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
42		Расмларни номлаш (“К”-“Е” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
43		Тарбиячи ёрдамида шахсий ҳаётдан хикоя тузиш. “Тугилган кун” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
44		“Қайсар кучукча” сурати устида суҳбат. Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
45		“Ch” товушини тўғри талаффуз этиш
46		Ўйинчоқни тасвирлаш. Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
47		Расмларни номлаш (“Ch” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
48		Ўйинчоқни тасвир бўйича топиш Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
49	Март	Тарбиячи билан биргаликда хикоя тузишга ўргатиш. “Баҳор келди”
50		Қайта хикоя қилиш. Н. Раимова “Ялпиз” хикояси Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
51		Тасвирий хикоя тузиш.

		Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
52		“R” товушини тўғри талаффуз этиш
53		Ўйинчокларга қараб ҳикоя тузишга ўрганиш Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
54		Расмларни номлаш (“R” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
55		Ўйинчокни тасвирлаш. Қўғирчоқлар рақси Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
56		“R-L” товушларини тўғри талаффуз этиш
57	Апрел	Асарни қайта ҳикоя қилиш. Абдулла Авлоний “Таксим” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
58		Ўйинчокни тасвири бўйича топиш. Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
59		“L” товушини тўғри талаффуз қилиш
60		Асарни қайта ҳикоя қилиш. С. Ғофуров. “Ҳиди ёқади, ариса чақади” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
61		Расмларни номлаш (“R-L” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
62		Ўйинчок ҳақида ҳикоя тузишга ўргатиш
63		Сурат устида суҳбат “Мушук болалари билан”
64		“F” товушини тўғри талаффуз этиш
65	Май	Ўйинчокларга қараб ҳикоя тузишга ўрганиш Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
66		Асарни қайта ҳикоя қилиш. Абдулла Авлоний “Ақлли бола” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
67		Расмларни номлаш “F” товушини тўғри талаффуз қилиш
68		“Нодирнинг товуклари” сурати устида суҳбат Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
69		“D” товушини тўғри талаффуз қилиш
70		Асарни қайта ҳикоя қилиш. Абдулла Авлоний “Мактанчоқ ғоз”
71		Расмларни номлаш (“D” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
72		Тарбиячи ёрдамида сурат бўйича ҳикоя тузиш “Эчки улоқчалари билан” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ

Бадний адабиёт билан таништириш

1-ярим йил					2-ярим йил						Йил давомида
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	10	18

№	ОЙИ	МАШҒУЛОТ МАВЗУСИ
1.	Сентябр	М.Қодиров. “Талпинаман куёшга” шеърини ёдлатиш
2.		Ўзбек халқ эртаги “Халоллик”ни ўқиб бериш
3.	Октябр	Р.Файз. “Кузда” шеърини ёдлатиш
4.		Ўзбек халқ эртаги “Уч тулки”ни сўзлаб бериш
5.	Ноябр	Ўзбек халқ эртаги “Олтин тарвуз”ни ўқиб бериш
6.		Рус халқ эртаги “Бўғирсоқ”ни сўзлаб бериш
7.	Декабр	Т.Рахимова. “Ёғди-ёғди” шеърини ёдлатиш
8.		“Алпомиш” дostonидан парча ўқиб бериш
9.	Январ	З.Иброҳимова. “Нега пишмади” адабий эртагини сўзлаб бериш
10		З.Диёр. “Арча” шеърини ёдлатиш
11	Феврал	А. Навоий. “Шер билан Дурроғ” сўзлаб бериш
12		“Бобур ва кабутар” ривоятини ўқиб бериш
13	Март	Т. Йўлдош “Ойим уйда бўлсалар” ифодали ўқиш

14		Т.Бахромов. “Сумалак” ифодали ўқиш
15	Апрел	К.Турдиева. “Бахор” шеърини ёдлатиш
16		Л.Маҳмудов. “Барно” ҳикоясини ўқиш
17	Май	Ўзбек халқ эртаги “Овчи, Кўкча ва Доно” ни сўзлаб бериш
18		А.Абдураззоқ. “Тойчоғим” шеърини ёдлатиш

Элементар математик тушунчалар

Сон ва санок	Микдор (катталиқ)	Геометрик шакллар	Фазовий тасаввур	Вақт ҳақида тасаввур	Умумий
9	9	8	5	5	36

Ой	Т.р.	МАШҒУЛОТ МАВЗУСИ
Сентябрь	1.	3 сонининг ҳосил бўлиши билан таништириш ва 3 ичида санашга ўргатиш.
	2.	Буюмларни бўйига ва энига кўра қиёслаш ва тартиблаштириш
	3.	Доира, квадрат ва учбурчак шакллари бир-биридан фарқлашни мустаҳкамлаш
	4.	Нарсаларни ўнг қўл билан чапдан ўнгга қараб териш кўникмасини мустаҳкамлаш
Октябрь	1.	Сони 3 гача бўлган икки гуруҳдаги буюмлар сонини таққослаш
	2.	Нарсаларнинг қалин-юпқалигини қиёслаш
	3.	Тўғри тўртбурчак билан таништириш
	4.	Кўн-тўн ҳақидаги тушунчаларни мустаҳкамлаш
Ноябрь	1.	4 сонининг ҳосил бўлиши билан таништириш ва 4 ичида санашга ўргатиш
	2.	“Қалин”, “юпқароқ”, “бир хил” сўзлари тўғрисида тушунча ҳосил қилиш
	3.	Квадрат, учбурчак, тўртбурчак шакллари ҳақида тасаввурларни мустаҳкамлаш
	4.	Юқорига-пастга, олдинга-орқага, чапга-ўнгга каби йўналишларда тўғри ҳаракат қилиш кўникмасини мустаҳкамлаш
Декабрь	1.	Сони 4 гача бўлган икки гуруҳдаги буюмлар сонини таққослаш
	2.	Нарсаларнинг ҳажмини катталигига нисбатан қиёслаш
	3.	Таёқчалардан квадрат, учбурчак, тўртбурчак яшаш ва бу шакллардан фойдаланиб турли нарсалар яшаш
	4.	Эрталаб, кундузи, кечкурун ҳақида тасаввурларни мустаҳкамлаш
Январь	1.	5 сонининг ҳосил бўлиши билан таништириш ва 5 ичида санашга ўргатиш.
	2.	Нарсаларнинг узунлиги, кенглиги, баландлигини қиёслаб фарқлаш
	3.	Овал шакли билан таништириш. Доира ва овал шакллари фарқлашга ўргатиш
	4.	Болаларни берилган йўналишда ҳаракатни давом эттиришга ўргатиш
Февраль	1.	Сони 5 гача бўлган икки гуруҳдаги буюмлар сонини таққослаш
	2.	Турли хил ўлчамдаги нарсалар орасидан бир хил ўлчамдаги нарсаларни аниқлаш ва фарқлаш
	3.	Цилиндр билан таништириш. Цилиндр, куб, шар ҳақидаги тушунчаларни мустаҳкамлаш
	4.	Кеча, бугун, эртага ҳақида тасаввур ҳосил қилиш
Март	1.	3, 4, 5 сонлари доирасидаги сонли карточкалар билан таништириш
	2.	Энг кенг, торроқ ва энг тор ҳақида тушунчага эга бўлиш
	3.	Теварак-атрофдаги буюмлар орасидан таниш бўлган геометрик шакллари кўра олишга ўргатиш
	4.	Узоқ-яқин, яқинроқ, узоқроқ тўғрисида тушунча ҳосил қилиш
А.п	1.	Сони 5 гача бўлган икки гуруҳдаги буюмлар сонини таққослаш

Май	2.	Баландлиги ва эни бўйича кескин фарқ қилувчи буюмларни қиёслаш
	3.	Шаклларни турли ўлчовда (катталиқда) бўлиши ҳақида тасаввур ҳосил қилиш
	4.	Ҳаракат тарзини ифодаловчи сўзларни (тез, секин) ўргатиш
	1.	Предметларнинг кам гуруҳига битта қўшиш ёки кўп гуруҳдан битта олиб тенглик ҳосил қилишни ўргатиш
	2.	Турли катталиқдаги пазлларни, леголарни (6-8 қисмли) йиғишни ўргатиш
	3.	У ёки бу предметнинг ўзига нисбатан жойлашувини сўз билан ифодалашга ўргатиш
	4.	Кеча, бугун, эртага ҳақидаги тасаввурларни мустаҳкамлаш

Тасвирий фаолият йўналишида

№	Машгулот номи	Ўқув йили давомида				
		ҳафтада	бир ойда	1-ярим йиллик	2-ярим йиллик	Жами
1	Расм	2	8	32	40	72
2	Аппликация	0,5	2	8	10	18
3	Қуриш-ясаш	0,5	2	8	10	18
4	Лой иши	1	4	16	20	36
	Жами	4	16	64	80	144

№	Ойи	МАШГУЛОТ МАВЗУСИ
Сентябрь	Расм	1. «Ёз ҳақида расм чиз» 2. «Дарахтда олма пишди» 3. «Қизил гуллар» 4. «Олтин куз» 5. «Кузги ўрмонда ким яшайди» 6. «Ранг баранг шарлар» 7. «Қўғирчоқ қўйлагини безаймиз» - (тайёр шакл асосида). 8. «Ихтиёрый расм»
	Қуриш-ясаш	1. «Дарвоза» қурилиш материаллардан фойдаланиб тасвирлаш 2. «Қўғирчоғимизга кроват ясаймиз»
	Аппликация	1. «Шарф безаймиз» 2. «Чиройли байроқлар»
	Лой иши	1. «Ҳосилни йиғамиз» 2. «Қоптоқ» шаклини ясаш 3. Гулзордаги қўнғизлар 4. Турли ҳажмдаги мевалар
Октябрь	Расм	1. «Кузги дарахт» 2. «Сайр боғимизнинг кузги кўриниши» 3. «Эртақдаги дарахт» 4. «Қуёнча учун уйча» 5. «Ихтиёрый расм» 6. «Оддий ва олтин тухумлар» 7. «Деразадан томоша қиламиз» 8. «Барглар тўкилаяпти»
	Қуриш-ясаш	1. «Қўприк» ясаш 2. Эркин мавзу
	Аппликация	1. «Қучукча учун уйча» 2. «Рўмолчамизни безаймиз»

Ноябрь	Лой иши	1. «Қувноқ матрешкалар» 2. Турли кулокли пирамидалар 3. “Бодринг” ва “Помидор” шаклларини лойдан ясаш 4. “Қуёнча учун сабзи ясаймиз” мавзуда лой билан ишлаш
	Расм	1. «Матрешканинг сарафанини безаймиз» 2. «Кечки куз» 3. «Ўрмонда ким яшайди» 4. «Қушлар ини» 5. “Деразадан томоша қиламиз” 6. Шкафчалар учун расмлар 7. «Ихтиёрий расм» 8. “Уйча” (эртак асосида расм чизиш).
	Қуриш-ясаш	1. “Уйча”ни ясаш 2. Эркин мавзу
	Аппликация	1. «Ўйинчоклар байрамга кетяпти» 2. “Қўғирчокни шарфини безатамиз”
	Лой иши	1. «Болалар коптоқ ўйнаптилар» 2. “Минорача” ясаш 3. “Қўзикоринлар” 4. “Таниш бўлган ўйинчокни ясаб кўр”
Декабрь	Расм	1. “Аквариумда баликлар сузишяпти” мавзуда расм чизиш 2. “Қўғирчокни куйлагини безатамиз” 3. «Ўрмонда кишки дарахт» 4. «Қорқиз ўрмондан меҳмонга келди» 5. «Янгй йилга таклифнома» 6. “Байрам арчаси” табрикнома 7. “Кишки нақшлар(кишки дераза) 8. «Қўчаларда оппоқ қор»
	Қуриш-ясаш	1. Қоғоздан альбом ясаш 2. Икки қаватли уйча
	Аппликация	1. «Кичкинтойлар учун китобча» 2. «Ликобчани безаш»
	Лой иши	1. «Қушларни овқатлантираамиз» 2. «Майдончада сайр» 3. “Сомсалар ясаймиз” 4. “Қулча нон”
Январь	Расм	1. “Қорбобо” мавзуда расм чизиш 2. “Бизнинг арчамиз” 3. “Шапка ва шарфли қор одам” 4. «Афсонавий гуллар» 5. «Афсонавий бог» 6. «Ҳоҳлаган ўйинчокни чизиб кўринг» 7. «Бўғирсок» эртаги асосида расм чизиш 8. “Қор уюми” мавзуда расм чизиш
	Қуриш-ясаш	1. “Қоғоздан қутича ясаймиз” 2. “Минора” қуриш
	Аппликация	1. “Самолётлар учмоқда” 2. «Қор парчалари ёғмоқда»

Февраль	Лой иши	1. «Арча байрамига келган хайвонлар» 2. «Ўғирчоқ айиқ билан рақс тушмоқда» 3. «Арча мунчоқлари» 4. «Қушча»
	Расм	1. «Майдончадаги қорбобо» 2. «Афсонавий қушларни безаш» 3. «Томдаги яхлар» 4. «Шарлар билан безатилган арча» мавзuida расм чизиш 5. «Қувнок айиклар» 6. «Қиш» мавзусида расм чизиш 7. «Салфеткаларни безатамиз» 8. «Сайра нималарни кўрдик?»
	Қуриш-ясаш	1. «Қоғоздан арвача ясаймиз» 2. «Қоғоздан совғалар тайёрлаш»
	Апликация	1. «Айиқчанинг гиламчасини ясатамиз» 2. «Қорбобо»
Март	Лой иши	1. «Ўғирчоқ учун пиёла» 2. «Ўйинчоқлар ўйчаси» 3. «Қорбобо» 4. «Шу ойда кизикарли нималар ясадик»
	Расм	1. «Ихтиёрий расм», 2. «Қабуларлар», 3. «Келди баҳоргул баҳор» 4. «Безакни ўйлаб топ» 5. «Наврўз байрами» 6. «Қоптқни расмини чизиш» 7. «Ўғирсок йўлда думалаб кетди» мавзуда расм чизиш 8. «Баҳордаги дарахтлар»
	Қуриш-ясаш	1. «Қоғоздан табуретка ясаш» 2. «Ўдгорликлар»
	Апликация	1. «Гиламчани безаш» 2. «Қоҳлаган ўйинчоқни қирқиб елимла»
Апрель	Лой иши	1. «Қушча» 2. «Менинг сеvimли ўйинчоғим» 3. «Ликопча» 4. «Жўжалар ясаймиз»
	Расм	1. «Матрёшка нега хафа» 2. «Мен ракетани чизаман» 3. «Ихтиёрий расм чизиш» 4. «Қамалак» расмини чизиш 5. «Дала гуллари» 6. «Қуёш чарақлаб турибди» 7. «Қуллаган дарахт» мавзуда расм чизиш «Сочикни безаш»
	Қуриш-ясаш	1. «Оригами» ўйинчоқлари» 2. «Қоғоз ва картон қўтиларидан ўйинчоқлар»
	Апликация	1. «Биз қурувчилармиз» 2. «Рангли ўйча»

Май	Лой иши	1. «Бўғирсоқ билан куёнча учрашди» 2. «Биз сайр қиялпмиз» 3. «Саватча» 4. «Қўғирчоқларга идишлар ясаймиз»
	Расм	1. Сарик қоқи гуллар» 2. «Ўрмонга сайр» 3. «Гул байрами» мавзусида расм чизиш 4. «Майдончамизда ўсаётган дарахт» мавзуда расм чизиш 5. «Самолётлар учишяпти» мавзусида расм чизиш 6. «Думалоқ шаклида нималар биламиз?» 7. «Қувнок қўғирчоқлар» 8. «Баҳор ҳақида расм чизамиз»
	Қуриш-ясаш	1. Табиий, кўшимча материаллардан «Санаш материаллари»ни тайёрлаш 2. «Қоғоздан оқ қушни ясаш»
	Аппликация	1. «Катта ва кичик жўжалар» 2. «Бу ким топ»
	Лой иши	1. «Чиройли гуллар» 2. «Жўжалар сайр қилмоқда» 3. «Айикча ва бўғирсоқ» 4. «Қуён ва болалари»

Жисмоний ривожланиш

Юриш	Югуриш	Сакраш ва эмаклаш	Иргитиш ўйинлари	Ҳаракатли ўйинлар	Умумий сон
18	18	18	18	30	102

	Асосий ҳаракатлар		Ҳаракатли ўйинлар
	юриш	Кетма-кет юриш, жуфт-жуфт бўлиб юриш	
Сентябрь	югуриш	Оёқ учида югуриш, тиззаларни баланд кўтариб юриш	“Учди, учди” “Чорий чамбар” “Сакра бодом” “Айланма дарра”
	сакраш	Турган жойда икки оёқлаб сакраш, айланиб сакраш	
	иргитиш ва эмаклаш	Тўпни бир-бирига иргитиб олиб, олиш, 10 м масофага эмаклаш	
	юриш	Оёқ учида юриш, тиззаларни баланд кўтариб юриш	
Октябрь	югуриш	Товонда югуриш, катта қадамлар билан югуриш	“Кўз бойлагич” “Читти гул” “Қоч болам, қуш келди” “Ким топқир”
	сакраш	Турган жойда икки оёқлаб сакраш, айланиб сакраш	
	иргитиш ва эмаклаш	Тўпни бир-бирига иргитиб олиб олиш, 10м. масофага эмаклаш	
	юриш	Товонда юриш, оёқ қафтларининг ён томони билан юриш	
Ноябрь	югуриш	Сафда жуфт бўлиб югуриш, турли йўналишда югуриш	“Тортишмачоқ” “Қушим боши”

	сакраш	Кўлларни юқорига кўтариб сакраш, олдинга қараб юриш вақтида сакраш	“Дўппи ташлар” “Ким чаккон”
	ирғитиш ва эмаклаш	100-150см ораликдаги тўпни илиб олишга ҳаракат қилиш, турли баландликдаги буюмлар остидан эмаклаб ўтиш	
декабрь	юриш	Турли буюмларни оралаб юриш, ёнламасига юриш, олдинга, орқага, чапак чалиб юриш	“Қуёш ва ёмғир” “Боғлам” “Кесак кўйди” “Дунгдан-дунгта”
	югуриш	Доира бўйлаб югуриш, қўлни ушлаб югуриш, қия тахтадан оёқ учида юриш	
	сакраш	Бир оёқда турган жойда сакрашлар (ўнг ва чап оёқда), юрган ҳолда сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Тўпни 2м масофага бир қўллаб ирғитиш, тўрт оёқлаб юриш	
январь	юриш	Ҳаракат мароми ва йўналишини ўзгартириб юриш, сафда юриш	“Эстафета” “Буюмни ўрнига қўй” “Даладаги кўзичок” “Трамвай”
	югуриш	Чизимчани ушлаб югуриш, илон изи бўлиб югуриш	
	сакраш	Тўсиқлардан сакраб ўтиш, 70см узунликка сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Тўпни кўкрак устидан, бошдан ошириб отиш, 20-30см баландликдаги арқон тагидан эмаклаш	
февраль	юриш	Товонда илон изи бўлиб юриш, қавариқ тахта устида оёқ учида юриш	“Маррани эгалла”
	югуриш	Югуришни юриш билан алмаштириб югуриш, тўсиқлар орасида югуриш	
	сакраш	20-30см баландликдан сакраб ўтиш, арқон билан сакраш, нарвончага тирмашиб чикиб узокка сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Тўпни юқорига отиб илиб олиш, халқа орасидан эмаклаб ўтиш	
март	юриш	Қия тахтадан мувозанат саклаб юриш, илон изи бўлиб юриш, кадамма-қадам доира бўйлаб тўғри чизик бўйлаб юриш, чап ва ўнг томонларга юриш	“Буюмга қўлингни теккиз” “Овчи ва қуёнлар” “Қушга ўхшаб уч” “Нишонга теккиз
	югуриш	Тўғри йўлга бўйлаб енгил югуриш, оёқ тиззаларини баланд кўтариб, катта кадамлар билан югуриш, қаторда жуфт бўлиб, доира бўйлаб югуриш	
	сакраш	Икки оёқлаб сакраб ўтиш, предметлар орасидан сакраб ўтиш, чапга, ўнгга бурилиб сакраш,	
	ирғитиш ва эмаклаш	Қум халтачани узокка ирғитиш, столлар тагидан эмаклаб ўтиш, коптокни ерга уриб илиб олиш, коптокни узокка отиш	
апрель	юриш	Чўккалаб юриш, қавариқ тахта устида товонда юриш, майда ва катта қадам ташлаб юриш, оёқ учи ва товонда юриш	“Хўроз” “Ғозлар-ғозлар”
	югуриш	80-100м. масофага аста югуриш, сигналга қараб қатордаги ўрнини топиб, шеригини	

май		ушлаб ва турли вазиятларда ундан қочиб югуриш, югуришни юриш билан алмаштириш	“Тошни ким узокка отади”. “От ўйини”
	сакраш	Доирачалар ичидан сакраб ўтиш, кия тахтачадан юриб сакраш, оёқларни жуфтлаштириб ва очиб икки оёқлаб сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Стуллар тагидан эмаклаб ўтиш, буюмлар тагидан ўнг ва чап томонга эмаклаб ўтиш, буюмлар остидан ўтиш	
	юриш	Харакат тезлиги ва йўналишини ўзгартириб, йўналишини алмашиб қаторда юриш, чап ва ўнг томонларга юриш чалкаш кадам ташлаш оёқ томонидан оёқ учига ўтиб юриш	“Қопқон” “Қуёнча хамон ўтирибди “Қўлок чўзиш” “Оқ суяк”
	югуриш	Секин югуриш, 100 метрга чизик бўйлаб бир меъёрда югуриш 10 метрга тез югуриш, моксимон югуриш	
	сакраш	Қиска танаффуслар билан 20 мартадан сакраш, олдинга юриб келиб сакраш, чамбаракдан - чамбаракка сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	10м. масофага илон изи бўлиб эмаклаш, копток, чамбаракларни буюмлар орасида думалатиш, коптокни ерга уриб илиш, коптокни пастдан бош устидан отиш, 2м. бўлган масофадан бир қўлаб тўсиқдан ошириб отиш.	

Музыка

№	1-ярим йил					2-ярим йил					Йил давомида	
	IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V		жами
	8	8	8	8	32	8	8	8	8	8	40	72

Сентябрь	Феолият турлари	Мавзулар
	Музыка тинглаш	«Кўнғироқчалар» В. Моцарт. «Арқон сакраш» А. Хачатурян
	Куйлаш	«Куз» М.Икромов «Сарик баргчалар» М.Икромов
	Мусликий ритмик ҳаракатлар	Доира бўйлаб ҳаракатланиш
	Ракс	«Ўтирамиз-турамиз»
	Ўйин	«Дўстингни овозидан топ»
	Болалар қолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Қуёним» ўзбек халқ кўшиги.
	Музыкага оид маълумот	Музыка қаерда яшайди? Мусликий ўйинчоқлар
Октябрь	Музыка тинглаш	«Какку» Х. Мухамедов. «Норим-норим» ўзбек халқ куйи
	Куйлаш	«Қувноқ болалар кўшиги» М. Икромов «Пахтаой» Ғ. Қодиров «Тойчоғим» З. Қаномова
	Мусликий ритмик	Оёқ тўпиллатиш

	ҳаракатлар	Муסיқага мос чапак чалиш
	Рақс	«Баргчалар»
	Ўйин	«Юрамиз-югурамиз» «Мушук ва мушукчалар»
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Куёним» ўзбек халқ кўшиғи.
	Муסיқага оид маълумот	Юқори товушлар (юқори регистр) Паст товушлар (куйи регистр)
Ноябрь	Муסיқа тинглаш	«Дўлонча» ўзбек халқ куйи «Чилдирма» Д. Омонудлаева
	Куйлаш	«Шамол» С.Абрамова. «Дўмбокчалар кўшиғи» Х. Рахимов «Боғчамиз» Ғ.Қодилов
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Рақс элементлари Байроқчалар билан машқ
	Рақс	«Шикилдоқлар билан рақс»
	Ўйин	«Ўрмонда» «Қуш ва қушчалар»
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Оқ теракми, кўк терак» ўзбек халқ кўшиғи
	Муסיқага оид маълумот	Баралла-кучли товуш (фортэ) Оҳиста-кучсиз жаранг (пиано)
Декабрь	Муסיқа тинглаш	«Қор» Ш.Ёрматов. «Касал кўтирчоқ» П. Чайковский
	Куйлаш	«Арча» А. Берлин. «Биринчи қор» Н. Норхўжаев
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Шикилдоқчалар билан машқ Оёқ учиди енгил югуриш
	Рақс	«Доирачалар билан рақс»
	Ўйин	«Денгиз ва ирмоқ»
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Оқ теракми, кўк терак» ўзбек халқ кўшиғи

	Муסיқага оид маълумот	Қўғирочча Бубен Шикилдокча
Январь	Муסיқа тинглаш	«Чаманда гул» ўзбек халқ қўшиғи. «Қўғирчоғим алла-ё» Х. Мухамедов
	Куйлаш	«Қуёнлар» Ғ.Қодиров «Олма» К. Абдуллаев «Оппоқ қантим» Д.Зокиров
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Марш темпига мос кадам ташлаш Қоптоқни юқорига от
	Ракс	«Тасмалар билан ракс» (корпарчалар)
	Ўйин	«Уч айик»
	Болалар қолғу асбобларида чалишга ўргатиш	“Қулча нон” Б.Каримов
	Муסיқага оид маълумот	Фотепиано қолғу асбоби билан тиншитириш
Февраль	Муסיқа тинглаш	«Айик ва қушчалар» Р. Ребиков «Қувноқ ракс» А. Берлин
	Куйлаш	«Бир, икки, уч» Н. Норхўжаев «Иноқ ўйнаймиз» Ф. Назаров «Этикчам» Д.Омонуллаева
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Арқонни торт Хўрозча, тоқча
	Ракс	«Қўғирчоқлар ракси
	Ўйин	«Мушук ва мушукчалар»
	Болалар қолғу асбобларида чалишга ўргатиш	“Қулча нон” Б.Каримов
	Муסיқага оид маълумот	Муסיқа асарининг кириш қисми Накорат
Март	Муסיқа тинглаш	«Бинафша» Ғ.Қодиров «Барабан» В. Кубинская.
	Куйлаш	«Онажон» З.Қаюмова. «Осмондаги ой» Н.Норхўжаев «Турналар» М.Икромова
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Муסיқага мос юриш, югуриш, сакраш.
	Ракс	Жуфтли ракс (ихтиёрий)
	Ўйин	«Қуш ва қушчалар»
	Болалар қолғу асбобларида чалишга	“Марш” А. Мухамедов

	Ўргатиш	
	Муסיқага онд маълумот	Юриш муסיкаси (марш)
Апрель	Муסיқа тинглаш	«Улоқчам» С. Бобоев. “Учаверинг турналар» Ф. Назаров
	Куйлаш	«Камалак» М.Икромова «Баҳор гуллари» М. Икромова «Шамол» С.Абрамова
	Муסיкий ритмик харакатлар	Муסיқага мос чапак чалиш ва бир оёкни тўпиллатиш Ўрганилган ракс харакатларини жуфтликда бажариш
	Ракс	Шарлар билан ракс(ихтиёрий)
	Ўйин	“Овозидан топ” “Кўғирчоқ-ўйинчоқ”
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	“Жўжаларим” М.Хусейнли
	Муסיқага онд маълумот	Ракс куйи (ракс)
Май	Муסיқа тинглаш	«Хоразм оҳанглари» Д. Монуллаева «Типратикон» Н. Норхўжаев
	Куйлаш	«Кўшиғимиз авжида» Т. Азимов «Саъва» С.Абрамова «Соат кўшиғи» Н.Норхўжаев
	Муסיкий ритмик харакатлар	Оёқ учида айланиш. Қўл ушлашиб жуфтликда айланиш
	Ракс	Ўғил болалар ракси (ихтиёрий)
	Ўйин	“Капалаклар ва гуллар”
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	Такрорлаш
	Муסיқага онд маълумот	Кўшик

Катта гуруҳ (5-6 ёш)
Машғулотлар мавзули-тақвим режаси

№	Машғулоти номи	Ўқув йили давомида				
		ҳафтада	бир ойда	1-йрим йиллик	2-йрим йиллик	Жами
1	Атроф олам билан таништириш	2	8	32	40	72
2	Табиат билан таништириш	0,5	2	8	10	18
3	Нутқ ўстириш	2	8	32	40	72
4	Бадий адабиёт билан таништириш	0,5	2	8	10	18
5	Илк математик тасаввурларни шакллантириш	1	4	16	20	36
6	Расм	2	8	32	40	72
7	Аппликация	0,5	2	8	10	18
8	Куриш-яшаш (қўл меҳнати*)	0,5	2	8	10	18
9	Лой иши	1	4	16	20	36
	Жисмоний тарбия	2	8	32	40	72
10	Музыка	2	8	32	40	72
	Жами	14	56	224	280	504

Атроф олам билан таништириш

№	1-йрим йил					2-йрим йил					ЙИЛ	
	IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	ДАВОМИДА
	8	8	8	8	32	8	8	8	8	8	40	72
№	ОЙИ	МАШҒУЛОТ МАВЗУСИ										
1.	Сентябрь	Ўзбекистон — менинг Ватаним» мавзусида суҳбат										
2.		«Она шаҳрим — Тошкентим» мавзусида суҳбат.										
3.		Пахтакорлар меҳнати билан таништириш										
4.		“Меҳнат инсонларнинг асосий фаолияти” мавзусида суҳбат										
5.		Таълимий ўйин “Тана қисмларимизни ўрганамиз”										
6.		“Мен кимман?” мавзусида суҳбат										
7.		Йўл ҳаракати қоидалари билан таништириш.										
8.		«Бахтиёр она монументи» ҳайкалига сайр уюштириш										
1	Октябрь	«Олтин куз» мавзусида боғча бўйлаб сайр.										
2.		«Самарқанд — қадимий шаҳар» мавзусида суҳбат										
3.		Матонатли касб эгалари мавзусида суҳбат										
4.		Мирзо Улугбек сурати орқали таништириш										
5.		“Дастурхон одоби” мавзусида суҳбат										
6.		“Ёлгон гапирмасанг хижолат чекмайсан” мавзусида суҳбат										
7.		“Қизил китоб” муҳофаза рамзи эканини ҳақида суҳбат										
8.		“Шахсий гигиена қоидалари” мавзусида суҳбат										
1	Ноябрь	Бухоро шаҳри ҳақида суҳбат.										
2.		Газлама турлари билан таништириш										
3.		Абу Али ибн Сино ҳақида суҳбат.										
4.		Тикувчи меҳнати билан таништириш										
5.		Ўзбек халқининг миллий санъати ҳақида суҳбат										

6		“Сехрли сўз” мавзусида суҳбат
7		“Ахиллик, дўстлик” мавзусида суҳбат
8		“Шахсий гигиена қоидалари” мавзусида суҳбат
1	Декабрь	Хива шаҳри ҳақида суҳбат.
2		Қиш фасли ҳақида суҳбат
3		“8-декабр Конституция куни” мавзусида суҳбат
4		Абу Райхон Беруний сурати орқали суҳбат.
5		Қаттиқ, суяқ жисмлар хусусиятлари билан таништириш
6		“Қушларни асраш” мавзусида суҳбат
7		Жалолиддин Мангуберди ҳақида суҳбат.
8		“Витаминлар” мавзусида суҳбат
1	Январь	Буюк ипак йўли ҳақида тушунча бериш.
2		Алоқа воситалари ҳақида суҳбат.
3		Менинг ҳуқуқ ва бурчларим мавзусида суҳбат
4		Ватан ҳимоячилари куни байрами ҳақида суҳбат
5		Дурадгор меҳнатини кузатиш
6		“Яхши бола ҳалол ва покдир” мавзусида суҳбат
7		Қаттиқ буюмлар билан таништириш (сандиқ, қути, хонтахта)
8		Компьютер билан таништириш
1	Февраль	Ўзбек миллий қулолчилик санъати билан таништириш
2		Алишер Навоий ҳақида суҳбат
3		Шифокор меҳнати билан таништириш
4		Менинг маҳаллам сурати устида суҳбат
5		Енгил транспорт турлари ҳаракатларини кузатиш
6		Ҳаво транспорти ҳақида суҳбат.
7		“Пул нима? Пулни сақлаш” мавзусида суҳбат
8		Озиқ-овқат дўконига сайр
1	Март	“Сенинг дўстинг ким?” мавзусида суҳбат
2		Мусаввир Ўрол Тансиқбоев ҳақида суҳбат.
3		Баҳор фасли ҳақида суҳбат
4		Ҳўжалик меҳнат қуроллари билан таништириш. (Кетмон, белкурак, челақ, теша)
5		Наврўз байрами ҳақида суҳбат.
6		Реклама нима? мавзусида суҳбат
7		Чорводорлар меҳнати ҳақида суҳбат.
8		Бастакор Юнус Ражабий ҳақида суҳбат.
1	Апрель	“Буюк саркарда бобомиз Амир Темур” ҳақида суҳбат
2		Қурилишга сайр уюштириш
3		“Мардлик” мавзусида суҳбат
4		Мусаввир Камолiddин Бехзод ҳақида суҳбат.
5		Менинг кишлоғим (шаҳрим) сурати устида суҳбат
6		“Мен ва менинг дўстларим” мавзусида суҳбат
7		Боғбон меҳнати билан таништириш
8		“Менинг орзуларим” мавзусида суҳбат
1	Май	9-май - “Хотира ва кадрлаш куни” мавзусида суҳбат
2		«Шаҳидлар» хотира майдонига саёҳат.
3		“Қаттага ҳурматда бўл, кичикка иззатда” мавзусида суҳбат
4		Гул байрами ҳақида суҳбат.
5		Пиллакорлар меҳнати ҳақида суҳбат.
6		“Мен ким бўлмокчиман?” мавзусида суҳбат
7		Янги қурилатган қурилишлар биносига саёҳат
8		Қушлар байрами ҳақида суҳбат.

Табиат билан таништириш

1-йрим йил					2-йрим йил					ЙИЛ ДАВОМИДА	
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V		жами
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	10	18

МАШГУЛОТ МАВЗУЛАРИ

Сентябрь	Парк ёки богга сайр Сабзавот ўсимликларини кузатиш
Октябрь	Тошбакани кузатиш Қишда иссиқ ўлкаларга учиб кетувчи қушлар ҳақида суҳбат
Ноябрь	“Балиқ нима ўзи?” мавзусида суҳбат Кактусни кузатиш
Декабрь	Арча ва карагай шохларини кузатиш Қишлаб қолувчи қушлар ҳақида суҳбат
Январь	Қуш(тўти)ни кузатиш Парк ёки богга сайр
Февраль	Қишда ёввойи ҳайвонлар ҳаёти ҳақида суҳбат Деразда экинзор барпо қилиш(пнёз, салат, нўхат уруғлари)
Март	«Дунёдаги энг ғаройиб нарса» мавзусида сувнинг хусусиятлари билан таништириш Хона ўсимликларини парваришлаш
Апрель	Дунёда энг ғаройиб нарса (сув билан тажрибалар) «Кўчат экиш(помидор ва бодринг)
Май	Баҳор фасли ҳақида суҳбат

Нутқ ўстириш ва саводга тайёргарлик бўйича таквим режа

1-йрим йил					2-йрим йил					ЙИЛ ДАВОМИДА	
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V		жами
8	8	8	8	32	8	8	8	8	8	40	72

№	ОЙИ	МАШГУЛОТ МАВЗУСИ
1	Сентябрь	«Мустақиллик майдони- тинчлик рамзи» номли сурат асосида ҳикоя тузиш. Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
2		“Лоланинг богчадаги биринчи кун” мавзусида ижодий ҳикоя тузиш Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
3		“Қувноқ тилча”эртаги
4		Асарни қайта ҳикоя қилиш “Бўри билан эчки” ўзбек халқ эртаги Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
5		“S” товушини тўғри талаффуз қилиш
6		Асарни қайта ҳикоя қилиш “Икки эчки” ўзбек халқ эртаги Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
7		Нутқда нафас олиш ва нафас чиқаришни ривожлантириш
8		“ Олма теримида” сурати устида суҳбат Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
9	Октябрь	“Қувноқ тилча”эртаги
10		“Кузда кишилар меҳнати” сурати устида суҳбат Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
11		Расмларни номлаш (“S” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
12		Суратлар бўйича ҳикоя қилиш: “Уй ҳайвонлари” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
13		Асарни қайта ҳикоя қилиш «Санобар» ҳикояси
14		Нутқда нафас олиш ва нафас чиқаришни ривожлантириш
15		Шахсий таассуротлар бўйича ҳикоя тузиш. “Бизнинг ўйинчоқларимиз” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
16		Асарни қайта ҳикоя қилиш «Қуён ва типратикан» масали
17	Ноябрь	Жамоа ҳаётдан ҳикоя тузиш. “Бизнинг жонли бурчагимиз” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ

18		“Z” товушини тўғри талаффуз қилиш
19		Асарни қайта ҳикоя қилиш «Шер билан сичқон» эртаги
20		Расмларни номлаш (“Z” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
21		Шахсий ҳаётдан ҳикоя тузиш: “Бизнинг оила” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
22		“Sh” товушини тўғри талаффуз қилиш
23		Асарни қайта ҳикоя қилиш. “Тулки билан Турна” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
24		Асарни қайта ҳикоя қилиш «Нон иси» ривояти
25	Декабрь	“Қиш” мавзусида тасвирий ҳикоя тузишга ўргатиш Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
26		Асарни қайта ҳикоя қилиш «Қуён ва типратикан» масали
27		Ижодий ҳикоя тузиш: “Танланган ўйинчоқлар бўйича ҳикоя тузиш” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
28		Расмларни номлаш (“Sh” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
29		Шахсий ҳаётдан ҳикоя тузиш “Дам олиш кунини” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
30		Расмларни номлаш (“Sh” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
31		Асарни қайта ҳикоя қилиш. Т. Расулов “Шафтоли” ҳикояси Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
32		Сурат бўйича ҳикоя тузиш. “Тиш ювиш одоби” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
33	Январь	Шахсий ҳаётдан ҳикоя тузиш “Мен арча байрамини қандай ўтказдим?” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
34		“D” товушини тўғри талаффуз қилиш
35		“14-январ-Ватан ҳимоячилари кунини” сурати асосида ҳикоя тузиш Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
36		Расмларни номлаш (“D” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
37		М.Муродовнинг “Икки ният” ҳикояси асосида қайта ҳикоя қилиш Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
38		“Дастурхон одоби” сурати бўйича ҳикоя тузиш
39		Шахсий ҳаёт (тажриба)дан ҳикоя тузиш “Мен қушларни овқатлантирдим”
40		Асарни қайта ҳикоя қилиш. “Тулки билан қизча” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
41	Февраль	А. Авлониининг “Болари ва пашша” асарини қайта ҳикоя қилиш Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
42		“R” товушини тўғри талаффуз этиш
43		Гулханийнинг “Тошбақа ва чаён” асари асосида қайта ҳикоя қилишга ўргатиш Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
44		А. Навоийнинг “Шер билан Дурроғ” асари асосида қайта ҳикоя қилиш Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
45		Жамоа ҳаётдан ҳикоя тузиш. “Бизнинг боғча” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
46		Асарни қайта ҳикоя қилдириш. “Алишер ва булбул” ривояти Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
47		Расмларни номлаш (“R” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
48		Сурат бўйича ҳикоя тузиш. “Кўл ювиш одоби” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
49	Март	“K” товушини тўғри талаффуз этиш

50		Ўрол Тансиқбоевнинг “Ўзбекистонда баҳор” суратини кўздан кечириш Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
51		Р.Азизхўжаевнинг “Ойишон” ҳикояси асосида асарни қайта ҳикоя қилишга ўргатиш. Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
52		Шахсий ҳаётдан ҳикоя тузиш: “Онамларнинг байрами” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
53		Шахсий ҳаётдан ҳикоя тузиш. “Мен Наврўз байрамини қандай ўтказдим?” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
54		Расмларни номлаш (“К” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
55		Жамоа ҳаётидан ҳикоя тузиш: “Боғчамдаги ёқтирган ўйинларим” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
56		Мазмунли суратлар асосида ҳикоя тузиш. “Баҳорда кишилар меҳнати” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
57	Апрель	“Ch” товушини тўғри талаффуз этиш
58		М.Муродовнинг “Икки хил ёрдам” ҳикояси асосида асарни қайта ҳикоя қилиш. Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
59		Сурат бўйича ҳикоя тузиш. “Метрода” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
60		Расмларни номлаш (“Ch” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
61		“Фил билан ҳўроз” ўзбек халқ эртаги асосида ҳикоя қилишга ўргатиш
62		Шахсий ҳаётдан ҳикоя тузиш. “Туғилган кун” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
63		“F” товушини тўғри талаффуз этиш
64		“Терак билан Мажнунтол” ривояти асосида асарни қайта ҳикоя қилишга ўргатиш. Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
65	Май	Шахсий ҳаётдан ҳикоя тузиш. “Мен дадамга ёрдамчи” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
66		Расмларни номлаш (“F” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
67		Асарни қайта ҳикоя қилиш Яшар Хондамир “Қалам” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
68		Н товушини тўғри талаффуз қилиш.
69		Шахсий ҳаёт (тажриба)дан ҳикоя тузиш “Циркда” Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
70		Расмларни номлаш (“Н” товуши) ва улар иштирокида гап тузиш
71		Жамоа ҳаётидан ҳикоя тузиш: “Гулзорларимиздаги гулларни қандай етиштирдик. Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ
72		“Асалари ҳеч нарсга демабди” ҳикояси асосида қайта ҳикоя қилишга ўргатиш. Саводга тайёрлаш бўйича амалий машқ

Ижтимоий - ҳиссий ривожлантириш

1- ярим йил					2- ярим йил						Йил давомида
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	Жами	
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	10	18

Ойи	МАШҒУЛОТ МАВЗУЛАРИ
Сентябрь	Ўзбекистон- менинг Ватаним(суҳбат)
	Рост ўйлик – бу яхши фазилат (суҳбат)
Октябрь	“Қоч болам, қуш келди” ” (ўйин)
	Камтарлик - инсон зийнати(суҳбат)
Ноябрь	Воқеабанд ўйинлар(ўйин)
	Кўчада юриш одоби(суҳбат)

Декабрь	Кўшничилик одоби (сухбат)
	“Холам меҳмонга келди” (ўйин)
Январь	Дангасалик ёмон одат (сухбат)
	Табиат бизнинг дўстимиз(сухбат)
Февраль	Воқеабанд ўйинлар(ўйин)
	Дўст қандай бўлиши мумкин(сухбат)
Март	Воқеабанд ўйинлар(ўйин)
	“Яхшилиқ” (сухбат)
Апрель	“Айёр тулки” (ўйин)
	“Беш тош” (ўйин)
Май	Воқеабанд ўйинлар(ўйин)
	Катталарни ҳурмат қилиш ҳақида(сухбат)

Бадий адабиёт билан таништириш

1-йрим йил					2-йрим йил						Йил давомида
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	10	18

№	Ойи	МАШҒУЛОТ МАВЗУСИ
1.	Сентябрь	А.Навой. “Бир кабутар” ҳикоятини ўқиб бериш
2.		Э. Раимов “Қуйга тўлсин она Ватан” шеърини ёдлатиш
3.	Октябрь	Шухрат “Зайнабнинг мушуги нега аразлади?” ҳикоясини ўқиб бериш
4.		Т.Адашбоев. “Қуз” шеърини ифодали ўқиш
5.	Ноябрь	Ўзбек халқ эртаги “Зумрад ва Қиммат” ни сўзлаб бериш
6.		Рус халқ эртаги “Ғозлар-оққушлар” эртагини ўқиб бериш
7.	Декабрь	Ю.Шомансур. “Ширмой нон” шеърини ёдлатиш
8.		В. Берестов “Чин сўз” ҳикоясини ўқиб бериш
9.	Январь	Д.Матчон. “Ёғ, ёғабер, оппоқ қор” шеърини ёдлатиш
10.		Ҳ.Назир. “Пальточа” ҳикоясини сўзлаб бериш
11.	Февраль	“Нон хиди” ривоятини сўзлаб бериш
12.		Т. Йўлдош. “Меҳмон” шеърини ёдлатиш
13.	Март	Ҳ. Раҳмат. “Ёмғир ёғар” шеърини ифодали ўқиш
14.		“Ширин билан Шакар” достонидан парча ўқиш
15.	Апрель	Р.Толиб. “Ғалати зиёфат” адабий эртагини сўзлаб бериш
16.		О.Ҳожиева. “Улоқча” шеърини ёдлатиш
17.	Май	Ўзбек халқ эртаги “Қарғавой” ни сўзлаб бериш
18.		Ш.Отабек. “Аччик чой” шеърини ифодали ўқиш

Илк математик тасаввурларни шакллантириш

Сон ва санок	Микдор (катталиқ)	Геометрик шакллар	Фазовий тасаввур	Вақт ҳақида тасаввур	Умумий
9	7	8	6	6	36

Ой	Т.р.	МАШҒУЛОТ МАВЗУСИ
Сентябрь	1.	6 сонининг ҳосил бўлиши билан таништириш ва 6 ичида санашга ўргатиш
	2.	6 гача бўлган нарсаларни қалин-юпка, баланд-паст, узун-қисқалигига кўра жойлаштириш
	3.	Квадрат ва тўғри тўртбурчак шакллари фарқлашга доир машқлар.
	4.	Фазовий тасаввурларни мустаҳкамлаш (ўнг, чап, олдинда, орқада, узокда, яқинда)

Октябрь	1.	7 сонининг ҳосил бўлиши билан таништириш ва 7 ичида санашга ўргатиш. Сони 7 гача бўлган икки гуруҳдаги буюмлар сонини таққослаш
	2.	Нарсаларни бўлиш усули билан 2 та тенг бўлакка бўлишни ўргатиш
	3.	Таёкчалар ёрдамида турли муаммоли вазифаларни ҳал қилишни ўргатиш
	4.	Сутка қисмлари – эрталаб, кундузи, кечкурун, тун каби тушунчаларни мустаҳкамлаш ва чуқурлаштириш
Ноябрь	1.	8 сонининг ҳосил бўлиши билан таништириш ва 8 ичида санашга ўргатиш.
	2.	Бутунни 4 та тенг бўлакка бўлишни, бутун ва қисмни таққослашни ўргатиш
	3.	Доира ва овал шакллари фарқлашга доир машқлар
	4.	Қогоз варагининг ўнг, чап, юқори, паст, ўртасини аниқлашга ўргатиш
Деканбрь	1.	9 сонининг ҳосил бўлиши билан таништириш ва 9 ичида санашга ўргатиш. Сони 9 гача бўлган икки гуруҳдаги буюмлар сонини таққослаш
	2.	Кўз билан чамалаш қобилиятларини ривожлантириш
	3.	Шар, куб, цилиндрлар ҳақидаги тасаввурларини мустаҳкамлаш
	4.	Кўрсатилган йўналиш бўйича ҳаракат қила олишга ўз вазиятини берилган шарт бўйича аниқлашга ўргатишни давом эттириш
Январь	1.	10 сонининг ҳосил бўлиши билан таништириш ва 10 ичида санашга ўргатиш. Ёнма-ён турган сонлар орасидаги муносабатларни тушунишга ўргатиш
	2.	10 гача бўлган нарсаларни баланд-паст, узун-қисқалигига кўра жойлаштириш
	3.	Махсус шакллар тўпламидан фойдаланиб, намунадаги нарсаларни ҳосил қилишга ўргатиш
	4.	Кеча, бугун, эртага ҳақидаги тасаввурларни мустаҳкамлаш
Февраль	1.	0,1,2,3,4,5,6,7,8,9 рақамлари билан таништириш
	2.	Турли геометрик шакллар йиғмасидан ҳар хил ўйинлар ўйнаш
	3.	Фазода бошқа одамга, бошқа буюмларга нисбатан мўлжал олишни ўргатиш
	4.	Ҳафта кунлари билан таништириш
Март	1.	1 дан 10 гача тўғри санаш кўникмасини мустаҳкамлаш
	2.	10 дан 1 гача тесқари санашни ўргатиш
	3.	Ҳафта кунларининг номларини билиш ва кетма-кет қилиш ҳақидаги билимларини мустаҳкамлаш
	4.	Лабиринтлар ва уларнинг ечими билан таништириш
Апрель	1.	Ҳафта кунлари билан таништиришни давом эттириш
	2.	10 гача бўлган сонларни ўзидан кичик бўлган 2 та сондан ҳосил қилишни ўргатиш
	3.	Таёкчалардан ҳосил бўлган геометрик шакллардан бир нечта таёқчани олиш усули билан кўринишини ўзгартириш
	4.	Ҳаракат давомида, югуриб кетаётганда йўналишни ўзгартириш
Май	1.	Йил фасллари билан таништириш ва фаслларнинг номини тўғри айтишга ўргатиш
	2.	Арифметик масала тузилиши билан таништириш
	3.	Шартли ўлчов билан таништириш
	4.	Атрофдаги нарсаларнинг ўзига нисбатан вазиятини сўз билан ифодалаш кўникмасини мустаҳкамлаш
	4.	Йил фасллари: “Бу қачон содир бўлади?” ўйини орқали билимларини мустаҳкамлаш

Тасвирий фаолият йўналиши

№	Машғулоти номи	Ўқув йили давомида				
		хафтада	бир ойда	1-ярим йиллик	2-ярим йиллик	Жами
1	Расм	2	8	32	40	72
2	Апликация	0,5	2	8	10	18
3	Куриш-ясаш	0,5	2	8	10	18
4	Лой иши	1	4	16	20	36
	Жами	4	16	64	80	144

№	ОЙИ	МАШҒУЛОТ МАВЗУСИ
Сентябрь	Расм	1. «Ёз фасли» 2. «Кузги ўрмон» 3. «Қумдаги расмлар» 4. «Ўйинчоқ қушча» 5. «Эртақдаги дарахтлар» 6. «Биз ёзда нималарни кўрдик» 7. «Ўрдақ болалари билан» 8. Ихтиёрий расм чизиш
	Куриш-ясаш	1. Қоғоздан «Оқ қуш»ни ясаш 2. Ташландиқ материаллар билан ишлаш
	Апликация	1. «Ўзал капалаклар» 2. «Машинада ҳосилни йиғамиз»
	Лой иши	1. «Бизнинг табиат бурчагимиз (уй ҳайвонлари)» 2. «Айиқчани мевалар билан меҳмон қиламан» 3. «Сабзавотлар ҳосилини йиғамиз» 4. «Ўрдақчани ясаш»
Октябрь	Расм	1. «Ўрмонда ким яшайди?» 2. «Қайси ранг, топ» 3. «Нақшни ўйлаб топ» 4. «Кузги сайр боғимиз» 5. «Чебурашка» мультфилм асосида 6. «Сен нимани чизишни яхши кўрасан?» 7. «Ажойиб мозаика» 8. «Дастурхонни пахта гули билан безаймиз»
	Куриш-ясаш	1. Транспорт турлари 2. Табиат материаллари билан ишлаш
	Апликация	1. «Лагання безаш» 2. «Куз барглари»
	Лой иши	1. «Хўроз»ни ясаш 2. «Саватда сабзавотлар» 3. «Товуқ болалари билан» 4. «Ихтиёрий мавзу»
	Расм	1. «Қалин ўрмон» 2. Ҳамро буви ўйинчоқларини безаш(қушча) 3. Қизча атлас куйлақда 4. «Қувно қ арғимчо қлар» 5. Кузги расмлар 6. «Сабзавотлардан нималарни биламиз?» 7. «Қўғирчо қларни қ ўйлақларини безаймиз»

Ноябрь		8. “Машиналар”ни тасвирлаш
	Куриш-ясаш	1. Тайёр курилиш материаллардан мебел ясаш 2. Ташландик материллардан “Совгалар” ясаш
	Аппликация	1. «Кўчада машиналар юраятпти» 2. «Сабзавотлар дўкони»
	Лой иши	1. Хамро буви ўйинчоқларини безаш 2. Магазин кўргазмасидаги “Сабзавот ва мевалар” 3. “Яхши кўрган ўйинчоқни ясаймиз” 4. “Чиройли патир – нонлар ясаймиз”
Декабрь	Расм	1. «Қишки ўрмон» 2. «Қишда ўрмонда қандай ҳайвонлар яшайди» 3. «Бизнинг майдон қишда» 4. «Янги йил арчасига таклифнома» 1. Транспорт турлари (машина) 5. “Шаҳар кўчалари” 6. “Қор парчалари” 7. “Бизнинг безалган арчамиз”
	Куриш-ясаш	1. Ташландик материаллардан транспорт турларини ясаш 2. Қоғоздан арча безакларини бажарамиз
	Аппликация	1. Саёҳат сумкачаси 2. «Телевизор»
	Лой иши	1. Одам шаклини ясаш 2. «Лолахон, қачал полвон, қаргавой телевизор кўрмоқда» 3. «Лолахоннинг идиш товоқлари» 4. «Майдончада сайр»
Январь	Расм	1. «Янги йил байрами» 2. «Идишларга нақш чизамиз» 3. “Қишки нақшлар” 4. “Ялмоғиз кампир (ўрмон афсонаси) 5. “Мен яхши кўрган ҳайвонлар” 6. “Дарахтларнинг қиш кўриниши” 7. “Майдончада болалар сайр қилмоқдалар” 8. Расмга қараб меваларни тасвирлаш
	Куриш-ясаш	1. Қоғоздан саватча шаклини ясаш 2. Кўприк ясаш
	Аппликация	1. «Дўстимга совға» 2. «Бизнинг аскарларимиз»
	Лой иши	1. «Айиқча ва куёнча арча байрамида» 2. «Матрешкалар» 3. «Балиқча» 4. “Менинг яхши кўрган ўйинчоғим”
Февраль	Расм	2. “Кўзани нақш билан безаймиз» 3. «Бизнинг аквариум» 4. «Ҳамма ёқда оппоқ қор» 5. «Ҳайвонот боғи» 6. “Мен яшаётган уй” 7. Декоратив расм 8. Транспорт турлари (автобус) 9. Шаҳримизда қиш кунлари
	Куриш-ясаш	1. Қоғоздан уйча ясаймиз 2. Ихтиёрий мавзу

Март	Аппликация	1. «Масхарабоз» 2. «Томдаги кагтарлар»
	Лой иши	1. «Олмахон» 2. «От» 3. “Коса ва пиёлани яшаш” 4. “Мен севган эртақ қахрамонлари”(Ўзбек халқ эртақлари асосида)
	Расм	1. «Баҳор ёмғирлари» 2. «Кайфият» (Биз онам билан бир - биримизга табассум қиламиз) 3. «Кучукча қувноқ ўйнамоқда» 4. “Кушлар учиб келди” 5. «Милий кийимдаги қўғирчоқлар» 6. “Ноёб гул” 7. “Баҳор келди” 8. “Атлас газламани чизамиз”
	Куриш-ясаш	1. Ташландиқ материаллардан эртақ қахрамонларни яшаш 2. Табиат материаллари билан ишлаш
Апрель	Аппликация	3. «Бизнинг дўстлар» 4. «Гулдонда гуллаган навда»
	Лой иши	1. «Онамга совға» 2. «Тол навдаси» 3. «Афсонавий қуш» 4. Топишмоқлар асосида лой билан ишлаш
	Расм	1. Гидамни безаш» 2. «Наврўзи олам» 3. «Ракетада учамиз» 4. «Баҳорги дарахтлар» 5. “Катта – кичик гулдонлар чизамиз” 6. “Биз яйловга бордик” 7. “Хўроз” 8. «Иссиқ ўлкаларда яшовчи ҳайвонлар»
	Куриш-ясаш	1. «Қўғоз ва картон қутиларидан ўйинчоқлар» 2. «Ёдгорликлар»
Май	Аппликация	1. «Балиқлар» 2. «Лолалар»
	Лой иши	1. «Ҳайвонот боғида» 2. «Биз спортни севамиз» 3. “Яхши кўрган эртагимнинг қахрамони” 4. «Болалар рақсга тушаяптилар»
	Расм	1. «Гуллаган боғ» 2. «Баҳор гулларидан нақш» 3. “Тонг отаяпти” 4. “Мовий булутлар” (баҳорги манзара) 5. “Бекасам газламани тасвирлаймиз” 6. “Мен шу эртақни яхши кўраман” 7. « Баҳор гидами» 8. “Ёзни қутиб оламиз»
	Куриш-ясаш	1. «Оригами» ўйинчоқлари 2. «Кичкинтойларга совға - ясама ўйинчоқлар»

Аппликация	1. «Баҳор гулларида нақш» 2. «Байрам мушаклари»
Лой иши	1. «Ҳовлидаги кушлар» 2. «Қўғирчоқларга идишлар ясаймиз» 3. «Сенга қандай ҳайвонларни ёқали» 4. «Бизнинг ўйинчоқларимиз»

Жисмоний ривожланиш

Юриш	Югуриш	Сакраш ва эмаклаш	Ирғитиш ўйинлари	Ҳаракатли ўйинлар	Умумий сони
18	18	18	18	30	102

Сентябрь	Асосий ҳаракатлар		Ҳаракатли ўйинлар
	Юриш	Кетма-кет, жуфт бўлиб колоннада юриш Тиззаларни баланд кўтариб юриш	“Эстафета” “Тўп хавода” “Текис доира бўйлаб” “Чир айланма”
	Югуриш	Тиззаларни баланд кўтариб, оёқ учларида югуриш Кичик ва катта қадам қўйиб югуриш	
	Сакраш	Турган жойда икки оёқда сакраш Оёқларни чалкаштириб сакраш	
	Ирғитиш ва эмаклаш	Коптокни кетма-кет 10 марта юқорига олиш Коптокни бош билан итариб 3-4м. масофага тўрт оёқлаб юриш	
октябрь	Юриш	Оёқларни кенг ташлаб юриш Ёнлама юриш	“Жами” “Зим-зиё” “Қармоқда” “Ғозлар”
	Югуриш	Тўсиқларни енгиб айланиб югуриш Тўсиқларни устидан сакраб югуриш	
	Сакраш	Оёқларни тўғрилаб, бир оёқни олдинга, иккинчисини орқага қилиб, галма-галма ўнг ва чап оёқда сакраш. Бир оёқда (ўнг, чап) олдинга сурилиб сакраш	
	Ирғитиш ва эмаклаш	Коптокни ерга уриб, икки қўллаб олиб олиш. Кетма-кет бир неча буюмлар устидан эмаклаб ўтиш.	
ноябрь	Юриш	Оёқ учида юриш Оёқ қафтларининг ён томони билан юриш	“Чўпон ва пода” “Кегли” “Бекинмачоқ” “Чиллак” “Ҳолатни бажар”
	Югуриш	Тўсиқлар ичидан ўтиб югуриш Битта ва жуфт бўлиб колоннада сигнал бўйича югуриш	
	Сакраш	Узун қимирлаб турган арғимчоқ устидан сакраш Турган жойидан камида 80см. узунликка сакраш	
	Ирғитиш ва эмаклаш	Коптокни 4-6 марта қўл билан ерга уриб, олиб олиш.	

		Буюмлар оралаб “Илон изи” бўлиб, тўрт оёқлаб эмаклаш.	
декабрь	Юриш	Ҳаракат мароми ва йўналишини ўзгартириб юриш, товонда юриш	“Зағизгон” “Тортишмачок” “Айёр тулки” “Чертан девор гир-гир айлан”
	Югуриш	Буюмлар орасидан “Илон изи” бўлиб югуриш, буюмлар орасидан бир текисда энгил югуриш	
	Сакраш	Катта арғамчини олдинга айлантириб сакраш, 20см. баландликдан сакраш	
	Иргитиш ва эмаклаш	Коптокни юқорига отиб, чапак чалиб илиб олиш, илақлар ва тиззаларга таяниб, орқага олдинга, скамейка бўйлаб эмаклаш	
январь	Юриш	Қаварик тахта устида юриш, йўллар ҳаракатини ўзгартириб юриш (Юқорига, олдинга, ён томонга)	“Копток мактаби” “Нарсани алмаштир” “Тутувчи лентани ол” “Бойкуш” “Булавани уриб йиқит”
	Югуриш	30-60м. Масофани ўртача тезликда 2-3 маротаба югуриб ўтиш. 100м. гача масофада югуриш билан юришни алмаштириб бориш	
	Сакраш	30см. баландликдан белгиланган жойга сакраб тушиш, катта арғамчини орқага айлантириб сакраш	
	Иргитиш ва эмаклаш	Коптокни узокликка, нишонга иргитиш. 20-30см. баландликдаги арқонлар тагидан эмаклаш	
февраль	Юриш	Кўзни юмиб 3-4 м. масофани босиб ўтиш Оёқларни чалиштириб, кадам оралиги узунлигини ўзгартириб бориш	“Тутувчи” “Оёгингни хўл қилма” “Ўрадаги бўри” “Кўлга тушиб қолма” “Кетган ким”
	Югуриш	10-20м. Масофага орада дам олиб тез югуриш (3-4 марта) 4 x 10м. га максимал югуриш	
	Сакраш	Югуриб келиб узунликка сакраш Югуриб келиб, баландликка сакраш (камида 30-40см.)	
	Иргитиш ва эмаклаш	Тўпларни (оғирлиги 1кг.) юмалатиш. Хода устида ўтириб, қўллар ва оёқлар ёрдамида олдинга силжиш	
март	Юриш	Чўккалаб юриш Қия тахтачада мувозанат сақлаб юриш.	“Поезд” “Самолётлар” “Пуфак” “Қўғирчоқларникига меҳмонга” “Тулки товукхонада”
	Югуриш	Тиззаларни бадланд кўтариб, оёқ учларида, кичик ва катта кадам қўйиб, тўсиқларни энгиб айланиб ўтиш, тўсиқлар ичидан ўтиб югуриш, биттадан ва жуфт бўлиб қаторда сигнал бўйича югуриш.	
	Сакраш	30м. масофага ўнг ва чап оёқда сакраш Тўсиқлардан сакраб ўтиш	
	Иргитиш ва эмаклаш	Қум халтачани узокликка, нишонга иргитиш 6-7м. Масофага скамейка устида қорин	

		билан эмаклаш	
апрель	Юриш	Қия қавариқ тахтачада мувозанат саклаб юриш, кўзни юмиб, 5-6м. Масофани илон изи бўлиб юриш	“Ариқдан сакраб ўтиш” “Нишонга тушир” “Менинг қувноқ шўх коптокчам” “Оқ куёним аломат” “Ўрмонадги айиқ”
	Югуриш	30м. масофани мумкин қадар тезроқ югуриб ўтиш, 160м.гача секин, енгил югуриш.	
	Сакраш	Халқалар ичидан сакраб ўтиш, қия тахтачадан оёқ учида юриб келиб, сакраш	
	Иргитиш ва эмаклаш	Коптокни юқорига отиб ўнг ва чап қўл билан илиб олиш, халқалар ичидан эмаклаб ўтиш	
май	Юриш	Орқамаси билан юриш. Қавариқ тахта устида оёқ кафтларининг ён томони билан юриш.	“Узун илон изи бўйлаб” “Сичқонлар ва мушук” “Пахмоқ кучук” “Текис йўл бўйлаб” “Она товук ва жўжалар”
	Югуриш	Узлуксиз бир ярим, икки дақиқа давомида югуриш, 30м. Масофани 8 сонияда югуриб ўтиш.	
	Сакраш	Предметлар устидан кеима-кет сакраш, 70-80см. узунликда сакраш	
	Иргитиш ва эмаклаш	3-4м. масофадан туриб, коптокни 2м. баландликдаги нишонга киритиш. 10м. масофага буюмлар орасидан эмаклаш	

Муסיқа

№	1-ярим йил					2-ярим йил						Йил давомида
	IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	
	8	8	8	8	32	8	8	8	8	8	40	72

Сентябрь	Фаолият турлари	Мавзулар
	Муסיқа тинглаш	«Ватангинам» А. Мансуров «Сўзсиз кўшиқ» Ф. Назаров
	Куйлаш	«Ўзбекистоним» М. Дадабоев. «Бу жуда соз» М. Икромова “Меҳржон байрами» М. Икромова
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Арқонни торт Илни ўраб торт
	Рақс	“Пахта” М.Бурхонов
	Ўйин	“Овозидан топ”
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	“Андижон поёқаси” ўзбек халқ куйи
	Муסיқага оид маълумот	Нота нима?
	Муסיқа тинглаш	“Уфор» ўзбек халқ куйи «Рохат» ўзбек халқ куйи
	Куйлаш	«Куз» Н.Норхўжаев

Октябрь		«Ёмғиржон» Н.Норхўжаев «Олтин пахтам» М. Бурхонов
	Мусликий ритмик харакатлар	Барглар билан машк
	Ракс	“Палов ракси” ўзбек халқ куйи
	Ўйин	“Бойланди” халқ ўйини “Мусликали зинапоя”
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	“Андижон поёкаси” ўзбек халқ куйи
	Мусликага оид маълумот	Товушқатор
Ноябрь	Муслика тинглаш	“Ватаним” Ф.Назаров «Пьеса» А. Левиев
	Куйлаш	«Дўлана» Н.Рахимов «Оқ пахта» К. Абдуллаев «Ай-яй—яй» Ш. Ёрматов
	Мусликий ритмик харакатлар	“Қор бўрон” харакатли ўйини «Рўмолчани ол» харакатли ўйини
	Ракс	«Жуфтли полька»
	Ўйин	“Бармоқлар”
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Меҳржон байрами» М.Икромова
	Мусликага оид маълумот	Бастакор (композитор)
Декабрь	Муслика тинглаш	«Декабрь» П.Чайковский («Йил фасллари» тўплами)
	Куйлаш	«Кувноқ болалар» А.Мансуров «Айиқполвонлар боғчаси» Т.Тошматов «Қорбобо» Ғ.Қодиров
	Мусликий ритмик харакатлар	Кўзгуга кара Майсани сила
	Ракс	“Қорпарчалар ракси” (ихтиёрий)
	Ўйин	“Куйиндан топ” “Акс садо”
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Алла» М. Дадабоев
	Мусликага оид маълумот	Бутун нота Чорак нота
	Муслика тинглаш	Доира садолари

январь		«Оромижон» ўзбек халқ куйи
	Куйлаш	«Сумалак» Ш. Ёрматов «Боғчамиз» Ш. Ёрматов «Тинчлик бўлсин» М. Икромова
	Мусликий ритмик харакатлар	Кел ёнимга Жуфтликда жой алмашиш
	Ракс	Замонавий ракс (ихтиёрий)
	Ўйин	“Мусликий таёкчалар” “Санаб кўр”
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Қари наво» ўзбек халқ куйи
	Мусликага оид маълумот	Нимчорак нота М. Бурхонов
февраль	Муслика тинглаш	«Алифбе» В. Моцарт «Фарғонача» ўзбек халқ куйи
	Куйлаш	Наврўз кўшиғи» М. Икромова «Капалак ва камалак» Н. Норхўжаев «Онажоним» М. Дадабоев
	Мусликий ритмик харакатлар	“Хурмача боғи” харакатли ўйини «Бойланди” харакатли ўйини
	Ракс	“Шўх болалар ракси” (ихтиёрий)
	Ўйин	“Сирли кутича” “Дўстингни овозидан топ
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Қари наво» ўзбек халқ куйи
	Мусликага оид маълумот	Ногора. Доира. Сафойил. Тахта Қарсак.
март	Муслика тинглаш	«Турк марши» В. Моцарт «Байрам марши» Д. Зокиров
	Куйлаш	«Гулдор капалак» Ғ. Қодилов «Бинафша» М. Икромова «Баҳор гуллари» М. Икромова
	Мусликий ритмик харакатлар	Ракс элементлари
	Ракс	«Жуфтлик ракс» (ихтиёрий)
	Ўйин	Муслиқали лото
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	“Тойчоғим” С. Бобоев

	Муסיқага онд маълумот	Оркестр Симфоник оркестр чолғулари (скрипка, флейта, арфа)
Апрель	Муסיқа тинглаш	«Кўтирчокнинг алласи» А.Мухамедов «Кўшиғим, жон, кўшиғим» А.Мансуров
	Куйлаш	«Дўппи кийган бола» Н.Норхўжаев «Тойчоғим» С. Бобоев «Музқаймоқ» А.Мансуров.
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Муסיқага мос ёнмача қадам «Гулчамбар» ҳаракатли ўйини
	Ракс	«Замонавий ракс» (ихтиёрий)
	Ўйин	«Дирижёр» «Сирли кутича»
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	“Уфор” Д.Омонуллаева
	Муסיқага онд маълумот	В.Моцарт
Май	Муסיқа тинглаш	Зарбли чолғулар оркестри (граммезув) «Олма пишганда» ўзбек халқ куйи
	Куйлаш	«Нишолда» А. Мансуров “Ислон бобо” Ш.Ёрматов
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	“Рўмолчани узат” ҳаракатли ўйини “Бойланди” ҳаракатли ўйини
	Ракс	«Жуфтли полька»
	Ўйин	“Учта кит”
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	“Уфор” Д.Омонуллаева
	Муסיқага онд маълумот	Опера ва балет

Мактабга тайёрлов гуруҳ (6-7 ёш)
Машгулотлар мавзули-таквим режаси

№	Машгулот номи	Ўқув йили давомида				
		haftада	бир ойда	1-ярим йиллик	2-ярим йиллик	Жами
1	Атроф олам билан таништириш	2	8	32	40	72
2	Табиат билан таништириш	0,5	2	8	10	18
3	Нутқ ўстириш	1	4	16	20	36
4	Саводга тайёргарлик	1	4	16	20	36
5	Бадий адабиёт билан таништириш	0,5	2	8	10	18
6	Илк математик тасаввурларни шакллантириш	2	8	32	40	72
7	Расм	2	8	32	40	72
8	Аппликация	0,5	2	8	10	18
9	Қуриш-ясаш (қўл меҳнати*)	0,5	2	8	10	18
	Лой иши	1	4	16	20	36
10	Жисмоний тарбия	2	8	32	40	72
11	Мусиқа	2	8	32	40	72
	Жами	15	60	240	300	540

Атроф-олам билан таништириш

№	1-ярим йил					2-ярим йил						Йил давомида
	IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	
	8	8	8	8	32	8	8	8	8	8	40	72

№	ОЙИ	МАШГУЛОТ МАВЗУСИ
1.	Сентябрь	Ўзбекистон — менинг Ватаним» мавзусида суҳбат
2.		«Менинг шахрим » мавзусида суҳбат.
3.		Улуғ қадамжоларга сайр уюштириш
4.		“Менинг мажбуриятларим” мавзусида суҳбат
5		“Тежамкорлик- яхши одат “мавзусида суҳбат
6		“Нима яхши-ю, нима ёмон” мавзусида суҳбат
7		Йўл ҳаракати қоидалари билан таништириш.
8		“Соғлом танда соғ ақл” мавзусида суҳбат
1	Октябрь	Таълимий ўйин "Тана қисмларимизни ўрганамиз"
2		«Самарқанд — қадимий шаҳар» расмлар оркали таништириш
3		“Устоз отангдек улуғ” мавзусида суҳбат
4		Мирзо Улуғбек ҳақида суҳбат
5		“Яхшилик” мавзусида суҳбат
6		“Пул нима? мавзусида суҳбат
7		“ Менинг автопортретим” мавзусида суҳбат
8		Меҳржон-хосил байрами ҳақида суҳбат
1	Ноябрь	Пахтадан қандай маҳсулотлар олинади? мавзусида суҳбат
2		Бухоро шаҳри билан таништириш
3		Ибн Сино ҳақида суҳбат
4		“Шахсий гигиена қоидалари” мавзусида суҳбат
5		Банк нима? мавзусида суҳбат

6		“Ўйинчоклар ва уларнинг яратилиши” ҳақида илк тушунчалар бериш
7		“Кулолчилик” касби ҳақида суҳбат.
8		“Дўстлик” мавзусида суҳбат
1	Декабрь	Пахта байрами-ҳосил байрами ҳақида суҳбат.
2		Хива шаҳри билан таништириш.
3		Киш фасли ҳақида суҳбат
4		Бозор турлари ҳақида суҳбат
5		Ал Беруний ҳақида суҳбат.
6		“Тиш ювиш одоби” мавзусида суҳбат
7		“Каштачилик ” касби билан таништириш.
8		“Тикувчилик ” касби ҳақида суҳбат.
1	Январь	Буюк ипак йўли ҳақида тушунча бериш.
2		“14-январ-Ватан ҳимоячилари куни” сурати асосида ҳикоя тузиш
3		Жалолиддин Мангуберди ҳақида суҳбат.
4		“Витаминлар” мавзусида суҳбат
5		“Ўт ўчирувчилаар” касби ҳақида суҳбат.
6		Дўкон турлари ҳақида суҳбат
7		“Нима каерда ишлаб чиқарилади?” мавзусида суҳбат
8		«Ватанимиз зиёратгоҳлари» мавзусида суҳбат
1	Февраль	“Алишер Навоий бобомиз” мавзусида суҳбат
2		“Ота-онани ҳурмат қилиш” мавзусида суҳбат
3		“Шифокор” касби билан таништириш
4		“Менинг мажбуриятларим” мавзусида суҳбат
5		Ўзбек миллий қулолчилик санъати билан таништириш
6		«Тозалик - бу саломатлик» мавзусида суҳбат
7		“Кийиниш одоби” мавзусида суҳбат
8		“Бирни кессанг, ўрни эк” мавзусида суҳбат
1	Март	“8-март-оналар байрами” мавзусида суҳбат
2		“Ошпаз” касби билан таништириш
3		Мусаввир Ўрол Тансиқбоев ҳақида суҳбат
4		“Она юрт ҳимоячилари-миллий қаҳрамонларимиз” мавзусида суҳбат
5		Менинг маҳаллам сурати устида суҳбат
6		Наврўз байрами ҳақида суҳбат
7		“Ҳайдовчи” касби билан таништириш
8		Ҳаво транспорти ҳақида суҳбат
1	Апрель	Бастакор Юнус Ражабий, сурати орқали таништириш
2		Буюк саркарда-бобимиз Амир Темур ҳақида суҳбат
3		“Ишлаб чиқариш ва унинг турлари” ҳақида илк тушунчалар бериш
4		Учувчи касби ҳақида суҳбат.
5		Мусаввир Камолиддин Бехзод ҳақида суҳбат.
6		Маҳсулот нима? мавзусида суҳбат
7		Алоқа воситаси бўлимига саёҳат
8		“Қурувчи касби” ҳақида суҳбат
1	Май	Боғбон меҳнати билан таништириш
2		9-май - “Ҳотира ва қадрлаш куни”
3		Зардўзлик ҳунармандчилиги билан таништириш
4		«Шаҳидлар» хотира майдониға саёҳат
5		“Инсон яшаши учун зарур бўлган эҳтиёж” мавзусида суҳбат
6		Гул байрами ҳақида суҳбат.
7		“Мен ким бўлмоқчиман?” мавзусида суҳбат

8	Янги курилайётган курилишлар биносига саёҳат
---	--

Табиат билан таништириш

1-йрим йил					2-йрим йил					Йил давомида	
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V		жами
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	10	18

МАШҒУЛОТ МАВЗУЛАРИ

Сентябрь	Кум, лой ва тошни солиштириш Куз фасли ҳақида суҳбат
Октябрь	Термометр билан таништириш Бокка саёҳат
Ноябрь	Кузги барглار, мева ва уруғларини кузатиш Куз ҳақида суҳбат
Декабрь	Канарейкани кузатиш Ёввойи ҳайвонлар ҳаёти ҳақида диафильмлар намойиш этиш
Январь	Қиш ҳақида суҳбат. Совуқ ва иссиқ мамлакатларнинг ёввойи ва уй ҳайвонлари ҳақида ҳикоя қилиб бериш
Февраль	“Қиш” якуний суҳбат Деразада экинзор барпо қилиш(пиёз, салат, нўхат уруғларини экиш)
Март	Баҳор ҳақида суҳбат Хона ўсимликларини кўпайтириш
Апрель	Бокка саёҳат Кўчат экиш

Ижтимоий- ҳиссий ривожлантириш

1- ярим йил					2- ярим йил					Йил	
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	давомида
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	10	18

Ойи	Суҳбат мавзулари
Сентябрь	”Ассалому алайкум” мавзусида суҳбат ”Бўлсанг ахил, бўлмайсан бахил” мақоли асосида суҳбат
Октябрь	”Дўст бошга иш тушганда синалади” мақоли асосида суҳбат ”Мен ва менинг оилам” мавзусида суҳбат
Ноябрь	«Менинг орзуим» мавзусида суҳбат ”Мен ва менинг дўстларим” мавзусида суҳбат
Декабрь	”Яхши сўз билан, ёмон мушт билан” мақоли асосида суҳбат ”Бурч” мавзусида суҳбат
Январь	”Ота-онага ҳурмат” мавзусида суҳбат ”Қаттага ҳурматда, кичikka иззатда бўл” мақоли асосида суҳбат
Февраль	Киз ва ўғил болаларга хос фазилатлари ҳақида суҳбат ”Яхшилик” мавзусида суҳбат
Март	”Қийиниш одоби” мавзусида суҳбат ”Муסיқа тинглаш одоби” мавзусида суҳбат
Апрель	”Бугунги ишни эртага қўйма” мақоли асосида суҳбат ”Бирни кессанг, ўрни эк” мақоли асосида суҳбат
Май	”Ёлгон гапирмасанг, хижолат чекмайсан” мақоли асосида суҳбат

НУТҚ ВА САВОДГА ТАЙЁРГАРЛИК МАШҒУЛОТЛАРИНИНГ ЎҚУВ ЙИЛИ БЎЙИЧА ТАҚСИМОТИ

1-ярим йил					2-ярим йил						ЙИЛ ДАВОМИДА
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	жами	
8	8	8	8	32	8	8	8	8	8	40	72

№	ОЙИ	МАШҒУЛОТ МАВЗУСИ
1	Сентябрь	«Мустақиллик майдони- тинчлик рамзи» номли сурат асосида хикоя тузиш
2		Сурат бўйича хикоя қилиш. «2-сентябр- билимлар куни»
3		“Қувноқ тилча” ҳақида эртас
4		“Қуз” мавзусида тасвирий хикоя тузишга ўргатиш
5		Нутқда нафас олиш ва нафас чиқаришни ривожлантириш
6		Жамоа ҳаётдан хикоя тузиш. «Бизнинг боғча»
7		Сурат асосида хикоя тузиш. «Пахта – миллий бойлигимиз»
8		Асарни қайта хикоя қилдириш. Гулҳанӣ «Тошбақа ва чаён»
	Октябрь	
9		Асарни қайта хикоя қилдириш. М.Муродовнинг «Икки хил ёрдам» хикояси
10		“О” товушини тўғри талаффуз қилиш
11		Асарни қайта хикоя қилиш. М.Муродовнинг «Икки ният» хикояси
12		“Оо” ҳарфлари билан таништириш
13		Шахсий ҳаётдан хикоя тузиш «Меҳмонда»
14		“Н” товушини тўғри талаффуз қилиш
15		«Тулки болалари билан» сурати бўйича хикоя қилиш
16		Бош ва кичик “Нн” ҳарфлари билан таништириш
	Ноябрь	
17		Шахсий ҳаёт (тажриба)дан хикоя тузиш «Дўконда»
18		“А” товуши, бош ва кичик “А а” ҳарфлари билан таништириш
19		Шахсий ҳаёт (тажриба)дан хикоя тузиш «Ҳайвонат боғида»
20		“И” товуши ва бош ва кичик “И и” ҳарфлари билан таништириш
21		Ижодий хикоя тузиш: «Ўзар жўжача»
22		“М” товуши ва бош ва кичик “Мм” ҳарфлари билан таништириш
23		Асарни қайта хикоя қилиш. А.Авлоний «Яхшилик ерда қолмас»
24		“Т” товуши ва бош ва кичик “Тт” ҳарфлари билан таништириш
	Декабрь	
25		Асарни қайта хикоя қилиш. «Қуён ва типратикан» масали
26		“Л” товуши ва бош ва кичик “Лл” ҳарфлари билан таништириш
27		Тасвирий хикоя тузишга ўргатиш. «Қиш»
28		“В” товуши ва бош ва кичик “Вв” ҳарфлари билан таништириш
29		Ижодий хикоя тузиш «Мен ёқтирган фасл»
30		“К” товуши ва бош ва кичик “Кк” ҳарфлари билан таништириш
31		Шахсий ҳаёт (тажриба)дан хикоя тузиш «Қишда қушларнинг ҳаёти»
32		“Р” товуши ва бош ва кичик “Рр” ҳарфлари билан таништириш
	Январ	
33		Шахсий ҳаётдан хикоя тузиш «Мен киш байрамини қандай ўтказдим?»
34		“О” товуши, бош ва кичик “О о” ҳарфлари билан таништириш
35		“14-январ-Ватан ҳимоячилари куни» сурати асосида хикоя тузиш
36		“Д” товуши ва бош ва кичик “Дд” ҳарфлари билан таништириш

37		Асарни қайта ҳикоя қилиш. «Уч тулки» ўзбек халқ эртаги
38		“U” товуши, бош ва кичик “Uu” ҳарфлари билан таништириш
39		Рус халқ эртаги «Тулки билан Турна» эртагини қайта ҳикоя қилиш
40		“Y” товуши ва бош ва кичик “Yy” ҳарфлари билан таништириш
	Феврал	
41		Шахсий ҳаётдан ҳикоя тузиш «Автобуста»
42		“E” товуши, бош ва кичик “Ee” ҳарфлари билан таништириш
43		Асарни қайта ҳикоя қилиш «Инок қуёнлар»
44		“G” товуши ва бош ва кичик “Gg” ҳарфлари билан таништириш
45		Сурат бўйича ҳикоя тузиш: «От тойчоғи билан»
46		“ng” товуши ва “ng” ҳарф бирикмаси билан таништириш
47		Асарни қайта ҳикоя қилиш. А.Авлоний «Қалампир билан чўл ялпизи»
48		“S” товуши ва бош ва кичик “Ss” ҳарфлари билан таништириш
	Март	
49		Тасвирий ҳикоя тузишга ўргатиш «Баҳор»
50		“H” товуши, бош ва кичик “Hh” ҳарфлари билан таништириш
51		Асарни қайта ҳикоя қилиш. Н.Раимова «Ялпиз» ҳикояси
52		“Sh” товуши, бош ва кичик “Shsh” ҳарфлари билан таништириш
53		Сурат бўйича ҳикоя қилиш. “Бахтиёр она монументи” сурати
54		“P” товуши, бош ва кичик “Pp” ҳарфлари билан таништириш
55		“Наврўз байрами” сурати асосида ҳикоя тузиш
56		“Q” товуши ва бош ва кичик “Qq” ҳарфлари билан таништириш
	Апрел	
57		“Менинг маҳаллам” сурати асосида ҳикоя тузиш
58		“Ch” товуши ва бош ва кичик “Chch” ҳарфлари билан таништириш
59		“Шахсий гигиена қоидалари” мавзусида суҳбат
60		“J” товуши ва бош ва кичик “Jj” ҳарфлари билан таништириш
61		“Менинг қишлоғим” сурати асосида ҳикоя тузиш
62		“G” товуши ва бош ва кичик “Gg” ҳарфлари билан таништириш
63		Суратга қараб ҳикоя тузиш: «Ўй қурамыз».
64		“F” товуши ва бош ва кичик “Ff” ҳарфлари билан таништириш
	Май	
65		Ижодий ҳикоя тузиш. “Аҳмаджон қандай қилиб кучукча топиб олди”
66		“Z” товуши ва бош ва кичик “Zz” ҳарфлари билан таништириш
67		“9-май Хотира ва қадрлаш кўни” сурати асосида ҳикоя тузиш
68		“V” товуши ва бош ва кичик “Vv” ҳарфлари билан таништириш
69		“Дехкон бозорида” сурати асосида ҳикоя тузиш
70		“X” товуши ва бош ва кичик “Xx” ҳарфлари билан таништириш
71		Асарни қайта ҳикоя қилиш. С.Анорбоевнинг «Ҳайр боғчажон, боғчам» ҳикояси
72		“”” тутук белгиси билан таништириш

Бадий адабиёт билан таништириш

1-ярим йил					2-ярим йил					Йил давомида
IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V	
2	2	2	2	8	2	2	2	2	2	10

№	ойи	МАШҒУЛОТ МАВЗУСИ
1.	Сентябрь	Қ.Раҳимбоева. “Ўғлим...сўнг кизимга биринчи сабоқ” ўқиб бериш
2.		Б.Исроил. “Шундай ўлкам бор” шеърини ёдлатиш
3.	Октябрь	Ҳ.Раҳмат. “Куз кўринишлари” ифодали ўқиш
4.		Славак халқ эртаги “Ўн икки ой” сўзлаб бериш
5.	Ноябрь	О. Абдурахмон. “Уста” шеърини ёдлатиш

6.		Т. Илхомов. “Адиб-бетартиб” хикоясини сўзлаб бериш
7.	Декабрь	Ўзбек халқ эртаги “Тулкивой” сўзлаб бериш
8.		Й. Сулоймон. “Ёғяпти” шеърини ёдлатиш
9.	Январь	“Рустамхон” достонидан парча ўқиш
10		Ибн сино ва китоблар” ривоятини сўзлаб бериш
11	Февраль	“Бобурнома” дан парча” сўзлаб бериш
12		Т. Убайдулло. “Инсон бешиги” шеърини ёдлатиш
13	Март	Сумалак кўклам мўжизаси” афсонасини ўқиб бериш
14		Д. Сулаймонов “Фойдали иш” хикоясини сўзлаб бериш
15	Апрель	И. Арабшох. “Амир Темурнинг Жайхундан шошилинич ўтиши” хикоясини ўқиб бериш
16		Р. Файз. “Момакаймак” шеърини ёдлатиш
17	Май	Ф. Мусаёнов. “Қўшқовийнинг ҳиммати” хикоясини сўзлаб бериш
18		А. Обиджон. “Капалак қўшиғи” шеърини ёдлатиш

Илк математик тасаввурларини шакллантириш

Сон ва санок	Миқдор (катталиқ)	Шакллар	Фазовий тасаввур	Вақт бўйича тасаввур	Умумий сон
16	14	14	14	14	72

Ой	Т. Р.	МАШҒУЛОТ МАВЗУСИ
Сентябрь	1.	10 гача бўлган сонларни тўғри ва тескари санаш малакаларини мустаҳкамлаш
	2.	Нарсаларни бўлиш усули билан 2 та тенг қисмга бўлишни ўргатиш
	3.	Кўп бурчак билан таништириш
	4.	Қоғоз варағида турли нарсаларнинг вазиятини (ўнроқда, чапроқда, юқорида, пастда) аниқлаш юзасидан машқлар бажариш
	5.	10 гача бўлган сонларда олдин ва кейин келадиган сонни топиш
	6.	Нарсаларнинг қалин-юпқалигини қиёслаш
	7.	Кўпбурчакнинг қирралари, томонлари ўзаро боғлиқлигини тушуништириш
	8.	Сутка қисмлари-эрталаб, кундузи, кечкурун, тун ҳақидаги билимларни мустаҳкамлаш
Октябрь	1.	Ёнма-ён турган сонлар орасидаги муносабатларни тушунишга ўргатиш
	2.	Бутунни 4 та тенг қисмга бўлишни, бутун ва қисми таққослашни ўргатиш
	3.	Сўз билан у ёки бу нарсаларнинг бошқа нарсага нисбатан турган ўрнини аниқлашга ўргатиш
	4.	Кун ва туннинг кетма-кетлиги, кундалик фаолиятларнинг тақсимланиши ҳақидаги тасаввурларини кенгайтириш
	5.	Иккита кичик сонлардан катта сонни ҳосил қилишни ўргатиш
	6.	Нарсаларни 2, 4, 8 та тенг қисмга бўлишга ҳамда қийматининг ярим, чоракта (тўртдан бир), нимчоракта (саккиздан бири) каби аталишини билишга ўргатиш
	7.	Квадрат ва тўғри тўртбурчак, тўртбурчакнинг турли кўринишлари бор эканлиги ҳақида тасаввурни шакллантириш
	8.	Ҳафта кунларининг кетма-кетлиги ҳақида тасаввурларни мустаҳкамлаш
Ноябрь	1.	Мисолларни рақамлар ёзилган қоғозлар ёрдамида ифодалаб ечишга ўргатиш
	2.	Шакллардан шакллар тузишни ўргатиш
	3.	Қизиқарли учбурчак. Нарсаларнинг силуетларини тузишга ўргатишда давом этиш

	4. Фазода йўналишни аниқлай олиш кўникмаларини шакллантириш, юриш, югуриш пайтида ҳаракат йўналишини ўзгартириш
	5. 10 гача бўлган сонларни ёзувда фарқлашни ўргатиш
	6. Бутун нарсаларни 10 та тенг қисмга бўлиш
	7. Жойида йўл топа билиш, теварак-атрофда ўз ўринини аниқлаш
	8. Ўтаётган ой, сана, ҳафта куни номлари билан таништириш
Декабрь	1. 15 гача тартиб билан санашга ўргатиш
	2. Таёқчалар ёрдамида турли шаклларни ясаш
	3. Етишмаган шаклни топишга доир мантикий масалалар ечишга ўргатиш
	4. Кеча, бугун, эртага қандай кун эканлиги билан таништириш
	5. Арифметик масала тузилиши билан таништириш
	6. Нарсаларни бўйи ва энини шартли ўлчов бирлигида ўлчаш ва таққослаш
	7. Етишмаган шаклни топишга доир мантикий масалалар ечишга ўргатишни давом эттириш
	8. Йил фасллари
Январь	1. 15 гача санашни ўргатиш
	2. Таёқчаларнинг ўринини алмаштириш натижасида берилган шаклларни ўзгартиришга мўлжалланган масалалар ечиш
	3. Шартли ўлчов ёрдамида нарсаларнинг бўйи ва энини ўлчашни ўргатиш давом эттириш
	4. Йил тақвими билан таништириш
	5. 20 гача бўлган сонлар билан таништириш ва тартиб билан санашга ўргатиш
	6. Шартли ўлчов ёрдамида ўлчаш
	7. Катак қоғозда кўпбурчаклар чизиш
	8. Йил календари ҳақидаги билимларни мустаҳкамлаш
Февраль	1. Арифметик масала тузилиши билан таништириш
	2. Ромб шакли билан таништириш
	3. Ўзига нисбатан нарсаларнинг жойлашишини аниқлаш
	4. Соат ва унинг турлари билан таништириш
	5. 20 гача бўлган ҳар бир сонни биттага оттириш ва камайтиришга ўргатиш
	6. Аниқ кўргазмали мисоллар асосида бутунни қисмдан катталигини, қисмининг бутундан кичиклигини фарқлаш
	7. Таёқчалардан ҳосил бўлган геометрик шакллардан бир нечта таёқчани олиш усули билан кўринишини ўзгартириш.
	8. Соат ва унинг ишлатилиши билан таништиришни давом эттириш
Март	1. 20 гача бўлган сонларни ёзувда фарқлаш ва санаш малакаларини мустаҳкамлаш
	2. Болаларнинг кўз билан чамалаш қобилиятларини ривожлантириш
	3. Геометрик шаклларни турли белгилари: кўриниши, ўлчами, рангига кўра гуруҳларга ажратиш
	4. Соат ва ундан ярим соат аниқликда фойдаланишга ўргатиш
	5. Қўшиш ва айиришга доир содда арифметик масалалар тузиш ва ечишни ўргатишни давом эттириш
	6. Қоғоз сатҳини аниқлаш
	7. Ойлар номи билан таништиришни давом эттириш
А п	1. Шартли ўлчов билан ўлчаш, ўлчаш натижасини сонлар билан аниқлаш
	2. Ўз чамасини ўлчов билан ўлчаб кўриб, текширишни ўргатиш
	3. Махсус шакллар тўпламидан фойдаланиб, намунадаги нарсаларни ҳосил қилиш
	Катак қоғозда квадрат, учбурчак шаклларини штрихлар орқали тасвирлаш

4.	Дафтар сатҳини аниқлаш ва шаклларни штрихлар орқали чизиш
5.	Суюқ ва тўкилувчи жисмларнинг шартли ўлчов бирлиги билан ҳажмини аниқлаш
6.	Етишмаган шаклни, жисмни (шар, куб, цилиндр) топишга доир мантиқий масалалар ечишни ўргатиш
7.	Қоғоз варағининг ўнг-чап, юқори-паст ва ўртасини аниқлаш

Тасвирий фаолият йўналишида машғулотлар

№	Машғулот номи	Ўқув йили давомида				
		ҳафтада	бир ойда	1-ярим йиллик	2-ярим йиллик	Жами
1	Расм	2	8	32	40	72
2	Аппликация	0,5	2	8	10	18
3	Қуриш-ясаш	0,5	2	8	10	18
4	Лой иши	1	4	16	20	36
	Жами	4	16	64	80	144

	ОЙИ	МАШҒУЛОТ МАВЗУСИ
Сентябрь	Расм	1. Қувноқ ёз 2. «Расмларимиз сўзлайди» 3. «Қузғи дарахт» 4. «Машинада ҳосилни йиғамиз» 5. «Гилям безаш» 6. Шаҳар кўчаларидаги машиналар (жамоавий композиция) 7. Эгатдаги топишмоқлар 8. Қузғи натюрморт
	Қуриш-ясаш	1. «Оригами» ўйинчоқлари» 2. «Табриқномалар»
	Аппликация	1. «Рўмолни безаймиз» 2. «Қузғи япроқли новда»
	Лой иши	1. «Лой ишимиз сўзлайди» 2. «Мевалар» 3. «Ҳосилни йиғамиз» 4. «Бизнинг сеvimли ўйинчоғимиз»
Октябрь	Расм	1. «Қузғи барглardan нақш тузиш» 2. «Қуз фаслини сеvамиз» 3. «Байрамона кўча» 4. «Сўзана безаш» 5. Ким ёмғирнинг тагида қолди? 6. Чиройли тойчоқлар (ясалган тойчоқларни жиҳозлаш) 7. Нақш чизиш 8. Айёр ва мулойим тулки
	Қуриш-ясаш	1. «Ҳаракатланадиган ўйинчоқлар» 2. «Стол театри, соя театри персонажлари»

Ноябрь	Апликация	1. «Куз неъматлари» 2. «Натюрморт»
	Лой иши	1. «Ихтиёрий» 2. «Хамро буви ўйинчоқлари» 3. «Онам отам ва мен байрамга кетяпмиз» 4. Кузги натюрморт (хамрдан нарсга яшаш)
	Расм	1. «Менинг кўғирчоғим» 2. «Хамро буви ўйинчоқларини безаймиз» 3. «Олтин куз» 4. «Палакни безаш» 5. «Чиройли расм» 6. «Бизнинг гуруҳ» 7. «Мевалар ва сабзавотлар» «Менинг оилам»
	Қуриш-яшаш	1. Турли газламалар билан танишиш 2. «Нина қадайдиган ётиқча» тикиш
Декабрь	Апликация	1. «Қизчалар рақс тушаяпти» 2. «Мушук ва Хўрозга уй ясаймиз»
	Лой иши	1. «Сенга қандай хайвонларни ёқади» 2. «Мушук, хўроз ва тулки эртаги» 3. «Ўйинчоқлар оддий эмас, лойдан ясалган, чиройли жиҳоз» 4. Ихтиёрий лой иши
	Расм	1. «Хамро буви ўйинчоқлари» 2. «Хумо куши» 3. «Бизнинг гул» 4. «Ўсимлик гулларидаги нақшлар» 5. «Арча байрамига хонани безаймиз» 6. Чиройли матолар 7. Телпақли ва шарфли қор одамлар 8. Сеҳрли қор парчалар (киш жиллари)
	Қуриш-яшаш	1. «Арча ўйинчоқлари» 2. «Кўғирчоқлар мебелли»
Январь	Апликация	1.«Афсонавий қуш» 2.«Арча байрамига таклифнома»
	Лой иши	1. «Хамро буви ўйинчоқлари» 2. «Афсонавий қушларни ясаймиз» 3. «Майдончада болалар ўйнаптилар» 4. Ихтиёрий лой иши
	Расм	1. «Янги йил байраминиз қувноқ ўтди» 2. Отамнинг расми 3. «Қор парчалари» 4. Арча шохлари 5. Қор босган уй 6. Цирк аренасида 7. «Ўзингга ёққан дарахтни чиз» 8. «Менинг она шахрим»
	Қуриш-яшаш	1. «Юмшоқ ўйинчоқлар – мушукча, кучукча» 2. Ёғочдан машиналар яшаш
Январь	Апликация	1. «Кичкинтойларга совга ўйинчоқлар» 2. «Цирк»

Февраль		3. «Олтин балиқ эртаги» 4. «Отамнинг расми» 5. «Менинг севган эрагим» 6. Рангли кафтлар (саргузаштли композиция) 7. Доғлардан ажойиб нарсаларни кашф қилиш (кляксография) 8. Ихтиёрий расм
	Қуриш-ясаш	1. Қоғоздан «Мушукча» ясаш 2. Иплардан ёки боғичлардан, симлардан, шнурлардан нақш тузиш
	Аппликация	1. «Қуёнча» 2. «Қиш фасли»
	Лой иши	1. Ҳамро буви ўйинчоқлари. «Тойчоқ» 2. Ҳамро буви ўйинчоқлари. «Хўроз» 3. «Чойнак ва пиёла» 4. Отам учун кружка
Март	Расм	1. «Онамнинг расми» 2. «Ҳамро буви ўйинчоқлари» 3. «Бизнинг шаҳар» 4. «Илк баҳор» 5. Саргузаштли гуллар 6. Чиройли қуёш 7. Баҳорги осмон 8. Ихтиёрий расм
	Қуриш-ясаш	1. Тахтачалардан самолёт ясаш 2. Тугмачалар қадаш усуллари билан танишиш
	Аппликация	1. «Топишмоқ ва жавоблар» 2. «Афсонавий боғдаги гуллар»
	Лой иши	1. «Гуллар учун гулдон» 2. «Ҳамро буви ўйинчоқлари» 3. Фил 4. Ихтиёрий лой иши
Апрель	Расм	1. «Сен қандай ҳайвонларни кўрдинг» 2. «Қизил калпоқча» 3. «Қўғирчоқ учун дастрўмолча безаймиз» 4. «Ихтиёрий» 5. «Баҳор гуллари» 6. «Қуёш ранги» 7. Ниҳол бойчечаклар 8. «Денгиз алифбоси»
	Қуриш-ясаш	1. «Икебана» гулдастасини ясаш 2. Турли қийқим материаллардан гиламчалар тикиш
	Аппликация	1. «Қайқча сузаяпти» 2. «Наврўз сайлида»
	Лой иши	1. «Қушлар» 2. «Менинг ўйинчоқларим» 3. «Насриддин афанди эшагида» 4. Ихтиёрий лой иши

Май	Расм	1. «Баҳор гилами» 2. Денгиз узра китлар сузиб юришибди 3. «Гуллаган шафтоли дарахти» 4. “Мен денгиз расмини чизаяпман” 5. Тошларнинг тасвири 6. Яшил май (баҳор ранглари) 7. Камалак 8. Ихтиёрий расм
	Қуриш-ясаш	1. Табиат материаллардан мозаика ишларини бажариш 2. Тахтачалардан диванча ясаш
	Аппликация	1. «Гуллаган баҳор» 2. «Гуллаган ўрик дарахти»
	Лой иши	1. «Қувноқ раққослар» 2. «Тойча» 3. Ихтиёрий лой иши

ЖИСМОНИЙ РИВОЖЛАНИШ

Юриш	Югуриш	Сакраш ва эмаклаш	Иргитиш ўйинлари	Ҳаракатли ўйинлар	Умумий сони
18	18	18	18	40	112

Сентябрь	Асосий ҳаракатлар		Ҳаракатли ўйинлар
	Юриш	Турли сафланишларда биттадан, иккитадан, тўрттадан калонна бўлиб юриш, доира бўйлаб юриш	“Чавондозлар” “Қоч болам қуш келди” “Қўз бойлағич” “Доирага торт”
	Югуриш	Шиддатли югуриш, оёқ учларида енгил югуриш	
	Сакраш	Бир жойда туриб 2 оёқда айланиб сакраш, оёқларни чалкаштириб сакраш	
	Иргитиш ва эмаклаш	Коптокни юқорига 10 марта отиб, чапак чалиб илиб олиш, гимнастика скамейкаси бўйлаб 4 оёқлаб эмаклаш	
октябрь	Юриш	Саф тортиб юриш, қўллар билан ҳар хил ҳаракатларни бажариб юриш	“Зағизғон” “Кармоқча” “Дўппи яширма” “Пир этди”
	Югуриш	Гавдани орқага ташлаб, оёқларини олдинга тўғри ташлаб югуриш. Тиззаларни баланд кўтариб югуриш.	
	Сакраш	5- 6 марта олдинга сакраб ўтиш. Қум халтачани оёқлар орасига олиб сакраш	
	Иргитиш ва эмаклаш	Коптокни юқорига 10 марта отиб, айланиб илиб олиш, қорин билан ётган ҳолда, скамейкада қўллар билан тортилиб эмаклаш	
ноябрь	Юриш	Оёқларда чала ўтириб юриш, турли сафланишларида биттадан, иккитадан, тўрттадан колонна бўлиб, доира бўлиб, саф тортиб юриш, қўллар билан ҳар хил ҳаракатларини бажариб юриш	“Калит” “Қим узокқа сакрайди” “Тувалла узатиш”

	Югуриш	Тўсиқлар устидан (баладдлиги 10-15 см) сакраб югуриш Югуриш тезлигини ўзгартирган ҳолда югуриш	“Дон тўқиш” “Зув-зув”
	Сакраш	Арғамчи устидан ёнлаб хатлаш 5-6 та тўлдирма тўплар (оғирлиги 1кг.) устидан хатлаб ўтиш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Коптокни 10 марта ерга уриб чапак чалиб илиб олиш, қатор қилиб қўйилган бир неча тўсиқлар остида эмаклаб ўтиш	
декабрь	юриш	Қатта қадам ташлаб юриш, орқа билан юриш	“Чўпон ва эчкилар” “Ёғоч кесиш” “Кимнинг нома қақирилса ўша коптокни илади” “Маймандарни тутиш” “Эстафета”
	югуриш	Йўналишни ва мувозанатни сақлаган ҳолда, орқа билан югуриш, тўлдирма тўплар устидан сакраб югуриш	
	сакраш	Бир оёқ билан арқонча устидан олдинга ва орқага сакраш, паст ўтирган ҳолатдан юқорига сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Коптокни 8-10 марта ерга уриб бир қўл билан илиб олиш, 10м. масофага буюмлар орасидан эмаклаш	
январь	юриш	Илон изи бўйлаб юриш, ҳаракат мароми ва йўналишни ўзгартириб юриш	“Ким тез ўрайди” “Сув келтириш” “Оқ теракми, кўк терак” “Учиш ўйини” “Ким кучли”
	югуриш	Хода устидан югуриш, арғамчи билан сакраб югуриш	
	сакраш	Югуриб келиб баладдликдан буюмга сакраш, турган жойидан узунликка сакраш (20см.)	
	ирғитиш ва эмаклаш	Коптокни 10 марта ерга уриб, айланиб илиб олиш. Кетма-кет бир неча буюмлар устидан эмаклаб ўтиш	
февраль	юриш	Қия қилиб қўйилган тахтадан (кенглиги 15 см, баладдлиги 30 см) қўлларни ён томонга узатиб юриш (2-3 марта)	“Овчилар ва қуёнлар” «Полда қолиб кетма»
	югуриш	10м масофани жуда кам қадам қўйиб югуриб ўтиш, 2-3 мунутгача узлуксиз югуриш	
	сакраш	Ғўлалардан сакраш. (баладдлиги 10 см 6-8 дона) тин олмай сакраб ўтиш (2-3 марта). Турган жойидан узунликка (масофа 50 см) сакраш 8-10 марта.	“Чиллак” “Сопалак” “Беш тош” “Хурослар жанги” “Тортишмачок”
	ирғитиш ва эмаклаш	Тўпни 2м. масофадан икки қўллаб бош орқасидан тўрга (гардишга) ташлаш (5- 6 марта). Олдинга қадамлаб силжишда бир қўллаб тўпни уриб бориш (масофа 6 м). 2-3 марта. Эмаклаш, қўлни полга теккизмай, букчайиб ей тагидан ўтиш (баладдлиги 40 см) 2- 3 марта	

март	юриш	Кўзни юмиб 6-8м. Масофани илон изи бўйлаб юриш, оёқ кафтларининг ён томони билан тез юриш	“Дунгдан-дўнгга” “Картошка экамиз” “Тортиб мин” “Чамбаракка тушуриш” “Буюмни алмаштир”
	югуриш	Ўртача тезликда 120-150м. масофани югуриб ўтиш (2-4 марта), паст-баланд жойларда секин, енгил югуриш	
	сакраш	Узун аргамчидан сакраб ўтиш, 3 кадам ташлаб, югуриб келиб 40см. баландликдаги буюм устида сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Коптоқни бир қўлдан иккинчи қўлга олиб, полга уриб илиб олиш, гимнастика скамейкаси остидан эмаклаб ўтиш	
апрель	юриш	Товонда тез юриш, қия қавариқ тахтачада оёқ учида юриш	“Ким чаққон” “Тортишмачок” “Тўп чуқурчага” “Қоч болам, қуш келди” ” Супир-супир”
	югуриш	160м. гача енгил югуриш, белгиланган масофага максимал югуриш	
	сакраш	Тўсиклар устидан сакраб ўтиш, югуриб келиб, узунликка сакраш (40см.)	
	ирғитиш ва эмаклаш	Коптоқни бир-бирига пастдан (3-4м. ораликда туриб) ирғитиш, кетма-кет тортилган 20-30см. баландликдаги арконлар тагидан эмаклаш	
май	юриш	Қавариқ тахта устида оёқ кафтларининг ён томони билан тез юриш, оёқ учида тез юриш	“ Супур-супир” “Лафта” “Тулки товукхонада” “Буюмни алмаштириш” “Тортишмачок”
	югуриш	Пойга, илон изи бўйлаб югуриш	
	сакраш	Предметлар устидан кетма-кет сакраш, Катта аргамчини орқага айлантириб сакраш	
	ирғитиш ва эмаклаш	Коптоқни чордона қуриб ўтирган ҳолда тўр устига ташлаш, чалқанча ётган ҳолда қўллар билан тортилиб, оёқлар ёрдамида гимнастика скамейкаси бўйлаб эмаклаш	

Музыка

№	1-ярим йил					2-ярим йил					Йил давомида	
	IX	X	XI	XII	жами	I	II	III	IV	V		жами
	8	8	8	8	32	8	8	8	8	8	40	72

Сентябрь	Фаолият турлари		Мавзулар
	Муסיқа тинглаш	«Ўзбекистон Давлат мадҳияси» М. Бурхонов муסיқаси «Туркистон фарзандимиз» Д. Омонуллаева муסיқаси	
	Куйлаш	«Гул яхши, лола яхши» Л. Муждабоева. «Булдубулча» С.Бобоев	
	Муסיқий ритмик ҳаракатлар	Юриш. «Марш» С.Абрамова	
	Ракс	«Ўзбекча ракс» «Норим-норим» ўзбек халқ куйи	
	Ўйин	“Қуёш ва булут”	
	Болалар қолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Олма» К. Абдуллаев	
	Муסיқага оид маълумот	Мажор	

Октябрь	Музыка тинглаш	«Оҳангларда эртақлар» А. Мансуров. «Куз» Абрамова музыкаси
	Куйлаш	«Неваралар қўшиғи» Н.Норхўжаев «Қиличми-тўқмоқ» Н.Норхўжаев «Шафтолига саволим» Н.Норхўжаев
	Музикаий ритмик ҳаракатлар	Оёқ учиди енгил югуриш. «Югураимиз» Е.Тиличеева
	Рақс	«Жуфтли рақс» Д.Зокиров музыкаси
	Ўйин	«Кулади ёки йиғлайди»
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Олма» К. Абдуллаев
	Музыкага оид маълумот	Минор
Ноябрь	Музыка тинглаш	«Серенада» Ф. Шуберт. «Касал қўғирчоқ» П. Чайковский музыкаси.
	Куйлаш	«Пахтаой» Ф.Назаров «Тинчлик қўшиғи» С. Бобоев «Тинчлик бўлсин» М.Икромова музыкаси.
	Музикаий ритмик ҳаракатлар	Олдинга ҳаққалаб сакраш «Стукалка» украин халқ куйи Предметларни қўлдан қўлга узатиш (ўзбек халқ куйлари асосида)
	Рақс	«Замонавий рақс» (ихтиёрий)
	Ўйин	«Овозидан топ»
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Онажоним» М.Дадабоев
	Музыкага оид маълумот	Дугор, рубоб
Декабрь	Музыка тинглаш	«Ўзбек халқ куйлари» Т.Холиқов «Суворий» Д.Кабалевский
	Куйлаш	«Алла» Д.Омонуллаева «Арча қўшиғи» Ғ.Қодиров «Қорбобо» В. Рўзметова
	Музикаий ритмик ҳаракатлар	Қамчини ур Бош, елка, бўйин, дахан ҳаракатлари
	Рақс	«Баҳор вальси»
	Ўйин	«Кўнғироқчалар»
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	И. Акбаров. «Марш»
	Музыкага оид маълумот	Регистр

январь	Музыка тинглаш	«Туркча марш» В.Моцарт «Доира ва чилдирмада чал» Д.Омонуллаева
	Куйлаш	“Қорқиз» В. Рўзметова «Биз аскармиз» Н.Норхўжаев «Қадим Турон» Н. Норхўжаев
	Мусликий ритмик ҳаракатлар	Олдинга ва ёнга ҳақкалаб сакраш «Бойланди» ҳаракатли ўйини
	Рақс	«Замонавий қизалоқ»
	Ўйин	“Қайси чолғу чаляпти?” “Қайфиятлар”
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Яллама ёрим» ўзбек халқ куйи
	Музыкага онд маълумот	Товуш баландлиги
февраль	Музыка тинглаш	«Диолог» Б. Барток «Дутор баёти» ўзбек халқ куйи «Қўнғирокчалик чана» В.Агафонников
	Куйлаш	«Офтоб яхшими, одоб яхшими» М.Икромова «Шўх чумчук» М. Отажонов «Онажоним» М.Дадабоев
	Мусликий ритмик ҳаракатлар	«Хурмача боғи». Бостирма қадам
	Рақс	Гуллар билан рақс
	Ўйин	“Қуёш ва булут” “Ўрмонда”
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Яллама ёрим» ўзбек халқ куйи
	Музыкага онд маълумот	Карнай, сурнай
март	Музыка тинглаш	«Тановор»-Т.Ражабий (рубоб) «Нола»-Т.Алиматов (танбур)
	Куйлаш	«Нурли куёнча» В.Рўзметова «Майса» З.Қаюмова «Капалак» З.Қаюмова
	Мусликий ритмик ҳаракатлар	Рақс элементлари Безак ҳаракатлар
	Рақс	«Жуфтликда полька» («Янка полькаси» чех халқ куйи)
	Ўйин	«Куйини топ» «Қайси чолғу чаляпти»

	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Онажоним» М.Дадабоев
	Муסיқага оид маълумот	Дутор, рубоб асбоблари ҳақида тушунчаларни мустаҳкамлаш
Апрель	Муסיқа тинглаш	«Полька» С.Рахманинов «Кўғирчоқнинг алласи» А.Мухамедов
	Куйлаш	«Булбулча кўшиғи» А.Мансуров «Наврўз муборақ» М.Дадабоев «Юртимда байрам бўлсин» Л.Турсунова
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Юриш, югуриш, олинга ва ёнга кадам ташлаш Чапак чалиш, оёқ тўпиллатиш, пружинка
	Ракс	«Ўзбекча ракс» Қ. Собитов
	Ўйин	«Кайфиятлар» «Сирли кутича»
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	«Онажоним» М.Дадабоев
	Муסיқага оид маълумот	Дирижёр
Май	Муסיқа тинглаш	«Тўрғай кўшиғи» П.Чайковский «Ғамгин кўғирчоқ» А.Тамаси
	Куйлаш	«Фонтан» А.Берлин «Онажон» З.Қаюмова «Космонавтлар» Д.Омонуллаева
	Муסיкий ритмик ҳаракатлар	Доира бўйлаб айланиш, жойида айланиш, жуфтликда айланиш
	Ракс	«Қорпарчалар ракси» (ихтиёрий)
	Ўйин	«Оркестр»
	Болалар чолғу асбобларида чалишга ўргатиш	“Лайлак келди” ўзбек халқ кўшиғи
	Муסיқага оид маълумот	Фортэ (белги ва унинг аҳамияти) Пиано (белги ва унинг аҳамияти)

МУНДАРИЖА

Кириш.....	3
I. Илк ёш даври.....	6
1. Туғилганидан 6 ойликкача бўлган болаларнинг ривожланиши.....	7
2. 6 – 12 ойгача бўлган болаларнинг ривожланиши.....	7
II. Илк ёш гуруҳ	
2-3 ёшли болаларнинг ривожланиши.....	10
III. Кичик гуруҳ	
3-4 ёшли болаларнинг ривожланиши.....	26
IV. Ўрта гуруҳ	
4-5 ёш болаларнинг ривожланиши	46
V. Катта гуруҳ	
5-6 ёш болаларнинг ривожланиши.....	71
VI. Мактабга тайёрлов гуруҳи	
6-7 ёш болаларнинг ривожланиши.....	106
Фойдаланган адабиётлар.....	140
Машғулотлар мавзули-таквим режаси:	
Илк ёш гуруҳ(2-3 ёш).....	142
Кичик гуруҳ (3-4 ёш).....	153
Ўрта гуруҳ (4-5 ёш).....	167
Катта гуруҳ (5-6 ёш).....	182
Мактабга тайёрлов гуруҳи (6-7 ёш).....	198